

**T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**MANİSA İLİ, DEMİRCİ İLÇESİ AYVAALANI
KÖYÜ MONOGRAFİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

MEHMET ÇAKIRÇOBAN

İZMİR-2021

**T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**MANİSA İLİ, DEMİRCİ İLÇESİ AYVAALANI
KÖYÜ MONOGRAFİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

MEHMET ÇAKIRÇOBAN

DANIŞMAN: DOÇ. DR. BÜLENT AKIN

İZMİR-2021

YEMİN METNİ

Tezli Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*Manisa İli, Demirci İlçesi Ayvaalanı Köyü Monografisi*” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

25.11.2021

Mehmet ÇAKIRÇOBAN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

MANİSA İLİ, DEMİRCİ İLÇESİ AYVAALANI KÖYÜ MONOGRAFİSİ

Mehmet ÇAKIRÇOBAN

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

“Manisa ili, Demirci ilçesi, Ayvaalanı Köy Monografisi” adıyla hazırlanan bu tez çalışması, Ayvaalanı köyü halk kültürünü, değerlerini, örf ve adetlerini, gelenek ve göreneklerini yaşatmak ve yaşatılmasına kaynaklık etmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu doğrultuda, Ayvaalanı köyünün halk bilimi ürünleri incelenmiş, unutulmaya yüz tutmakta olan inanç ve pratiklerin günümüze aktarılması hedeflenmiştir. Böylelikle geçmiş ve gelecek arasında köprü oluşturup, halk kültürünün canlılığının korunması ve gelecek nesillere aktararak yaşatılmasına katkı sunmak amaçlanmıştır.

Tez çalışmamız on ana bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm’ de, köyün tarihi, coğrafi ve kültürel özellikleri ile beraber, tarım ve hayvancılık, köyde kullanılan lakaplar ve sülale isimleri, köyde bulunan çeşme ve yer adları ele alınmıştır. Çalışmamızın İkinci Bölümünü ise, Ayvaalanı köyü geçiş dönemleri oluşturmaktadır. Üçüncü Bölüm’ de, bayramlar, dini törenler, mevsimlik törenler ve kutlamalara yer verilmiştir. Dördüncü Bölüm ’de halk inanışları ele alınmıştır. Beşinci Bölüm’ de, halk hekimliği, halk veterinerliği ve uygulamalarına yer verilmiştir. Altıncı Bölüm’ de, halk takvimi, halk meteorolojisi, halk matematiği ve halk mimarisi, Yedinci Bölüm’ de; halk mutfağı, Sekizinci Bölüm’ de; giyim-kuşam kültürü, çeyiz, süsleme ve el sanatları, kadın ve erkek halk oyunları, Dokuzuncu Bölüm’ de, Ayvaalanı köyünün Anonim halk edebiyatı ürünleri incelenmiştir. Onuncu Bölüm’ de ise, Ayvaalanı köyünde çocuk oyunlarına yer verilmiştir. İncelememize konu olan bu halk kültürü ürünleri, köyün kültürünü bilen, köyden hiç ayrılmamış olan kaynak kişilerin yardımları doğrultusunda toplanarak bir bütün haline getirilmiştir. Son olarak sonuç bölümünde de yapılan çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Yaptığımız çalışmanın sonucunda Ayvaalanı köyü halk

kültürü rnleri, Performans Teori ve İşlevsel Halk bilimi kuramlarına göre değerlendirilmiş ve bu halk bilimi ürünlerinin geçmiş ve günümüzdeki durumları mukayese edilerek kayıt altına alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ayvaalanı Köyü, Halk kültürü, Ritüel, Halk Bilimi, Halk Edebiyatı.

ABSTRACT

Master Thesis

MANİSA PROVİNCİ, DEMİRÇİ DİSTRİKT AYVAALANI VİLLAGE MONOGRAPHY

Mehmet ÇAKIRÇOBAN

İzmir Kâtip Çelebi University

Social Sciences Institute

Department of Turkish Language and Literatur

This thesis, prepared with the name of "Manisa province, Demirci district, Ayvaalanı Village Monography", has been prepared in order to keep the folk culture, values, customs, traditions and customs of Ayvaalanı village alive and to be a source for keeping them alive. In this direction, the folklore products of Ayvaalanı village were examined and it was aimed to transfer the beliefs and practices that are on the verge of being forgotten. Thus, it is aimed to create a bridge between the past and the future, to protect the vitality of folk culture and to contribute to its survival by transferring it to future generations.

Our thesis consists of ten main chapters. In the First Chapter, together with the historical, geographical and cultural characteristics of the village, agriculture and animal husbandry, nicknames used in the village and family names, fountain and place names in the village are discussed. The second part of our study is Ayvaalanı village transition periods. In the third part, holidays, religious ceremonies, seasonal ceremonies and celebrations are included. In Chapter Four, folk beliefs are discussed. In the Fifth Chapter, folk medicine, folk veterinary medicine and its practices are included. In Chapter Six, folk calendar, folk meteorology, folk mathematics and folk architecture, in Chapter Seven; folk cuisine, in Chapter Eight; Clothing culture, dowry, ornaments and handicrafts, women's and men's folk dances, In the Ninth Chapter, Anonymous folk literature products of Ayvaalanı village were examined. In the tenth chapter, children's plays in Ayvaalanı village are included. These folk culture products, which are the subject of our study, have been collected and brought

into a whole with the help of the resource people who know the culture of the village and have never left the village. Finally, a general evaluation of the study was made in the conclusion part. As a result of our study, folk culture products of Ayvaalanı village were evaluated according to Performance Theory and Functional Folklore theories, and the past and present situations of these folklore products were compared and recorded.

Keywords: Ayvaalanı Village, Folk culture, Ritual, Folklore, Folk Literature.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xiii
ÖNSÖZ	xiv
GİRİŞ	1
ÇALIŞMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	1
G.1. Konu ve Kapsam	1
G.2. Amaç	2
G.3. Yöntem	2
BİRİNCİ BÖLÜM	4
TARİHİ, COĞRAFİ VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİYLE AYVAALANI KÖYÜ	4
1.1. Araştırma Alanının Tarihi ve Coğrafi Özellikleri.....	4
1.2. Ayvaalanı Köyünün Tarihçesi	9
1.3. Ayvaalanı Köyünün Coğrafi Konumu ve Fiziki Coğrafya Özellikleri	10
1.4. Ayvaalanı Köyünde Tarım.....	11
1.4.1. Ayvaalanı Köyünde Yetiştirilen Sebze ve Meyveler	25
1.5. Ayvaalanı Köyünde Hayvancılık	30
1.5.1. Ayvaalanı Köyünde Yetiştirilen Hayvanlar	30
1.6. Ayvaalanı Köyündeki Çeşme, Yer ve Tarla Adları	34

1.7. Ayvaalanı Köyünde Günlük Hayatta Kullanılan Sözcük, İfade, Terim ve Deyimler	41
1.8. Ayvaalanı Köyündeki Lakaplar ve Takma Adlar	46
1.9. Ayvaalanı Köyünün Adının Anlamı	51
İKİNCİ BÖLÜM.....	53
AYVAALANI KÖYÜ GEÇİŞ DÖNEMLERİ	53
2.1. Doğum.....	54
2.1.1. Doğum Öncesi	54
2.1.2. Doğum Sırası	56
2.1.3. Doğum Sonrası.....	57
2.2. Sünnet	59
2.3. Askerlik.....	62
2.4. Evlenme	65
2.4.1. Evlilik Öncesi.....	66
2.4.2. Nişan	67
2.4.3. Düğün.....	67
2.4.4. Düğün Sonrası.....	88
2.4.5. Düğün Törenleri İle İlgili İnanışlar	89
2.5. Ölüm	92
2.5.1. Ölüm Öncesi ve Ölüm Anı	92
2.5.2. Ölüm Sonrası	93
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	95
AYVAALANI KÖYÜNDE BAYRAMLAR, DİNİ TÖRENLER, MEVSİMLİK TÖRENLER VE KUTLAMALAR	95
3.1. Ayvaalanı Köyünde Hacı Uğurlama Ve Karşılama.....	95
3.2. Ayvaalanı Köyünde Bayramlar, Mevsimlik Törenler Ve Kutlamalar	96
3.2.1.Dini Bayramlar.....	97

3.2.1.1. Ramazan Bayramı	97
3.2.1.2. Kurban Bayramı	100
3.3. Mevsimlik Törenler	104
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	107
AYVAALANI KÖYÜNDE HALK İNANIŞLARI.....	107
4.1. Uğur-Bereket İle İlgili İnanışlar.....	108
4.2. Hayvanlarla ilgili inanışlar.....	110
4.3. Canlı Varlıklar ile İlgili İnanışlar.....	111
4.4. Cansız Varlıklar ile İlgili İnanışlar.....	115
4.5. Tabiat ile İlgili İnanışlar.....	117
4.6. Nazar İle İlgili İnanışlar	122
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	126
AYVAALAN KÖYÜNDE HALK HEKİMLİĞİ, HALK VETERİNERLİĞİ VE UYGULAMALARI	126
5.1.1. Kulak Ağrısı Ve Tedavisi	128
5.1.2. Karın Ağrısı Ve Tedavisi	128
5.1.3. Göz Hastalıkları Ve Göz Silkeleme Uygulaması.....	128
5.1.4. Siil Hastalığı Ve Siil Okuma.....	130
5.1.5. Temrek Hastalığı Ve Temrek Yazma	130
5.1.6. Okumalık Olma Durumları Ve Tedavisi.....	131
5.1.7. Öksürük Hastalığı Ve Tedavisi	131
5.1.8. Aydaş Aşı Uygulaması	131
5.1.9. Diş Ağrısı Ve Tedavisi.....	132
5.1.10. Baş Ağrısı Ve Tedavisi	132
5.1.11. Bilek Ağrısı Ve Tedavisi.....	132
5.1.12. Kafa Sarma Uygulaması	132
5.1.13. Sarılık Hastalığı Ve Tedavisi	134

5.1.14. Hançeri Uygulaması.....	134
5.1.15. Karın Çekme Uygulaması.....	136
5.2. Ayvaalanı Köyünde Halk Veterinerliği Ve Uygulamaları.....	139
ALTINCI BÖLÜM.....	142
AYVAALANI KÖYÜNDE HALK METEOROLOJİSİ, HALK TAKVİMİ, HALK MATEMATİĞİ VE HALK MİMARİSİ	142
6.1. Ayvaalanı Köyünde Halk Meteorolojisi	142
6.2. Ayvaalanı Köyünde Halk Takvimi	145
6.3. Ayvaalanı Köyünde Halk Matematiği	146
6.4. Ayvaalanı Köyünde Halk Mimarisi	148
YEDİNCİ BÖLÜM.....	155
AYVAALANI KÖYÜNDE HALK MUTFAĞI	155
7.1. Ayvaalanı Köyünde Yapılan Yiyecek ve İçecekler	156
7.2. Ayvaalanı Köyünde Kullanılan Mutfak Araç ve Gereçleri, Kullanışları	171
7.3. Ayvaalanı Köyünde Sofra Gelenek ve Görenekleri.....	175
SEKİZİNCİ BÖLÜM.....	178
AYVAALANI KÖYÜNDE GİYİM KUŞAM KÜLTÜRÜ, ÇEYİZ, SÜSLEME VE EL SANATLARI, KADIN VE ERKEK HALK OYUNLARI..	178
8.1. Ayvaalanı Köyünde Giyim Kuşam Kültürü	178
8.1.1. Ayvaalanı Köyünde Kadın Kıyafetleri	178
8.1.2. Ayvaalanı Köyünde Erkek Kıyafetleri.....	186
8.2. Ayvaalanı Köyünde Çeyiz, Süsleme Ve El Sanatları	187
8.3. Ayvaalanı Köyünde Kadın Ve Erkek Halk Oyunları.....	202
8.3.1. Erkekler Arasında Oynanan Halk Oyunları	203
8.3.2. Kadınlar Arasında Oynanan Halk Oyunları.....	204
DOKUZUNCU BÖLÜM.....	206

AYVAALANI KÖYÜNDE ANONİM HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ..206

9.1. Türküler.....	207
9.2. Maniler	230
9.3. Ninniler	255
9.4. Şiirler.....	258
9.5. Halk Hikâyesi/ Yaşanmış Hikâyeler	262
9.6. Masallar.....	263
9.7. İlahiler	266
9.8. Ayvaalanı Köyünde Kullanılan Deyim, Atasözü ve Halk Söyleyişleri	268
9.9. Dualar-Beddualar	272
9.9.1. Dualar.....	273
9.9.2. Beddualar	274
9.10. Bilmeceleler	276

ONUNCU BÖLÜM.....280

AYVAALANI KÖYÜNDE ÇOCUK OYUNLARI.....280

10.1. Dana	280
10.2. Çelik Çomak	281
10.3. Beş Taş.....	281
10.4. Saklambaç	282
10.5. İp Atlama	283
10.6. Kayrak Yıkmaca	283
10.7. Seksek	284
10.8. Bezirgân Başı	284
10.9. Köşe Kapmaca	285
10.10. Körebe.....	285
10.11. İstop.....	285

10.12. Renk Bulmaca	286
10.13. Mendil Saklamaca.....	286
10.14. Kutu Kutu Pense	286
10.15. Deve Cüce	287
10.16. Can (Yakan Top, Ortada Sıçan).....	287
10.17. Sarımsak Oyunu	287
10.18. Ayak Uzatmaca (fe fe boy boy)	288
10.19. Alaylar Oyunu.....	289
10.20. Kazık Oyunu	289
SONUÇ	291
KAYNAK KİŞİLER.....	296
KAYNAKÇA.....	300
EKLER	308
EK 1: FOTOĞRAFLAR	309

KISALTMALAR

Bk.	: Bakınız.
KK	: Kaynak kişi.
S	: Sayı.
Yay	: Yayınları.
vb.	: Ve benzeri.
vd.	: Ve diğerleri.
BÜHY	: Boğaziçi Üniversitesi Halkbilimi Yıllığı.
a.g.e.	: Adı geçen eser.
a.g.m.	: Adı geçen makale.
C	: Cilt.
Çev.	: Çeviren.
TTK	: Türk Tarih Kurumu.
Üni	: Üniversite.
Fak.	: Fakülte.
Öğr.	: Öğretmenliği.
SEFAD	: Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi.
TAED	: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi.
CBÜ	: Celal Bayar Üniversitesi.

ÖNSÖZ

Halk bilimi, bir ülkede veya bir bölgede yaşayan halkın, maddi ve manevi kültür ürünlerinin tümünü kapsayan, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen; geçiş dönemleri, anonim halk edebiyatı ürünleri, halk inanışları, halk hekimliği, halk veterinerliği, halk takvimi, halk meteorolojisi, halk mimarisi, halk ekonomisi, halk botaniği, halk matematiği, halk müziği, halk oyunları, halk sanatları, geleneksel halk tiyatrosu, giyim-kuşam kültürü, halk mutfağı, çocuk oyunları, halk edebiyatı, gelenek, görenek, töreler, mevsimlik törenler ve bayramlar ile bu saydığımız konulara ek olarak beraberinde birçok konuyu içinde barındıran, bunların incelenip araştırılmasına olanak sağlayan bir bilim dalıdır.

Halk bilimi çalışmalarının amaçlarından birisi de bir toplumun unutulmak üzere olan sözlü kültür ürünlerini, kültürel mirasını koruma altına almak ve bu ürünleri derleyip yazıya geçirerek unutulmaktan kurtarmaktır. Bu amaç doğrultusunda halk bilimi kuram ve yöntemlerinden faydalanarak, yapmış olduğumuz çalışma, Manisa ili, Demirci ilçesi Ayvaalanı Köyü Monografisi adıyla, Ayvaalanı köyüne ait halk kültürü unsurlarını, sözlü edebiyat ürünlerini, köy halkının yaşayış, gelenek, görenek ve inanmalarını bir bütün içerisinde ele alan bir çalışmadır. Bu çalışma ile yapılmak istenen, emsallerine nazaran zengin bir kültürel birikime sahip olan Ayvaalanı köyü hakkında kapsamlı bir köy monografisi hazırlayarak özgün bir akademik çıktı ortaya koymaktır.

Yapmış olduğumuz bu çalışma, giriş ve sonuç kısmı haricinde on bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında; çalışmanın konusu, kapsamı, amacı, yöntemi ve kullanılan teknikler hakkında bilgi verilmiştir. Bu konular hakkında bilgi verildikten sonra, çalışma yapılan alan olan Demirci ilçesi Ayvaalanı köyünün tarihi, coğrafi ve kültürel özellikleri hakkında genel bilgiler verilmiştir. Ardından geçiş dönemlerine, beraberinde bayramlar, dini törenler, mevsimlik törenler ve kutlamalara yer verilmiştir. Sonraki bölümde, halk inanışları ve uygulamalarına yer verilmiştir. Beşinci Bölüm 'de halk hekimliği, halk veterinerliği ve uygulamaları, Altıncı Bölüm 'de ise, halk meteorolojisi, halk takvimi, halk matematiği ve halk mimarisine yer verilmiştir. Devamında, Ayvaalanı köyü halk mutfağı, giyim-kuşam kültürü, çeyiz, süsleme ve el sanatları, Ayvaalanı köyünde kadın ve erkek halk oyunlarına yer

ayrılmıştır. Dokuzuncu Bölüm 'de Ayvaalanı köyünün anonim halk edebiyatı ürünlerine yer verilirken, çalışmamızın son bölümü olan Onuncu Bölüm 'de ise, çocuk oyunları ele alınmış ve sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılarak çalışmamız tamamlanmıştır. Çalışmamız sırasında, köyün halk kültürü ürünleri, kaynak kişilerin yardımı ile gerekli araç-gereçler kullanılarak derlenmiş ve yazıya geçirilmiştir.

Bu çalışma boyunca, yardım ve yönlendirmeleriyle bana her konuda destek olan danışmanım, değerli hocam Doç. Dr. Bülent AKIN'a, ders aşamasındaki yardım ve destekleri için kıymetli hocam Doç. Dr. Mehmet ERSAL'a, çalışmamım her anında yanımda olan canım aileme, derleme çalışmalarım boyunca benden hiçbir yardımı ve bilgiyi esirgemeyen kıymetli Ayvaalanı köyü halkına teşekkürü borç bilirim.

Mehmet ÇAKIRÇOBAN

İzmir-2021

GİRİŞ

ÇALIŞMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

G.1. Konu ve Kapsam

Bu tez çalışmasının konusunu Manisa ilinin Demirci ilçesine bağlı Ayvaalanı köyüne ait halk bilimi ürünleri oluşturmaktadır. Bu çerçevede, Manisa ilinin Demirci ilçesine bağlı Ayvaalanı Köyüne ait halk gelenek ve görenekleri, örf ve adetleri, değerleri, halk inançları, törenleri, geçiş dönemleri, halk hekimliği, halk takvimi, halk veterinerliği (baytarlığı), halk meteorolojisi, halk matematiği, halk mimarisi, mutfak kültürü, sofraya gelenek ve görenekleri, giyim kuşam kültürü, çeyiz, süsleme ve el sanatları, geleneksel kadın ve erkek oyunları, çocuk oyunları, bayramlar, mevsimlik törenler, kutlamalar ve Ayvaalanı köyü halk bilimi ürünleri, içerisinde yer alan anonim halk edebiyatının nazım ve nesir ürünleri incelenmiştir. Bu çalışmada, Ayvaalanı köyü halk bilimi örneklemini üzerinden Türk halk kültürünün eski ve yeni durumu ele alınarak, birbirinden farklı ve benzer yönleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu vesileyle günümüzde unutulmaya yüz tutmuş inanış ve pratiklerin gelecek nesillere aktarılması için bilimsel bir çalışmanın yapılması hedeflenmiştir. Yapılan incelemeler sonucu Ayvaalanı Köyünün, halk kültürü değerlerini oldukça küçük değişiklik ve güncellemelerle günümüze kadar sürdürdüğü tespit edilmiştir. Çalışmanın araştırma alanı için, Manisa ilinin Demirci ilçesine bağlı olan Ayvaalanı köyü ele alınmış ve bu çerçevede konu sınırlılığını, Ayvaalanı köyü halk kültürü alanına giren halk bilimi ürünleri oluşturmuştur. Ayvaalanı köyü monografisini oluştururken öncelikli olarak bu alanda daha önceden yapılan çalışmaların olup olmadığı süreli süresiz yayınlardan ve YÖK Dokümantasyon Merkezinden incelenmiştir. Böylece daha önce bu bölgede benzer bir çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiş, bu çerçevede gözlem, katılımcı gözlem ve mülakat yöntemleri kullanılarak iki yılı aşan kapsamlı bir saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma neticesince yapılan derlemeler tez çalışmamızın temel malzemesini oluşturmuştur.

G.2. Amaç

Bu çalışmanın öncelikli amacı, Manisa ili Demirci ilçesi Ayvaalanı köyünün tarihi, kültürel unsurları, örf ve adetleri, geçiş dönemleri, gelenek ve görenekleri, inanışları, maddi kültür unsurlarını ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını, anonim halk edebiyatının nazım ve nesir türlerini tespit etmek ve derlemektir. Yine söz konusu halk bilimi ürünlerinin performans teori ve işlevsel halk bilimi kuramları bağlamından incelenmesi de çalışmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır. Bu vesileyle Manisa ili Demirci ilçesi Ayvaalanı köyünde kaybolmaya yüz tutmuş olan halk bilimi ürünleri, derlenerek halk bilimi kuramları çerçevesine incelenmiştir. Bu çalışma ile ortaya konulmak istenen kültürel çeşitlilik açısından zengin olan malzemeyi toplayarak, Ayvaalanı köyü özelinde daha önce bu alanda yapılmamış olanı yapmak, aynı zamanda alanında özgün bir eser ortaya koyarak bundan sonra yapılacak olan monografi çalışmalarına kaynaklık etmektir.¹

G.3. Yöntem

Çalışmanın amacı olan, Ayvaalanı köyündeki kültürel unsurlar, örf ve adetler, gelenek ve görenekler, değerler, geçiş dönemleri, törenler, anonim halk edebiyatı ürünleri hakkındaki bilgilere köy halkından seçilen kaynak kişilerle görüşerek, halk bilimi derleme yöntem ve teknikleri içerisinde gözlem ve mülakat yöntemi kullanılarak ulaşılmıştır. Bu yöntem ve kavramlaştırmalar rehberliğinde “alan araştırması metodu”, “örnek olay metodu”, “yazılı kaynaklardan araştırma”² katılımlı gözlem, katılımsız gözlem, hareketli ve sabit görüntüleme teknikleri ile kaynak kişilerle birebir görüşmeler yapılmıştır. Tez çalışmasında seçilen kaynak kişiler

¹ 1993 yılında Yurdağül Keskin tarafından “Ayvaalanı Köyü Monoğrafyası” adlı bir lisans bitirme tezi hazırlanmışsa da söz konusu çalışmada, coğrafi, iktisadi ve ekonomik özellikleri üzerinde durulmuş, halk bilimi ürünlerine ve halk kültürü unsurlarına oldukça kısıtlı yer verilmiştir. Adı geçen çalışmada dönemin teknolojik koşulları gereği görsel unsurlar bulunmamakla birlikte, ritüeller üzerinde de ayrıntılı bir derleme ve inceleme yapılmamıştır. Adı geçen çalışmanın bir kısmı bireysel çabalarımız sonucu sayfa numaralı olmayan elde kalan yapraklar halinde yazardan temin edilmiş olup basılı nüshasına da girişimlerimize rağmen ulaşılamamıştır. Yazarıyla da ayrıca görüşme yapılmış ve çalışmanın kapsamının yukarıdaki izahımızdan farklı bir yönünün olmadığı görülmüştür. Söz konusu çalışma için bk.Yurdağül Keskin, Ayvaalan Köyü Monoğrafyası, Balıkesir Üniversitesi/ Necati Bey Eğitim Fakültesi/Coğrafya Öğretmenliği, Balıkesir: 1993.

² Nail Tan, *Folklor (Halbilimi) Genel Bilgiler*, İstanbul: Artmedia, 1997; Metin Ekici, *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Geleneksellik Yayıncılık, 2011.

köyün kültürünü bilen, her yaştan, köyden hiç ayrılmamış olan köy halkından seçilmiştir. Çalışmada yapılan derlemeler için ses kayıt cihazı, kamera, fotoğraf makinesi, gerekli şarj cihazları ve not defteri gibi teknik araçlar kullanılmıştır. Bu cihazların kullanılmasının amacı araştırmayı daha verimli kılmak ve araştırmanın gerçekliğini ortaya koymaktır. Çalışmaya, monografi konulu daha önce yapılmış olan yayınlar incelenerek başlanmıştır. Bu amaçla daha önce yapılan derleme tezleri, makaleler ve literatürdeki benzer kaynaklar incelenmiştir.³ Yayın çalışmasından sonra alan çalışmasına geçilebilmesi için alan çalışmasının aşamaları belirlenmiştir. Bu aşamalar görüşme yapılacak konu ve bu konu hakkında bilgi edinilecek kişi ve bu kişiye yöneltilecek sorular belirlenmiştir.⁴ Çalışmanın en son aşamasını ise yapılan görüşmelerin değerlendirilip yazıya aktarılması oluşturmuştur. Derleme çalışması sonrasında elde edilen malzemenin incelenmesinde, Performans Teori Kuramı ve İşlevsel Halkbilimi Kuramları bağlamında, analizler yapılarak yararlanılmıştır.⁵

³ Sedat Veyis Örnek, *Türk Halkbilimi*, Bilgesu Yayınları, Ankara: 2016; M. Öcal Oğuz, *Türk Halk Edebiyatı (El Kitabı)*, Grafiker yayınları, Ankara: 2015; Erman Artun, *Türk Halkbilimi*, Karahan Kitabevi, Adana: 2016.

⁴ Ekici, a.g.e. 2011.

⁵ Özkul Çobanoğlu, *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınlar, 2012.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHİ, COĞRAFİ VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİYLE AYVAALANI KÖYÜ

1.1. Araştırma Alanının Tarihi ve Coğrafi Özellikleri

Ayvaalanı köyü, Manisa ili, Demirci ilçesine bağlı bir köydür. Köy il merkezine 220, ilçe merkezine 30 km uzaklıktadır. Köy 150 hane, 512 nüfuslu bir köydür. Köyün temel geçim kaynağı, tarım ve hayvancılıktır. Köyde ağırlıklı olarak tütün üretimi ve satımı yapılmaktadır. Köyün adının nereden geldiği tam olarak bilinmemekle beraber, eskiden ayva alım ve satımı çok yapıldığı için Ayvaalanı olarak kaldığını düşünülmektedir. Köyün coğrafi yapısı ve tarihî geçmişi hakkında Wikipedia adlı kaynak sitesinde şu tespitler yer almaktadır:

“İlçenin merkezi, eski çağlarda Lydia Bölgesi ile Misis Bölgesi arasında doğal sınır olarak kabul edilen Demirci Dağı'nın batı eteklerinde kurulmuştur. Yontma Taş, Cilalı Taş, Bakır ve Tunç devirlerini yaşamış yerleşim alanıdır.

Hitit, Frigo, Lidya, Pers, İskender, Bergama, Roma'nın ikiye ayrılmasından sonra Bizans (Doğu Roma) egemenliklerini tanıyan, yeni yerleşimlerle gelişen ilçe, Anadolu Beylikleri döneminde Türk egemenliği altına girmiştir. Bütün Anadolu'nun Türkleşmeye başladığı bir sırada, Batı Anadolu'ya bir uçbeyi olarak atanan Saruhanoğulları *Gaza ve Cihad* geleneği ve fethedilen yerlerin fethedenlere yurt olarak verilmesi geleneği içinde, Demirci ve çevresi 1310 yılından sonra Karesi egemenliğine girmiştir.

Karesioğulları'nın Osmanlı'ya bağlanmasından sonra Yıldırım Beyazıt, Saruhanoğlu Hızır Şah'a Demirci, Adala, Gördes, Kayacık ve Kemaliye taraflarının yönetimini bırakmıştır. Hızır Şah döneminde Demirci, İcikler, Borlu ve çevre köylerinde birçok vakıf yapılmıştır. Kültürel yatırımlar gerçekleşmiştir.

Osmanlı belgeleri Hızır Şah'ın adından da çok söz etmektedir. 1410'da Hızır Şah'ın öldürülmesiyle Devlet Han'ın oğlu Yakup Bey, Demirci'de hüküm sürmüştür.

Saruhanoğulları'nın hâkimiyetinin 1412'de sona ermesi sonucu o tarihten 1920 tarihine kadar, yani Yunan işgaline kadar Osmanlı egemenliğinde kalan Demirci, Saruhan Sancağı'na bağlı olarak 1595 yılına dek veliaht şehzadelerin yönetimi altında bulunmuş bir kaza merkeziydi.

Kadılık idaresi 1754 yılına kadar sürmüştü, o tarihten sonra Demirci, ayanların eline geçmiştir. Voyvoda Kocabaşı ile başlayan ayanlık yönetimi, Demirci'de belediye yönetimi kurulana kadar devam etmiştir.

Demirci, Kurtuluş Savaşı yıllarında sürekli işgal altında kalamamış ve özellikle Demirci Kaymakamı İbrahim Ethem'in örgütlediği akıncılarla Yunanlara karşı başarılı bir direniş gösterilmiştir. Demirci, Kurtuluş Savaşı'nın en sıkıntılı günlerinde ümit ışığının parıldamasına neden olmuştur. Demirci zaferinin kazanılması; Bursa'nın Yunan işgali altına düştüğü, bu yüzden TBMM'nin heyecanla çalkalandığı ve bazı üyelerinin kendilerini tutamayarak ağladığı, Bursa Komutanı Bekir Sami Bey'in ve Alaşehir Havalisi Komutanı Aşir Bey'in görevlerinden alındığı bir dönemde bu olayların yatışmasına sebep olmuştur.

İlçe, Ege Bölgesinin İç Batı Anadolu bölümünde yer alır. İl merkezine 165km. uzaklığı nedeniyle diğer ilçelere nazaran en uzak ilçe konumundadır.

Doğu ve kuzeydoğusunda Kütahya, kuzeyinde Balıkesir ili ile sınır teşkil eder ve güneyinde Manisa ilçelerinden Selendi, Kula, batısında ise Gördes ile kısmen de Köprübaşı ilçeleri ile çevrili bir konuma sahiptir.

Kapalı havza konumunda olan ilçe; Simav Dağları ve 1475 m. yükseklikteki Akçakertik Sırtı, 1487 m: yükseklikteki Türkmen Dağı, 1535m. Yükseklikte' ki Asi Tepesi bulunmaktadır.

Demirci Simav Dağlarında Damcık, Ziyaret Tepe 1795 m. yüksekliktedir. İlçede kuzeyden güneye akmakta olan Demirci Çayı bulunmaktadır. İlke çayının kollarını ise Asi Tepesi dağının güney ve doğusuna düşen sahalarda sırayla Gümele Deresi, Değirmen Dere ve İkıkçı Derelerinin birleşmesiyle Alağaç Deresi ve nihayet daha doğuda Minnetler deresi oluşturmaktadır.

Bir Manisa ilçesi olmasına rağmen kültürel yapısı Kütahya'ya daha yakın durmaktadır. Zaten, Demirci ilçe merkezi Kütahya il sınırına 20 km uzaklıktadır.

Bu nüfus Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin kurulmasıyla 20.000'in üzerine çıkmıştır. Öğrenci sayısının fazlalığı ilçeye hem sosyolojik hem de ekonomik bir katkı sağlar.

İlçenin 96 mahallesi bulunmaktadır. Köyleri ile beraber 1.233km² alana sahiptir. Demirci halıları diğer bir Manisa ilçesi olan Gördes'in halıları gibi meşhurdur. Dağlık bir bölge olmasından ve ulaşım sıkıntıları yüzünden yıllardır bir türlü büyük bir gelişme gösterememiştir. Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin kurulmasıyla gözle görülür bir gelişme gösterdiği de bir gerçektir.”⁶

1.1. Araştırma Alanının Nüfusu, Ekonomik, Sosyo-Kültürel Yapısı

Ayvaalanı köyünün, adının nereden geldiği ile ilgili kesin bir bilgi olmamakla beraber eski yıllarda ayva alım satımı ve üretimiyle ön planda olduğu için adının Ayvaalanı Köyü olarak kaldığı bilinmektedir. Manisa iline 220, Demirci ilçesine 30 km mesafededir.

Mahallenin iklimi, Akdeniz iklimi etki alanı içerisindedir. Mahallede, ilköğretim okulu vardır. Bunun yanı sıra taşımali eğitimden de yararlanılmaktadır. Mahallenin içme suyu şebekesi vardır. Kanalizasyon şebekesi vardır. PTT şubesi yoktur, ancak PTT acentesi vardır. Sağlık ocağı ve sağlık evi yoktur. Mahalleye ulaşımı sağlayan yol asfalt olup mahallede elektrik ve telefon vardır. Bu bilgilerin yanı sıra yörede yaptığımız saha çalışmalarında Ayvaalanı köyüne dair şu tespitlerimiz kayda değer niteliktedir:⁷

Köyün geçim kaynağı, tarım ve hayvancılıktır. Köyde ağırlıklı olarak tütüncülükle beraber buğday, arpa, üzüm, kiraz, zeytin yetiştirilmektedir. Ayrıca köyde büyükbaş ve küçükbaş olarak inek ve koyun yetiştirilmektedir. Köy 150 hane ve 512 nüfusludur. Zamanla yapılan göçler sonucunda bu rakamlar değişmiştir. Köyün rakımı 700 civarındadır.

Ayvaalanı köyü kültürü, örf ve adetleri, gelenek ve görenekleri eski zamanlarda olduğu gibi halen devam etmektedir. Diğer bir önemli özellikleri ise ahlaki değerlerine sahip çıkmalarıdır, ahlaki değerlerini korurlar, birbirlerine karşı

⁶ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Demirci> (Erişim tarihi: 29.11.2020).

⁷ https://tr.wikipedia.org/wiki/Ayvaalan%C4%B1_Demirci (Erişim Tarihi: 29.11.2020).

saygıları sonsuzdur. Birbirleriyle samimi olmayan komşular dahi hastası olan, cenazesi olan, düğün yapan komşusuna mutlaka yardımcı olur. Cenaze işleri ile ilgilenir, düğün yapan kişiden davet beklemeden düğün işlerine yardımcı olurlar. Bu durum günümüzde de devam etmektedir. Köy halkı halen eski gelenek göreneklerini devam ettirmeye çalışan bir topluluktur. Ayvaalanı köyü sakinleri ailesine bağlı, ataerkil bir toplum yapısına sahiptir. Ataerkil aileye saygısı olan ve çocuklarını da o yönde yetiştiren bir toplumdur. Ayrıca bugün Ayvaalanı köyünde 2 Kahvehane, 1 Bakkal, 1 Cami, 1 Kur'an kursu, 1 İlkokul, 1 Kooperatif, 1 Cami lojmanı, 1 Oyun parkı, 1 Köy odası bulunmaktadır. Bunun yanında hemen hemen herkesin evinin önünde olmasa da oldukça kara fırınlar vardır. Köyde doğal kaynaktan gelen 5 tane Çeşme ve 1 Kara değirmen, 2 Hizar (Marangozhane) ve sulama barajı vardır.

Köyde, Üniversite okuyan sayısı çok fazla olmamakla beraber ileri sayıda öğrenci vardır. Köyde üniversiteyi bitirip de meslek sahibi olmanın yanında genellikle erkekler çiftçilik yapar, kadınlar ise ev hanımıdır.

Fotoğraf 1: Ayvaalanı köyünden bir görüntü.

Fotoğraf 2: Ayvaalamı köyünden bir görüntü.

Fotoğraf 3: İlkbahar mevsiminde, köyden bir görüntü.

Fotoğraf 4: Tepedibi mahallesinden bir görüntü.

Fotoğraf 5: Ayvaalanı sulama barajı.

1.2. Ayvaalanı Köyünün Tarihçesi

Ayvaalanı köyünün, ne zaman kimler tarafından kurulduğu kesin olarak bilinmemekle beraber köyün bulunduğu kesim Ayvalı Dere diye anılmaktadır. Daha sonra burada kalanlar ve civar çevre olarak Ayvalı Dere, Ayvaalanı olarak söylene gelmiştir. Bundan sonrada bu şekilde isim kalmış ve böylelikle resmi hüviyetine kavuşmuştur. Mevcut bilgilere göre Demirci ve yakın çevresindeki köyler ilk önce Karamanoğullarına bağlı yağcı sancağına tabiydi. Demirci ve civar köylerin kuruluşu Horasan erlerinden Hacı Şabanlar sülalesi tarafından kurulmuşlardır. Özellikle Durhasan köyünde kerameti görülen Hasan hoca Horasan erlerine mensuptur. Horasan erleri tımar sahibi kimseler olup, civar köylerde ağalık yapmaktadırlar. Daha sonra bölgeye Saruhanoğullularından Hızır şah hâkim olmuştur. 1390 yılının mart ve şubat aylarında ise Yıldırım bütün beyliği ele geçirmiştir. Hacı Şaban sülalesi ise yakın zamanlara kadar etkinliklerini sürdürmüştür.

Köyün tarihi, civardaki mezar ve harabelere bakılarak, İyonlar (M.Ö.800), Firikler (M.Ö.100-620), Lidler (M.Ö.800-670), Bergama (M.Ö.263-133), Roma, Bizans ve Doğu roma İmparatorluğu'na (M.S. 565) dayandırılabilir.⁸ Zaten Sidas 12 km uzaklıktadır. Halen mezarlık ve amfiteatrı görülebilir. Ne yazık ki bu harabeler halen yapıtaşı olarak kullanılmakta veya traktörler altında parçalanmaktadır. Ayrıca

⁸ Yurdagül Keskin, Ayvaalanı Köyü Monoğrafyası, Balıkesir Üni. Necati Bey Eğitim Fak. Coğrafya Öğr. 1993: 75.

son yıllarda yaygın bir hastalık haline gelen mezar soygunculuğu ve antika arama hayli yaygındır. Bölgenin Türk idaresine girmesi Horasan erlerinden sonra Saruhanoğulları zamanında olmuştur. Daha sonra ise Yıldırım tarafından bölge alınmıştır.

1.3. Ayvaalanı Köyünün Coğrafi Konumu ve Fiziki Coğrafya Özellikleri

Ayvaalanı köyü Manisa ili Demirci ilçesine bağlı olup Demirci-Selendi karayolunun 28. Kilometresinde kuruludur. Kuzeyde Marmaracık, kuzeydoğuda Mezitler köyü Doğuda Alağaç köyü, Güneyde Çansa köyü, güneybatıda Durhasan köyü ve Batıda Karaisalar ve kuzey batıda İsmailer köyleri tarafından çevrilmektedir. Köy Asi tepe ile yağcı dağları arasındaki tatlı eğimli bir plato yüzeyinde yer alır. Köyü Kuzeyden çevirip Su çıktığı dere adı altında Alağaç deresine karışan ulu derenin vadi tabanının genişlediği kesimde batıya bakan yamacında yer alır. Köyün her tarafında su bulunmaktadır. Köyün merkezine harman yeri "Harman" denilmektedir. Köyün bakkalları, kahvehaneleri ve dibek taşı burada bulunmaktadır. Bu yerin isminin harman olarak kalmasının sebebi; eskiden buranın harmanların bırakılıp, düvenlerin sürüldüğü yer olarak kullanılmış ve nüfusun kalabalıklaşması ve geliştirilen yeni metot ve teknikler sebebiyle burası merkez halinde kalmıştır.⁹

Köy arazisi genel itibariyle plato şeklindedir. Eğimli bir araziye sahiptir. Yani dalgalı bir yapısı vardır. Toprak yapısına bakıldığında ise genel itibariyle kireçsiz kahverengi orman toprağıdır. Bunlar ana kayaya bağlı ve kalınlıkları yer yer bir metreyi bulmaktadır. Üzerinde tahribat nedeniyle orman kalkmıştır. Organik bakımından zengindir fakat kirecin olmayışı sebebiyle tam bir verim alınamamaktadır. Fakat arazilerde ürün çeşitliliği vardır. Köy arazisinin belli başlı kitleleri köyün kuzey batısında yer alan Nara Dede Tepesi (839 m.) , Doğuda Tepe tepesi (766 m.), Kuzey doğuda Çam pınar tepesi, Doğuda Çallica (726 m.), güneybatıda Kalabak kaya tepesi (774 m.) yer alır.

⁹ Keskin, a.g.e, 1993: 75.

1.4. Ayvaalanı Köyünde Tarım

Ayvaalanı köyünün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Köydeki başlıca tarım ürünleri tütün, arpa ve buğdaydır. Köylülerin temel geçim kaynağı tütüncülüktür. Bunun yanında un ihtiyaçlarını karşılamak ve hayvanlarını beslemek için arpa ve buğday ekilmektedir.

Buğdaylar, ekim-kasım aylarında ekilmektedir. Arpalar ise erken ekilmez. Nohutlar, mart-nisan ayında ekilir. Arpa ve buğday ile ilgili de bir atasözü bulunmaktadır. Eski insanlar, “Şubatın arpası, martın sıpası” demişlerdir (KK7).

Kasım yergininde buğdayların ekilmeyeceği söylenir (KK7).

Kasım yergini geçtikten sonra, kasım ve aralık aylarında tarlalar kaldırılır (sürülür), ekime, dikime hazır hale getirilir. Çamuruna tarla sürülmez, buğday ekilmez, tütün dikilmez. Köy halkının geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayandığı için, ekim ve dikim işleri oldukça önemlidir. Herhangi bir ürünün ekimi ya da dikimi yapılırken öncesinde gerekli tüm hazırlıklar yapılır. Tarlanın ekime hazır hale getirilmesi, yağmurun yağma zamanının gözetilmesi gibi uygulamalar ürünün bol ve bereketli olması içindir.

Ekim-Kasım aylarında palamut sıcakları olur (KK9).

Ayvaalanı köyünde yapılan başlıca tarım faaliyeti tütüncülüktür. Tütüncülüğü uzun yıllardan beri yapan köylüler, başka bir tarım faaliyetiyle uğraşmaz duruma gelmiştir. Tütün bitkisi yılın önemli bir bölümünü kapsamaktadır. Bu tütünün uyutulmasından kırımına kadar olan sürenin tamamıdır. Tütün bitkisi dikiminde birkaç ay önce yöresel olarak ocak tabir edilen yerlere uyutulur. Daha sonra ise bu uyutulan fidanlar yetiştirilir. Bu esnasında tütüne çeşitli ilaçlar verilmekte ve her gün belli aralıklarla sulanmaktadır. Bu fidanlar belirli bir yetişkinliğe ulaştıktan sonra uyutulan fidanlar ocaklardan sökülerek keleterlere doldurulurlar buraya doldurulan tütünler ertesi gün dikilmek üzere tarlaya götürürler ve burada makinalarla dikilirler. Eskiden bu işleri elle yapmaktalardı, bu iş hem zor hem de uzun ve zahmetli bir işti. Şimdi ise eskiden bir haftada dikilecek yer ham daha zahmetsiz bir şekilde bir günde dikilmektedir. Hem böylece enerji ve zaman açığa çıkmakta ve insanlar daha başka işlere yönelmektedir.

Tütünler dikildikten sonra, bir ay kadar birinci çapası yapılmaktadır. Bu işlem tütünlerden yabancı otların arındırılması ve tütünün boy atmasını sağlamaktadır. Çapa ise hemen bunun arkasından gelmektedir. Bu mevsimlerde eğer tütün hastalık kaparsa çeşitli ilaçlamalar yapılmaktadır. Olan tütün yapraklarının yeşilin hafif sarı tonunu almaktadır. Böylece birinci kırımın zamanı gelmektedir. Bütün tarladaki tütün yaprakları toplanarak kurutulmak için çeşitli aşamalara geçilmektedir. İkinci kırım ise hem para yönünden hem de zaman yönünden daha fazladır. Son olarak üçüncü kırım veya tepe kırımı yapılmaktadır. Bu kırımdan sonra kurutuluş aşaması işlemleri kırımlarla beraber yapılmaktadır. Her tütün diken kişinin bir ızgarası, bir sergisi, birde tütünleri koyduğu yer vardır. Buraya tütün evi denilmektedir. İpe dizilen tütünler ızgarada kuruyana kadar bekletilir daha sonra renk alması için toprağa yatırılmaktadır. Burada iki yüzü de güneşte renk aldıktan sonra tütünler başka gölge bir yere götürülerek orada istiflenir. Daha sonra ise kasım aralık aylarında balyalama işlemi yapılmaktadır. Bu işlemle tütün ilk önce hamur gibi kırılmayan bir yapıya getirilmektedir. Burada kalıp tahtaları yardımıyla sıkıştırılarak belli bir düzende konular ve satılan tütünler yerine teslim edilip gelmektedir.

Fotoğraf 6: Ayvaalanı köyünde, ekim dikim için hazırlanan tarla.

Fotoğraf 7: Ayvaalanı köyünde, tütün dikimi için fidan yolan köylüler.

Fotoğraf 8: Ayvaalanı köyünde tütün dikimi yapılırken.

Fotoğraf 9: Tütün dikiminden bir görüntü.

Fotoğraf 10: Tütün dikiminden bir görüntü.

Fotoğraf 11: Tütün kırımı yapılırken bir görüntü.

Fotoğraf 12: Tütünlerin ipe dizilmesinden bir kare.

Fotoğraf 13: Ayvaalanı köyü tütün tarlalarından bir görüntü.

Fotoğraf 14: Tütün tavı yapılırken bir görüntü.

Fotoğraf 15: Kolilere basılan tütünler.

Fotoğraf 16: Kuruması için seraya asılan tütün dizileri.

Fotoğraf 17: Köyde tütün, zeytin gibi ürünlerin ilaçlandığı taral ilaç makinası.

Fotoğraf 18: Zeytin toplanırken çekilmiş olan bir kare.

Fotoğraf 19: Harmanda otlayan koyunlar ve köyün uzaktan bir görüntü.

Fotoğraf 20: Çift sürümü yapılırken bir görüntü.

Fotoğraf 21: Evlerin içinde bulunan ve buğday saklanan eski tahta ambar.

Fotoğraf 22: Arpa, buğday, nohut vb. mahsullerin çalkalandığı göze (Kalbur).

Fotoğraf 23: Kara patozla harman sürümü yapılırken.

Fotoğraf 24: Harman sürülürken bir görüntü.

Fotoğraf 25: Köyde, tarlaların sürümünde kullanılan pulluk.

Fotoğraf 26: Gezer patoz ile buğday hasadı.

Fotoğraf 27: Ayvaalanı köyünde eskiden kullanılan tahta Yabaltı ve düven.

Fotoğraf 28: Eskiden kullanılan kara saban.

Fotoğraf 29: Tütün basımı yapılırken bir görüntü.

Fotoğraf 30: Köy halkının tüm işlerinde kullandığı traktörlerden biri.

Fotoğraf 31: Köyde bağ, bahçe ve meyve ağaçlarının arasını sürmek için kullanılan "Kazayağı".

Fotoğraf 32: Köyde, günlük işlerde kullanılan “Şeytan Kasası”.

Fotoğraf 33: Tütün dikimi için ekilen fidanlar.

Fotoğraf 34: Tütün dikimi için çekilen fidan dürgeleri.

Fotoğraf 35: Buğday tarlasından bir kare.

Fotoğraf 36: Sürmek için biçilen buğday desteleri.

Fotoğraf 37: Harman sürerken kullanılan “Ananat” ve “Tirmik”.

Fotoğraf 38: Yaz aylarında tütün tarlalarında kalmak için kurulan yaylalar.

1.4.1. Ayvaalanı Köyünde Yetiştirilen Sebze ve Meyveler

Köyde belli başlı bütün sebzeler yetiştirilmektedir. Tütünün, köylünün bütün zamanını alması dolayısıyla sebze ve meyveyi köy halkı, sadece kendi gereksinimlerini karşılamak amacıyla ekmektedir. Köyde sebzeler bir kısmı taze olarak tüketilmekte bir kısmı ise konserve yapılarak veya kurutulularak kışlık olarak hazırlanmaktadır. Köyde çoğunlukla; domates, biber, salatalık, patlıcan, taze fasulye, bamya, bakla, soğan, mısır, nohut, susam, sarımsak, pırasa, marul, roka, tere, maydanoz, ıspanak vb. sebzeler yetiştirilmektedir. Köyde yapılan meyvecilik faaliyetleri eskiye göre daha fazladır. Bunların başında zeytin dikimi yer almaktadır. Bunun yanında; ayva, kiraz, üzüm, elma, armut, incir, erik, kayısı, dut, nar, döngel (Muşmula, Beşbıyık), şeftali, badem, ceviz, kavun, karpuz gibi ürünler yetiştirilmektedir.

Köyde bulunan armut çeşitleri; tatlı armut, kavun armudu, kış armudu, ekşi armut, kızılca armut, sandık armudu, Ankara armudu, deveci armudu, bursa armudu, akça armudu, şeker armudu, çelebi armudu, koca boğan armudu, kızıl armuttur.

Köyde bulunan erik çeşitleri; fan efendi eriği, lop düştü eriği, can eriği, tatlı erik, dağ eriği, papaz eriği, sarıerik, gebeceler eriği.

Köyde bulunan kavun çeşitleri; keloğlan, kış kavunu, Kırkağaç kavunu, kokulu kavun, hasan bey kavunudur.

Ayrıca, Ayvaalanı köyünde köy halkı, kışlık zeytinyağı ve pekmezini de kendisi hazırlamaktadır. Üzümler, temmuz-ağustos aylarında olgunlaşır ve eylül-ekim aylarında ise pekmezler kaynatılır. Pekmez kaynatmaya başlamadan önce, köyde bulunan beyaz topraktan alınır ve üzümler bu toprak ile ezilir. Eğer bu toprak kullanılmazsa pekmez kıvam almaz. Bu toprağa “Pekmez toprağı” denilmektedir.

Köyde bir de aşı işlemi yapılmaktadır. “Kalem aşısı”, ”göz aşısı” ve ”yaprak aşısı” bilinen aşı çeşitleridir. Bu aşılar bahar aylarında ve bahar mevsiminin bitiminde ağaçların iyice yeşillendiği, yeni şıvgınlar(filiz) verdiği dönemde yapılmaktadır.

Kalem aşısı; Kalem büyüklüğünde kesilen şıvga aşısı yapılacak olan ağacın belli bir kısmı yarılarak hazırlanan şıvga araya yerleştirilir. Daha sonra bunun etrafı hava almaması için bezle sarılır. Bezin 15-20 gün ıslak tutulmasına dikkat edilir.

Yaprak aşısı; aşısı yapılacak ağaç tespit edildikten sonra hazırlanmış olduğumuz şıvganın göz kısmı ile beraber kibrit büyüklüğünde bir parça kesilir. Kesilen parça aşısı yapılan dalın kabuğunun içine yerleştirilir. Daha sonra bunun etrafı hava almaması için bezle sarılıp bez ıslatılır.

Fotoğraf 39: Ayvaalanı köyünde, dağlarda yetişen göğem meyvesi.

Fotoğraf 40: Kızılıcak ağacı.

Fotoğraf 41: Köyde yetiştirilen zeytin ağaçlarından bir görüntü.

Fotoğraf 42: Köyde yetiştirilen kiraz ağaçlarından bir görüntü.

Fotoğraf 43: Köyde yetiştirilen soğanlardan bir görüntü.

Fotoğraf 44: Köyde yetiştirilen sarımsak ve baklalar.

Fotoğraf 45: Köyde, evlerin duvarlarına ya da çatılarına sardırılan asmalar (Üzüm bağı).

Fotoğraf 46: Köyde bulunan üzüm bağları.

Fotoğraf 47: Üzüm bahçesi.

Fotoğraf 48: Çelebi armudu.

Fotoğraf 49: Bursa armudu.

1.5. Ayvaalanı Köyünde Hayvancılık

Ayvaalanı köyünde hayvancılık, küçükbaş ve büyükbaş olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Köylü hayvancılığı da bir geçim kaynağı olarak kabul etmekte bu sebeple hayvancılığa kazanç kapısı olarak bakmaktadır. Bunun yanında hayvanların, etinden, sütünden, derisinden ve de dışkısından faydalanmaktadırlar. Ayvaalanı köyünde inek ve koyun yetiştirilmektedir. Hemen hemen her evin damında bir inek ya da koyun sürüsü bulunmaktadır. İneklerin ve koyunların yavruları beslenip satılmakta, bazıları da damızlık olarak alıkoyulmaktadır. İnekler yılda bir kere, koyunlar ise iki kere yavru vermektedir. İneklerin ve koyunların dışkıları, tarla ve bahçelerde verimi artırmak için gübre olarak kullanılmaktadır. Ayrıca koyunların yünleri ve yapağıları ise, yorgan, yastık yapımında ya da çorap, patik örmek için kullanılmaktadır.

1.5.1. Ayvaalanı Köyünde Yetiştirilen Hayvanlar

Ayvaalanı köyünde yetiştirilen hayvanlar şunlardır;

- İnek,
- Koyun,
- Kuzu,
- Tavuk.

Fotoğraf 50: Merada otlayan koyunlar.

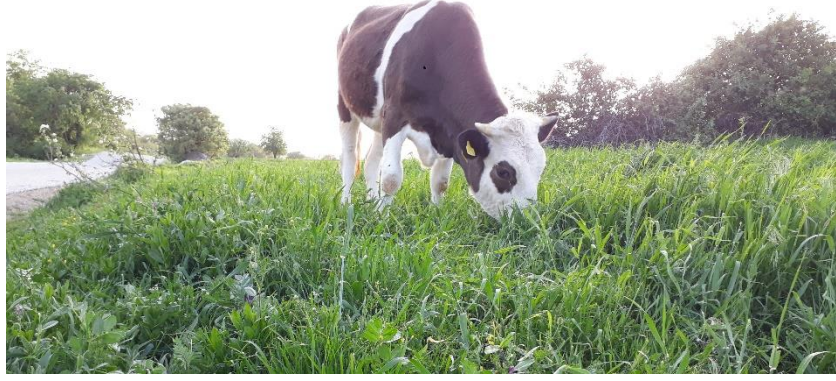
Fotoğraf 51: Koyunların barındığı, koyun ağılı.

Fotoğraf 52: İneklerin barındığı, inek damı (Besihane).

Fotoğraf 53: İnek damlarının içinden bir görüntü.

Fotoğraf 54: Merada otlayan inek.

Fotoğraf 55: Hayvanların gbrelerini taşımak için kullanılan ‘‘El arabası’’.

Fotoğraf 56: Hayvanların gbrelerini atmak için kullanılan ‘‘krek ve gelvere’’.

Fotoğraf 57: Koyun ağılının içinden bir görüntü.

Fotoğraf 58: Açık inek çakması (Ağılı).

Fotoğraf 59: İnek doğumundan bir kare.

1.6. Ayvaalanı Köyündeki Çeşme, Yer ve Tarla Adları

Her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da bir bölgenin, şehrin, kasaba, köy ya da herhangi bir yerleşim yerinin adı vardır. Bu yerleşim yerlerinin adlandırılmasında, o yerin belirgin bir özelliği, o yere verilen ad ile paralellik göstermektedir. Ayvaalanı Köyünde de yer adları, çeşme ve tarla adları, adını o yerin belirgin bir özelliğinden almışlardır. Bu özellik bazen tarlanın bitki örtüsünden, coğrafi ve topoğrafik özelliğinden ya da içerisinde yetişen bir üründen kaynaklanmaktadır. Ayrıca bazı çeşme ve tarla adlarının da bir anlatması bulunmakta ve bu anlatma o yere adını vermekte ve o ad ile anılmakta ve tanınmaktadır.

- Dolat Bınarı (Pınar)
- İşçek Pınarı
- Eşmeler Yakası (Aşağı ki eşme- yukarı ki eşme)
- Tahtalı Pınarı
- Tepe Çeşmesi
- Kavak Pınarı
- Borunun Suyu
- Ak Pınar
- Kırca Kavak
- İğdeli Pınarı
- Kara Pınar
- İn Pınar
- Çam Bınar
- Cici Oluk
- Deve Çeşmesi
- Köy Harmanı
- Bey Harman
- Tepe Harmanı
- Dibek Taşı
- Çakmak Yakası
- Sülüklü
- Hassa Harmanı

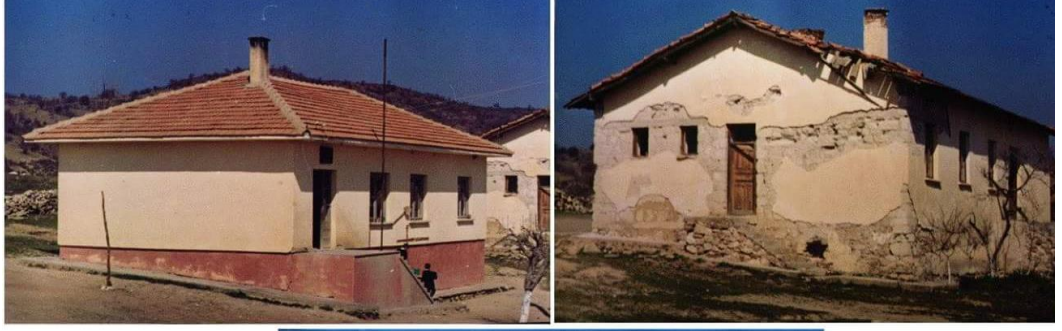
- Gâvurun Ormanı
- Koca Bunar
- Arabın Dallığı
- Çallica
- Dam Kıranı
- Kaba Toprak
- Domuz Çökeni
- Çakır Kuyusu
- Çam Altı
- Hassa Köse Harmanı
- Kara bunar Deresi
- Kırca Kavak Deresi
- Kara Asma
- Kaya Pınar
- Hassa Çayırı
- Akkaya
- Kapı Kaya (Ambar kayası)
- Tepe Ardı
- Akkaya Altı
- Tepenin Önü
- Somaklık
- Küllüce
- Mehmed Ali Kaşı
- Ak Mehmet Çamlığı
- Arı Kayası
- Kavak
- Sivri
- Tavşan Tepesi
- Aşağı Bahçe
- Kalender
- Dam Kıranı

- Aslan Bükü
- Gâvur Çalıst
- Yapılı Yol
- Kelemlilik
- Domuz Çökeni
- Kaba Toprak
- Kör Kuyu
- Doğı Kara
- Alan
- Kayran
- Kıran Harmanı
- Molla Mehmed'in Damı
- Kurdun Deresi
- Kuru Çam
- Bayram Boğazı
- Kaş Harman
- Dazlanca
- Orta Burun
- Pire Harmanı
- Çiftlik Mezarı
- Burçaklık
- İncirlik
- Deve Yutan
- Dede
- Şer Dallığı
- Tepenin Altı
- Galgamaç
- Çayır
- Gülmez Yeri
- Çukur Tarla
- İnlerin Yanı

- Yayla Kaşı
- Kanlı Eren
- Kalabak
- Karaçam
- Kösrelik
- Gök Çeşme
- Kara Asma
- Oğlan Başı
- Kızıl Tarla
- Hacı Dutlar Yanı

Fotoğraf 60: Ayvaalamı Köyü ve Camisinden bir görüntü.

Fotoğraf 61: Ayvaalanı Köyü eski ve yeni ilkokulu.

Fotoğraf 62: Ayvaalanı köyündeki kara fırınlardan bir görüntü.

Fotoğraf 63: Ayvaalanı köyünde bulunan tarihi Dolat Bunarı (çeşme).

Fotoğraf 64: Tepedibi mahallesinde bulunan Tepe çeşmesi.

Fotoğraf 65: Hacı Bunarı (Çeşmesi).

Fotoğraf 66: Hacı Bakkal Çeşmesi.

Fotoğraf 67: Harmanda bulunan tatlı su çeşmesi.

Fotoğraf 68: Borunun suyu.

Fotoğraf 69: Köy kahvesi (Aşağı kahve).

Fotoğraf 70: Köy harmanı.

Fotoğraf 71: Köy bakkalları.

1.7. Ayvaalanı Köyünde Günlük Hayatta Kullanılan Sözcük, İfade, Terim ve Deyimler

Ayvaalanı köyünde köy halkı, eskiden beri kullanılan yöresel sözcükler, terimler, ifadeler ve kalıp sözleri değiştirmemiş ve atalarından duydukları gibi kullanmaya devam etmişlerdir. Bu ifadeler günlük hayatta sıklıkla kullanılmakla birlikte, köy halkının bazı durumlarda işlerini kolaylaştırmış ve birbirlerini anlamada kolaylık sağlamışlardır. Her toplum farklı şive ve ağız özelliklerine sahiptir. Anlamı, benzer toplumlar için aynı olan bir ifade, bölgeden bölgeye, ilden ile, ilçeden ilçeye farklılık gösterdiği gibi birbirine yakın iki köy arasında bile farklılık göstermektedir. Dolayısıyla bu ifadeler halkın birbirlerini anlamada işlerini oldukça kolaylaştırmakta ve özgün bir kullanım yaratmaktadır. Bu doğrultuda, bu sözcük, ifade, terim ve deyimler, köy halkı arasındaki iletişim işlevini üstlenmişlerdir. Aynı zamanda bu

atasözleri, deyimler, halk söyleyişleri ve günlük hayatta kullanılan ifadeler günümüze kadar taşınarak varlığını sürdürmüştür.

Kulağı çeknemek: Merak etmek anlamında kullanılan deyim (KK9).

Bacağı kırık keçiler gibi gezmek: Çok gezen kişiler için kullanılan bir ifade.

Ebenin kül döktüğü yer: Bir yerin yakın olduğunu belirtmek için kullanılan deyimdir (KK9).

Katile değiştirmek: Bir kişiye kızmak, azarlamak anlamında kullanılan deyim.

Sıçtı Soğanın Evleğine: Bir işten kaytaran, haylazlanan kişiler için kullanılan deyimdir (KK7).¹⁰

Gerçik Fatma: Her işe karışan kişiler için kullanılan bir ifadedir.

Gari: “Artık” zarfının yerine kullanılır.

Seyitmek: Koşmak, anlamında kullanılır.

Hava yere: Boş yere anlamındadır.

Dayı: Bir eşya ya da durumun güzel olduğunu belirtmek için kullanılır.

Yalım: Galiba, herhalde anlamlarına gelir.

Cıba: Çocuk anlamına gelir.

Erasın: Gerçekten anlamına gelmektedir.

Ünnemek: Bir kişiyi çağırmak için kullanılır. Çağrı anlamına gelir.

Enki: “O, bu, şu” zamirlerinin yerine kullanılır.

Gıranlık: Bir tür kızma, sinirlenme sözcüğüdür. Kırılısın, yok olsun anlamlarına gelir.

He: “Evet” edatı yerine kullanılır.

Aa: “Hayır” edatı yerine kullanılır.

Fıldırmaq, falaklamak: Herhangi bir eşyaya karşıdaki kişiye fırlatmaq.

Koşmaq: Bir eşyayı yere veya çöpe atmaq.

Annaç: “Karşı” sözcüğünün yerine kullanılır.

¹⁰ “Yörede herkes tarafından bilinen ve yaygın kullanıma sahip olan ifade ve deyimler için kaynak kişi göstermeye gerek duyulmamıştır. Bununla birlikte unutulmaya yüz tutan ve nadir kişiler tarafından bilinen ifade ve deyimler için kaynak kişi gösterilmiştir.”

Geymek: Herhangi bir kıyafeti giymek için kullanılan ifadedir.

Dığan: Köyde yemek pişirilen tavalara verilen isim.

Divan: Köydeki eski evlerde bulunan ve hala kullanılan bir duvardan bir duvara kadar olan tahta koltuk.

Avara: Kir eşya ya da durumun iyi, hoş olmadığını belirtmek için kullanılır.

Cet yeni: Yepyeni sıfatı yerine kullanılan ifadedir.

Macın gök: Gömgök sıfatı yerine kullanılan bir ifadedir.

Simser: Titiz sıfatının yerine kullanılan ifadedir.

Varmak: Varmak eylemi iki türlü kullanılmaktadır: ilk olarak bir genç kızın evlenmek için bir oğlanla söz kesip ona varması. İkinci olarak herhangi bir yere yetişmek, ulaşmak anlamında kullanılan ifadedir.

Uyutmak: Bir tohumu bitmesi için toprağa ekmek.

Kesik: Köyde insanların evlerinin arkasında olan ya da evlerine yakın bahçelere verdikleri isimdir.

Ermeysesice: Kızgınlık ifade eden bir kelimedir.

Ellemek: Dokunmak anlamında kullanılan bir ifadedir.

Helmelemek: Yapılan bir işi önem vermeden üstünkörü yapmak.

Eyi: İyi, hoş manasına gelir aynı zamanda “tamam” ifadesinin yerine kullanılır.

Eyce: “Tamamen” anlamına gelir.

Dambaş, beton: Balkon.

Ibrık: Güğüm.

Çomak: Sopa.

İliskir: Süzgeç.

Ummak: Bir şeyi istemek, canı çekmek anlamında kullanılır.

Faldır faççık: Baştan savma, özensizce yapılmış olan.

Eşek dep aldı mı aldı, ben seni aldım mı aldım: Bir kişini bir olay karşısında şahit gösterilip, şahit misin deyince sen ne biliyorsan ben de onu biliyorum demesi anlamına gelir (K.K.7).

Yabaltı: Saman atmada kullanılan alet.

Nacak: Baltanın yöreselleşmiş adı.

Ana: Anne

Nene: Amcanın karısına verilen ad.

Horansa: Pırasa.

Badılcın: Patlıcan.

Here: Sincap.

Diken kuşu: Saka.

Keleter: Sepetin büyük hali.

Tire: Sağlam pamuklu iplik.

Gırnap: Tütünlerin kurutulmasında kullanılan iplik

Motor: Traktör.

Çikin: Çirkin.

El çivisi: Tütün dikmek için kullanılan alet.

Sırık: Bir şey silmek için kullanılan sopa.

Salak-saplık: Kalın sopa.

Yüklük: Evde yatak ve elbise konulan yer.

Ters: Hayvan pisliği.

Çaput: Bez parçası.

Eski: Elbiselere verilen genel ad.

Izgara: Tütünün kurutulmasında kullanılan yer.

Sergi: Tütün kurutulmasında yatırılan yere verilen ad.

Bobuç: Ayakkabı.

Yağlık: Mendil.

Yaşmak: Başörtüsü.

Çul: Keçi kılından yapılan kilim.

Ocaklık: Ocağın bulunduğu yemek yapılan yer.

Fırın önü: Fırının etrafına verilen isim.

Dığan: Tavanın odun ateşinde kullanılan şekline verilen ad.

Sancak: Salıncak.
Peşkir: Havlu.
Ceyran: Elektrik.
Hindi: Şimdi.
Buraya: Bure.
Oraya: Ore.
Geçen gün: Öten.
Sarımsak: Samsak.
Buraya bak: Beri bak.
Buraya gel: Bure ge.
Salcenen kalın: Sağlıcakla kalın.
Salcenen gidin: Sağlıcakla gidin.
Zehmeri: Kış mevsimi.
Altı ay yağması: Yaz ayında işlerin en yoğun olduğu dönem.
Salma: Ağızlık, arık.
Evelde: Keşke anlamında kullanılır.
Göveri: Domates, biber dikilen bahçe.
Çiyin: Omuz.
Gerelti: Gölge olmak, geride kalmak.
İlana: Lahana.
Ne işliyon: Ne yapıyorsun?
Dinelmek: Ayağa kalkmak.
Berenarı: Şöyle, böyle.
Buyum: Bir manasında kullanılır. Tamam, bir, hadi bir, gel bir vb.
Deh deyivermek, falaklamak, Fıldırmaq: Atmak, fırlatmak.
Behrinde: Zamanında.
Garnapalık: Rezillik.
Çepel: Çöp.

Peresente: Kuru ot.

Sangadak: Aniden.

1.8. Ayvaalanı Köyündeki Lakaplar ve Takma Adlar

Türk kültüründe ad verme, ad koyma ve lakap takma geleneği Orta Asya'dan beri varlığını sürdüren bir olaydır. Ad verme olgusu, insanlara takma isim verme, soy ve sülaleye lakap takma geleneği, her toplumun kültürel özelliklerine, değerlerine, gelenek ve göreneklerine ve birtakım inanç ve uygulamalarına göre şekillenmektedir. İnsanların isimlerinin yanında, ad takma ve lakap verme Türk toplumunda yaygın görülmektedir. Bu verilen lakapların, lakabın verildiği kişi, soy ya da sülalenin tanınmasında önemli rolü bulunmaktadır. Aynı zamanda verilen lakaplar ve sonradan takılan adlar bir kimsenin ya da ailenin herhangi bir özelliği ile de paralellik göstermektedir. Tez çalışmasına konu olan Ayvaalanı köyü kültürünün içerisinde de tanınmasında kişilerin isimlerinden çok lakapları ya da varsa takma adları ön plandadır. Bu doğrultuda lakaplar, soy ve sülalelerin tanınması, ailelerin genel özellikleri ve değerleri ile bilinmesi işlevini üstlenmektedir.¹¹

- Selendoğlu Veli
- Zerdelerin Hasan
- Molla Hasanların Hasan
- Karabacaklar
- Kafalı Osman
- Vesves Bekir
- Hekim Bekir
- Gorbeyler
- Bıyıklılar
- Şeytanlar
- Bayramlar
- Araplar
- Gullepler (Galipler)

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Keskin, *Türk Kültüründe Lakaplar*, Akçağ Yayınları, Ankara: 2020.

- Ethemler
- Gök Mehmet (Çakır Mehmet)
- Nalbant Hasan
- Yörükler
- Yörük Hasan
- Yörük Hocası
- Faraşlar (Kamiller)
- Pişiler
- Gıvılliler
- Neslihanlar
- Kaymakamlar
- Koyun Haliller
- Öküz Ahmetler
- Ayazlar
- Koca İri
- Dana Ali
- Gavaralar
- Hasan Hüseyinler
- Şapçılar
- Molişler
- Ümmet oğlu
- Kahveciler
- Kuyucular
- Peşinler
- Bakkal Hacılar
- Pehlivanlar
- Veli oğlu
- Molla Mehmetler
- Kabaklar
- Kabak Hasan
- Kurular

- K  k Hasan
- Dombalar
-  avuşun Osman
- Kamberler
- Koğuk Ramazan
- Hakkılar
- Koca Hüseyin
- Dönmenin Ali
- Kısacıklar
- Sicimler
-  oban Ali
- Halil Ağa Oğlu
- Şeytan Yaşar
- Sarı İsmil
- Sıçan İsmil
- Arap Hüseyin
- Ak Hasanlar
- Yanık oğlu
- Bozuk oğlu
- Gamidolar
-    Dudak
- Gud r Ahmet
- Veliler
- Yanarlar
- Yanar Hasan
- Kındim Celal
- Bektaşlar
- Göğ Oğlan
- Gök Hüseyin
- Dolmuşlar-Yakıplar
- Dombaylar

- Kadı
- Demirciler
- Gök Kız
- Canım Hatça
- Etten Ebe
- Tıngır
- Dıngıllı Nurullah
- Çakır Aşa (Ayşe)
- Tozkoparan
- Sarı Mustafa
- Ebenin İsmil
- Hap Hasan
- Galizolar
- Ak Deve (Helim Dayı)
- Ağ Aşa (Ayşe)
- Kara Hatça (Hatice)
- Kara Şefe (Şerife)
- Fındık Hatça
- Veliöğlu
- Gartın İsmail
- Şedden Şerif
- Ladin
- Patlangaç Göz
- Ağrı Dağı
- Şaktır
- Saddam Hüseyin
- Depme Çorap
- Ala Bezirme
- Yandanlar
- Kaypak Göt
- Tilki Akile

- Kabak Karısı
- Koca Fatma
- Tığ Kuyruk
- Cındım Asya
- Dişli Hatça
- Yanar Ebe
- Çağıllarlı Ebe
- Koca Gelin
- Ak Mehmet
- Kara Mehmet
- Deli Mehmet
- Bayram Karısı
- Arap Karısı
- Deli Ebe
- Vesves Karısı
- Nalbant Karısı
- Koğuk Karısı
- Bozuk Karısı
- Küçük Ayşe
- Pala
- Arap Ali
- Yörük Hasan
- Yörük Ali
- Yörük Kadir
- Yörük Mehmet
- Kara Meryem
- Koca Mustafa
- Kara Hanım
- Totaman
- Dudun Durmuş
- Pehlivan Süleyman

- Galleler
- Dönme
- Yanar Hatça
- Hakkı Karısı
- Ercep (Recep) Karısı
- Koca İri dayının gelini
- Öküz Amat (Ahmet) Karısı
- Kadir Hoca
- Yandan Süleyman
- Yanık Sülo
- Bozuk Mehmet

1.9. Ayvaalanı Köyünün Adının Anlamı

Ayvaalanı köyünün adının bir anlatısı bulunmaktadır. Köye adını veren bu anlatı, yaklaşık olarak 280 sene evvel var olmuştur. Köye yerleşen yörükler tarafından koyulan bu ad, anlamını köyün kurulduğu yerden ve eskiden köyde yetiştiriciliği yapılan ayvalardan almıştır. Köyün adının nereden geldiği, çoğu kişi tarafından bilinmemektedir. Derleme çalışmamız sırasında bu bilgi, köyün ileri gelen kişilerinden biri olan Durmuş Ali dededen derlenmiştir.

280 sene evvel Aydın taraflarında yaşayan “**Gamido**” denilen bir yörük varmış. Bu yörük, Aydın taraflarından gelmiş ve 200 kadar koyun, 50 sığır, 30-40 kadar deve ile köyümüzün olduğu yere yerleşmiş. Daha sonra köye “**Yörük Hacı Ümmet, Yörük Resuloğlu ve Kulalı Hacı Süleyman Ağa**” adı verilen bir yörükler gelmiş ve yerleşmiş. İlk yerleşmeler bu şekilde başlamıştır. Bu Yörüklerden Hacı Ümmet “Dolat pınarını”, Hacı Süleyman Ağa “Tahtalı Pınarını”, Yörük Resuloğlu da “İşçek pınarını” yaptırmıştır. Bu kişiler köye 1500 dönüm arazi bırakmıştır. Ayrıca köyün ilk kurulduğu yıllardaki sülaleler şunlardır; Hacı Ümmetoğulları, Sarıoğulları, Kazakoğulları, Resuloğulları ve Demircioğulları’dır. Şu anda köyde 28 tane sülale bulunmaktadır (KK16).

Köyümüzün adını bu yörükler bulmuş ve köyün adı şuradan gelmiştir. Köyün Doğu tarafında iki küçük dağ vardır, bu iki dağın arasından her gün ay doğarmış ve ayın ışıkları köyümüzün olduğu yere yayılmış. Bunun için bu yörük ağaları köyün adını “**Ay Alanı**” koymuşlar. Zamanla köyün adı “**Ayvaalanı**” diye geçmeye başlamıştır. Ayrıca eskiden köyde çok ayva varmış ve ayva yetiştiriciliği ön plandaymış bunun için köyün adını buradan da aldığı bilinmektedir (KK1).

Bu tespitlerimiz dışında, köyün adı ile ilgili herhangi bir resmi ya da gayri resmi veri bulunmamaktadır. Ayvaalanı köyünün adı ile ilgili anlatılmış olan anlatılar, bu bilgilerden ibarettir.

İKİNCİ BÖLÜM

AYVAALANI KÖYÜ GEÇİŞ DÖNEMLERİ

Bilindiği gibi insan yaşamının evrelerini birbirinden ayıran başlıca üç önemli “geçiş dönemi” vardır. Doğum, evlenme ve ölüm. Her birinin kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, âyin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu “geçiş”leri bağlı buldukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedirler. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu “geçiş” dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre, insan bu tür dönemler sırasında güçsüz ve zararlı etkilere karşı açıktır.¹²

Böylece “geçiş” dönemlerinde kümelenen âdetler, gelenekler, töreler ve törenlerle bunların içerisinde yer alan işlemler ve uygulamalar bir ülkenin ya da belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluştururlar. Geleneksel halk yaşamının başarılı bir bireşimine varabilmek için, birçok başka şeyin yanı sıra bu üç önemli “geçiş” döneminin de sistemli bir şekilde araştırılması gerekmektedir. İnsanlığın bu dönemlerle ilgili düşünce, tasarım, tutum, davranış, işlem ve uygulamaları belirli bir ülkenin, bir halkın ya da bir etnik grubun coğrafyasından ve kültüründen gelen kimi yerel ayrımların, özelliklerin dışında ana çizgileriyle evrensel bir nitelik taşımaktadır.¹³

Geçiş dönemlerinin ve hayatın ilk başlangıç evresi olan evre, doğum ile başlamaktadır. Doğum, insan hayatının ilk aşamasıdır. Bu aşamayı doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası oluşturmaktadır. İnsanoğlu, bu aşamalardan geçerken, birçok ritüeli de beraberinde getirmektedir. Bu ritüeller, gerek doğum gerekse ölüm ve evlenme başta olmak üzere hayatın tüm aşamasında insana ve

¹² Örnek, a.g.e. 2016: 183.

¹³ Örnek, a.g.e. 2016: 183.

yaşamına eşlik etmektedir. İnsan yaşamına eşlik eden bu geçiş dönemi ritüelleri, birden çok işleve sahiptir. Bu işlevler; hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi, değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme işlevi, eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktararak eğitilmesi işlevi, toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için bir kaçıp kurtulma işlevi olarak karşımıza çıkmaktadır. ¹⁴

2.1. Doğum

Bu üç önemli “geçiş ”ten ilki olan doğum, hemen her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Dünyaya gelen her çocuk sadece anne ve babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu ve sopyu da sevindirmiştir. Çünkü her doğum ailenin, akrabaların, soyun ve sopyun sayısını artırmaktadır; sayı artışıysa gücün, dayanışmanın artması demektir. Özellikle küçük topluluklarda ve etnik gruplardaki aileler, nüfuslarının çokluğu oranında kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. Yaygın olan, “çocuk, ailede ocağı tütürür” sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını açığa vurmaktadır. ¹⁵

Doğum da bir “geçiş” olduğuna göre, inançlar ve gelenekler, gebe kadını daha doğum öncesinden, hatta ta çocuk sahibi olma isteğinden başlayarak birtakım âdetlere uymaya, bu âdetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır. Böylece doğum, annenin gebe kalma isteğinden başlayarak yüzlerce âdetin, inancın, dinsel ve büyüsel özlü yüzlerce işlemin hücumuna uğrayarak âdeta onlar tarafından yönetilmektedir. ¹⁶

2.1.1. Doğum Öncesi

Doğum öncesi, çocuk sahibi olmaya karar verilmesinden başlayarak, doğum olayının başladığı döneme kadar olan bölümü içermektedir. Yaşamın başlangıç noktası olan doğum, yüzlerce âdetin, inanmanın uygulandığı bir dönemdir. Bu adet ve inanmalar kadını gebe kalma isteğinden başlayarak etkisi altına alır. Gebe kadının gebeliğinin başlangıcından doğuma kadar geçen sürede pek çok âdete, inanmaya,

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Çobanoğlu, a.g.e. 2019: 263.

¹⁵ Örnek, a.g.e. 2016: 184.

¹⁶ Örnek, a.g.e. 2016: 184.

geleneğe, göreneğe, uyması beklenir. Her toplumda evliliğin bir doğal sonucu olarak çocuk istenir.¹⁷

Toplumumuzun geleneksel kesiminde, başka bir söyleyişle erkeğin egemen olduğu yerlerde, kusur çoğu zaman kadında aranır. Onun için erkekten önce, kadının birtakım çarelere başvurarak kısırlılığını gidermesi gerekmektedir. Bu türden çareleri başlıca üç kümede toplayabiliriz:

Dinsel-büyüsel nitelikte olanlar,
Halk hekimliği kapsamına girenler,
Tıbbi sağaltma alanına girenler.¹⁸

Türk halk kültüründe olduğu gibi Ayvaalanı köyü kültüründe de doğum öncesi uygulanan bazı yöntemler vardır. Bu yöntemler daha çok çocuk sahibi olma isteğinin etkisiyle uygulanmakta ve bu doğrultuda gerekli uygulamalar yapılmaktadır. Bu yöntemlerin büyük çoğunluğunun sağaltma işlevine sahip olduğu görülür. Kısırlılığa karşı çare aranması, hamilelikte oluşabilecek aksiliklerin ve hastalıkların önüne geçilmesi ve de aşerme gibi olaylar doğum öncesinde kümelenmiş ritüellerdendir. Köyde önceden çocuğu olmayan kadınların karnı sarılırdı. Bu yöntem kadının kasığı düşükse yapılırdı. Buna “karın çekme” ya da “karın sarma” denilmektedir. Kadının kasıkları el hareketleri ile çekilir ve “**Piynar**” denilen bir ağacın yaprakları kadının karnına koyulup, sarılırdı. Eğer bu kişinin çocuğu olursa bunu yapan kişiye hediye verilirdi (KK3).

¹⁷ Örnek, a.g.e. 2016: 184.

¹⁸ Örnek, a.g.e. 2016: 185.

Fotoğraf 72: Pinyar ağacı.

Kadının hamile kalması için yapılan başka bir yöntemde şudur; çocuğu olmayan bir kadın, büyük bir kazanın içerisine oturtulup, içinde yıkanır. Göstermelik olarak da kazanın altına odun atılır, ancak kazanın altı ateşlenmezdi (KK2).

Aynı zamanda hamilelik sırasında yapılan uygulamalar da vardır. Hamilelikte, aş erme vardır. Hamile kişi canı ne isterse onu yedi. Hamileyken çocuğun cinsiyetini öğrenmek için yapılan bazı inanışlar da vardı. Hamile bir kadın otururken ona hissettirmeden başına tuz ekilir, daha sonra karşısına geçip, el kol hareketleri takip edilirdi. Eğer kadın önce ağzına dokunursa kızı, burnuna dokunursa erkek çocuğu olacağına inanılırdı. Günümüzde ise bu uygulamalar nadiren yapılmakta, daha çok modern yöntemler kullanılmaktadır (KK9).

2.1.2. Doğum Sırası

Doğum sırasında, kadınların doğum anında yaşadıkları zorlukları gidermek, kolay doğum yapmalarını sağlamak amacıyla birtakım çarelere başvurulmakta, bu çerçevede inanç ve uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Bu amaçla doğum sırasında:

Kadının saç bağları çözülür.

Kilitli kapılar, kilitli sandıklar, kapalı pencereler açılır.

Kolay doğum yapmış kadınlar, gebe kadınların sırtını sıvazlar.

Kuşlara yem serpilir.

“Tanrı düğümlediği düğümü çözer” , “biz göçtük, sen de göç” gibi dileklerde bulunulur.

Silah atılır.

“Fadime Ana” otu su içine konup, su kadına içirilir.¹⁹

Ayvaalanı köyünde, eskiden doğumlar evlerde yapılmaktaydı. Doğum, köyün ebesi olan kişi ve doğum yaptırabilen bilgili kişilerin yardımıyla yaptırıldı. Doğum sancısı gelen bayan evinde, köydeki doğumu yaptıran kişilerin uyguladığı yöntemlerle doğum yapardı. Doğum gerçekleştikten sonra çocuğun göbek bağı kesilir, çocuk kundaklanır ve annesine verilirdi (KK2).

Şimdilerde köyde doğum yapılmamakta, doğumlar daha çok yakın şehirlerdeki hastanelerde yapılmaktadır.

2.1.3. Doğum Sonrası

Doğum öncesi ve doğum sırasında yapılan uygulamalar, doğum sonrasında da varlığını sürdürmektedir. Bu uygulamalar doğum sonrasında da inanç merkezli, dinsel ve büyüsel içerikli ritüeller olarak icra edilmektedir.

Çocuğun göbek bağının gömülmesi, nazar ve nazarlık takılması, anne ve bebeğin kırk basmasından korunması gibi inançlar, belli ritüeller dâhilinde uygulanmaktadır.

Ayvaalanı köyü kültüründe bebek doğduktan sonra birtakım uygulamalar yapılır. Bebeğin göbeği düştükten sonra, göbeğine çörekotu koyulur. Bu pratik, bebeğin hasta olmaması için yapılır. Doğumdan sonra kadının sütü bol olsun diye bol bol soğan yedirilir ve mürdük çorbası yapılırdı (KK3).

Daha sonra çocuk erkek ise, pehlivan gibi olması için çocuğun her tarafı zeytinyağı ile ovulurdu. Çocuğun eli ayağı düzgün olsun diye bağlanırdı. Yakışıklı olsun diye güzel kıyafetler giydirilirdi. Kız çocuklarının ve erkek çocuklarının bacaklarının arasına bez koyulurdu, böyle yapılmasının nedeni ayakları çarpık olmasın dıyer. Çocuğun göbeği düştükten sonra göbek bağı;

¹⁹ Örnek, a.g.e. 2016: 195-196.

- Öğretmen olsun diye okul bahçesine,
- İmam olsun diye cami avlusuna,
- Çiftçi olsun, mal canlısı(hayvan sever) olsun diye öküz damına, atılırdı (KK3).²⁰

Önceden “**sımgıç**” adı verilen beşikler olurdu, bu beşiğin saksısı olurdu ve saksının içerisine köz koyup üzerine de beşik koyulur. Bebekte bu beşiğe yatırılırdı. Bunun nedeni de bebek üşütmesin, hasta olmaması içindir (KK3).

Kırklama: Ayvaalanı köyü kültüründe kırklama bebek 40 günlük olduğu zaman yapılır. Bebeğin 40. gününde 1 tane beyaz bezin içerisine 40 tane taş toplanır ve ağzı bağlanıp güğümün içerisine atılır. Daha sonra bir tane yumurta delinir, içerisi boşaltılır ve bu yumurta ile güğümün içerisine 40 defa su koyulur. Bebek kırklanmadan önce bala yatırılır ve tüm vücuduna bal sürülür. Bundan sonra bebeğin teni kokmasın diye tüm vücudu tuzlanır. Bebeklikte tuzlanmayan çocukların teni büyüyünce kokar. Bebek tuzlandıktan sonra artık bu 40 taş atılan su ile bebek yıkanır. Böylece bebek kırklanmış olur ve bebek yıkandıktan sonra üzerine güzel kıyafetler giydirilir. Daha sonra bebeğin yıkandığı bu su ile anne ve baba da yıkanabilirdi. Kız çocukları 28-29 günde, erkek çocukları 40 günde kırklanır (KK3).²¹²²

Eskiden bebek kırklanmadan önce, kırklama suyuna cıvık darı atılırdı (KK19).

Çocuğu kırk basmasın diye, kırklı kadınlar çatal iğne ve düğme değiştirirdi (KK19).

Ayvaalanı köyünde bebeğin adı verilirken ya köyün imamı çağrılır ya da bebeğin dedesi bebeğe ismini verir. Bebeğin ismine anne ve babası karar verir. Bunun yanında ailenin sevdikleri de bebeğin ismi konusunda fikirde bulunurlar. Bebeğin adı verilirken bebeğin kulağına üç kez ezan okunur ve üç kez adı söylenir

²⁰ Örnek, a.g.e. 2016: 197.

²¹ 40 sayısı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Annemarie Schimmel, Sayıların Gizemi, İstanbul: Alfa Basım Yayım, 2020: 241.

²² 40 sayısı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Bülent Akın, Mitten Tasavvufa Alevi Ritüellerinin Sır Dili Kırklar, İstanbul: Kitabevi, 2020: 9-40.

böylece bebeğin adı verilmiş olur. Bebeğe “ adınla yaşa” denir. Bebek bu isimle bir ömür boyu yaşar (KK2).²³

Bebeğin doğumundan sonra bebeğin akrabaları, yakınları ve komşuları bebek ziyaretine giderler. Ziyarete giderken bebeğe hediye götürülür. Bu hediyeler genellikle bebek takımı, bebek zıbını olur, bazen anneye de hediye getirilebilir. Bebeğin dayısı, amcası, teyzesi, halası vb. yakınları ise bebeğe çeyrek altın takarlar. Ayrıca bebek ziyaretine gelenler bebeğe nazar değmesin diye kıyafetlerinden bir bez parçası koparıp bebeğin koynuna koyarlar (KK2).

Bebek ilk doğduğu zaman genellikle sarılık hastalığına yakalanabilir. Bebeği, sarılıktan korumak için yüzüne sarı bir tülbent örtülür, sarı ışığın altına yatırılır, bu şekilde geçeceğine inanılır. Ayrıca bebeğin ilk çıkan dişini gören kişi bebeğe hediye alır (KK3).

Eskiden bebeklerin altına “muşamba” çekilirdi, şimdiki gibi hazır bez yoktu. Bu muşambalar elle yıkanır ve tekrar kullanılırdı.

Aydaş Aşı: Ayvaalanı köyü kültüründe aydaş aşı çocuklar hasta olduğunda ya da iyice zayıfladığında yapılırdı. Bu şekilde olurdu; üç yol ortasına bir kazan kurular, kazanın içerisine su koyulur ve çocuk oturtulur. Daha sonra bu kazanın içindeki su ile çocuk yıkanır. Kazanın altına göstermelik odun atılır ancak odunlar yakılmaz. Aydaş aşı bu şekilde yapılırdı (KK2).²⁴

Yapılan bu uygulamalar ve ritüeller, çocuk sahibi olma isteğinin yanında, Türk kültüründe soyun devamlılığı için önemli bir işleve sahiptir. Bu nedenle çocuk sahibi olma isteğinin sonucu, yerini birtakım dinsel, büyüsel ve inanç merkezli uygulamalara bırakmıştır. Bununla beraber bu inanç ve uygulamalar doğum öncesinde olduğu gibi doğum anında ve doğum sonrasında da devam etmiştir. Bütün bu ritüel ve uygulamalardan anlaşılacağı üzere, bu ritüellerin sağaltma işlevini üstlendikleri görülmektedir.

2.2. Sünnet

²³ Schimmel, a.g.e. 2020: 71.

²⁴ Schimmel, a.g.e. 2020: 78-79.

Türkiye’de çocukla ilgili geleneksel uygulamalardan birisi de sünnettir. Dinsel ve törensel işlemler içerisinde en katısı ve en yaygın olanı sünnet geleneğidir. Hiçbir çocuk sahibi anne ve baba bu geleneğin dışında kalmak istemez. Sünnet geleneğinin yaptırımı, bu konuda bir karşı koyuşa ve tartışmaya meydan vermeyecek kadar güçlüdür. İslâm dininde Peygamberin yaptığı, uyguladığı ya da yapmayı, uygulamayı öğütlediği şeylere uymaya “sünnet” denmektedir. Geleneğin köklü oluşunun bir başka gerekçesi de İslâm dininin kurucusunun bedensel bir özelliği, bu dinden olanlara doğuşlarından sonra kazandırılmak istenmiştir.²⁵

Ayvaalanı köyü kültüründe sünnete verilen önem de ayrı bir yere sahiptir. Sünnet işleminin uygulanmasındaki esas amaç dini kurallara uymak ve Peygamberin sünnete verdiği önemden kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda sünnet merasimi ve törenlerinin dinsel işlevi ortaya çıkmaktadır. Sünnet merasimi, sünnet tarihinin belirlenmesiyle başlar. Bu tarihten sonra sünnet davetiyeleri bastırılır, sünnet için alışveriş yapılır. Alışverişte çocuğa sünnetlik, pijama gibi kıyafetler alınır, çocuğun dayı, teyze, hala, amca, dede, anneanne ve babaannesine hediyeler alınır. Bayanlara eşarp oyalanır, erkeklere gömlek alınır. Daha sonra sünnet merasimi için yemek malzemeleri alınır, aşçı tutulur. Sonra Sünnet çocuğunun sağdıçı belirlenir.

Bu sağdıç yakın akrabadan da olabilir komşulardan da olabilir. Tüm bunlardan sonra sünnet tarihi yaklaşımadan ev temizliği yapılır boya, badana yapılır ve davetiyeler dağıtılır. Sünnet gününden bir hafta önce yakın akrabalar sünnete kadar sünnet yapacak ailenin evine yemeğe gelir giderler. Sünnetten önce sünnet çocuğunun odası süslenir, balonlar takılır, yatağın etrafı tüllerle çevrilir. Duvara seccade asılır.

Ayvaalanı köyünde sünnet, bazen Cuma günü bazen de Cumartesi günü başlar ve iki gün sürer. İlk gün akşam eş dost, akraba akşam yemeğine davet edilir. İlk akşam yemeği bayanlar pişirir, ertesi gün tutulan aşçı pişirir. Yemekte arpa çorbası, kuru fasulye, pirinç pilavı, tavuk eti veya ciğer kavurması ve turşu ya da ayran yapılır. Yemekler yenir ve bayanlar arasında kına yapılır, sünnet çocuğunun sağ başparmağı ve işaret parmağına ya da serçe parmağına kına yakılır. Oyunlar oynanır ve bu merasimde böylece tamamlanır.

²⁵ Örnek, a.g.e. 2016: 235-236.

Ertesi gün asıl sünnetin olacağı gündür, yemekler pişer, davetliler gelir. Öğleye camide mevlüt okunur, öğlen namazı kılınır. Erkekler camiden çıkınca çıkan herkese sünnet havlusu dağıtılır ve sünnet çocuğu dolaştırılır. Çocuk bazen yürüyerek bazen de atın üzerinde dolaştırılır. Çocuk dolaşırken en önde sünnet çocuğu, dedeleri, babası imam ve yakınları olur. Sünnet çocuğu, tekbirler ile dolaşır.

Sünnete gelen misafirler, yanlarında sünnet çocuğuna hediye getirirler. Sünnet olan çocuğun yakınları altın veya para takar. Bu hediyeler bazen battaniye, kâse takımı gibi şeylerdir. Sünnet günü yemekleri şöyledir; mercimek çorbası, nohut yemeği, keşkek, et yemeği, un helvası, cacıktır.

Sünnet çocuğu dolaşırken, çocuğun sağdıcı boynuna dokuma heybe takar. Bu heybenin içine leblebi ve kuru üzüm koyulur. Bu üzüm ve leblebi dolaşırken dağıtılır. Çocuklar bu üzümünden almak için avuçlarını açıp “**Amin**” diye bağırlar. Bağırmayan çocuğa bu leblebiden ve üzümünden verilmez. Sünnet çocuğu dolaşıktan sonra evin önüne gelinir evin önüne gelince horoz kesilir kanından çocuğun alına sürülür ve dua edilir. Daha sonra misafirler yemek için masalara geçerler ve yemekler dağıtılır. Bu arada sünnet çocuğu, sünnet olmak için eve girer ve sünnetçi gelir. Çocuk sünnet edilirken yine tekbir getirilir. Böylece merasim bitmiş olur (KK9).

Fotoğraf 73: Ayvaaları köyünde bir sünnet merasiminde, sünnet çocuğu dolaşması.

Fotoğraf 74: Sünnet merasiminden bir görüntü.

2.3. Askerlik

Türk halkı askerliği kutsal bir görev sayar. Askerlik çağına gelmiş delikanlının askere yolcu edilmesi ve askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara ve karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir. Her törende olduğu gibi askerliğin etrafında da bir adetler, inanmalar, pratikler zinciri oluşmuştur. Asker uğurlama, karşılama Türk halk kültüründe günümüzde de sürdürülen bir gelenektir. Askerlik insan hayatında bir geçiş dönemi olması yönüyle çeşitli aşamaları yüzyıllardır tören olarak kutlanmaktadır. Askere gönderme, karşılama törenleri dinsel, toplumsal ve kişiseldir. Bu törenlerde yemek yeme, ziyafet verme, adak, kurban vb. gibi iç içedir. Bu önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, adet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel işlem kümelenerek söz konusu geçişi bağlı bulunduğu kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun biçimde yönetmektedir.²⁶

Ayvaalanı köyünde asker uğurlama, askerlik çağına gelen erkeğin askere gideceği zaman başlar. Köyde önce askere gidecek gencin asker daveti ve asker eğlencesi olur. Bu davete eş dost, tüm köylü ve civar köylerdeki insanlar, askere

²⁶ Erman Artun, Türk Halkbilimi, Karahan Kitabevi, Ankara: 2016: 306-308.

gidecek gençler de davet edilir. Asker daveti genç askere gitmeden birkaç ay önce yapılır. Asker daveti eğlenceli olursa akşam, eğlencesiz olursa öğlen olur. Gündüz olursa askerin evinin önünde yemek verilir ve mevlüt okunur. Akşam olacak ise mevlüdü gündüzden okunur, akşamına ise eğlencesi yapılır.

Akşam olunca, askere gidecek gencin evine al bayrak asılır, evinin önüne çalgılar kurulur, yemekler verilir ve eğlence başlar. Eğlenceden önce askere gidecek gencin sırtına al takılır. Eğlence başlayınca köydeki bütün gençler oynar, gönüllerince eğlenirler. Davetlilere çerez dağıtılır. Daha sonra bu eğlencede “**köy seyirlik oyunları**” yapılır. Bazen gençler kadın kılığına girerler, bazen de değişik oyunlar oynanır. Eğlencenin ilerleyen saatlerinde askere kına yakılır. Askerin kınası silah tutacak olduğu sağ başparmağı ve işaret parmağına yakılır. Eğlence bu şekilde devam eder ve tamamlanır. (KK5).

Daha sonraki günlerde askere gidecek olan gençler, askere gidene kadar her gün bir akrabasının evine ya da köy halkından herhangi birinin evine yemeğe davet edilir. Bu genç askere gidene kadar devam eder. Gençler askere gitmeden birkaç önce bütün köyü kapı kapı dolaşır ve köylüler ile vedalaşır. Akrabaları ve komşuları da askerin evine “**Allah kavuştur suna**” giderler (KK9).

Askere gidecek olan gençlere verilen önem, köy halkının askeri evine davet etmesi, askerin ailesinin evine ziyarete gitmesi gibi törenlerden anlaşılmaktadır. Askerlik, gençliğe atılan adımda, bir eşik rolü üstlenmektedir. Askerliğe yüklenen kutsallık, askere gitmeyen kişinin adam yerine koyulmayacağı, askerliğini yapmayana adam denilmeyeceği ayrıca kız verilmeyeceği gibi düşünce ve inançlardan anlaşılmaktadır. Asker ocağına ayak basan kişinin, askerliğin zorluğunu görerek ailesine ve yakınlarına daha bağlı olacağı, çevresindekilere daha saygılı olacağı ve kötü huylarının düzeleceği düşüncesi ağır basmaktadır. Bunun yanında askerliğin, vatanın savunmasında, millet bütünlüğünün sağlanmasında bir okul işlevi, eğitim işlevi üstlendiği görülmektedir.

Askerin gideceği günün sabahında bütün köy halkı askeri uğurlamak için köyün “çakmak yakası” denilen mevkiinde toplanırlar. Burada askere tören yapılır, asker sırayla ailesiyle, akrabalarıyla, herkesle vedalaşır. Vedalaşırken herkes askerin cebine para koyar, dua edilir ve daha sonra asker tekbirlerle uğurlanır.

Fotoğraf 75: Ayvaalan köyünde, eskilerden bir asker uğurlama töreni.

Fotoğraf 76: Eski bir asker uğurlama merasimi.

Asker olan genç askerden geldikten sonra da köy halkı, askerin ailesine oğulları geldi diye “**göz aydınlığına**” giderler (KK5).

Fotoğraf 77: Asker davetinde yemek pişiren kadınlar.

Fotoğraf 78: Asker eğlencesinde, bulaşık yıkarken bir görüntü.

Fotoğraf 79: Asker eğlencesinde, askere kına yakılırken.

2.4. Evlenme

Yaşamın ikinci geçiş dönemi olan evlenme, gerek kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasını oluşturması, gerekse aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi işlevi bakımından her zaman ve her yerde önemli bir olay gözüyle görülmüştür. Ailenin, toplumsal yapının temeli olması, bu birliği sağlayan evlenme olayına evrensel bir karakter kazandırmıştır. Dünyanın her yerinde her aşaması, bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştirilen evlenme

olayı, özellikle tören, töre, âdet, gelenek ve görenek bakımından zengin bir tablo çizmektedir.²⁷

Ayvaalanı köyünde evlenme ile ilgili adet, gelenek ve görenekler, erkek ile kızın evlenme isteğinin, yuva kurma düşüncesinin sonrasında kümelenmektedir. Evlenme isteğinin ilk aşamasını, erkek tarafının kız evine dünür gitmesi oluşturur. Bu ritüeli ardından söz kesme, nişan takma ve düğün merasimi takip eder. Daha sonra bu adet ve uygulamalar düğün sırasında ve düğün sonrasında da devam eder.

2.4.1. Evlilik Öncesi

Evliliğe adımın ilk aşamasını, evlilik öncesinde gerçekleştirilen âdetler oluşturmaktadır. Evlilikler genellikle görücü usulü yapılmaktadır. Ancak günümüzde bunun yerini daha çok kız ve erkeğin anlaşarak evlilik yapması almıştır. Kız isteme, söz kesme ve nişan aşamaları evliliğe geçmeden önce yerine getirilen gelenek ve göreneklerdir. Ayvaalanı köyü kültüründe kız isteme, söz kesme, nişan takma aşamaları sırasıyla yerine getirilir.

Eskiden köyde gençlerin anlaşması, birbirini görmesi olmazdı. Görücü usulü evlilikler daha çok yapılırdı. Kız ve erkek birbirini ancak düğünlerde, davetlerde ve belirli toplu ortamlarda görürdü. Evlilik çağına giren kızlar, akrabasının olmayan bir düğüne, nişana, davete gitmezdi. Sadece kendi akrabalarınıninkilere giderdi (KK5).

Köyde bir kız isteneceği zaman önce “dünür başı” denen insanlar yollanırdı. Öncelikle dünür başı gider ve eğer iş olacaksa daha sonra aile büyükleri gidip kızını isterler. İlk gidişte kız verilmez, ikinci üçüncü gidişte kız verilir. Ve kız verilmeden erkek evinin getirdiği lokumlar yenmez, hediyeler açılmazdı. Bunun yanında eskiden kız istemeye giderken heybe ile gidilirdi. Giderken çay, şeker gibi yiyecekler götürülürdü. Eğer kız verilmeyecekse “nasibinizi başka yerde yoklayın” denir. Kız verilince lokum yenirdi ve kız verildikten sonra aile arasında söz yapılır. Buna “söz kesti” denir. Söz olduktan sonra artık nişan takılır (KK5).

Eskiden evlenmek isteyen erkekler, babalarının ayakkabısına çivi çakardı, evlilik çağına gelen gençler pilavın ortasına kaşık dikerlerdi. Bu şekilde evlenmek istediklerini belli ederlerdi. Eskiden kız istemeye gidildiğinde, istenecek kıza bulgur

²⁷ Örnek, a.g.e. 2016: 255.

ayıklatılırdı. Kıza kilimin üzerinde su koydurulurdu ve kız bunları yapabilirse istenirdi (KK10).

2.4.2. Nişan

Köyde söz kesiminden sonra nişan merasimi olur. Nişan merasiminde de birtakım adet ve görenekler devam etmektedir.

Nişan bazen gündüz bazen de gece takılır. Nişan takılırken davulla çalgı ile takılır. Nişan kız evinin önünde takılır, oğlan evi nişan takmaya gelirken kıza tepsi getirir gelir. Buna “ **tepsi düzme**” denir. Oğlanın annesi, teyzeleri, halaları ve yakın akrabaları tepsi düzerler, bu tepsilere çerez, lokum, tatlı; gelin kıza el örgüsü patik, oyalı havlular, oyalı yazmalar, el örgüsü yelekler, işlemeler, seccade, ev terliği, kıyafet koyulur. Nişan tepsilere renkli, şeffaf kâğıtlarla süslenir. Nişanda kız nişanlılık, erkek takım elbise giyer (KK5).

Nişan merasimi takı töreni ile başlar, nişana tüm köy halkı, eş dost davet edilir. Nişanda yüzükleri ya ailenin büyüğü ya da köyün imamı takar. Yüzükler takıldıktan sonra kurdelayı kesmeden önce makas kör, kesmiyor denir ve kızla erkeğin akrabaları çağrılır, onlardan para alınır ve kesilir. Daha sonra erkek tarafı kıza, kız tarafı erkeğe takılarını takar, kıza bilezik, altın küpe, beşi biyerde, altın saat takılır. Takı takmak isteyen herkes gelir takısını takar ve takı merasimi biter. Daha sonra kız ile erkek oyuna çıkar, akrabaları oynar ve eğlenirler böylece nişan bitmiş olur. Nişanlılık sürecinde iki aile sürekli birbirlerine gelip giderler, birbirlerinin tarla işlerine yardıma giderler. Nişanlılık süresi, düğün günü alınana kadar böyle devam eder.

2.4.3. Düğün

Düğün, evlenme dediğimiz geçiş döneminin en belirgin özelliğidir. Yukarıda genel çizgileriyle değindiğimiz aşamaların amacı düğünle dışa vurulur. Onun için düğünün geleneksel değerlere ve kurallara uygun bir biçimde kutlanmasına çaba sarf edilir.²⁸

²⁸ Örnek, a.g.e. 2016: 271.

Ayvaalanı köyünde düğün, iki ailenin karşılıklı oturup düğün günü almasıyla başlar. Bu konuşmada kim ne alacak, hangi eşyayı alacak o kararlaştırılır. Bundan sonra aileler resmi nikâh için ilçeye gider. Buna “**izinleme çıkartma**” denir. Burada resmi nikâh kıyılır, aileler nikâhtan sonra fotoğraf çektirir ve düğün davetiyeleri bastırılır. Aynı zamanda çeyiz alınır, eşyalar alınır ve bütün masraflar ortak ödenir. Düğün günü yaklaştığında tüm köy halkına, akrabalara ve yakın köylere davet etmek için “**oku**” “**okuntu**” dağıtılır. Yaşamın önemli geçiş dönemlerinden biri olan düğünler; doğum, sünnet, askerlik ve nişan törenleri gibi bireylerin arasındaki akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin gelişmesinde ve yaygınlaşmasında önemli bir işleve sahiptirler. Bu törenlerde asıl olgu, törenin arka planında varlığını sürdüren yardımlaşma, dayanışma, birlik ve beraberliktir işlevidir. İnsanlar, eğlenirken bir taraftan da akrabalık ve komşuluk bağlarını güçlendirirler.

Köyde düğünler 3 gün sürer. Düğün Cuma gününden başlar, Pazar akşamı biter. Cuma günü akşamüzeri erkekler köy meydanında bulunan “**dibek taşında**” tokmaklar ile düğünün keşkeğini döverler buna “**keşkek dövme**” denir. Eskiden düğünlerde, eşekler ile odun taşınırdı, odunu ilk önce getiren kişiye yazma verilirdi (KK49).

Fotoğraf 80: Düğünlerde, keşkek dövülen dibek taşı.

Cuma akşamı, akrabalar yemeğe davet edilir. Gelinin akrabaları kız evine damadın akrabaları oğlan evine yemeğe gider. Yemekten sonra bayanlar köy odasında, erkekler köy kahvehanesinde eğlence yaparlar. Bayanların eğlencesine “**Çember Dizimi**” denir. Çember diziminde gelinin “**Kardeş Kızları**” olur. Bu kardeş kızları gündüzden “**üç etek**” adı verilen yöresel kıyafetleri giyerler ve köyü

dolaşarak kadınları kınaya davet ederler. Akşam olunca eğlence başlar, hem kadınlara hem de erkeklere ayrı çalgı kurulur, oyunlar oynanır. Gecenin sonuna doğru kadınlar geline kına yakar buna “ **Kına Övme**” denir. Gelin ortaya oturtulur ve başına kardeş kızları ile kınayı övecek yaşlı kadınlar toplanır (KK5).

Kınayı övecek kişi gelini ağlatmak için türküler söyler, def çalar ve birtakım maniler söyler. Daha sonra gelinin eline kına yakılır ve gelinin yüzü açılır, eğlence bu şekilde devam ederek biter. Kına yakarken söylenen manileri;

İcra eden kişiler: Kınayı öven ve manileri söyleyen, 70 yaş üzeri, yıllardır bu işi yapan kadınlardır.

İcra zamanı ve yeri: Kına manileri ve kına türküleri, çember diziminde, gece, köy odasında icra edilmektedir.

İcra eden kişinin yaşı ve cinsiyeti: 70 yaş ve üzeri kadınlar.

İcra eden kişiler: Kına gecesinde bulunan, köylü kadınlar ve misafirler.

Biner atın incesine

Gider yolun goncasına

Haber edin amcasına

Amcasız kızın gelin olmaz

Olsa bile melun olur (KK6).

Merdivenden biner ata

Gider evlerinden öte

Al duvağını tuta tuta

Gelinim kınan kutlu olsun

Sana müddetim tatlı olsun (KK5).

Biner atın eyisine

Gider yolun koyusuna

Haber edin dayısına

Dayısız kızın gelin olmaz
Olsa bile melun olur (KK5).²⁹

Mercimek kile kile
Ölçerim çile çile
Yedi yazgı eskittim
Gözyaşı sile sile (KK6).

Fotoğraf 81: Ayvaalanı köyünde, kına geçelerinde giyilen geleneksel üç etek ve kardeş kızları.

²⁹ Örnek, a.g.e. 2016: 270.

Fotoğraf 82: Düğünlerde ve gelin sabahında gelinlerin giydiği gelinlik ve gırep (Duvak).

Fotoğraf 83: Bağlangaçla bağlanan gelin başlığı ve nazardan koruması için takılan üzerlik.

Fotoğraf 84: Gelin ve kardeş kızları.

Düğün, ikinci günü yani cumartesi günün de devam eder. Aynı zamanda düğünün sağdıçı olur, bu sağdıç ve eşi düğün boyunca damat tarafına yardım eder. Cumartesi sabahı davulcu, zurnacı ve bayraktar davul çalarak tüm köyü dolaşır.

Bu dolaşma sırasında köydeki evlerden sini toplanırdı, bu sinilere elde avuçta ne varsa hediyelik eşya koyulup ve bu siniler davulla düğün evine götürülürdü (KK5).

Öğlen olunca kız evinde de oğlan evinde de yemek verilir, misafirler yemek yer. Yemekten sonra oğlan evinden “seymenler” davulla, bıçak oyunu oynaya oynaya kız evine gider. Buna “ **Döşek Koyma**” denir. Kız evinin önüne gelince davullar çalınır, bıçakçılar oyunlar oynar ve burada bazı deyişlemeler söylenir. Bu deyişlemeler ve manileri;

İcra eden kişiler: Bıçak oyunu oynayan ve seymene katılan erkekler.

İcra yeri ve zamanı: Düğünlerde; gelin alma, döşek koyma ve kına götürme törenlerinde, gece ve gündüz icra edilmektedir.

İcra eden kişinin yaşı ve cinsiyeti: 30 yaş ve üzeri erkekler.

İcrayı dinleyen kişiler: Düğün alayına ve seymene katılan misafirler.

Neşe olsun Allah'im neşe olsun

Yağmur yağsın yerler yaş olsun

Ey ahali döşeğinizi getirdik

Cümleten hatırınız hoş olsun (KK1).

Fotoğraf 85: Ayvaalanı köyünde kız evine döşek koymaya gelen seymenler.

Akşam olunca yemekler yenir, eğlenceye geçilir. Bayanlar yine köy odasında, erkekler de köy meydanında eğlence yapardı. Eğlenceye geçmeden önce oğlan tarafından bıçakçılar, seymen yaparak köy odasının önüne kına vermeye gelirdi. Buna “ **kına verme**” denir. Köy odasının önüne gelince seymenler oynar, birtakım sözler söyler ve bir kâsede kınayı kızlara verip kendi eğlencelerine geçerdi. Kına vermeye gelince dörtlükler söyleyerek kınayı verirler. Kına verdikten sonra damat ile düğünün sadıçısı oda da kalır daha sonra erkeklerin arasına geçerlerdi. Bu dörtlük şöyledir;

Ayna alıp bakınsınlar

Altın alıp takınsınlar

Koca karılar kına yakınsın

Genç kızlar çamur yakınsınlar (KK1).

Bıçakçılar kınayı verdikten sonra kendi eğlencelerine geçer ve köy meydanında eğlence başlar. Eğlencede genci, yaşlısı herkes oynar. Bunun yanında köyün gençleri ve orta yaşlı erkekleri köy seyirlik oyunları çıkarır. Erkekler kadın kılığına girer, tokmakçı olur meydana insanları eğlendirirler. Eğlence bu şekilde sona erer.

Düğünlerde, düğünün mutlaka sadıçısı olur. Bu sadıç evli bir çiftten seçilir. Düğün boyunca bayrağı taşıyan kişide düğünün “**Bayraktarıdır**”. Düğünde bıçak adı verilen demir çubuklarla oynana oyuna “ bıçak oyunu” bunu oynayanlar

“**Bıçakçı**” adı verilir. Aynı zamanda düğün boyunca geline yardım eden kızlara da “**Kardeş kızı**” denir. Bu kardeş kızları genellikle akrabalarından seçilir (KK6).

Düğünün son günü Pazar günüdür. Bu gün gelin alma günüdür, bu güne “**güvey günü**” adı da verilir. Düğün öğlen yemeği ile başlar ve davetlilere yemek verilir. Yemekten sonra bıçakçılar hazırlanır, seymen yapılır. Gelin arabası süslenir, arabalara havlu bağlanır. Bıçakçılara yazma verilir. Türk bayrağının tepesine elma takılır ve elmanın üzerine horoz tüyleri takılır. Bunda sonra bıçak oyunu oynaya oynaya davullarla gelin almaya gidilir. Gelin almaya giderken şu maniler söylenir; (KK5).

Ne edelim Allahım ne edelim

Atına namal edelim

Haydi, arkadaşlar gelin almaya gidelim (KK41).

Eskiden gelinler “Bey Harman” ve “Eşmeler Yakasından” dolaştırılırdı. Düğünlerde cirit oyunu oynanırdı. Gelin ata binerdi ve gelinin yanında iki tane “Dümüşlü Kadın” olurdu (KK16).

Fotoğraf 86: Eskilerden bir düğün. Dolat yakasında gelin dolaştıran seymenler.

Fotoğraf 87: Gelin almaya giden seymenler ve bıçak oyunu.

Fotoğraf 88: Gelin almaktan dönen seymenler.

Kız evinin önüne gelince bıçakçılar oynar ve gelinin evden inmesi beklenir. Gelin evden inmeden annesi, babası ve tüm ailesiyle vedalaşır. Bütün büyüklerinin elini öper ve el öpünce geline para verilir. Gelinin kuşağını babası bağlar, kuşak üç defa gelinin belinde dolanır ve üçüncüde bağlanır.³⁰ Bundan sonra gelinin abisi varsa, gelinin ayakkabılarını giydirir. En son gelinin yüzü pul işlemeli al ile örtülür. Kız evinin önüne seymen gelince şu manileri söyler;

Koyun saldım kuza

Yayıldı endi düze

Selamünaleyküm,

Kız evi size (KK41).

³⁰ Schimmel, a.g.e. 2020: 81-82.

Gelin evden inmeden kardeş kızları kapıya dayanır, damadın babasından para almadan kapıyı açmazlar ve yine gelini çeyiz sandığının üzerine de başka birisi oturur, bu kişi de para almadan sandığın üzerinden kalkmaz. Köy dışına gelin verilirse oğlan tarafından “**Toprak Bastı**” parası alınır. Daha sonra gelin tekbirlerle babasının kolunda evden çıkarılır. Gelin evden inmeden şu maniler söylenir:

Pazardan aldım fesini
Aradım buldum hasını
Babası dursun,
Amcası ediversin gelinin yasını (KK1).

Siliverin tek kırmanın pasını
Katıverin helva tasını
Ey ağalar, beyler,
Dayısı ediversin gelinin yasını (KK41).

Daha sonra gelinin evden hemen çıkması için şu maniler söylenir:

Öte yakanın bulutu
Beri yakayı bürüdü
Emanetimizi hazırlayıverin sepet başlı yengeler,
Ayağımıza kara sular yürüdü (KK1).

Arabanın kanadı
Üstüne tavuk tünedi
Len ağalar, beyler
Neymiş bu kız evinin inadı (KK41).

Ve gelin inerken şu maniler söylenir:

Gelin geldi merdivenin kaşına
Eşini dostunu toplamış başına

Dayı sadece senin başına değil

Cümle âlemin başına (KK1).

Fotoğraf 89: Gelin evden inerken bir görüntü.

Fotoğraf 90: Gelin evden çıkarken bir görüntü.

Fotoğraf 91: Gelinin yüzüne al örtülürken bir kare.

Fotoğraf 92: Gelin arabasının önünü kesen gençler.

Bütün bu maniler söylendikten sonra gelin dualarla evden çıkarılır ve arabaya bindirilir. Gelin arabaya binince damatla arasına yastık koyulur. Kız evinden gelin arabasının önüne seccade bağlanır. Gelin arabaya bindikten sonra arkasından su dökülür merdivenin ucunda bardak kırılır. Gelinin babası balkondan gelin arabasının üzerine buğday saçar; çocuklara demir para ve şeker saçılır. Gelin arabasının önüne damadın babası, arkaya gelinin yanına sadıcın karısı biner (KK4).

Merdivenin ucunda bardak kırılmasının nedeni ise “gittiği yerde kalp kırmaması içindir” gelin alındıktan sonra konvoylarla mezarlık ziyaretine gidilirdi. Bundan sonra seymenler ve düğün konvoyu oynana oynaya “Pamukluk” adı verilen

yere gidilir. Dügün alayı burada eğlenir, damadın akrabalarında mani söyleyerek çerez istenir, damadın akrabalarından toplanan paralar ile lokum, çerez, bisküvi, kek alınıp yenilir. Bu mani şöyledir (KK7);

Ne isteriz allahım ne isteriz

Kafeste keklik besleriz

Len bizim asker oğlana

Dayısından bir kasa lokum isteriz (KK1).

Fotoğraf 93: Gelin almaktan dönüşte, pamuklukta toplanan düğün alayı.

Fotoğraf 94: Damadı eşeğe ters bindiren gençler.

Fotoğraf 95: Damadın yalınayak oynatılmasından bir kare.

Daha sonra düğün alayı oradan ayrılıp oğlan evine gelir. Düğün alayı oğlan evinin önüne gelince gelin arabadan inmeden arabanın tekerinin önünde horoz kesilir, kan akıtılır. Bundan sonra damat arabadan iner, gelin arabada kalır ve arabanın kapıları açılır. Bir tarafa damadın sadıçı diğer tarafa sadıcın eşi geçer. Daha sonra gelinin kucağına erkek bebek verilir, bu erkek bebek 3 kez arabanın üzerinden geçirilir ve üçüncüde gelin, bebeğe para verir. Gelin arabadan inmeden yine şu maniler söylenir;

Enme gelin enme

At' tan eşeğe binme

Çıktığın kapıyı unut

Girdiğin kapıyı iyi belle (KK9).

Bundan sonra da damat gelini arabadan indirir. Gelin arabadan inince yine çocuklara para ve şeker saçılır. Gelin kaynanasının evine girince başına kaynanasının yemenisi örtülür. “Kaynanası ile iyi anlaşsın diye” gelinin kolunun altına kur'an-ı kerim verilir, gelinin başında somun ekmek bölünür. Daha sonra gelin girdiği kapıya 3 defa yağ sürer, nedeni: “ Yağ gibi akıp geçsin” diyedir. En sonunda damatla gelin bir odaya girer ve damat gelinin yüzünü açar. Daha sonra damat evin önüne iner, arkadaşları damadı kara kazanın üzerinde oynatır, yüzüne kazan karası sürerler. Ve düğün manileri biter;

Evlerinin önü mersin

Mersin dalında ersin

Damat oğlan biz gidiyoruz

Allah sana beş kız beş oğlan versin (KK1-4).

Yağmur yağsın göller dolsun

Düğün sahibi düğünün geçmiş olsun

Değerli damat efendi, geçimin hayırlı olsun (KK1).

Fotoğraf 96: Damadı kara kazanın üzerinde oynatan gençler.

Fotoğraf 97: Damadın çamurun içinde oynatan düğün alayı.

Fotoğraf 98: Ayvaalanı köyünde eski bir düğün.

Fotoğraf 99: Ayvaalanı köyünde eski bir düğün.

Fotoğraf 100: Eskiden çekilen bir aile fotoğrafı.

Diğer düğün manileri şunlardır;

Koca bıçağın tokası
İsmaillerden yakası
Sallanıyor,
Zerdelerin Hasan'ın paçası (KK4).

Yazıktır dövmeyin eşeği
Tüfeğimin saçma fişeği
Dostlar çok misafir gelecek
İyi dövün bizim keşkeği (KK44).

Gündüz kesildi koyun
Gece yapamaz oyun
Döşek sandık getirdik
Pislemeye koyun (KK44).

Derelerin fındığı
Dağların andığı
Amca getirin bizim,
Yiyecek dolu sandığı (KK44).

Ayna aldık bakının
İğneye iplik takının
Kınanızı getirdik
Ellerinize yakının (KK44).

Yekinin kızlar yekinin
Kına getirdik yakının
Eğer kına yetmezse

Köpek boku yakının (KK44).

Evlerinin önü zeytin

Kolları yere değsin

Ne kadar kaba dayı varsa

Bizim bayrağın altına gelsin (KK44).

Dağdan indim düze

Çay kattım düze düze

Selamünaleyküm,

Ağalar, beyler size (KK44).

Ne edelim Allahım ne edelim

At ile harman edelim

Haydin arkadaşlar,

Gelin almaya gidelim (KK44).

Dağdan kestim meşeyi

Çama bağladım eşeği

Ülen getirin bizim,

Cicili biçili döşeği (KK44).

Öte yaka dere

Beri yaka dere

Söyleyin ağalar, beyler,

Bizim düğün evi nere (KK44).

Ayna aldık bakınsın diye

Toka aldık takınsın diye
Kızlar size kına getirdik
Akça ellere yakınsın diye (KK44).

Bahçeye ekdim yonca
Yolarım gonca gonca
Selamünaleyküm,
Kız babası Ali amca (KK44).

Ne edelim Allahım ne edelim
Bahçeye güller dikelim
Haydi arkadaşlar,
Gelin almaya gidelim (KK44).

Tutuverin atının başını
Silin gözünün yaşını
Teyzeler, yengeler
Verin oğlanın eşini (KK44).

Harmandan aldık tasını
Çarşıdan aldık fesini
Koyuverin kız evi,
Şu oğlanın eşini (KK44).

Avlu kapının kanadı
Üstüne tavuklar tünedi
Ülen Mehmet amca,
Allah emridir bırak inadı (KK44).

Evlerinin önü alan
Beline bağlamış kolan
Kızının birini aldık
Sen evde tek otur galan (KK44).

Aşçılar pişirir aşı
Analar bağlar başı
Hakkımı helal et Ali dayı
En son varacağımız musalla taşı (KK44).

Hoplasın deli gönlün hoplasın
Derelerde çayır çimen toplasın
Arkadaşlar tüfeği tek tek atında
Bize kötü gözle bakanlar çatlasın (KK44).

Ay doğar sini gibi
Gün doğar fini gibi
Oğlan sana bir gelin getirdik
Has bahçenin gülü gibi (KK44).

Dere boyu kestane
Elimi kesti testere
Merak etmeyin genç kızlar
Allah size de göstere (KK44).

Sular akar oluktan
Baykuş öter kavaktan

Yengeler tez çıkarın,
Donduk öldük soğuktan (KK44).

Evlerinin önü nanası (Nane)
Sığıra gider danası
Kızını aldık yürüyüverdik
Ağladı kaldı anası (KK44).

Kumaş giydim dar mı geldi
Yağmur dindi kar mı geldi
Ali dayı anasını alırken iyide
Şimdi kızı ele verince zor mu geldi (KK44).

Şu derenin uzununu
Kıramadım buzunu
Alıp da gidiyoruz,
Hasan Çavuşun kızı (KK44).

Simav'dan aldım tasını
Selendi'den aldım fesini
Kızın babası dursun da
Amcası etsin yasını (KK44).

Ustalar yapar sarayı
Kediler tutar farayı (Fare)
Düğün sahibi ali dayı
Çok verin bize parayı (KK44).

Durhasan 'la Ayvaalan arası
Ağamızda çizme yarası
Ülen düğün ağası
Şu cazgırada ver kırklar parası (KK44).

2.4.4. Düğün Sonrası

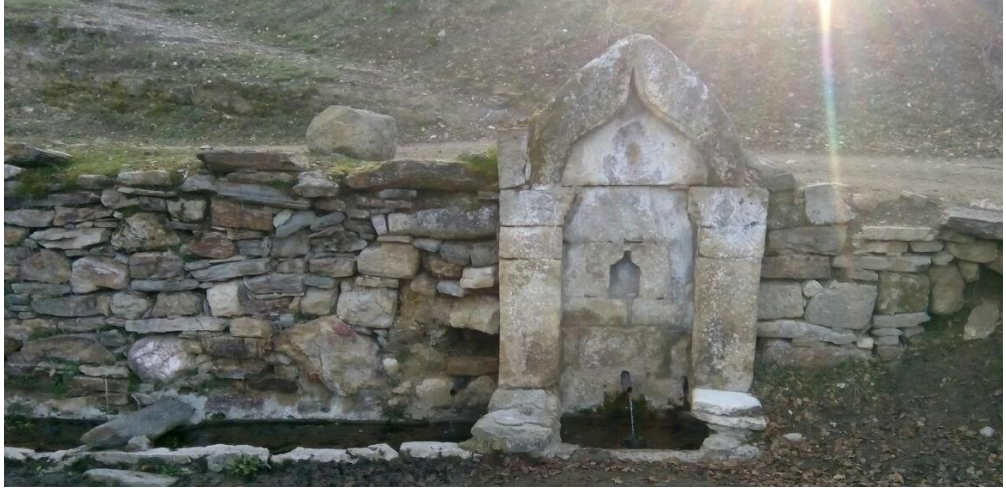
Ayvaalanı köyünde düğünden sonra da birtakım gelenek, görenek ve adetler devam eder. Bu adetler; heybe verme adeti, gelin sabahı eğlencesi, gelin sulama adeti, el öpme ve aş yeme adeti olarak sıralanmaktadır.

Heybe Verme: Düğünün Pazar günü, gelin damadın evine geldikten sonra kız evinden oğlan evine “**heybe**” vermeye gidilir. Bu heybenin içerisine gelin için et, helva, çerez ve yumurcak taşı koyulur. Bu heybe vermeye gidenlere oğlan evinde akşam yemeğini yer ve geri evlerine döner. Bu heybe vermeye gidenlere oğlan evinden para verilir (KK9).

Gelin Sabahı: Düğünün ertesi günü pazartesi, “**gelin sabahı**” yapılır. Sabah erkenden kalkılır ve gelin ile damadı uyandırmak için “**Dan davulu**” çalınırdı. Gelin ile damat kalktıktan sonra el öper. Gelin bugün yöresel kıyafetlerini giyer. Damadın sadıcı, eşi, kardeş kızları, komşu kadınlar ve akrabalar oğlan evinde toplanır, burada eğlence yapılır. Yere bir kilim serilir ve bu battaniyenin üzerinde damat ile gelin oynar, onlar oynarken kilimin üzerine evliliğin bereketli olması için buğday serpilir (KK4).

Gelin Sulama: Oyunlar oynandıktan sonra gelin, damat ve tüm misafirler köyde bulunan “**Dolat çeşmesi**” adı verilen çeşmeye “**Gelin sulama**” ya giderler. Bu çeşmeye herkesten önce gelinin kardeş kızları gelir ve çeşmenin harlarına (haznelerine) bir tane bıçak, bir tane tarak saklarlar. Gelin ve misafirler buraya gelince gelin ve damat çeşmeden su içer, damat ıslatılır. Ve gelin çeşmenin duvarlarına 3 defa yağ sürer. Bundan sonra gelin çeşmenin harlarına saklanan bıçak

ile tarağı bulmaya çalışır, eğer önce bıçağı bulursa ilk çocuğı erkek, tarak bulursa kız olacağına inanılır (KK5).³¹

Fotoğraf 101: Ayvaalanı köyünde gelinlerin sulandığı Dolat Bunarı.

Daha sonra çeşmenin başında tüm misafirlere susamlı çörek ve su ikram edilir. Bu çörekten yiyen çocukların diş ağrısı çekmeyeceğine inanılır. Gelin ile damat oynarken saçılan buğdaylar çeşmenin yanında bulunan bahçelere bolluk bereket olsun diye serpilir. Gelin sulama merasimi bittikten sonra oradaki bulunan herkes gelinin baba evine gider. Gelinin baba evine gelince, gelinin babasından hediye almadan damat ile gelin kapıdan geçmez ve içeri girmez. Gelinin babası hediye verdikten sonra el öpülür ve gelin sabahı bu şekilde biter (KK7).

El öpme- Aş yeme: Düğünden bir hafta sonra damadın ailesi ve yakın akrabaları gelinin baba evine yemeğe gider. Kız evi hazırlık yapar ve yemek yenir, damat ile gelin anne ev babasının elini öper. Aileler sohbet muhabbet eder ve düğün sonrasında ki merasimler de böylece bitmiş olur (KK9).

2.4.5. Düğün Törenleri İle İlgili İnanışlar

Ayvaalanı köyü kültüründe insanlar günlük hayatlarında uyguladıkları birçok inancı düğün, sünnet, nişan vb. törenlerinde de gerçekleştirirler. Bu inançların temelini ailenin huzurunun sağlanması, eşlerin arasında mutluluğun daim olması, yeni evlenen çiftin erkek bebek sahibi olması, gelin ve kaynananın anlaşması gibi

³¹ Schimmel, a.g.e. 2020: 81.

ritüeller oluşturmaktadır. Bu inançlar köy halkının dini inancı ile paralellik göstererek varlığını sürdürürler.

Ayvaalanı köyü kültüründe gelin baba evinden çıkarken merdivenin ucunda bardak kırılır. Bu bardağın kırılmasının nedeni ise gelinin gittiği yerde kalp kırmaması içindir (KK3).

Düğünlerde düğün alayı gelini oğlan evine getirince gelin arabasının bir tarafına damadın sadıcı diğer tarafa sadıcın eşi geçer. Daha sonra gelinin kucağına erkek bebek verilir, bu erkek bebek üç kez arabanın üzerinden geçirilir ve üçüncüde gelin, bebeğe para verir. Erkek bebek gelinin ilk doğacak çocuğunun erkek olması nedeniyle dolaştırılır (KK5).³²

Genç kızların çeyizleri için yaptıkları patikler, yemeniler, yelekler ip ile bağlanmaz. Bağlanırsa kızın nasibini kapanacağına inanılır ve bağlı olanlar çözülür (KK10).

Eskiden gelin olacak kızlar düğününde konuşmazdı. Konuşursa o yıl kıtlık olacağına inanılır. Gelinler gelin çıkacağı gün oruç tutardı. Oruç tutarsa tüm günahlarını bağışlanacağına inanılırdı (KK1).

Gelin kaynanasının evine girince başına kaynanasının yemenisi örtülür. “Kaynanası ile iyi anlaşsın diye” gelinin kolunun altına kur’an-ı kerim verilir, gelinin başında somun ekmek bölünür. Daha sonra gelin girdiği kapıya üç defa yağ sürer, nedeni: “ Yağ gibi akıp geçsin” diyedir (KK3).³³

Eskiden köyde bir kıza dünür gidildiğinde, kız evine heybe götürülürdü. Heybenin içerisine elde avuçta olan hediyelik eşya ya da yiyecek, içecek gibi şeyler konulurdu. Eğer heybe kız evinden boş dönerse kızın verilmeyeceği anlamına gelirdi. Heybe dolu gelirse kızın verileceği, dünürlük işinin olacağı anlamına gelirdi (KK4).

Gelin Sabahı: Düğünün ertesi günü pazartesi, “**gelin sabahı**” yapılır. Sabah erkenden kalkılır ve gelin ile damadı uyandırmak için “**Dan davulu**” çalınırdı. Gelin ile damat kalktıktan sonra el öper. Gelin bugün yöresel kıyafetlerini giyer. Damadın sadıcı, eşi, kardeş kızları, komşu kadınlar ve akrabalar oğlan evinde toplanır, burada eğlence yapılır. Yere bir kilim serilir ve bu battaniyenin üzerinde damat ile gelin

³² Schimmel, a.g.e. 2020: 79.

³³ Üç sayısı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Schimmel, a.g.e. 2020: 62.

oynar, onlar oynarken kilimin üzerine evliliğin bereketli olması için buğday serpilir (KK13).

Gelin Sulama: Oyunlar oynandıktan sonra gelin, damat ve tüm misafirler köyde bulunan “**Dolat çeşmesi**” adı verilen çeşmeye “**Gelin sulama**” ya giderler. Bu çeşmeye herkesten önce gelinin kardeş kızları gelir ve çeşmenin harlarına (haznelerine) bir tane bıçak, bir tane tarak saklarlar. Gelin ve misafirler buraya gelince gelin ve damat çeşmeden su içer, damat ıslatılır. Ve gelin çeşmenin duvarlarına 3 defa yağ sürer. Bundan sonra gelin çeşmenin harlarına saklanan bıçak ile tarağı bulmaya çalışır, eğer önce bıçağı bulursa ilk çocuğu erkek, tarak bulursa kız olacağına inanılır. Daha sonra çeşmenin başında tüm misafirlere susamlı çörek ve su ikram edilir. Bu çörekten yiyen çocukların diş ağrısı çekmeyeceğine inanılır. Gelin ile damat oynarken saçılan buğdaylar çeşmenin yanında bulunan bahçelere bolluk bereket olsun diye serpilir (KK13).³⁴

Gelin, Dolat Pınarı ’nın duvarlarına yağ sürdükten sonra bu yağ silinir. Bu yağın silinmesinin nedeni ise şudur; kötü niyetli birisi, duvara sürülen yağa ekmek sürer de köpeğe verirse, köpek yağlı ekmeği yer ve damatla gelinin arası açılır, kedi köpek gibi dalaşırlar diyedir (KK7).

Gelin, damadın baba evine indiği zaman, gelinin kulağı sağır olmasın diye davul çalınır (KK7).

Düğün törenlerinde uygulanan halk inançlarında görüldüğü üzere genel hatları ile evliliğin devamlılığını korumak, aile hayatının bereketini sağlamak, gelin-kaynana arasındaki anlaşmayı sürekli kılmak, kayınvalide ve kayınpedere saygı göstermek, erkek evlat istemek için yapılan uygulamalardır. Şamanist ve Müslüman Türkler ’in evlenme törenlerinde gerçekleştirilen ritüellerle incelememize konu olan düğün törenleri ile ilgili inanışlar pratik olarak paralellik göstermektedir.³⁵

³⁴ Türkler İslamiyet’i kabul ettikten sonra su kültürünün izlerini uzun müddet muhafaza etmişlerdir. Başkurtlar bir gölde veya ırmakta ilk defa yıkanmak isterlerse, elbiselerinden veya kuşaklarından bir iplik koparıp suya atarlardı. Bir köye yeni gelen geline “hu köründü” (su gösterme) denilen ve kadınlar tarafından bir merasim yaparlardı. Bu merasim gelin geldiği günün ertesi sabah yapılırdı. Köyün kadınları ve kızları toplanıp gelini köyün yakınındaki ırmağa veya göle götürürlerdi. İhtiyar bir kadın gelini suya, suyu geline gösterdikten sonra “ataylardan kalgan hu, ineylerden kalgan hu” (babalardan kalan su, analardan kalan su) diyerek bir şeyler söyler ve gelinin süslerinden bir gümüş para koparıp suya atardı (İnan, a.g.e.2020: 192.).

³⁵ Şamanist ve Müslüman Türkler ’in evlenme törenlerinde müşterek olan Şamanizm unsuru gelinin geldiği gün başına saçı saçmaktır. Bu saçı, yukarıda zikrettiğimiz veçhile, her devirde topluluğun

2.5. Ölüm

Doğum ve evlenmede olduğu gibi, ölüm çevresinde de birçok inanma, âdet, töre, tören, ayin, kalıp davranış, uygulama kümelenmektedir. Ölüm çevresinde kümelenen ve ölüyle toplum üyelerini kuşatan bu inanmalar, âdetler, işlemler, törenler ve kalıp davranışlar üç grupta toplanmaktadır. Bunlardan bir grubu ölenin “öte dünyaya gidişini” kolaylaştırmak; onun gerek geride bıraktıklarının gözünde, gerekse “öte dünyada” saygın ve mutlu bir kişi olmasını sağlama amacına yönelik olanlardır. Bir başka grupsa ölenin geri dönüşünü önlemek, yakınlarına ve geride bıraktıklarına zarar vermesini engellemek amacıyla yerine getirilenlerdir. Üçüncü grupta toplananlarsa ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını sağaltmak; sarsılan toplumsal ilişkilerini düzeltmek ve yeniden topluma kazandırmalarını sağlamak için uygulananlardır³⁶

Somut olarak ölüm, insan yaşamının sona ermesidir. Türk halk topluluklarının inanç ve törenlerinde, ölüm olayı da doğum ve düğün gibi geçiş dönemlerinin bir parçasıdır. Ölümle ilgili âdet ve inanmalar, ölüm öncesi, ölüm anı ve ölüm sonrası uygulamalar çevresinde kümelenmektedir.

2.5.1. Ölüm Öncesi ve Ölüm Anı

Halk inanmalarında, ölümü önceden haber veren belirtiler bulunmaktadır. Bunlar şu başlıklar altında toplanmaktadır;

Hayvanlarla ilgili olanlar,

Ev, Ev Eşyası, Araç-Gereç ve Yiyeceklerle ilgili olanlar,

Astronomik, Kozmik ve Meteorolojik olaylarla ilgili olanlar,

Düşle ilgili olanlar,

istihsal ettiği en mühim mahsulünden olmuştur. Avcılık devrinde avın kanı, yağı ve eti, çobanlık devrinde süt, kıymız ve hayvanların yağı, çiftçilik devrinde darı, buğday, muhtelif meyvalar saçı olarak kullanılmıştır. Saçı, -yabancı soya mensup olan bir kızı kocasının soyunun ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul edilmesi için- yapılan bir kurban ayininin kalıntısıdır. Gelinler için birçok şeyler tabu sayılır. Kocasının ve onun soyuna mensup erkeklerin adını söylemek, büyük baba çadırının ocağından yukarıya(töre) geçmek, muayyen bir zaman içinde kayın baba ve kayın biraderleriyle, hatta ihtiyar kadınlarla bile, konuşmak yasak sayılmaktadır. Bu adetlerin menşei nasıl izah edilirse edilsin, muhakkak ki çok eski Şamanizm inançlarıyla ilgilidir (İnan, a.g.e. 2017: 159-160).

³⁶ Örnek, a.g.e. 2016: 285.

Hastadaki Psikolojik ve Fizyolojik değişikliklerle ilgili olanlar,
Tabut, Kazma, Kürek, Kazan ve Cesetle ilgili olanlar.³⁷

Ayvaalanı köyünde ağır hasta olan, ölüm döşeginde olan kişinin başında beklenir ve o kişiye Kur'an ı kerim okunur, şehadet getirtilir. Ayrıca köyde birtakım inanışlar da vardır. Eğer bir evin çatısında baykuş öterse o evden ölü çıkacak denir (K.K.4).³⁸

Hastanın durumu çok ağırısa akrabalarına haber verilir, dışta çoluk çocuğu varsa onlar haber verilir. Köyde ölüm öncesi yapılan işlemler, adetler böyledir.

2.5.2. Ölüm Sonrası

Ayvaalanı köyünde bir kişi vefat ettiğinde önce herkese duyurmak için selası verilir. Daha sonra ölen kişinin evinin önüne kazan vurulur. Ölen kişi orda yıkanır, Kefenlenmeden önce ölen kişinin gözleri kapatılır. Gözü arkada kalmasın, gözleri açık gitmesin denir ve kefenlenir. Kefenin içine ve tabuta çörek otu koyulur. Ayrıca kişi tabuta koyulmadan önce kefenin üzerine şişmesin diye bıçak koyulur. Ve tabutun üzerine seccade örtülür. Eğer ölen kişi bayansa tabutun üzerine yemenisi örtülür. En son tabuta koyulur ve evinin önünde duası yapıldıktan sonra camiye götürülür.

Camide cenaze namazı kılındıktan sonra mezarlığa defnedilmeye gidilir. Ölü defnedilirken bazen mezarın içine bozuk para atılır. Ölü gömülmeden önce başı kibleye çevrilerek gömülür. Ölü defnedildikten sonra mezarın üzerine çalı ve taş bastırılır. Bundan sonra mezarın üzerine su dökülür ve dua edildikten sonra mezarlıktan ayrılırlar.

Mezarlıktan eve geldikten sonra evde misafirlere yemek verilir. Eskiden bazen ölünün arkasından adak kurbanı kesilirdi. Ölünün defnedildiği akşam evinde “**Üzerlik tütürme**” yapılır. Bunun yapılmasının nedeni ölen kişinin yedi gün boyunca evine geleceğine inanılması ve evini üzerlik otunun kokusundan bulacağına inanılmasıdır. Ve meleklerinde üzerlik kokusuna geleceğine inanılır (KK5).

³⁷ Sedat Veyis Örnek, Anadolu Folklorunda Ölüm, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2017.

³⁸ Örnek, a.g.e. 2017: 27.

Ayrıca ölen kişinin evinde, öldüğü günün ilk akşamından itibaren yedi gün boyunca akşam ezanından önce günlük sakızı yakılır (KK19).³⁹

Eren: kişinin ölümünden sonraki günlerde ailesinin yanına köy halkı ve komşuları yemek pişirerek yemeğe gider, bunun nedeni aileyi yalnız bırakmamaktır. Daha sonra ölen kişinin, yedisi, kırkı ve elli ikisi yapılır ⁴⁰(KK9).

Yedisi: Kişinin ölümünün ilk yedinci gününde mevlüt okutulur ve yemek verilir.⁴¹

Kırkı: ölümün kırkıncı gününde ölen kişinin kırkı yapılır. Kırkıncı camide mevlüt okutulup, tüm köye yemek daveti verilir.⁴²

Elli ikisi: diğer davetlerde olduğu gibi elli ikinci günde mevlüt okunur, yemek yenir.⁴³ Daha sonraki günlerde ölen kişinin mezarı, kandillerde, arefe günlerinde, bayramlarda ve normal günlerde ziyaret edilerek, mezarı başında kur'an-ı kerim okunup dua edilir.

Fotoğraf 102: Köy mezarlığından bir görüntü.

³⁹ 7 sayısı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Schimmel, a.g.e. 2020: 123-148.

⁴⁰ Örnek, a.g.e. 2017: 95.

⁴¹ Schimmel, a.g.e. 2020: 127.

⁴² İslami gelenekte 40'ın önemi hem Kur'an'dan hem de ilk vahyini 40 yaşlarında alan Hazreti Muhammed'in sözlerinden açıkça anlaşılır. Yahudi-Hristiyan geleneğinde olduğu gibi bu sayı yas vaktiyle ya da sabırla beklemeyle bağlantılıdır (Schimmel, a.g.e. 2020: 238.).

⁴³ 52 sayısı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Schimmel, a.g.e. 2020: 246.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AYVAALANI KÖYÜNDE BAYRAMLAR, DİNİ TÖRENLER, MEVSİMLİK TÖRENLER VE KUTLAMALAR

3.1. Ayvaalanı Köyünde Hacı Uğurlama Ve Karşılama

Türk halk kültüründe bireyi bir sosyal konumdan başka bir sosyal konuma geçiren geçiş dönem ve törenlerinden birisi de dinsel bir görev olan hacı ile ilgilidir. Hacı adayının memleketinden ayrılıp yola çıkması ve gerekli işlemleri yerine getirdikten sonra geri dönüşü esnasında bu olayı ve sosyal konum değiştirmesi kültürümüzde örenlerle kutlanır.⁴⁴

Eskiden hacıya uçaklar ile gidilmezdi. Herkes kendi imkânları ile hacıya giderdi. Bu daha çok karayolu ile sağlanırdı. Şimdilerde ise havayolu ile gidilmektedir. Bir kişi hacıya gideceği zaman eşi dostu, komşuları uğurlar olsun ziyaretine gider. Hacıya gitmeden önce hacı daveti yapılır. Hacıların gideceği gün ise tekbir ve dualar ile hacı adayları uğurlanır. Eskiden, köyde hacıya gidecek kişinin bekâr çocuğunun olmaması gerekirdi. Hacı adayının borcu olmaması, gerekirdi. Ayrıca köyde yapılan bir hayır var ise ya da kendi yaptırdığı bir hayır varsa onu tamamlayıp da gitmesi gerekirdi. Hacılar, hac ziyaretinden geldikten sonra göz aydınlığına, Allah, hac ibadetinizi kabul etsin ziyaretine gidilir. Ziyarete giden kişilere, hacıdan getirilen hediyeler verilir. Bayanlara yazma, seccade, teşbih, yüzük, kına gibi hediyeler verilir. Aynı şekilde erkeklere de hacı yüzüğü ve teşbih verilir. Hacıdan getirilen zezem suyu ve hurma, misafirlere ikram edilir.

Zezem suyu içilirken, önce ayağa kalkılır ve kibleye dönülür, daha sonra su içilir. Zezem suyu içen kişinin bu suyu içtikten sonra bir daha kötü söz söylememesi, günah işlememesi gerektiği inancına inanılır. Ve zezem suyu içilirken üç ihlas süresi okunarak içilir. Hurma yendikten sonra çekirdeği atılmaz.

⁴⁴ Artun, a.g.e. 2016: 310.

Çekirdeği kadınlar çantasında, erkeklerde cüzdanında saklarsa fakirlik göremeyeceğine, cüzdanı boş kalmayacağına inanılır⁴⁵ (KK11).

Hac görevinin yerine getirilmesi düşüncesinden başlayarak, hacca gidiş ve hacdan dönüş aşamalarını kapsayan sürede birtakım inanç ve uygulamalar kümelenmiştir. Hac ibadeti yerine getirilirken benimsenen düşünce, Allaha karşı yapılan ibadeti tamamlama düşüncesidir. Burada hac ibadetinin dini ve islami işlevi karşımıza çıkmaktadır. Bu ibadet gerçekleştirilirken, dinin emir ve gereklilikleri ön planda bulundurulmaktadır. Hac ibadetinin kutsallığı, hacı adayını etkilediği gibi, hacca giden kişinin ailesini, akrabalarını ve komşularını da etkisi altına almıştır. Hacca gitmeden önce ve hacdan dönüş sonrasındaki gerçekleştirilen törenler ve uygulanan inanç merkezli uygulamalar, hac ibadetine yüklenen kutsallığın sonuçlarıdır.

3.2. Ayvaalanı Köyünde Bayramlar, Mevsimlik Törenler Ve Kutlamalar

Bayramlar, kökenlerini grup hayatından alan kolektif bir olgu olarak takvime bağlı günlerde topluluk tarafından paylaşılan, çok amaçlı ve çok işlevsel yapılara sahip kültürel aktivitelerdir. Bu özellikleri ile bayramlar, bir toplumun ulusal kimliğini oluşturmada ve pekiştirerek sürdürmede kullandığı güç kaynaklarının en önemlisidir. Bayramlar, milli ve dini duyguların, inanışların pekiştirilmesi, taze ve canlı tutulması gibi işlevsel yanlarının yanı sıra, topluluğun birlik ve beraberliğini sağlamada ve bunun bireylerin bilincinde yer etmesinde önemli bir rol oynamaktadır.⁴⁶

Türk kültüründe olduğu gibi Ayvaalanı köyünde de bayramlar birlik ve beraberliğin sembolüdür. Bayramlar genciyle yaşlısıyla, büyüğüyle küçüğüyle köy halkının bir değerler bütünüdür. Ayrıca bayramların küslüklerin, kırgınlıkların bitmesi açısından birleştirici görevi de mevcuttur. Bunun yanında bayramlar, çocukların sevindiği, insanların dayanışma içerisinde olduğu, gönüllerin neşelendiği zamanlar olması dolayısıyla, birlik ve beraberlik işlevine sahiptir. Ayvaalanı köyünde bayramların önemi büyüktür. Çünkü bayramlar insanları birleştirir.

⁴⁵ Artun, a.g.e. 2016: 310.

⁴⁶ Artun, a.g.e. 2016: 295.

Bayramlarda köy dışında eşi dostu, çocuğu, akrabası olanlar köye gelir ve bayram sevincini köyde yaşar. Bu da köy halkı için büyük önem arz etmektedir. Ayrıca eskiden beri süregelen gelenek ve göreneklerin halen sürdürülmesi, Ayvaalanı köyünün kültürüne verdiği önemi ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu törenlerin ve bayramların, değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme işlevini de sürdürdüğü görülmektedir.

Ayvaalanı köyünde milli bayramlarında ayrı bir yeri vardır. Köyde milli bayramlar içerisinde 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlanmaktadır. 23 Nisan çocukların bayramıdır, köydeki okul çocukları bu bayrama büyük bir özveri ile çalışmakta değişik sosyal aktiviteler yapmaktadır. Çocuklar 23 Nisanlar da oyunlarını köy halkına sergiler ve köy halkı da bu bayramda onları izlemeye gelerek onların duygularına ortak olmaktadır.

Ayvaalanı köyünde Mevsimlik törenler içerisinde ilkbaharın gelişyle Hıdırellez töreni gerçekleştirilmekte ve bu törende yağmur duası yapılmaktadır. Hıdırellez törenleri insanları belli bir amaç etrafında birleştirmektedir. Köy halkı böyle törenlere önem vermekte ve bu törenlerde birtakım inançları yerine getirmektedirler. Buradan da anlaşılacağı gibi törenler ve törenlerin birlik ve beraberliği sağlama özelliği köylüyü bir araya getirmiş ve onları ortak bir kültür etrafında toplamıştır.

3.2.1.Dini Bayramlar

Türk halk kültüründe bayramlar, birlik ve beraberlik işlevini üstlenmektedir. Bayramların, toplumumuzda diğer örf ve âdetlerde olduğu gibi önemli bir yeri vardır. Türk halk kültüründe son derece önemli bir yere ve toplumsal bir role sahip olduğu bilinen bayramlarda geleneksel hale gelmiş birtakım inanç ve uygulamalar mevcuttur. Bayram öncesinde başlanan bayram temizlikleri, kabir ziyaretleri ve çeşit çeşit yapılan tatlı ve tuzlu yemekler bu bayram günlerinin vazgeçilmezidir.

3.2.1.1. Ramazan Bayramı

Ramazan Bayramı, dini bayramların ilkidir. Ramazan Bayramı'nda uygulanan geleneklerin ve adetlerin birçoğu Anadolu genelinde uygulanan uygulamalardır.

Bayramlarda küslükler biter, en güzel yemekler yapılır ve çocuklar için en güzel kıyafetler alınır. Bayramlar, sevincin ve gözyaşının ortak olduğu, birlik ve beraberliğin ön planda tutulduğu ender günlerdendir. Ramazan Bayramına aynı zamanda “Şeker Bayramı” da denir. Bayramdan önce bayram temizliği yapılır, bayram için tatlı yapılır. Bu tatlı genellikle baklavadır. Arife günü ikindi namazından sonra kabir ziyaretine gidilir dualar edilir. Çocuklara bayramlıklar alınır. Ramazan Bayramı’nda dostlar, akrabalar, komşular birbirlerini ziyaret ederler. Böylelikle geleneğin etkisiyle insanlar arasındaki dayanışma pekişmiş olur.

Ramazan Bayramı sabah, bayram namazı ile başlar. Erkekler namaza gider ve namaz çıkışı camide bayramlaşırlar. Eskiden beri devam edilen adet olan caminin önünde sabah kahvaltısı için toplanılır. Eskiden namaz çıkışı her bayram sırayla birinin evinde toplanılır ve yemek yapılıp yenirdi. Ama günümüzde namaz çıkışı caminin bahçesinde toplanılmakta ve kahvaltı yapılmaktadır. Erkekler namazdan çıkmadan önce her evden kahvaltı sofrası hazırlayıp caminin önüne getirilir ve erkeklerde namazdan çıkınca eş dost, çoluk çocuk kahvaltı edilir, sohbetler edilir ve herkes bayram gezmesine çıkmak için evine dağılır.

Kahvaltıdan sonra köy halkı bayramlaşmak için bayram gezmesine çıkar, küçük olanlar büyüklere, akrabalarına ve komşularına giderler. Bayram gezmesine gidilen yerlerde şeker, kolonya ve baklava ikram edilir ve bayram bu şekilde devam eder (KK10).

Eskiden köyümüzde bayram günü eğlenceler olurdu. Genç kızlar allı pullu giyinip köyümüzde bulunan “Bey harman” denilen büyük bir alana giderdi. Burada genç kızlar oyunlar oynar, eğlenceler düzenler ve gönüllerince eğlenirdi (KK6).

Eskiden köyde bayramlarda herkes köy odasına toplanırdı. Köydeki herkes yemek yapar ve köy odasında yerd. Daha sonra davul zurna ile güreşler yapılırdı (KK16).

Eskiden Ayvaalanı köyünde gençler bayramlarda “**Alaylar Oyunu**” Oynardı. Herkes “**Bey Harman**”a toplanırdı ve alaylar yapıp, oyun oynarlardı. Bu oyun gençlerin karşı karşıya geçip birbirlerine belirli deyişler söyleyerek oynadığı bir oyundur (KK10).

Fotoğraf 103: Ramazan bayramında baklava yapılırken bir görüntü.

Fotoğraf 104: Bayram namazından sonra cami avlusunda toplanıp, kahvaltı yapan köy halkı.

Fotoğraf 105: Bayram kahvaltısında bir kare.

3.2.1.2. Kurban Bayramı

Dini bayramların ikincisi olan Kurban Bayramı da Ramazan Bayramı'nda olduğu gibi birlik ve beraberliğin simgelandığı günlerdir. Kurban bayramı, Ramazan Bayramına göre biraz daha sessiz ve sakin geçmektedir. Kurban, İslâm dininin emir ve yasalarına göre farz sayılan ve yapılması kesin olmamakla birlikte, borç olarak kabul edilen bir ibadet olarak kabul edilmektedir. Alınan kurbanın sahip olması gereken özellikler, kurban keserken gözetilmesi gereken şartlar ve uygulamalar, kurban bayramının temel özellikleri arasındadır. Kurban Bayramı'nda da Ramazan Bayramında olduğu gibi bayram temizliği günler öncesinden başlayarak devam eder. Arife günü mezar ziyaretine gidilir. Tatlı yapmak isteyenler yine isterse tatlı yaparlar. Aynı zamanda arife günü akşam kurban edilecek hayvanın başına kına yakılır. Bayram sabahı erkekler camiye gider, namaz çıkışı bayramlaşıp evlerine döner. Eve gelince eşiyile ve çocuklarıyla bayramlaşıp, beraber kahvaltı ederler. Kahvaltıdan sonra köy halkı kurbanını keser, kestikten sonra kurbanın etinden pişirilip yenilir ve köyde kurban kesemeyen biri veya ihtiyaç sahibi birisi varsa ona kurban etinden verilir.

Kurban Bayramının ikinci gününde bayram ziyaretine çıkılır, eş dost, akrabalar ziyaret edilir. Bayram gezmesine gidilen evlerde gelen misafire sofraya kurulur ve kavurma ikram edilir.

Eskiden köyde Kurban Bayramlarında köyün gençleri, köy meydanında deve oyunu oynardı. Uzun bir sopa deve yapılır ve gençler sırayla bu sopaya sıralanır, köyün içinde dolaşırdı. Gençler sıraya bindikten sonra deli olup deve oyununa devam ederlerdi. Kızlar, dambaşlara çıkardı ve bu deve kılığına giren gençler bu dambaşlara saldırırdı. Her evin önüne yatarlardı, yattığında da o evden yiyecek içecek isterlerdi. Akşam olunca gençler köy meydanında toplanır, meydan ocağı yakardı ve bu ocağın etrafına sıralanıp sohbetler edilir ve gecenin sonunda eğlence biterdi. Aynı zamanda gençler deve oyunu oynarken şunları söylerdi (KK5;44);

Ağamın selamı var

Yedi bin askeri var

Sığıdırır sana (KK5).

Devemin adı umar (Ömer)
Bir gözünü açar,
Bir gözünü yumar,
Amcasından şerbet umar (İster) (KK44).

Devem uzun, atamadım urganı
Üşüdükçe çek başına yorganı
Develim develim, aslın aslın nereli
Sordum iskendereli (KK5).

3.1. Milli Bayramlar

Milli bayramlar, Şehir, köy ve kasabalarda bir şenlik havası içinde kutlanan bayramlardır. Milli bayramlarda çeşitli etkinlikler, oyunlar ve eğlenceler düzenlenmektedir. Bu bayramlar daha çok çocukların ve gençlerin bayramlarıdır.

Ayvaalanı köyünde milli bayram olarak 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlanır. 23 Nisanlar ya köy meydanında ya da okulun bahçesinde kutlanır. Eskiden köyün harmanında yapılan Ulusal Egemenlik ve Çocuk bayramı daha sonraları köy okulunun önünde yapılmaya devam etmiştir. Çocuklar okuldan yürüyerek köy ya meydanına gelir ya da okul bahçesine toplanır. Daha sonra bütün köy halkı çocukların bayramını izlemek için bayram yerine toplanır ve çocukların bayramı başlar. Çocuklar öncelikle şiirlerini okur, daha sonra çuval yarışı, yumurta taşıma yarışı, sandalye kapmaca gibi yarışmalar yapar.

Eskiden çocuk bayramlarında köyün gençleri köy harmanına toplanır oyunlar oynardı. Ayrıca genç kızlar milli bayramlarda giyinip kuşanıp alaylar yaparlardı. Bu alaylar “bey harmanı” na giderdi ve orada oyunlar oynayıp eğlence düzenlerlerdi (KK5).

Fotoğraf 106: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramından bir görüntü.

Fotoğraf 107: 23 Nisanı izlemek için gelen köy halkı.

Fotoğraf 108: Halk oyunu oynayan ilkokul öğrencileri.

Fotoğraf 109: Çuval yarışları yapan çocuklar.

Fotoğraf 110: Ayvaalari köyünde eski bir 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı.

Fotoğraf 111: Eski Okul ve eski ilkokul öğrencileri.

3.3. Mevsimlik Törenler

Çeşitli kültürlerde mevsim değişiklikleri törenlerle kutlanır. İslamiyet öncesi Türk kültüründe bahar bayramı yapılarak kıştan sonra canlanan doğanın sevinçle karşılandığı ve şenliklerin düzenlendiği törenler yapılagelmiştir. Nevruz törenleri, Hıdırellez törenleri ve Yağmur duası törenleri mevsimlik törenlerin başlıca olanlarıdır. Ayvaalanı köyünde kutlanan mevsimlik törenler arasında Hıdırellez ve Yağmur duası töreni önemle kutlanan törenlerdir. Hıdırellez bahar bayramı niteliğinde kutlanan mevsimlik bayramlarımızdandır. Türk kültürü içinde canlılığını koruyan geleneklerden biri de “Hıdırellez”dir. Hıdırellez geleneği, bir bayram olarak bütün Türk milletinin topluca katıldığı, birtakım töreleri yerine getirdiği bir bahar bayramıdır. Bu tarih kışın bitişi yazın başlangıcı, yılbaşı olarak kabul edilir.⁴⁷

Ayvaalanı köyünde ilkbahar da Hıdırellez töreni ve yağmur duası yapılır. Hıdırellez yapılmadan önce civar köylerde anons yapılır ve Hıdırellez’e davet edilir. Hıdırellez de yemek malzemeleri almak için köy halkından para toplanır ve erzak alınır. Hıdırellez günü gelince yemekler yapılır, aynı zamanda köydeki bayanlar toplanıp katmer yaparlar ve gelen misafirlere ikram ederler. Mevsimlik törenlerde tüm köy halkı bir araya toplanır. Bu törenlerde, baharın gelişi, toprağın uyanışı,

⁴⁷ Artun, a.g.e. 2016: 311-323.

yağmurun yağması kutlanır. Bayram havası içerisinde kutlanan mevsimlik törenler, dini bayramlardan ayrı olarak bahar bayramı işlevi görmektedir.

Hıdırellez günü öğlen namazında camide mevlüt okunur ve yağmur duası yapılır. Camiden çıkınca erkekler de yemeklerini yerler. Bunun yanında Hıdırellez’de köye satıcılar gelir, pazar kurulur ve insanlar alışveriş yaparlar.

Eskiden köyde yağmur duaları “dede” denilen bir tepede yapılırdı. Yağmur duasının olacağı gün tüm köy halkı bu tepeye çıkardı ve bu tepenin başına büyük bir bez bağlanırdı. Buraya çıkarken atlarla, eşeklerle su taşınır, tepeye çıkınca kazanlar vurulur ve yemekler yapılırdı. Yemekleri pişiren kişiye “Dıngıl Dede” denirdi. Genci yaşlısı yemeklerini yedi. Daha sonra genç kızlar ve erkekler oyunlar oynar, eğlenceler düzünlerdi. Eğlence bittikten sonra bu tepeden inilir ve herkes evine dönerdi ve inerken gençler birbirini ıslaya ıslaya tepeden inerdi (K.K.5).

Ayvaalanı köyünde çocuklarda yağmur yağması için yağmur duası oyunu oynardı. Köydeki çocuklar toplanır, bir tane sırik alırlar ve bu sıriğin ucuna bez parçası bağlayıp kapı kapı dolaşırlardı. Dolaşmaya gittikleri evlerden elma, armut, ekmek, darı, toplarlar. Ev sahipleri de elinde avcunda ne varsa onu verir. Bu yiyecekler verildikten sonra bayrağı taşıyan kişinin üzerine ev sahibi su serper ve ıslatır. Genellikle yağmur yağsın diye evin ilk çocuğu ıslatılır. Çocuklar köyün içinde dolaşırken şu dizeleri söylerdi (KK2);

Teknede hamur

Bahçede çamur

Ver allahım ver

Sicim gibi yağmur (KK2).⁴⁸

⁴⁸ Ayrıca ayrıntılı bilgi için bk. Abdülkadir İnan, Makaleler ve İncelemeler, Ankara: Türk Tarih Kurumu, c.1: .480-481, 2020.

Fotoğraf 112: Ayvaalamı köyünde Hidirellez Töreni ve Yağmur duası.

Fotoğraf 113: Hidirellez'de bezirme (Katmer) yapan köy halkı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AYVAALANI KÖYÜNDE HALK İNANIŞLARI

Halk inancı, kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek oluşunun kabul edilmesidir. Halk bilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp, yaşadığı çağdaki yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğinde yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir. Halk inançları din, ahlâk kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımazlar ve yerden yere, topluluktan topluluğa değişiklikler gösterirler.⁴⁹

Halk inançları toplumun kabul ettiği ilahi dinin hükümleri ve öğretileri dışında kalan; fakat halk arasında yaygın bir şekilde yaşatılarak bir sonraki nesle aktarılan, sosyo-kültürel işleve sahip olan inanmalardır. Toplumlar hayatlarını derinlemesine etkileyen, âdet, inanç ve geleneklerini yeni bir dine veya kültüre girdiklerinde bırakmazlar ve yeni dinin, kültürün özelliklerine eski âdet, inanç ve geleneklerini uydurmaya çalışırlar. Halk inançları toplumsal hayatımızda teknik gelişmelerden, evlenmeye, doğuma, ölüme, sosyal hayatımıza kadar her türlü etkinlikte yer almaktadır.

Türk Halk kültüründen yola çıkılarak ele alınan Ayvaalanı köyü halk inanışlarının, köy halkı üzerindeki etkileri azımsanmayacak ölçüde büyüktür. İnsanlar eski çağlardan beri çok şeye inanma ihtiyacı duymuştur ve doğal olarak inandıklarında da herhangi bir mantık aramamışlardır İnsanoğlu, gördüğüne, duyduğuna, yetişme sürecinde çevresinden edindiği halk kültürüne bağlı kalarak, inancından ödün vermeksizin inanmıştır. İnsanoğlu için inanmanın mantığı değil, inanmanın verdiği psikolojik rahatlama, güven duygusu ve mutluluk hep ön planda yer almıştır. Bu mantıktan yola çıkılarak inancın etkisiyle birçok uygulama meydana getirilmiştir. Bunun adını toplum nezdinde ve Türk halk kültüründe “Halk İnancı” almıştır. Halk inanışlarının temelinde dini inanışların etkisi de küçümsenmeyecek

⁴⁹ Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Folkloru, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2015.

ölçüde fazladır. Kötü bir olay ya da durum karşısında içinde bulunulan kötülüğü yok etmek, uğursuzluk durumunda uğursuzluğu defetmek aynı zamanda olumsuzluklar ve birtakım ruhsal hastalıklar karşısında şifa bulmak halk inançlarını oldukça önemli hale getirmiştir. İnsanlarda bağlı buldukları kültürel değerlerin doğrultusunda sorgulamadan ve eleştirmeden halk inanışlarını uygulamışlar ve her zaman yaşamlarının bir köşesinde ihtiyaç duyacakları zamanlar kullanabilmek için saklamışlardır. Halk inanışlarının toplum üzerindeki etkileri oldukça yüksektir. Bu inanışlar toplum tarafından kullanılmak üzere tabiat olayları ile ilgili, hayvanlarla ilgili, canlı ve cansız varlıklarla ilgili olarak ayrılmışlardır. Uğur ve bereket, yağmurun yağması için yapılan ritüeller, düğün, sünnet, nişan vb. törenlerde gerçekleştirilen uygulamalar, kötü bir belayı defetmek için kesilen adak kurbanları, nazar ve nazara olan inanç, bu doğrultuda nazardan korunmak için uygulanan nazarlık da bu inanışların arasında yer almaktadır. Halk inançlarının temelinde halk dininin etkisi azımsanmayacak ölçüdedir. İnsanoğlu bağlı bulunduğu dinin genel özellikleri doğrultusunda birtakım inanç sistemleri geliştirmiştir. İnsanlar halk inançlarının doğru ya da yanlış olmasından çok, kendilerine verdiği manevi huzura, psikolojik rahatlamaya önem vermişlerdir. Aynı zamanda halk inançlarını ilkel toplumlardan günümüze insanların dünyayı, çevrelerini ve doğayı anlamlandırma çabasının bir ürünü olarak ele almak mümkündür. Evrenin kökeninden doğan yaşama içgüdüğü, korunma, barınma gibi temel ihtiyaçlarda toplumu birtakım ritüel ve pratikleri uygulamaya yönlendirmiştir. Bu ritüel ve pratiklerin temelinde mitoloji ve din etkisi oldukça fazladır. Dünyayı anlamlandırma çabası sonucunda yapılan uygulamalar belli başlı mitolojik unsurları ortaya çıkarmış ve bunlar gök tanrı inancının etkisiyle birleşerek yerini ihtiyaç anında sürekli olarak tekrarlanan halk inançlarına bırakmıştır.

4.1. Uğur-Bereket İle İlgili İnanışlar

Türk halk kültüründe olduğu gibi Ayvaalanı köyü halk inanışlarında da uğur ve bereket önemli bir yere sahiptir. İnsanlar uğursuzluklar karşısında korunmak için çeşitli yollara başvurmuşlardır ve bu uygulamalarda zamanla yerini halk inançlarına bırakmışlardır. Anadolu'dan ve insanların temel geçim kaynağı olan tarımın da etkisiyle topraklarında, evlerinde, sofralarında ve de evliliklerinde bolluk ve bereketi

artırmak içinde belli başlı uygulamalar yapmışlardır. Aynı zamanda uygulanan ve uygulanmakta olan bu inançların dini inanmalar ile bağlantıları da bulunmaktadır. İslam dininin etkisi kendini halk inanışlarında da göstermektedir. Tekrarlanan bazı uygulamaların uğur getirmesi, bazı olay ve olguların uğursuzluk sayılması, bolluk ve bereketin artması için gerçekleştirilen tören ve uygulamalarda islam dininin etkisi açıkça görülmektedir. Halk inanışlarının temelinde olan mitolojik unsurlarda varlığını bu uygulamalar içinde sürdürmektedir. Bu İnançlar şu maddeler halinde sıralanabilir;

-Nisan yağmurlar bereket'dir, nisan yağmurları yağınca yağmur suyundan alınıp, bereket olması için evin içine serpilir (KK1).⁵⁰

-Gün battıktan sonra evden acı çıkarılmaz, ekşi hamur çıkarılmaz, acı biber verilmez. Verilirse haneye uğursuzluk gelir (KK1).⁵¹

-Gelin ilk eve geldiğinde, evde karınca olursa o evde bolluk, bereket olur (KK1).

-Abdestsiz ekmek yoğrulmaz. Ekmeğin bereketli olması için ekmek yoğrulmadan önce abdest alınır (KK1).

-Su testisi susuz kaldı mı, ev odunsuz kaldı mı yoksulluk olur (KK1).

-Unsuz ev ile odunsuz eve kuraklık girer (KK8).

-Una, buğday ambarına çörek otu atılır. Çörek otu atılmazsa unun, buğdayın bereketi olmaz, mahsulleri şeytanın yiyeceğine inanılır (KK8).

-Un çuvalı açılmadan önce çuvalın üzerine kül serpilir, yumurcak taşı konulur. Çünkü un Fatıma anamızın uğrası(Unu), Peygamber efendimizin tuzudur. Bunların yapılmasının nedeni unun bereketli olması, bereketinin kaçmaması içindir (KK8).⁵²

-Tarlaya buğday ekmeye başlandığı gün tarlaya üç tane soğan atılıp, ondan sonra buğday ekilirdi. Bunun nedeni ekilen mahsulün bereketli olması ve bol olması içindir (KK8).

⁵⁰ İsmet Zeki Eyüboğlu, Anadolu İnançları, İstanbul: Derin yayınları, 2014: 116.

⁵¹ Örnek, a.g.e. 2017: 31/ Yaşar Kalafat, Türk Kültürlü Halklarda Mitik-Mistik Kavşakta Yer, Ankara: Berikan Yay. 2015: 111.

⁵² Kalafat, a.g.e. 2015: 59-60.

Eskiden, zehmeride (zemheri) hava gürleyince buğday ambarları tepilirdi. Ambarımız dolsun, ekinimiz bol olsun diye üç kere ambar tepilirdi (KK19).⁵³

Uğur, uğursuzluk ve bereket için başvurulmuş halk inançlarında görüldüğü üzere genel olarak bakıldığında bu inançların temelinde din olgusunun etkileri açıkça görülmektedir. Abdestsiz ekmeğin yoğrulmaması, onun Hz. Muhammed'in tuzu, Hz. Fatıma'nın uğrası kabul edilmesi ve bu inançların bolluk ve bereket için yapılmasında islam dininin izleri ortaya çıkmaktadır. Yağmurun bereket kabul edilerek eve saçılması yine gökten gelen bir bereket ve Allah tarafından gönderilen bir armağan olarak kabul edilmesi de halk inançları ve din ilişkisi çerçevesinde değerlendirilmektedir.

4.2. Hayvanlarla ilgili inanışlar

Ayvaalanı Köyünde hayvanların hareketleri ile ilgili de inanışlar vardır. İnsanlar, hayvanların hareketlerine ve seslerine birtakım anlamlar yüklemişler ve bu anlamlar doğrultusunda doğadan ya da hayvanlardan gelebilecek yararları ve zararları önlemek, fayda sağlamak için belli inançları oluşturmuşlardır. Yine bu ses ve hareketlerden yola çıkarak uğur ve uğursuzluğa, berekete, sağlığa vb. alanları inançlarının içerisine dâhil etmişlerdir.

-Baykuş ötmesi uğursuzluktur. Bir evin çatısında baykuş öterse o evden cenaze çıkacağına inanılır (KK1).⁵⁴

-Akşamları köpek uluması ve horozun ötmesi uğursuzluk sayılır (KK2).

-Keklik beslemek uğursuzluk getirir, dağdan tutulan bir keklik, evde kafese koyulursa o eve uğursuzluk getirir (KK2).

-Karınca, bereket sayılır. Bir evi karınca basarsa zarar verilmez, öldürülmez. Ayrıca yolda giderken karıncaların üzerine basılmaz (KK2).

-Güvercin ve kırlangıç kuşlarına zarar verilmez. Bu kuşların yuvasını bozanın yuvası olmaz. Kuş yuvalarına ve yumurtalarına dokunulursa dokunan kişinin başı kel olur denir (KK2).⁵⁵

⁵³ Pertev Naili Boratav, Oğuzların-Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi, Ankara: Bilgesu Yay. 2020: 72.

⁵⁴ Eyüboğlu, a.g.e. 2014: 106.

-Tavşan vurmak, tavşan beslemek iyi değildir. Hayır getirmez.
-Bir kişiyi Bal Arısı sokarsa, o kişi yıl boyunca hasta olmaz.
-Eşek arısı sokarsa, hasta eder kişinin vücuduna zarar verir.
-Domuz kelimesini kullanmak iyi değildir. Domuz kelimesinin bir insana karşı vb. başka bir duruma karşı kullanılması doğru değildir. Domuz kelimesini kullanmak kötüdür (KK2).⁵⁶

-Bir evde tavuk kuluçkaya yatınca civcivleri çıkana kadar o evden kimseye yumurta verilmez. Eğer verilirse arası kesilir. Kesilmezse o tavuğun civcivleri eksik çıkar ya da ölür (KK7).

Türk halk inanışlarında ve Türk Mitolojisinde hayvanlar ile ilgili inançlar geniş bir yere sahiptir. Türk halk kültüründe hayvanların hareketlerine belli anlamlar yüklenmiş ve bu anlamlar bazen olumlu bazen olumsuz olarak yorumlanmıştır. Hayvanların hareketlerinden yola çıkılarak bu hareketlere uğur ve uğursuzluk gibi anlamlar atfedilmiştir. Ayrıca bazı hayvanların beslenmesi günah kabul edilmiş ve inancın dini boyutu devreye girmiştir. İnsanoğlu hayvanların hareketlerini, seslerini yorumlayarak günlük hayattaki işlerini de yapıp yapmama konularında da belli kararlara varmışlardır. Örneklerden yola çıkarsak domuz kelimesinin Türk Mitolojisinde ve Türk geleneklerinde kötü bir ruh olduğu, domuz kelimesinin iyi bir yer tutmadığı ve domuz etinin yenmesinin haram olduğu görülmektedir.

Bilindiği üzere Türkler başlangıçtan beri domuz yemiyorlardı. Dolayısıyla, Türklerin geleneklerinde de domuz iyi bir yer tutmuyordu. Domuz kültü, daha çok doğuya gidildikçe Proto-Moğol'larda görülmekteydi. Anadolu masallarında da domuz kötü bir motif olarak yer almaktadır.⁵⁷

4.3. Canlı Varlıklar ile İlgili İnanışlar

Canlı varlıklar ile ilgili inanışlar toplumda insanların yaratılışından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bunların birçoğu yine İslâm dininin öğretilerinden yola

⁵⁵ “Kuş yuvası ile çocuklar arasında da bir ilgi görülmüştür. Ancak Türklerin bu anlayışlarını, Anka kuşlu ağaçlarla karşılaştırmamak gereklidir. Zaten bu gün de biz, evimiz ve yuvamız deriz. (Bahaeddin Ögel, Türk Mitolojisi, İstanbul: TTK Yay. 2014: 616).

⁵⁶ Ögel, a.g.e. c.2, 2014: 684.

⁵⁷ Ögel, a.g.e. 2014: 684.

çıkarm. Bununla birlikte bazı inançlar, halkın düşüncesinde, dini niteliklerin genişletilip zenginleştirilmesiyle meydana gelir. Bu inançların temelini daha çok islam dininin etkisiyle yapılması günah olan durumlar, ölüye saygı, ahiret inancının varlığı gibi unsurlar oluşturmaktadır. Ayrıca bazı inançlar büyüklere saygı amacıyla, hastalıklara şifa amacıyla yapılmaktadır. Bazı inançların çıkış noktası ise korkulardan, görünmeyen birtakım varlıklardan korunma ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Bazı halk inançlarında da ataerkil yapının izleri görülmektedir. Anne karnındaki bebeğin erkek olabileceği ihtimali göz önünde bulundurularak hamile olan kadına gösterilen saygı ve bunun yanında yolda karşılaşılan bir erkeğin bir kadın tarafından yolunun kesilmemesi bu inancı ortaya koymaktadır. Bir başka hususta öteki dünya ile ilişkili inançlar, bir yandan Evren'in sonuna, öte yandan da ölüm ve ölüm sonrasına bağlanarak islam dininin, halk inançlarının üzerindeki etkisini göstermektedir.

İnanç kavramı, sözlük anlamı ile insan düşüncesinin çok geniş bir bölümünü içine alır: din, politika, ahlak vb. inançları bütün bu çeşitlilik ve yaygınlıkları ile ele almak halkbiliminin sınırlarını aşar. Halkbilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp kendi çağının şartlarına uygulayarak yaşattığı yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğinde yeni biçimler, yeni içerikler ve anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir. Halkbiliminin konusu olarak inanışların başka bir niteliği de din, ahlak kurallarındaki kesinlik ve katılığa karşılık bunların yerden yere, topluluktan topluluğa değişik biçimler ve içerikler göstermeleridir. Türkiye halkının büyük çoğunluğunun bağlandığı islam dininin etkisi bu inanışların bel kemiğini oluşturmaktadır.⁵⁸

-Ayvaalanı köyünde çocuk doğunca değirmenden un getirilmez. Bunun nedeni getirilen un çuvalının çocuğa yük basacağına inanılır. Eğer eve un çuvalı getirmek zorunda kalınırsa, getirilen un çuvalı eve çıkarılmadan çocuk üzerine yatırılır(KK1).

-Yazın ceviz ağacının gölgesinde yatılmaz. Ceviz ağacının gölgesine yatıp da uyuyan kişi hasta olur⁵⁹(KK3).

-Yolda yürürken yaşlı bir kişinin yolu kesilmez, yaşlı olan kişinin geçmesi beklenir ve o geçince geçilir(KK2).

⁵⁸ Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Folkloru, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2015: 13.

⁵⁹ Eyüboğlu, a.g.e. 2014: 28.

-Gece tırnak kesilmesi iyi değildir. Ayrıca bir bayan saçını tararken dökülen saç telleri sokağa atılmaz sobanın içerisine atılır. Bir kişinin dişi çıktığı zaman her yere atılmaz, ya bir duvar kovuğuna ya da tavuk kümesine atılır (KK2).⁶⁰

-Bir kişinin kulağı çınlarsa birisinin onu anımsadığına inanılır. Sağ kulağı çınlarsa iyi anıyor, sol kulağı çınlarsa kötü anıyor demektir(KK2).

-Gece aynaya bakılmaz. Gece aynaya bakmanın iyi olmadığına inanılır. Gece aynaya bakanın ömrü kısa olur denir (KK3).

-Sokakta kül dökülen yerlerden, çöp dökülen yerlerden geçilmez. Bu yerlerde görünmeyen zararlı canlıların yaşadığına inanılır(KK2).

-Eskiden yolda bir kadın ile erkek karşılaşıncı ya da bir traktör, araba geçerken karşılaşırsa erkeğin ve arabanın, traktörün önü kesilip geçilmezdi. Kadın erkeğin geçmesini bekler, o geçtikten sonra yoluna devam ederdi. Aynı şekilde hamile olan bir kadının da yolu kesilmezdi. Nedeni kadının karnındaki bebeğin erkek olabileceğinden dolayıldı. Erkek sayılır, saygı gösterilirdi. Ayrıca hasat zamanında deste arabalarının önünü kesip geçmekte iyi değildi, günah olduğuna inanılırdı. Buna “sayıntı” denirdi (KK9).

-Başı ağrıyan birinin baş ağrısının geçmesi için köy camisinin yarısı başı ağrıyan kişiye süpürtülürdü. Ve hasta olan kişi caminin yarısını süpürdükten sonra ardına bakmadan camiden çıkıp giderdi (KK.7).

-Cenaze yikanan yerde, ölünün yıkandığı suyun üzerinden geçilmez. Cenazenin olduğu günün ikinde vaktinde günlük sakızı yakılırdı (KK1).

-Eskiden kadın kocasının adını yüzüne söylemezdi, söylemesi günah sayılırdı (KK2).

-Bir gelin kayınvalidesinin ve kayınpederinin yanında çocuğunu sevmezdi, severse saygısızlık olurdu (KK8).

-Pazar günü işe başlamak iyi değildir. Salı günü yola çıkılmazdı, bu gün yola çıkmak uğursuzluk getirir denilirdi (KK1).⁶¹

-Hamile kadın hamile iken saçını kesmezdi, keserse çocuğunun ömrü kısa olur denirdi(KK1).

⁶⁰ Eyüboğlu, a.g.e. 2014: 169.

⁶¹ Eyüboğlu, a.g.e. 2014: 176.

Daha sonra çocuk erkek ise, pehlivan gibi olsun diye çocuğun her tarafı zeytinyağı ile ovulurdu. Çocuğun eli ayağı düzgün olsun diye ve. Yakışıklı olsun diye güzel kıyafetler giydirilirdi. Kız çocuklarının ve erkek çocuklarının bacaklarının arasına bez koyulurdu, böyle yapılmasının nedeni ayakları çarpık olmasın dıyedir. Çocuğun göbeği düştükten sonra göbeği;

- Öğretmen olsun diye okul bahçesine,

- İmam olsun diye cami avlusuna,

-Çiftçi olsun, mal canlısı(hayvan sever) olsun diye öküz damına, atılırdı (KK3).

Önceden “**sımgıç**” adı verilen beşikler olurdu, bu beşiğin saksısı olurdu ve saksının içerisine köz koyup üzerine de beşik koyulur. Bebekte bu beşiğe yatırılırdı. Bunun nedeni de bebek üşütmesin, hasta olmaması içindir (KK3).

-Gece ıslık çalınmaz, gece ıslık çalınan yerde şeytanların toplanacağına inanılır (KK2).

-Çocuk doğunca yattığı yastığın altına kötülük gelmesin diye ekmek koyulurdu (KK1).

-Huysuz olan, sürekli ağlayan çocukların huysuzluğu geçsin diye çocuk camiye bırakılıp gelinirdi. Camiye gitmeden önce çocuğun babası, çocuğun ağzına sağ ayağının ayakkabısı ile üç defa vururdu. Ve camiye bırakılıp gelinen çocuk başka bir kişi tarafından alınıp gelinirdi (KK7).

-Eskiden gelinlik kızlar kendi akrabasının dışında hiçbir düğün, sünnet vb. törenlere gitmezdi. Gitmesi ayıp sayılırdı (KK1).

-Çok ağlayan çocukların ağzına babası sağ ayağının ayakkabısı ile üç kere vururdu. Ve ihlas suresini okurdu. Ardından camiye gidip namaz kılardı. Bu Cuma günleri yapılırdı (KK10).

-Yüz titremesinde, titremenin ve ağrının geçmesi için sol ayağının ayakkabısı ile titreyen yere üç defa İhlas suresi, üç defa Fatiha suresi okuyup üç kere vurulur ve geçeceğine inanılır (KK11).

-Cuma günleri bir kişi hasta ise ya da başı ağrıyorsa bu hastalığını cuma günü sabahtan söylemez. Başım ağrıyor, hastayım derse her gün başı ağrır (KK12).⁶²

-Saç tüyleri ve kesilen tırnaklar sokağa atılmaz. Sokağa atılan saç kıllarını kuşlar toplar ve yuva yapar. Saçı atan kişini başı kel olacağına inanılır. Saç kılları kuşların ayağına dolanırsa saçı atan kişinin başı ağrır (KK7).

-Bebeğin kırkı çıkana kadar bebeğin bezleri yakılmazdı. Çocuğun sert olmaması nedeniyle bu yapılırdı (KK1).

-Akşamları sakız çiğnemek iyi değildir. Akşam sakız çiğneyen kişi ölü eti çiğnemiş gibidir (KK2).⁶³

-Dişi çıkan çocukların çıkan dişi her yere atılmaz. Bu diş ya bir duvar kovuğuna koyulur, ya bir taşın altına koyulur ya da tavuk kümesine atılır. Ve atarken “Al çürük dişimi, ver sağlam dişimi denir” (KK2).⁶⁴

-Eskiden su dolu bir bardağın içine kullanılmayan üç dikiş iğnesi ucuna ip bağlanarak atılırdı. Bu iğnelere önce hangisinin ucu küflenirse, hastanın doktorluk mu, hançerlik mi yoksa hocalık mı olduğuna karar verilirdi (KK4).

-Bir kişinin bir eşyası kaybolduğunda onu bulmak için “şeytan aldı götürdü, satamadan getirdi” denilir (KK7).

4.4. Cansız Varlıklar ile İlgili İnanışlar

Canlı varlıklar gibi cansız varlıklar da halkın geleneğinde, törenlerinde olumlu veya olumsuz yargılarla değerlendirilmiş, derecelenmiştir. Kimine bereket ve uğur taşıdığı inancı ile saygı gösterilir; kimi, uğursuz ya da pis sayılıp çekinme ve tikslenme konusu olur; kimi ise olumlu veya olumsuz bir değer taşımasıyla inancın içerisine dâhil olmaktadır.⁶⁵ Dinin etkisi, belirli günlerin ve ayların etkisinden de bahsetmek mümkündür. Bunun yanında ateş ve su ile ilgili inançlar, Türk Mitolojisinde görülen ateş ve su kültürünün izlerini taşımaktadır. Suyun saflığı, temizleyici ve arındırıcı özelliği onun kutsallığını göstermektedir. Ateşe gösterilen

⁶² Ayrıca Cuma günü ile ilgili inançlar için bk. Eyüboğlu, a.g.e. 2014: 171.

⁶³ Eyüboğlu, a.g.e. 2014: 169.

⁶⁴ Eyüboğlu, a.g.e. 2014: 172.

⁶⁵ Boratav, a.g.e. 2015: 76.

saygıda suya gösterilen saygı ile paralellik gösterir. Ateşe saygısızlık ve günah anlayışı da bunu göstermektedir. Ayrıca ateş, su, toprak; ekmek, tuz, ekşi ve acı yiyecekler; arpa, buğday gibi tahıl ürünlerinde de belli bir saygınlık göstergesi bulunmaktadır.

-Ayvaalanı köyünde bir kadın komşusuna ayran, yoğurt vb. verirse, komşusu verdiği tabağı verirken yerine tuz koyar. Bunun nedeni verilen ayran ve yoğurdun kesilmemesi içindir(KK1).

-Yemek yerken, yemeğin içerisine büyük bir ekmek parçası düşerse eve misafir gelecek denilir(K.K.2).

-Akşam namazından sonra evden acı biber, ekşi hamur, soğan vb. şeyler çıkartılmaz. Bunun nedeni eve acı getireceğine inanılmasıdır. Eğer komşuya bunlar verilmek zorunda kalınırsa komşusu, tabağa kömür koyar (KK1).

-Eskiden Cuma günü çamaşır yıkanmazdı, Cuma günü Mehmet adlı evde ekmek yapılmazdı.

-Bir ateş yanarken ateşe su dökülmez, dökerken besmele çekilir. Ayakta yemek yenmez, su içilmez, günah olduğuna inanılır. Ayakta bir şey yenilip içilirse “yediğini şeytanlar yer” denir⁶⁶(KK3).

-Ateşe besmelesiz odun atılmaz, nedeni odunun içinde karınca, böcek gibi canlıların olmasıdır⁶⁷(KK2).

-Yanan ocağa tükürülmez, ateşe ve ateşin kutsallığına verilen önemin göstergesidir (KK9) ⁶⁸

-Akarsuya tuvalet yapılmaz, suya tükürülmez, köy çeşmelerinin haznelerine, göllere, dereye taş atılmaz. Suya tüküren kişinin ölüm anında bu tükürüğü su olarak sunulur. Suya taş atan kişinin ahirette attığı taşları gözüyle toplayacağına inanılır (KK2).⁶⁹

-Ayakta ekmek, yemek yenilmez. Ayakta ekmek yenirse ekmeği ya da yemeği yiyen insanın doymayacağına inanılır ve yediklerini şeytanın yediğine inanılır.

⁶⁶ Ögel, a.g.e. 2014: c.2, 656-657.

⁶⁷ Boratav, a.g.e. 2020: 34-35/ Ayrıca, ateş ve ocak kültürü için bk. İnan, 2017: 46-49

⁶⁸ Boratav, a.g.e. 2020: 34-35.

⁶⁹ Ögel, a.g.e. 2014: 422-425.

Ekmek ter koyulmaz, ters koyulursa ekmeği ters koyan kişi yolunu şaşırır, kaybolur. Ekmek yere düşerse 3 defa öpülür (KK2).

-Su içerken besleme çekilir, birisi su içerken ona dokunulmaz, su içerken yılan bile insana dokunmaz. Gusül abdesti suyuna el sokulmaz, temiz su ile abdest almak gerekir. (KK2)⁷⁰

Cansız varlıklar ile ilgili ele alınan inanışlarda görüldüğü üzere, genel hatlarıyla ateşin ve suyun saygı gösterilmesi gereken unsurlar olduğu ve bunlara karşı yapılan bir yanlışın günah olduğu anlayışı buradaki önemli olan noktadır. Bahaeddin Ögel'in Türk Mitolojisi kitabındaki bilgilerde bu görüşleri ortaya koymaktadır.⁷¹

“Altaylılar’ın ateşe karşı söyledikleri dualarda ateşin yüceliğini ve saygınlığını ortaya koymaktadır. Ateşin gökten Ülgen-tanrı tarafından gönderildiğine inanırlar. Mübarek sayılan bazı şeylere ve ruhlara karşı ”küfür” sözler sarf edilebilirse de ateş hakkında böyle bir şey söylenmez. Ateşi su ile söndürmek, ateşe tükürmek, ateşle oynamak kesin olarak yasaktır.”⁷²

4.5. Tabiat ile İlgili İnanışlar

Ayvaalanı köyünde mevsimlere ve tabiat olaylarına belirli anlamlar yüklenmiştir. Bunların temelinde yine bereket olgusunun, din inancının etkilerini görmek olağandır. Yağmurun yağması için yapılan dualar, yağmur yağdırma törenleri ve çocukların yağmur duası oyunu oynamaları başlıca tabiat olayı inançlarındandır. Mevsimsel olarak cemrelerin düşmesi ve bunun sonrasında

⁷⁰ Türklerde su, her çağda mukaddes ve saygılı tutulmuştur. Anadolu’da da gelenek değişmemiştir. Anadolu’da su içme, bir saygı protokolü içinde yapılırdı. Büyük sulara saygı ve ibadet, su kültürü, Türklerde çok eskilerden beri vardır. Bunun temelleri de “yer-su” inanış ve anlayışına dayanıyordu. Suyun içine al sokma yasağı bizde de Anadolu’da da vardır. Özellikle “banyo suyuna el sokmama”, bu gün evlerimizde özenle uyulan bir gelenektir. Çünkü “arı sudan abdest alma”, bu gün de bir şarttır. Çünkü bizde su da ekmek gibi Allah’ın bir nimeti sayılmıştır (Ögel, a.g.e. 2014: c.2, 422-423).

⁷¹ Anadolu’da, Oğuz ve Türkmen gibi gelişmiş Türk kesimlerinde, düşünce düzeyi de değişmiş ve gelişmiştir. Yukarıda da sık sık belirttiğimiz gibi, Kuzeylerde, Proto-Türk geleneklerde ateş, kendi kendine doğmuş ve yanmıştır. Ne yıldırımlara, ne kıvılcımlara veya ne de odunun, herhangi bir yardımına ihtiyacı yoktur. Başlangıçtan beri kendi kendine bir varlıktır. Ateşi su ile söndürmek ve ateşe tükürme yasağı çerçevesinde Abdülkadir İnan’ın da kendi görüşlerini şöyle özetliyordu: “Mübarek sayılan bazı şeylere ve ruhlara karşı, “küfür” sayılabilen sözler sarf edilebilirse de ateş hakkında böyle bir şey söylenmez. Ateşi su ile söndürmek, ateşe tükürmek, ateşle oynamak, kesin olarak yasaktır”(Ögel, a.g.e. 2014: 656-657).

⁷² Abdülkadir İnan, Tarihte Ve Bugün Şamanizm Materyaller Ve Araştırmalar, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2017.

gerçekleştirilen uygulamalarda bu inançların içerisinde yer almaktadır. Yağmur yağdırmak için yapılan törenler ve buna bağlı adetler çok eskilere dayanmaktadır. Yağmur yağdırma törenlerinin belli bir zamanı yoktur. Yağmur duasının amacı, yağması geciken yağmurların yağmasını sağlayarak, kıtlığı, kuraklığı önlemek düşüncesidir.

Ayvaalanı köyünde yağmurun yağması için ilkbahar ayının ilk haftalarında yağmur duası yapılmaktadır. Yağmur duasında, köy halkında para toplanarak erzak alınır ve yemekler yapılır. Tüm köy halkı ve çevre köyler bu davete katılırlar. Bu davete farklı ilçelerden birçok satıcı ve bakkal gelir. İnsanlar hem günlük ihtiyaçlarını karşılar hem de eğlenirler. Öğlen namazından sonra camide toplanılarak yağmur duası yapılır ve tören tamamlanır (KK2).

Ayvaalanı köyünde çocukların da katıldıkları yağmur yağdırma törenleri vardır. Buna yağmur duası oyunu da denilmektedir. Bu oyunun temeli eskilere dayanmaktadır. Ana çizgileriyle tören şöyle geçer: Çocuklar bir araya toplanarak uzun bir sopanın tepesine kumaş parçası bağlarlar ya da bir kukla yaparlar. Kuklayı ya da kumaş parçası olan uzun sopayı ellerinde taşıyarak törene özgü tekerlemeler söyleyerek kapı kapı dolaşırlar. Her evden bir şeyler isterler. Kadınlar evlerden bu kuklanın başına su dökerler ve çocuklara da yiyecek şeyler yahut yemek yapılacak malzemeler verirler. Evlerden dökülen su ile bu çocuk ıslatılır. Islatılan çocuğun evin ilk doğan çocuğu olmasına önem verirler. Çocuklar topladıkları erzakla bir sofraya hazırlayıp toplu olarak yemek yerler. Çocukların söylediği tekerleme şöyledir;

“Bahçede çamur, teknede hamur,
Ver Allah’ım ver sicim gibi yağmur,
Yağ yağ yağmur, bahçede çamur
Ver Allah’ım ver tarlaya yağmur.”⁷³

⁷³ “Yağmur yağdırma, Türk Mitolojisinin en önemli motiflerinden biridir. Yağmur yağdırma büyüsü, daha çok Yada taşı ile yapılırdı. Bunun ile ilgili Örneği Abdülkadir İnan’ın Şamanizm Kitabında şöyledir: 1929-1930 yıllarında Anadolu’nun birbirinden uzak bölgesinde yaptığımız gezinti sırasında çocuk oyunları arasında, “yağmur tilsimi” ile ilgili, “çömçe gelin” , “kepçe kadın” yahut “gelin gogk” denilen oyunları tespit etmiştik. Kuraklık zamanında çocuklar toplanıp bu oyun için bir büyük tahta kepçeyi çocuk gibi giyindirirler ve bir ağacın ortasına bağlayıp iki ucundan iki çocuk tutar. Böylece çocuklar ev ev gezerek;

Çömçe gelin ne ister çömçe gelin su ister
Ver, Allah’ım, ver! Yağmur ile sel!
Koç koyun kurban, göbekli harman,

Dolu yağarken dolunun kesilmesi için evin önüne sacayağı atılır. Kuvvetli bir rüzgâr ve kasırga gelince, zararından korunmak için bıçak gösterilir (KK5).⁷⁴

Yağmur yağarken meşe ve çam ağaçlarının altında durulmaz, bunun nedeni, bu ağaçların yıldırımını çektiğine inanılmasıdır (KK2)⁷⁵

Köyde, meyve vermeyen bir ağaç olduğu zaman, bu ağaç balta ile korkutularak ağacın bir dahaki yıl meyve vereceğine inanılır. Meyve vermeyen ağacın gövdesine baltanın keskin olmayan yüzü ile vurulur. “Ve eğer seneye meyve vermezsen seni keseceğim denir”. Bu şekilde meyve ağacı korkutulmuş olur (KK9).⁷⁶

İlkbaharın gelmesiyle “cemre” düşer. Bu cemrelerden birisi de “kurtlu cemre” dir. Kurtlu cemre düşünce, toprağa bir şey ekilip, dikilmez. Dikilirse, dikilen mahsul kurtlu olur(KK3).

-Kırlangıçlar alçaktan uçarsa yağmur yağacak denir(KK3).

-Yazın kızılca arılar çok olursa, kış çok sert geçer(KK5).

-Sonbaharda köyde ayva çok olursa kış çok sert geçer(KK5).

-Akşamdan horozlar ötmeye başlarsa, sabah yağmur yağar(KK5).

-Gökyüzünde yıldız çok olursa havanın açık olduğu anlamına gelmektedir (KK2).⁷⁷

-Ayvaalanı köyü kültürü içerisinde hava olayları ile ilgili birtakım sözler de söylenmektedir. Bunlar:

“Gündüz yağmur yağıp, gece hava açılırsa yıl düzenliği olur; büyük söyler küçük dinlerse, ev düzenliği olur” (KK1).

“Bulutlar gider şama, çek dayı eşeğini dama” sözü havanın bozacağını belirtmek için söylenir (KK1).

Yaz yağmuru yalancı gâvür kızı dilenci

Ver, Allahım, ver! Yağmur ile sel!

Koç koyun kurban, göbekli harman! Diye türkü çağırırlar. Her evden bir kadın çıkararak “kepçe gelin ’in başına su döker ve çocuklara bir şey verir (İnan, a.g.e. 2017: 158).

⁷⁴ Sacayağı ile ilgili inançlar için bk. Eyüboğlu, a.g.e. 2014: 102-105.

⁷⁵ Yıldırım ve Şimşek ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Ögel, a.g.e. 2014: 365-386.

⁷⁶ Naili Pertev Boratav, *Türk Mitolojisi/Oğuzların-Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi*, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2020: 32.

⁷⁷ Yıldızların, sıcak ve soğuk havalar ile ilgileri için bk. Ögel, a.g.e. 2014: c.2: 261.

“Bulutlar gider Aydın’a, git işine kaydına” sözü de havanın düzeleceğini belirtmek için kullanılır (KK1).

-Ceviz, incir ve iğde ağaçlarının gölgesinde yatılmaz, sınıra oturulmaz, sınırdan yatılıp uyumaz. Buralarda yatılır ya da oturulursa kişinin hasta olacağına inanılır. Sınırdan üç harflilerin ve şeytanın olduğuna inanılır (KK2).

-Ay aydınlığında buğday ekilmez, ekilirse buğdaylar bitmez seyrek olur (KK10).⁷⁸

-Kasım yergininde arpa, buğday ekilmez, ekilen buğdaylar bitmez (KK10).

-Ayın etrafı dumanlı gibi olduğunda ertesi gün yağmur yağacağına inanılır. Buna “**Ayin avlası**” denir(KK2).⁷⁹

-Perşembe ve Cuma günleri yaş ağaç kesilmez, yaş bir bitki yolunmaz (KK9).

-Yağmurdan sonra ortaya çıkan gökkuşağının altından geçen kişinin tüm dileklerinin kabul olacağına inanılır. Gökkuşağının doğduğu yeri bulan kişinin onun doğduğu yerde bir küp altın bulacağına inanılır. Eskiden gökkuşağına “Ebemkuşağı” da denilirdi (KK2).⁸⁰

Tabiat olayları ile ilgili inanışlar genel olarak hava olaylarını tahmin etme ve havanın durumundan yola çıkılarak yağmurun yağacağı, havanın açık olacağı ya da kapalı olacağı üzerine tahminleri doğurmaktadır. Yağmurlar, bulutların durumuna bakarak tahminde bulunma, gök gürlemesi, yıldırım ve şimşekten korunma yolları; Ay’ın hareketleri, yıldızların durumu da bu inançların Türk Mitolojisi ile olan ilişkisini ortaya koymaktadır. Türk Mitolojisinde Ay, Güneş ve yıldızların kutsallığını ve bunların mitoloji ile olan ilişkilerini de görmekteyiz.⁸¹

⁷⁸ Ögel, a.g.e. 2014: c.2: 255-256.

⁷⁹ Ay ile ilgili inançlar için bk. Ögel, a.g.e. 2014: 249-257.

⁸⁰ “Ebemkuşağı”na Türkler tarafından verilen adlar: Kuşak bütün Türk kültür çevrelerinde, Ebemkuşağına ait başlıca bir özelliktir. Altay Kuzeyindeki Türklerin hepsi ebemkuşağına, “Gök kuşağı” derler. Ebemkuşağına, “Yay”, “Tanrı’nın kamçısı” , diyenlerde vardır. Anadolu’da daha çok “Al kuşak, Ala kuşak, Al yeşil kuşak, Dede kuşağı, Ebemkuşağı, Ebemkuşağı” adları verilir (Ögel, a.g.e. 2014: c.2, 255-256).

⁸¹ “Ay ağılı”, güzelliğinden dolayı Anadolu’da ve Dış Türklere, çeşitli inanışlar doğurmuştur. Kırgız Türkleri, “Ay ağıllanırsa süt kabını, güneş ağıllanırsa küreğini hazırla”, derler. Yani süt ve ekin bol olur. “Ay aydınlığı” Güney Anadolu Türkmenlerinde: a. “Ay aydınlığında bulunan üzümler, kurtlanırmış”. b. “Ay aydınlığında süttan kesilen çocuğun dişleri dökülürmüş”. c. “Ay aydınlığında budanan ağaçların cinsleri değişmiştir”. “Ay ışığı” bu deyişlerin köklerini oluşturuyordu. Ay ışığı, Mani dininin de ana prensiplerindendir (Ögel, a.g.e. 2014: c2: 255-256).

Ayvaalanı köyünde “sayılarla” ilgili inanışlarda vardır. Bir sayısı islam dininde olduğu gibi Allah’ın varlığını ve birliğini ifade eder. Genellikle üç, yedi, kırk sayıları önemlidir.⁸²

-Vefat eden biri için yedinci gün, kırkıncı gün ve de elli ikinci gününde davet yapılır.

-Bir bebek doğduğunda kırkıncı günde kırklanır.

-Evden gelin çıkarken kuşağı üç kere belinde dolandırılır. Ayrıca gelin arabadan inmeden önce bir erkek çocuk üç kere arabanın üzerinde dolaştırılır ve üçüncüde gelin, bebeğe para verir. Ayrıca gelin, kayınvalidesinin evine gelince kapıya üç kere yağ sürer, gelinin başının üzerinde üç defa somun ekmek dolaştırılır. Yine gelin sabahı günü gelin köy çeşmesinin duvarlarına da üç kere yağ sürer (KK9).⁸³

-Bir kişi vefat ettiğinde yedi gün boyunca evinde günlük sakızı yakılır (KK4).

Bir başka inanışta “**Kapı eşiği**” ile ilgilidir. Evin kapısından girerken sağ ayakla girilir. Kapının eşiğinde oturulmaz, yatılmaz. Kapının eşiğinde oturan kişi hasta olur. Kapının eşiğinde şeytan çarptığına inanılır. Ayrıca kapının eşiğinde duran genç kızlara ve erkeklere “kapıda kalırsın” denir (KK6).⁸⁴

Ayvaalan köyünde insanlar, kötü bir durum ya da bir belanın def’i için kurban keser. Ayrıca olmasını istediği bir isteğinin gerçekleşmesi içinde adak adamaktadır. Köyde düğünlerde gelin arabasının önünde bazen bir horoz bazen de bir koyun kesilir. Bu Allah’a şükür amacıyla kesilen bir kurbandır (KK1).

Askere gidecek gençler içinde askere gitmeden önce evinin önünde, sağ salim askere gidip gelsin diye yine horoz ya da koyun kesilir. Sünnet törenlerinde de şükür amaçlı kurbanlar kesilmektedir. Ayrıca köyde bir kişinin başına kötü bir bela geldiyse ya da kaza geçirdiyse, bir daha aynı şeylerin yaşanmaması ve kazanın belanın def edilmesi için kurban kesilir.

⁸² Schimmel, a.g.e. 2020.

⁸³ Kırsal alanlardaki sayısız gelenek üç katlı yinelemelere dayanır. Ayrıntılı bilgi için bk. Schimmel, a.g.e. 2020: 81-82.

⁸⁴ Eşiğin kutsallığı ile ilgili detaylı bilgi için bk. Mircea Eliade, Kutsal ve Kutsal-Dışı, İstanbul: Alfa Basım Yayım, 2019: 25-26.

Ayvaalanı köyünde, bazı durumlarda da adaklar adanır. Bu adaklar şöyle durumlarda olur. Çocuğu olmayan bir aile “Allah bize bir çocuk nasip etsin adak keseceğim” der. Bunun yanında “çocuğum sınavları kazansın adağım olsun”, “şu memlekete sağ salim bir gidip geleyim kurban keseceğim”, “oğlum askerden bir gelsin kurban keseceğim” gibi ifadeler kullanılır.

4.6. Nazar İle İlgili İnanışlar

Bakış anlamında Arapça nazar kelimesi, Türkçede kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle, bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır.⁸⁵

Türk kültüründe nazardan korunmak için akla gelen ilk çare “kem gözler” den sakınmaktır. Nazara karşı korunma uygulamalarının arasında en yaygın olanı nazarlıktır. Ayvaalanı köyünde de nazardan korunmak amacıyla uygulanan birtakım inanışlar vardır. Nazar ve nazar değmesine karşı bilinen en etkili yöntem nazarlık takmaktır. Bunun yanında köy halkı nazardan ve nazarın olumsuz etkilerinden korunmak amacıyla, gerek küçük çocuklara gerekse nazar değeceğine inanılan kişilere nazarlık takmışlar, ayrıca çörek otu, Menengiç boyu gibi nazarlık objelerini kullanmışlardır. Nazarla ilgili inanışları şu şekilde sıralayabiliriz.

Köyde bir çocuğa ya da kişiye nazar değdiği zaman nazardan korumak için “üzerlik” tütürülür (KK2).

Eve, buğday ambarına, buğday çuvalının içine, kasırga gelmemesi için tarladaki mahsullerin koyulduğu seralara, tuvalet ve banyoya su nanesi asılır. Su nanesinin olduğu yere şeytanın gelmeyeceğine, nazarın değmeyeceğine inanılır (KK2).

Üzerlik Tütütme: Ayvaalanı köyünde üzerlik bir insana nazar değdiği zaman ya da nazar değmeden önlem almak için yapılır. Üzerlik için bir tane demir tavaya köz konur. Közün üzerine üzerlik otu koyulur ve tavanın 3 tarafına tuz atılır. Daha sonra bütün bu közün üzerine 7 tane “dul karı çaputu” koyulur. Bütün bunlar yapıldıktan sonra bu tava nazar değen kişinin üzerinde döndürülür ve döndürürken 3

⁸⁵ Boratav, a.g.e. 2015: 119-120.

defa ihlas suresi okunur. Tavayı nazar değen kişinin başının üzerinde gezdirirken “gözü olanın gözü çıksın” denir. Ve Bismillah diyerek tava dökülür (KK6).⁸⁶

7 Mehmet Çaputu: Ayvaalanı köyünde bir yetişkin ya da çocuğa nazar değince ve hasta olan bir kişiye doktorlar çare bulamayınca yapılır. Bu nazar değen ya da hasta olan kişi için adı “Mehmet” olan 7 kişiden bez parçası toplanır. Bu 7 bez parçası 7 tane evden toplanır. Bütün bu bezler toplandıktan sonra, toplanan bez parçaları dikilerek gömlek haline getirilir ve nazar değen kişiye giydirilir, bundan şifa beklenir. Ayrıca “7 Mehmet çaputu” çocuğu olmayan kadınlara da çocukları olması için yapılır (KK7).⁸⁷

Boy: Ayvaalanı köyünde nazar için yapılan başka bir yöntemde “boy”dur. Küçük bebek ya da çocuklara nazar değmemesi için yapılır. Menengiç ağacından bir dal parçası kesilir ve kesilen bu parçaya şekil verilir. Bu şekil genellikle çam ağacına benzemektedir. Bu boy yapıldıktan sonra bir tane çatal iğneye geçirilir ve bu boyun yanına bir bez parçasının içine çörekotu koyularak çatal iğneye takılır. Bu yapılan boy bebeklerin ya da küçük çocukların omzuna takılır. Bu şekilde boy’ un onları nazardan koruyacağına inanılır (KK4).

Aynı zamanda çörekotu ve Menengiç ağacına nazar değmez. Kişi yanında bir miktar çörekotu ve Menengiç bulundurursa o kişiye nazar değmez denir (KK5).

Fotoğraf 114: Nazardan korunmak için kullanılan Menengiç boyu.

Kaplumbağa Kabuğu: Ayvaalanı köyünde kaplumbağa kabuğu traktör ya da arabalara nazar değmemesi için yapılır. Yavru bir kaplumbağa kabuğundan çıkartılır

⁸⁶ Yedi sayısı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Schimmel, a.g.e. 2020: 140.

⁸⁷ Schimmel, a.g.e. 2020: 140.

ve kurutulur. Daha sonra bu kaplumbağa kabuğu ipe geçirilir, yanına da renk renk boncuklar takılır. Bu yapılan kabuk ve boncuklar nazardan, kaza ve beladan korunması için yeni alınan bir traktörün önüne takılır (KK4).

Gelin Bebek: Ayvaalanı köyünde nazar için yapılan başka bir inanışta gelin bebektir. Gelin bebek köyde yeni yapılan bir eve nazardan korunması için yapılır. Bir meşe ağacından çatal çomak kesilir bu çatal çomağa elbise dikilir, kol yapılır, başı yapılır ve elbise giydirilerek gelin haline getirilir. Bu gelin bebek bir ipe bağlanır, ipin ucuna çörekotu ve bez parçaları da takılarak yeni yapılan bir evin çatısına asılır. Bu bebeğin o evi nazardan koruyacağına inanılır (KK4).

Hayvan Nazarı: İnsanlar gibi hayvanlara da nazar değmektedir. Ayvaalanı köyünde nazar değmiş olan bir ineğin, koyunun, keçinin vb. hayvanları ayaklarına bir erkek tarafından işenir. Bu yapılan idrar hayvanı nazardan korur, hayvana bir daha nazar değmez (KK5).

Kırk Basması: Yeni doğan bebekleri ve yeni doğan kadınları kırk basması diye birtakım uygulama ve inanışlar vardır. Yeni doğum yapan kadına kırk basmaması için kadın kırk gün konuşturulmaz, konuşursa başka bir kadınla çatal iğne değiştirilir. Kırklı kadının evinden çocuk hasta olur diye bir şey alınıp verilmezdi, eğer alınıp verilirse kırk basar denir. Değirmenden un gelince çocuk un çuvalının üstüne yatırılır. İki kadın arka arkaya doğum yaparsa kırk basmaması için kırk gün birbirini ile konuşmaz. Kırk basmasında yaşı küçük olan kadın yaşı büyük olan kadının elini öper. Çocuğun kırkı çıkmadan bezleri yakılmazdı, yakılırsa çocuğun sert olacağına inanılırdı. Kız çocukları kırkıdan önce kırklanır. Erkek çocukları kırkı geçmeden kırklanır. Kırklanmazsa kırk basması olur (KK10).⁸⁸

Eşteklilik Kesme: Sürekli düşen, kösteği olan çocukların iyi olması için ayağına ip bağlanıp evin ezisine(köşesine) dikeltilirdi. Başka bir çocukta evin etrafında 3 kez

⁸⁸ Anadolu'daki Çeçen, Çerkez, Oset, Karaçay, Nogay gibi Kafkasya Türk kültür coğrafyasının uzantısı olan halklarla ortaklığı olan mit içerikli inançlardan birisi de Al karısı/Al ruhu inancıdır. Al karısı ile ilgili inançlarda Al Karısı'nı bağlama inancı çok kere onun yakasına kilitli iğne takılarak yapılır (Kalafat, Yaşar-Abdurrezzak Osman Ali, Mitostrateji 3 Türk Halk İnançlarında Kara İyeler, 2020: 53).

koşturulurdu ve üçüncüde ayağında ip bağlı olan çocuğun ipini keserdi. Böylece çocuğun bir daha düşmeyeceğine inanılırdı (KK2).⁸⁹

Nazar ve nazara olan inanç genel olarak halk inançlarının başında gelmektedir. İnsanlar nazardan ve kem gözlerden korunmak için çeşitli tedbirler uygulamışlardır. Bu tedbirleri uygularken islam dininin etkisiyle inançlarını dinin kuralları ile birleştirmişler, belirli duaları da korunmak için sürekli okumuşlardır. Nazara çok gelen kişiler genellikle küçük bebekler ve çocuklardır. Bunların yanında yetişkin insanlara da nazar değmektedir. Aynı zamanda hayvanlara, evlere, köy araç ve gereçlerine, motorlu taşıtlara da nazar değmekte ve bu nazardan korunmak için birçok uygulama yapılmaktadır. Nazara karşı korunma araçlarının arasındaki en yaygın olanı nazarlık ve mavi boncuktur. Bunun yanında bez parçası, Menengiç dalı, çörek otu su nanesi, kaplumbağa kabuğu, üzerlik vb. semboller bulunmaktadır. Nazar değmesine karşı diğer bir korunma yolu ise bir hocaya okutma, muska yazdırma gibi unsurlardır.

“Nazar bir halk inancı olmasının yanında nazar değmesi yoluyla da memoratların oluşmasına yol açmaktadır.”⁹⁰

Kırk basmasına karşı da yapılan bazı inançlar vardır. Yeni doğum yapan lohusa kadına ve bebeğine birtakım varlıkların bulaşacağı ihtimali göz önünde bulundurularak birtakım korunma yollarına başvurulmuştur. Şamanizm inancında ve Memoratlarda kırk basması ile ilgili inanışlar bulunmaktadır. Kırk basması; “Al karısı, al basması, albastı, albız, almıs vb.” isimlerle de adlandırılmaktadır. Kötü niyetli ruhların bebeğe ve lohusaya musallat olacağına inanılır ve birtakım önlemler alınır.⁹¹

⁸⁹ Ayağını geç basan çocuklar için köstek kesme yapılırdı. Çocuğun ayağı ipe bağlanırdı, bu ip iyi koşan bir çocuk tarafından kesilir, kesen çocuk hızlıca koşar, bu ipi bir ağaca bağlardı (Kalafat, Yaşar-Abdurrezzak Osman Ali, Oğuz Boylarından Kızıklar Ve Halk İnançları, 2020: 262).

⁹⁰ Özkul Çobanoğlu, Türk Halk İnançları ve Memoratlar ve Halk İnançları, Ankara: Akçağ Yayınları, 2015: 209.

⁹¹ Çobanoğlu, a.g.e. 2015: 153-İnan, a.g.e. 2017: 161-167.

BEŞİNCİ BÖLÜM

AYVAALANI KÖYÜNDE HALK HEKİMLİĞİ, HALK VETERİNERLİĞİ VE UYGULAMALARI

Halk hekimliği tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Hayvanların içgüdüleriyle yaptıklarını gözleyen insanoğlu daha sonra bunları kendine uygulayarak kendi kendinin hem doktoru hem eczacısı olmuştur. Bu dönemlerde hastalıkların nedenlerinde ve tedavisinde insanoğlu yetersiz kalmış ve hastalılar ay ve güneş tutulmaları, yıldızlar, fırtınalar ve şimşek çakması gibi doğa olaylarına bağlanmıştır. Bu nedenle eski çağlarda insanlar hastalıklarını tedavi etmek için büyüden yani sihirden yararlanmışlardır. Zamanla ilk insan bu tür varlıkları kutsal tutmaya başlamış ve böylece totem-klan anlayışı doğmuştur. Tedavi amacı olarak totemin sembolü olan muskalar, sihir ve düğmeler kullanılmıştır.

Halkın, hastalıkların nedenleri, belirtileri, süreleri konusundaki görüş ve inanışlarıyla hastalıkları geçirmek ve onları sağıltmak için kullandıkları geleneksel, yöresel ilaçların, büyüsel ve geleneksel işlemlerin, uygulamaların tümü halk hekimliği ve eczacılığı olarak adlandırılır. Türk halk kültüründe halk hekimliği ile ilgili geleneksel inanış ve işlemlere örnek olarak balık ve sütü ürünlerin beraber yenilmesinin zehirlenmeye yol açtığına inanılması, zehirlenene sarımsaklı yoğurt yedirilmesi, rahatsızlaşıp, durgunlaşan birisine nazar değdiğine inanılması, çeşitli duaların okunup üflenmesi veya kurşun döktürülmesi gibi “kocakarı ilacı” olarak adlandırılan uygulamalar verilebilir. Bunlara geleneksel yöntemlerle diş çekimi, kırık ve çıkıkların geleneksel “sınıkçı” lar tarafından iyileştirilmesi, sünnet yapım yöntemleri ve benzerleri eklenebilir

Halk hekimliğinin temelini, “Halk sağlığı, Tanrının insanlara verdiği en büyük armağandır.” İnanıcı oluşturmaktadır. Bu inançla islam dininin etkisini görmekteyiz. Bununla birlikte, halk hekimliği uygulamalarında kültür izlerimizi görürüz. Halk arasında “kocakarı”, “ocaklı”, “efsuncu”, “şifacı”, vb. olarak bilinen ve kendine göre tedavi uygulamaları bulunan kişiler aslında birer halk hekimidirler. Bu kişilerin

yaptıkları ilaçların ve uygulamaların hastalıkların tedavisi ile doğrudan ilgisi bulunmazken, bazılarının uygulama ve ilaçlarının olumlu sonuçlar verdiği de görülmektedir. Bunlar çoğunlukla deneyimli kişiler olup tedavi yöntemlerini büyüklerinden öğrenmişlerdir. Bu kişiler tedavilerini evlerinde yapmakta ve halkın kendilerine verdikleri “ocak”, “kırık-çıkıkçı”, “ara ebesi” gibi isimleri kullanmakta ve “ağırlık atmak” olarak tanımlanan bir ücret karşılığında tedavilerini yapmaktadırlar. Günümüzde halk sağaltıcılığıyla ilgili farklı uygulamalar ve inanışların sürdüğü bilinen bir gerçektir. Bunları aşağıdaki başlıklarda inceleyebiliriz:

Tamamen tıbbi yöntemlerle tedavi edilen hastalılar.

Yarı tıbbi bir şekilde, yani birtakım hassal otlar, kökler, kocakarı ilaçları dediğimiz ilaçlarla tedavi edilen hastalılar.

Hem tıbbi hem de sihri bir şekilde tedavi edilen hastalılar.

Yalnız sihri bir şekilde tedavi edilen hastalıklar.⁹²

Ayvaalanı köyünde halk, hastalıklarına çare bulmak ve hastalıklarını iyileştirmek için kendi tedavi yöntemlerini uygulayarak şifa bulmaya çalışmışlardır. Eski zamanlarda sıklıkla uygulanmış olan uygulamaları büyüklerinden öğrenmişler ve hastalıklara karşı uygulamaya devam etmişlerdir. Bunu öğrenirken bazı hastalıkları tedavi edebilmek için el almışlar ve bu işin ilk ocağından doğrudan bilgi sahibi olmuşlardır. Hastalıklarını tedavi etmek ve şifa bulmak için öncelikle uyguladıkları yöntemlerin iyileştireceğine inanmışlardır. Halk hekimliğini uygularken dinin inancın etkisini göz ardı etmemişler ve bundan yararlanmışlardır. Bu yöntemler çoğu zaman “Kocakarı ilacı” olarak adlandırılmıştır. Her ne kadar böyle bir adlandırma gerçekleştirilmişse de verilen isimden çok bu tedavi yöntemlerinin iyileştirici, hastalıklara şifa verici işlevi ön planda tutulmuştur. Hastalıklar tedavi edilirken, doğadaki otlar ve bitkilerden, hayvansal ürünlerden, ocak ve yatırlardan, büyüsel yollardan, nazar ve nazarlıklardan faydalanmışlardır. Bunun yanında bazı ilkel tedavi yöntemlerini uygulayarak dertlerine deva bulmaya çalışmışlardır. Kuşkusuz halk hekimliğinin temelini eskiden doktora fazla gidilmemesi, köyler ile hastane bulunan il ve ilçelerin uzak oluşu, ulaşımın kolay

⁹² Artun, a.g.e. 2016: 245-246-247.

olmayışı, oluşturmuştur. Bu durumlarda insanları “kendi göbek bağıni kendin kes” anlayışına yönlendirmiştir. Bunun sonucunda halk, kendi hekimliğini geliştirmiş, belli sağaltmaları uygulamış ve hastalıklarına şifa bulmaya çalışmışlardır. Bu doğrultuda, halk hekimliği ve halk veterinerliğinin sağaltma işlevi ortaya çıkmıştır.

5.1.1. Kulak Ağrısı Ve Tedavisi

Kulağı ağrıyan bir çocuğun ya da yetişkinin kulağına yeni doğum yapmış bir annenin sütünden alınıp birkaç damla damlatılırdı. Bu şekilde kulağı ağrıyan kişinin kulak ağrısının geçeceğine inanılır (KK9).

5.1.2. Karın Ağrısı Ve Tedavisi

Karın ağrılarında, karnı ağrıyan kişiye “kurtluca otu- ayva dana” adı verilen ot kaynatılıp içirilir ve karın ağrısına iyi gelir. Ayrıca kişinin göbeği kayınca da karnı ağrıır. Bunun içinde göbeğini yerine getirmek için kişinin karnı çekilir ve göbek yerine geldikten sonra “Pıynar” adı verilen ağacın yaprakları kişinin karnına sarılır (KK5).

Fotoğraf 115: Hastalıklar için kullanılan Kurtluca otu (Ayva dana).

5.1.3. Göz Hastalıkları Ve Göz Silkeleme Uygulaması

Göz ağrılarında, gözünde kaşıntı ve kızarıklık olan kişiler için yapılan tedavi yöntemidir. Gözü ağrıyan bir kişi için öncelikle köz dolu bir kabın üstüne “göz otu”

atılır. Daha sonra bu közün üzerine içinde sıcak su olan bir kap koyulur ve hasta olan kişi bu kabın üstüne eğilir ve başına tülbent örtülür. Daha sonra kişinin başının üzerinden vurarak gözdeki kurtların dökülmesi sağlanır. Aynı zamanda buna “göz silkeleme” adı da verilir (KK14).

Ayrıca gözü ağrıyan çocuklara, yeni doğum yapmış kadının sütünden alarak, gözüne damlatılır.⁹³

Fotoğraf 116: Göz silkelemek için kullanılan göz otu.

Fotoğraf 117: İçi çıkarılmış olan göz otu.

⁹³ Ayrıntılı bilgi için bk. İsmet Zeki Eyüboğlu, Anadolu ilaçları, Ankara: Derin Yayınları, 2007: 110.

Fotoğraf 118: Göz silkelemek için kullanılan kaynar su.

Fotoğraf 119: Göz silkelenirken bir görüntü.

5.1.4. Siil Hastalığı Ve Siil Okuma

Elde, ayakta ve yüzde çıkan siillerin düşmesi için ve tedavisi için çam ağacının yapraklarında küçük bir demet yapılır. Bu yapılan demet siil okuyan bir kişi tarafından belli dualar okunarak siile sürülerek okunur. Daha sonra okunan çam ağaçları hasta olan kişi tarafından bir taşın altına koyulur ve ardına bakmadan gidilir. Böylelikle siil düşer (KK16).

5.1.5. Temrek Hastalığı Ve Temrek Yazma

İnsanların yüzlerinde ve kollarında pul pul, çatlak yaralar çıkmaktadır. Bu yaraların tedavisi için bu işi bilen bir hoca ya da okuyan bir kişi tarafından kalemler

yazılır ya da arpaya belli dualar okunarak yazılır. Ve hastanın yüzündeki temrekler geçer (KK17).⁹⁴

5.1.6. Okumalık Olma Durumları Ve Tedavisi

Bazı hastalıkların kötü ruhlar tarafından bulaştığına ya da kem gözlü insanlar tarafından nazar değdiğiğine inanılır. Bu gibi hastalıkların tedavisi için bu işi ehli olan hocalar tarafından okunur. Ve hoca hasta olan kişiye okur. Daha sonra onun için muska yazar ve suya okur. Hasta olan kişi okumaklı suyu içer ve bu su ile banyo yapar. Hastalığın böylelikle iyileşeceğine inanılır (KK8).⁹⁵

5.1.7. Öksürük Hastalığı Ve Tedavisi

Eskiden bir kişi öksürük olduğunda öksürüğü geçmeyince, boğazına mor bir ip bağlanırdı. Buna “mor boğan” denirdi. Bu ipin öksürüğü boğup geçireceğine inanılırdı. Ayrıca eskiden öksürük olan çocuklar “kül yığıntısı”nın altından geçirilirdi. Bunun da öksürüğü geçireceğine inanılırdı. Yine bir kişi öksürük olduğunda, gece yatmadan ve sabah aç karnına pekmez içirilir. Ormandan çam sakızı toplanıp sürtülerek öksürük olan kişiye yedirilir. Bunlarda öksürüğe iyi gelir (KK4;10).

5.1.8. Aydaş Aşı Uygulaması

Yeni doğan bebekler ve küçük çocuklar hasta olduğunda ya da iyice zayıfladığında üç yol ortasına bir kazan vurulurdu. Kazanın içine su koyulup hasta olan çocuk oturtulur, bu su ile çocuk yıkanır. Çocuk yıkanmadan kazanın altına odun atılır, ama odunlar yakılmazdı (KK5).⁹⁶

⁹⁴ Temreğe denilen kaşıntılı cilt hastalığı için ocağına gidilir. Kaşıntılı yaraya ocaktan alınmış kül sürülür. Tedavisini el almış kişiler yapabilirler.(Kalafat, Yaşar-Abdurrezzak Osman Ali, Mitostrateji 4 Anadolu Türk Halk Kesimlerinden İnanç Örnekleri, 2020: 106)

⁹⁵ Bu tür işlemlerin büyük bir bölümü bağlama büyülerini çözme yöntemleri birer sağaltma yolu sayılır. Keza, nazar ve muskalar, insanın vücuduna gelecek zararları önleme güçleri bakımından sağlığı koruma araçlarıdır (Artun, a.g.e. 2016: 250)

⁹⁶ Bu köyde farklı birkaç hastalık, aydaş hastalığı başlığı altında toplanmıştır. Aydaş olan çocuğun karnı şişer, kirpikleri uzar apış arası kaşınır, ishal gider, zayıflar. Kırkı karışan çocuklar üç yol ağzında veya şehitler mezarından alınan toprak üzerinde çimdirilir (Kalafat-Abdurrezzak, a.g.e. 2020: 96).

5.1.9. Diş Ağrısı Ve Tedavisi

Diş ağrıyan kişilere hoca tarafından bir suya okunur. Bir kâğıdın içine ağrının geçmesi için dua yazılır ve bu yazılan dua okunan suyun içine atılır. Diş ağrıyan kişi bu sudan içerek diş ağrısını tedavi eder. Ancak bu okumaklı suyun faydalı olması için diş ağrıyan kişinin hiçbir şekilde ağzına kerpeten girmemesi lazımdır (KK18).⁹⁷

5.1.10. Baş Ağrısı Ve Tedavisi

Baş ağrılarında, başı ağrıyan kişinin başı tülbent ile sarılır. Bunun yanında başa patates koyulup yine tülbent ile sarılır ve baş ağrısı geçerdi (KK9).

5.1.11. Bilek Ağrısı Ve Tedavisi

Bilek ağrılarında bileği ağrıyan kişi, ağrının geçmesi için bileğine “yel bileziği” takar. Bu bilezik altına benzeyen, altın renkli bir bileziktir. Bu bilezik bilekte kaldığı sürece ağrıları geçirir. Aynı zamanda Ayvaalanı köyünde vücudunun herhangi bir yerinde yara çıkan ya da başını, kolunu veya ayağını bir yere çarpan kişilere ekmek çiğnenip yara olan bölgeye sarılır. Bazen de yumurta pişirilip sarılır (KK7).

5.1.12. Kafa Sarma Uygulaması

Kafası ağrıyanlara, kafası yarık olan kişiler ve çocuklar için yapılırdı. Bir yazma kafası yarık olan kişinin başına bağlanır. Ve bir odun ile çevrilir. El ile kafa sıkıtılır. Ve kafanın iyi olacağına inanılır (KK14).

⁹⁷ Bu sağaltmalar, dinsel yöntem, araç ve madde kullanılarak yapılmaktadır. Örneğin; hasta yatır sandukasının etrafında üç kez dolaştırılır ya da hastaya dolunay sırasında okunmuş kaptan su içirilir (Artun, a.g.e. 2016: 251).

Fotoğraf 120: Kafa sarılırken bir görüntü.

Fotoğraf 121: Kafanın yazma ile sarılması.

Fotoğraf 122: Kafanın bir odun yardımı ile çevrilmesi.

5.1.13. Sarılık Hastalığı Ve Tedavisi

Sarılık olan yeni doğan bebeklerin sarılığı geçmesi için alnının ortasından çizilir. Birde “Kara sarılık” vardır bunun içinden üst damağın dişlerle birleştiği yerden hafifle kesilerek kanatılır. Ayrıca küçük çocuklara sarılık gelmemesi için yüzlerine sarı yazma örtülür ve koluna, ayağına sarı bir ip bağlanır. Sarılık küçük çocuklarda olacağı gibi yetişkinlerde de olmaktadır (KK2).

5.1.14. Hançer Uygulaması

Bu işleme “hançerletme” denir. Hançer, yılancık hastalığı olan, eli, ayağı ve dizleri ağrıyan kişilere yapılır. Hançer yapacak kişinin, hançeri daha önceden bilen birisinden alması gerekir. Buna “El alma” denir. Hançer yapma, aynı sülaleden olan bir kişiye verilir, hançer yapan kişi bu işin ocağıdır.⁹⁸

Eli, ayağı veya dizleri ağrıyan kişi yere oturur, kollarını ve ayaklarını sıvar. Daha sonra “**yılancık taşı**” denilen taşlar bu ağrıyan yerlere koyulur. Bu taşlar koyunca hemen kişinin vücudunu tutar. Bu taşlar vücuttaki ağrıyı alır. Bu vücuda koyulan yılancık taşları kınanın içerisinde tutulur ve kına ile beslenir. Bu taşların kınayı yediğine inanılır. Hançer, her zaman pazardan pazara yapılmaktadır. Yılancık taşları kişinin ağrıyan yerlerine koyulduktan sonra üzerine kırmızı bir tülbent örtülür. Ve hançeri yapan kişi eline bir makas veya bıçak alır. Belli duaları okuyarak makası kırmızı tülbent ’in üzerinde gezdirir. Bu işlem bittikten sonra taşlar kişinin vücudundan alınır. Ve en son hançerleme bittikten sonra hasta olan kişiye şifa bulması için “**küllü su**” içirilir. Aynı zamanda bu küllü sudan hastanın ağrıyan yerlerine de sürülür. Bu şekilde hançerleme bitmiş olur. Bütün bunlar yapıldıktan sonra yapılan hançerin sonuç vermesi, iyi gelmesi için arası kesilir. Buna “**ara kesme**” denir. Hançer yapan kişiye hançerleme bittikten sonra bozuk para verilir ve eli öpülür. Buna arasını kesme denir (KK15).

⁹⁸ Ocak olan kişiler, çokluk, bir yatırın yakınındaki köyün halkındandır. Ermişin soyundan gelmeleri yahut onun türbesinde, ziyaret yerinde görevli olmalarının kendilerine yetki sağladığına inanılır. Ocaklık da atadan oğula yahut anadan kıza kıza geçer. Ama bu kesin bir kural değildir. Ocaklı, kendi soyundan olmayan bir kişiye de el verebilir (Artun, a.g.e, 2016: 249).

Fotoğraf 123: Haerleme yapılırken kullanılan yılanlık taşları.

Fotoğraf 124: Yılanlık taşlarının ön yüzü.

Fotoğraf 125: Yılanlık taşlarının kınanın içinde saklanması.

Fotoğraf 126: Hançerleme yapılırken, yılançık taşlarının ağrıyan yere koyulması.

Fotoğraf 127: Hançer yapılırken, makas ile dua okunup, ağrıyan bölgenin üzerinde gezdirilmesi.

5.1.15. Karnı Çekme Uygulaması

Ayvaalanı Köyü kültüründe, doğum öncesi uygulanan bazı yöntemler vardır. Köyde önceden çocuğu olmayan kadınların karnı sarılırdı. Bu yöntem kadının kasığı düşükse yapılırdı. Kadının kasıkları el hareketleri ile çekilir ve “**Piyar**” denilen bir ağacın yaprakları kadının karnına koyulup, sarılırdı. Eğer bu kişinin çocuğu olursa bunu yapan kişiye hediye verilirdi (KK3).

-Kadının hamile kalması için yapılan başka bir yöntemde şudur; çocuğu olmayan bir kadın, büyük bir kazanın içerisine oturtulup, içinde yıkanırdı. Göstermelik olarak da kazanın altına odun atılır, ancak kazanın altı ateşlenmez, kazan kaynıyormuş gibi karıştırılır ve 3 İhlas 3 Fatiha okunur (KK2).

-Köyde eskiden çocuklar hastalanınca toprağa sarılır, çocuğun göbeğine çörekotu koyulurdu (KK10).⁹⁹

-İshal olan çocukların bezine toprak koyulup, çocuğa bu şekilde sarılırdı ve çocuğun ishalini iyi edeceğine inanılırdı (KK9).

-Ağzı ve yüzü ile oynayan çocuklarda böce kırması olurdu, böce kırmasının geçmesi için çocuğun ağızına, yüzüne kara çalınırdı, tereyağı sürülürdü (KK9).

-Soğuklayan insan kara yatırılırdı, ceviz yaprağına sarılırdı. Soğuğu soğuk alır diye yapılırdı (KK2).

-Eşeğin paldumundan (üzerine yapışan kendi pisliğinden) kazınırdı. Bu karnı ağrıyan kişiye içirilirdi (KK2).

-Eşeğin sidiği zehirlenmeye iyi gelirdi (KK3).

-Eşeğin boku kanayan yaraya iyi gelirdi. Kulağı sancıyan çocuğun kulağına eşek boku sıkılırdı (K.K.3).

-İnek boku yanıklara iyi gelirdi (KK2).

-Çocukların karın ağrısı için tarhana lapası yapılırdı ve çocuğun karnına kapanırdı (KK2).

-Bebeklerin bezine toprak atılırdı (KK2).

-Amel olan çocuğa palamut suyu içirilirdi. Burçak çekilip, lapa yapılırdı bu da amel olan kişiye içirilirdi (KK2).

-Bir insanın gözünde itdirseği çıkınca, göze bir tül örtülüp üzerine ekmek koyulurdu. Ve ekmek bir köpeğe yedirilirdi (KK2).

-Eskiden çocuklar soğukladığı zaman, vücutlarına toprak ve inek tersi sarılırdı (K.K.7).

-Eskiden, tavukkarası olan çocuklara, tavuk yalağından su içirilirdi (KK7).

-El ve ayak yanıklarında ya da herhangi bir yanık durumunda, yanan yere yoğurt sürülür, salça sürülür, kına vurulur¹⁰⁰ (KK9).

Görüldüğü üzere halk geleneğinde, halk hekimliğinin yeri oldukça önem arz etmektedir. Halk, gelenek içerisinde insan sağlığını koruma, hastalıklara tanı koyma

⁹⁹ Eliade, a.g.e. 2019: 127.

¹⁰⁰ Eyüboğlu, a.g.e. 2007: 177-178.

ve hastalıkları iyileştirme yöntemlerini deneyim ve eski yaşantılarına dayanarak uygulamışlardır. Bunun sonucunda gerek bitkisel ve hayvansal kökenli, gerekse dinsel ve büyüsel kökenli yöntemleri hastalıklarını iyileştirmek için ortaya koymuşlardır. Hekimlik, bazen ocaklı olan bir kişi tarafından bazen de büyüklerinden görüp, öğrenerek uygulayan kişiler tarafından yapılmıştır. Tüm bu sağaltma yöntemleri yapılırken, yapılan uygulama inanç eksenini doğrultusunda meydana getirilmiştir. Bir tedavi yapılmadan önce, yapılan tedavinin hastayı iyi edeceğine inanç getirilmiş ve bu doğrultuda geleneksel yöntemlerle tedaviler uygulanmıştır.

5.2. Ayvaalanı Köyünde Halk Veterinerliği Ve Uygulamaları

Anadolu halkının veteriner olmadığı ya da veterinerlere ulaşılamadığı zamanlarda ya da veterinerlere gitmek istemediklerinde hayvanlarını hastalıklardan korumak veya hayvanlarını tedavi etmek için başvurdukları uygulama ve pratiklerin tümüne “halk veterinerliği” baytarlık denir. Geleneksel kesimde ekonomik yaşam büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bu yüzden, geçimini ahırdaki hayvanlardan sağlayan, karnını hayvan ürünleriyle doyuran kırsal kesimdeki Anadolu halkı, hayvanına evindeki insan kadar değer vermektedir. Anadolu’ya gelmeden önce yaşıadıkları yerlerde de başlıca geçimlerini hayvancılıkla sağlayan, göçebe ve yerleşik Türklerin, hayvan sağlığı ile ilişkili zengin bir gelenekleri vardır. Hayvanların sağlığını koruma, hastalıklarını sağaltma yolları da insanlarda olduğu gibi

- 1)Tümüyle akılcı yöntemler,
- 2)Tümüyle büyüklük işlemler,
- 3)Büyüklük ve akılcı katışık işlemlerdir.

Hayvan sağlığını koruma yöntemlerinden biri hayvanlara “nazarlık” takılmasıdır. Hayvanların da insanlar gibi kötü göze ulaşabileceğine inanılır.¹⁰¹

Ayvaalanı köyü kültüründe hayvanlara ve hayvan sağlığına da önem verilmektedir. Köyde, insanlar gibi hayvanlarda hastalanmaktadırlar. İnsanlar hayvanlarına önem verirler ve veterinerlerin olmadığı zamanlarda hayvanlarının hastalıklarına kendi yöntemleri ile müdahale etmeye çalışırlar. Örneğin; inekleri veya koyunları hastalandığında çeşitli yiyecekler yedirip, içirirler. Hayvanlarını nazardan korumak için nazarlık takarlar ve hayvanlarını iyi etmeye çalışırlar. Buradan da anlaşılacağı üzere insanlar sadece kendi hastalıklarına çare aramazlar, bunun yanında hayvanlarına da değer verirler ve hastalıklarını tedavi etmek için ellerinden geleni

¹⁰¹ Boratav, a.g.e. 2015: 130.

yaparlar. Bu tedavileri uygularken geçmiş deneyimlerinden ve büyüklerinin görüşlerinden faydalanırlar.

Köpek Yalı: Hayvanlar hasta olduğunda (inek, koyun, keçi vb.) hastalığını iyi etmek için tarhana, soğuk su ile karıştırılarak yal denilen bir karışım yapılır. Bu yal hasta olan hayvana içirilir ve bu içirilen yalın hayvana iyi geleceğine inanılır (KK3).

Tuğla: Hayvanlar soğukladığında yapılan bir uygulamadır. Bir ateş yakılır ve bir tane tuğla bu ateşte ısıtılarak hasta olan hayvanın vücuduna, kasıklarına ve ayaklarına koyulur. Bu tuğla sıcaklığına hayvana iyi gelir (KK10).

Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar çok fazla fenni yem yediği zaman hayvanın midesi şişer. Bu şişliği indirmek ve iyi etmek için hayvana hemen bol bol su içirilir, karpuz yedirilir ve karpuz suyu içirilir. Bunlar işe yaramazsa hayvanın midesindeki gazı almak için çivi ile delinir ve hayvan iyi edilmeye çalışılır. Aynı zamanda hayvanın karın şişliğini indirmek için hayvana “**kara böcek**” yedirilir (KK10).

Bazı durumlarda da hayvanlar hastalandığında “çam kabuğu” sürtülür ve yağ kavrulur. Yağ ile çam kabuğu hasta olan hayvana içirilir. Bunun yanında hayvanlara insanlar gibi nazar değmektedir. Hayvanları nazardan korumak için boyunlarına ya da boynuzlarına mavi nazar boncuğu takılır (KK10).

Ayvaalanı köyünde inek, koyun ve keçilerin doğumu genellikle köy halkı tarafından yaptırılmaktadır. Hayvanlar doğum yaparken zorlandığında insanların kendi yöntemleri ile yapılmaktadır. Ayrıca ineklerin doğumu yaklaştığında, inekler ahırdan çayırlara çıkartılır, böylece çayırda gezen ineğin doğumu kolay olur. İneklerin memeleri ağrıdığına, hastalık kapıldığına “**sirkeli su, limonlu su**” sürülür.

Köyde tavuk veya horoz gibi kanatlı hayvanlar çok fazla yem yedikleri zaman hastalanır. Bunun için hasta olan bir tavuğu kursağı jilet ile kesilir ve kursağındaki fazla yemler temizlenerek tekrardan dikilerek tedavi edilir (KK9).

-Tavuklara pire sararsa, kül atılır (KK7).

-İnekler doğum yaptıktan sonra, ineğin sonunun düşmesi için tarhanadan yal (lapa) yapılır (KK9).

Hayvanlara nazar değdiğinde, Menengiç dalından boy (nazarlık) yapılır ve takılır (KK7).

Gözleri acıyan, gözüne göğerti inen koyunların gözüne çay şekeri püskürtülür. Ayrıca hasta olan, bedenden düşen koyunların gözünden ya da kulağından kan alınır. Bu şekilde hastalığın iyi olacağına inanılır (KK11).

Türk kültüründe, halk hekimliğine paralel olarak, halk baytarlığı da gelişme göstermiştir. İnsanlar kendi hastalıklarına çare aradıkları gibi hayvanlarının da hastalıklarına çare aramışlardır. Bu doğrultuda çeşitli tedavi yöntemleri geliştirmiş ve hayvanlarına uygulamışlardır. Hayvan sağlığını koruma, hastalıklarını iyileştirme insan sağlığında olduğu gibi birtakım yöntemlere dayanmıştır. Bu yöntemler dinsel ve büyüsel olmasının yanında gelenek ve görenek bağlantılı yöntemler olarak da var olmuştur. Nazar, insanlara değdiği gibi hayvanlara da değmiş ve bundan hayvanları korumak için nazarlık takma inancına da başvurulmuştur.

ALTINCI BÖLÜM

AYVAALANI KÖYÜNDE HALK METEOROLOJİSİ, HALK TAKVİMİ, HALK MATEMATİĞİ VE HALK MİMARİSİ

6.1. Ayvaalanı Köyünde Halk Meteorolojisi

Meteoroloji, atmosfer tabakası içinde oluşan tüm olayları ve bunlarla ilgili değişimleri konu edinen bilim dalıdır. Atmosfer tabakası içindeki olaylar basınç, sıcaklık, yağış, buharlaşma, bulutluluk, güneşlenme ve rüzgârlar olarak sıralanabilir. Halk meteorolojisi ise geleneksel yöntemlerle hava tahmini yapılmasıdır. İnsanlar büyüklerinden duyarak öğrendikleri ve yaşayarak uygulamalarına şahit oldukları insan vücudundaki ağrıların, bulutların, ağaçların, hayvanların, bitkilerin, ayın, güneşin durumuna bakarak hava tahmini yaparlar. Bu tahminler “Bu yıl ağaçlar yapraklarını tepeden döküyor kış zor ve çetin olacak” veya “bu yıl sarıca arısı ve ayva çok kış çok soğuk ve sert olacak” gibi bir mevsimi içine alacak kadar geniş olabileceği gibi bulutun durumundan hareketle iki saat içinde havanın nasıl olacağına kadar da kısılabılır. Bulutların rengi, cinsi, hareketi, yıldızların, ayın halesinin parlaklığı veya matlığı güneşin hareketleri gibi gök cisimlerine bakılarak da hava tahminleri yapılır.¹⁰²

Halkbiliminin, halkın hava olaylarını yerel deneyimlerine dayanarak değerlendirilmesi, yorumlanması, sonuçlar çıkarması, bir takım mutlu ve mutsuz olaylara ön belirti sayılmasıyla ilgili geleneksel inançları, bunlara dayalı uygulamalarını derleyip değerlendiren alt dalı, halk meteorolojisi olarak adlandırılır. Atmosfer olayları, yalnızca insanları etkilemekle kalmamakta, hayvanları ve bitkileri de etkilemektedir. Bu nedenle, geleneksel hava tahmini yöntemleri, önemli ölçüde hayvan ve bitkilere dayanmaktadır.

¹⁰² Çobanoğlu, a.g.e, 2009: 1063-1084.

Ayvaalanı köyünde halk, kendi inanış ve yöntemleri ile hava tahmini yapmaktadır. İnsanlar büyüklerinden duydukları, onlardan öğrendikleri bilgiler, vücuttaki ağrılar, hayvanların hareketleri, bitkilerin hareketleri ve gökyüzü hareketlerine bakarak hava tahmininde bulunurlar. Bu hava tahminlerinden yola çıkarak birçok inanışa kanaat getirirler ve işlerini ona göre ayarlarlar. Ve köy halkı bu tahminler doğrultusunda, yağmurun yağış zamanı, rüzgârın yağmur getirip getirmeyeceği, havanı açılıp bozacağı gibi çıkarımlarda bulunmuşlardır.

Ayın Avlası: Bazı geceler ayın etrafı dumanlı olur. Bu “ayın avlası denir”. Gece ayın etrafı böyle olursa ertesi gün yağmur yağacağına inanılır (KK4).¹⁰³

-Yazın kızılca arılar çok olursa, kış çok sert geçer (KK9).

-Sonbaharda köyde ayva çok olursa kış çok sert geçer (KK9).

-Bir kişinin dizleri ağrıyıp, sızladığında hava nemli yağmur yağacak denir (KK10).

-Köyün etrafındaki dağlar bazı zamanlarda günlerce dumanlı olur. Bu dağlar dumanlı olursa köyde bir hafta boyunca hava rüzgârlı ve soğuk olur (KK2).

-Akşamdan horozlar ötmeye başlarsa, sabah yağmur yağar (KK9).

-Nisan yağmurları bereketli olur (KK11).

-Gece gökyüzünde yıldız çok olursa, ertesi gün hava açık olur. Gökyüzü yıldızsız olursa havanın bozacağı tahmin edilir (KK9).¹⁰⁴

-“**Kasım yergini**” olursa tarlalar çamur olur, buğday ekilmez (KK13).

-“**Kara hava**” olunca yağmur yağar. Hava yağmur yağacak duruma gelir, buna kara hava denir. Hava “**kara havaya döndü**” denir (KK10).

-Kırlangıçlar alçaktan uçarsa yağmur yağacak denir (KK9).

-Hava alçaldı mı bozular, yağmur yağar. Hava yükselip bulutlar dağılmaya başlarsa güneşlik olur (KK9).

-Sabah kuşluk vakti çok bungun, nemli olursa hava yağacak denir (KK11).

-Rüzgâr “yağdıran” eserse, yağış gelir (KK17).¹⁰⁵

¹⁰³ Ögel, a.g.e. 2014: 256.

¹⁰⁴ Eyüboğlu, a.g.e. 2014: 81-82.

Bunun yanında Ayvaalanı köyünde hava tahmini olarak “cemre” lerde önemlidir. İlk cemre havaya düşer, havalar ısınmaya başlar. İkinci cemre suya düşer sular ısınır. Üçüncü cemre toprağa düşer toprak ısınmaya başlar. Ayrıca “**Kurtlu cemre**” adı verilen cemre toprağa düşer ve kurtlu cemre düşünce tarlalara tohum ekilmez. Ekilirse ekilen, dikilen tohumlar, fidanlar büyümez kurtlanır (KK2).

Ayvaalanı köyü kültürü içerisinde hava olayları ile ilgili birtakım sözler de söylenmektedir. Bunlar:

“Gündüz yağmur yağıp, gece hava açılırsa yıl düzenliği olur; büyük söyler küçük dinlerse, ev düzenliği olur” (KK4).

“Bulutlar gider şama, çek dayı eşeğini dama” sözü havanın bozacağını belirtmek için söylenir.

“Bulutlar gider Aydın’a, git işine kaydına” sözü de havanın düzeleceğini belirtmek için kullanılır (KK4).

Fotoğraf 128: Ayın etrafının dumanlı olması ve avla oluşturmuş hali.

Ay ve güneşin hareketleri, bulutların hareketleri; hayvanların hareketleri hava tahmini yapmaya yardımcı olmuş ve insanların işlerini buna göre ayarlamalarına, dağ, tarla işlerini buna göre yoluna koymalarına yarar sağlamıştır. Geçmişlerinde yaşamış oldukları deneyim ve olaylar da bunlara dâhil olarak, hava tahmini yapmaya kolaylık sağlamışlardır. Bu tahminlerin doğal sonucu olarak insanlar, kendilerini ve günlük işlerini bu hava olaylarına göre ayarlamışlardır. Soğukların uzun sürmesine karşı, kışlık odunlarını ve erzaklarını hazırlamışlar, soğuğun türlü zararlarına karşı korunma yöntemlerini uygulamışlardır. Aynı zamanda dolu, sel, fırtına gibi olumsuz

¹⁰⁵ Ögel, a.g.e. 2014: 360-361.

etki yaratabilecek doğa olaylarına karşıda tedbirli olmayı öğrenmişler ve önlemlerini ona göre almışlardır.

6.2. Ayvaalanı Köyünde Halk Takvimi

Halkın, bir yıl içinde arka arkaya gelen günlerle toplumsal, hukuksal, ekonomik, tarımsal, siyasal, kültürel, dinsel ve büyüsel oluşumları tespit etmek amacıyla kullandığı geleneksel bilgi ve uygulamaları “halk takvimi” (halk gün bilgisi) olarak adlandırılır.

Ayvaalan köyünde insanlar, belirli törenleri yaptıkları zamanlar, ekim-dikim zamanları, işlerin yoğun olduğu zamanlara kendilerine göre isimler vermişlerdir. Aynı zamanda bu aylara, günlere, mevsimlere verdikleri isimler, atalarından, gelenekler ve göreneklerinden öğrendikleri isimler olup eskiden beri kullanılan ifadelerdir. Ayvaalanı köyü halkı, işlerinin zorluğunu ve kolaylığını belirtmek amacıyla da aylara ve günlere farklı isimler vermişlerdir. Bu verilen isimler köydeki insanların hem hatırlamaları gereken zamanlar için yardımcı olmakta hem de atalarının kullandıkları isimler olarak belli bir değer arz etmektedir.

Ayvaalanı köyünde halk belirli gün, ay ve yıllar için büyüklerinden öğrendikleri ve kendi inanışlarına uygun isimler kullanmışlardır. Bunları şu şekildedir;

Pazartesi gününe , “**kula pazarı**” denir (KK10).

Salı gününe, “**simav pazarı**” denir (KK10).

Çarşamba gününe, “ **Salli Pazarı**” denirdi (KK16).

Perşembe günü için, “**cumay akşamı, arefe günü, Selendi Pazarı**” ifadesi kullanılır (KK5).

Cuma günü için, “**kına günü**” ifadesi kullanılır (KK6).

Cumartesi günü için, “**cumay ertesi, gelin günü, cumartesi pazarı**” ifadeleri kullanılır (KK6).

Pazar günü için, “ **güvey günü, gireği günü**” gibi isimler kullanılır (KK5).

Kış mevsimi için, “**zehmeri**” ifadesi kullanılır (KK9).

Yaz mevsimi için köy işlerinin yoğunluğundan dolayı, “**altı ay yağması**” ifadesi kullanılır (KK9).

Sonbahar mevsimimi gelince “**güz**” ifadesi kullanılır.

İlkbaharın geldiği çiğdem çiçeklerinin çıkması ile anlaşılır.

Yaz mevsiminde arpa ve buğdayların sürülmesi zamanı gelince, “**hasat zamanı, harman zamanı, oraklar**” ifadeleri kullanılır (KK10).

İlkbaharda tütün dikim zamanı gelince “**fidan zamanı, tütün zamanı**” ifadesi kullanılır (KK11).

Haziran ayında meyvelerin ermesiyle birlikte “**kiraz zamanı**” ifadesi kullanılır (KK11).

Köyde meyvenin çok verim verdiği yıllara “**Tatlıcalık Yılı**” denirdi (KK16).

Görülmektedir ki ayların ve günlerin adlandırılmasında, halkın kendi verdiği isim, o günde o bölge de ya da şehirde kurulan, bir pazar yeri, ticaret merkezi, önemli gün ve geceler etkili olmuştur. Halk, kendi ihtiyaçları doğrultusunda belirli günlere isimler vermiştir. Ayrıca, yaşamlarını tarım ve hayvancılıkla sürdüren toplulukların takvimleri, doğal olarak mevsimlerin, mevsim içerisindeki işlerin ve olayların, hava şartlarının durumuna göre değişkenlik göstermiştir. Tarım ürünlerinin ekim ve dikim zamanı, köy halkının aylara ve günlere isim vermesinde etkili olmuştur.

6.3. Ayvaalanı Köyünde Halk Matematiği

Anadolu halkının günlük işlerinde, alışverişlerinde, her türlü değiştirme işlemlerinde vb. hesaplama gerektiren durumlarda kendi geliştirdikleri ölçü birimlerini kullanmalarına “halk matematiği” denir. Halk matematiği, halkın elinde bulunan kap kacak türünden objeleri ölçü birimi olarak kullanması esasına dayanır. Halkbiliminin, halkın yerel olarak kullandığı ve resmi standartların dışında kalan her türlü ölçme ve tartma ile ilgili bilgiler, işlemler, teknikler ve bunlarla ilgili araç ve gereçleri derleyip değerlendiren alt dalına, halk ölçme ve tartma bilgisi adı verilir.¹⁰⁶

Ayvaalanı köyünde, köy halkı günlük işlerinde, alışverişlerinde, tarla işlerinde, işlerini kolaylaştırmak, yapacakları veya alacakları şeylerin miktarını belirtmek için

¹⁰⁶ Çobanoğlu, a.g.e, 2009: 1063-1084.

kendilerine özgü ölçü ve tartı birimlerini kullanmışlardır. Eskiden bu yana ölçü birimleri değişiklik gösterse de, köy halkı halen eskiden beri kullandığı terimleri kullanmakta ve büyüklerinden öğrendikleri bilgileri, gelenekleri içinde eskisi gibi yaşamakta ve yaşatmaktadırlar.

Köy halkı, komşusuna buğday, arpa, nohut vb. ürünleri verirken ve isterken “kile” ölçüsünü kullanırlar. 1 kile 2 teneke buğdaya denk gelir. Aynı zamanda eskiden buğday, arpa vb. şeyleri tartmak için “ **kile, demirli, şinik, sitre, taşlık, urup, teneke, çuval, kantar, dirhem, okka**” ölçüleri kullanılırdı. Eskiden 1 kile, 4 uruba denk gelirdi (KK14).

Ayvaalanı köyünde, eskiden saman, odun, buğday gibi eşyalar “öküz arabaları” ile taşınırdı. Bunların miktarını belirtmek için “**1 öküz arabası yükü, at arabası yükü**” ifadeleri kullanılırdı. Eskiden saman ölçmek için kullanılan çuvala “**geri**” denirdi. Bunun yanında un koymak ve ölçmek için “**kıl çuval, dağarcık**” kullanılırdı (KK14).

Ayvaalanı köyünde, insanlar tarla, bahçe, meyvelik gibi tarım alanlarının kapladığı alanı hesaplamak için adımlarını kullanırlardı. Bunu “**kırka kırk adım, ona on adım elliye yirmi adım**” şeklinde ölçerler ve “**evlek, dönüm**” olarak ifade ederlerdi. Aynı zamanda köy halkı tarlada çalışırken çalıştıkları alanı “ **salma, ağızlık, arık**” olarak hesaplarırdı (KK14).

Köyde komşular arasında da bir şey alıp verirken “ **bir kısım, bir avuç, bir gıdım, cimcik, bir tutam, iki tas, bir çanak, beş bidon, küfe, keleter**” gibi ölçü ve tartı ifadeleri de kullanılırdı (KK9).

Fotoğraf 129: Arpa, buğday, nohut vb. mahsulleri ölçmeye yarayan “Demirli”.

6.4. Ayvaalanı Köyünde Halk Mimarisi

Geleneksel özellikler taşıyan halk mimarimiz, genel mimarinin bir kolu olduğu kadar, kendi kültürümüzün ve uygarlığımızın da en köklü bir kanıtıdır. Türkiye'nin değişik bölgelerinde iklime, jeolojik ve topoğrafik yapıya, doğal malzemenin kullanılmasına bağlı olarak farklılıklar göstermesine karşılık, anonimlik özelliği ağır basmaktadır. Halk biliminin diğer alt dallarındaki eserler gibi, sivil mimarinin binlercesinin yapıcısı, yaratıcısı genellikle belli değildir. Toplumumuzdaki birçok ihtiyaç için ortaya farklı mimari eserler konmuşsa da geleneksel halk mimarisinin en yaygın ve en güzel örnekleri olarak evlerimizi gösterebiliriz (ekitap.ktb.gov.tr.).

Geleneksel kültürümüzde halk mimarisinin önemi azımsanmayacak ölçüdedir. İnsanoğlu, barınma ihtiyacının doğrultusunda mimariyi ve ustalık mesleğinin gereklerini öğrenmiştir. Avcılık ve toplayıcılık devrinin ardından yerleşik hayata geçen insanlar, ilk olarak barınma ve korunma ihtiyaçlarını karşılamak istemişlerdir. Bunun doğal sonucu olarak kendilerine ev, hayvanlarına ağır ve mahsullerini saklamak için ambar ve benzeri yapıları inşa etmişlerdir. Bu yapıları inşa ederken, içinde buldukları coğrafi şartları, bitki örtüsü ve iklim şartlarını göz önünde bulundurmışlardır. Ve bu yapıları, günlük hayatta kendilerine kolaylık sağlayacağı şekilde inşa etmişlerdir. Toprak evler, taş evler, toprak dambaşlar, çardaklar, kamaralar, samanlık ve ahırlar, koyun ağılları, köy fırınları, köy çeşmeleri bu yapılardan bazılarıdır.

Ayvaalanı köyünde, evlerin, çeşmelerin, fırınların ya da herhangi bir mimari yapının oluşmasına katkı sağlayan, mimariye emek vermiş olan yapı ustaları bulunmaktadır. Eski yapıları yapan ustaların bilinmemesinin yanı sıra, yeni yapılan yapıların ustaları bulunmaktadır. Bu ustalar; taş yapı ustası, kerpiç ustası, blok ustası, kiremit ustası olarak farklı kollara ayrılmaktadırlar. Köydeki kara fırınlar, ev ve bahçe harımları taş duvar örülerek yapılır. Su çeşmeleri yapılırken, pınarın başı bağlanmak için küçük taşlar kullanılır. Toprak dambaşlı evlerin dam başlarına, ak toprak dökülür. Yeni bir ev yapılacağı zaman blok ile örülür, kiremit ile çatısı giydirilir.

Fotoğraf 130: Ayvaalanı köyünde bulunan eski taş evlerden.

Fotoğraf 131: Eski evlerden bir kare.

Fotoğraf 132: Yunan zamanında yapıldığı tahmin edilen taş ev.

Fotoğraf 133: Yunan yapısıyla örülmüş taş duvarlardan bir kare.

Fotoğraf 134: Ayvaalam köyündeki çardaklı evlerden.

Fotoğraf 135: Taş yapıyla örülmüş, ev merdiveni.

Fotoğraf 136: Köydeki evlerde bulunan ve yatakları, yorganları koymak için kullanılan yüklük.

Fotoğraf 137: Köyde bulunan taş fırınlardan bir görüntü.

Fotoğraf 138: Ayvaalamı köyündeki dambaşlı (Toprak çatılı) evlerden bir kare.

Fotoğraf 139: Çardaklı evlerden bir görüntü.

Fotoğraf 140: Bir tarafı banyo, bir tarafı eşya koymak için kullanılan tahta yüklük.

Fotoğraf 141: Evlerin mutfaklarında bulunan tahta çanaklık.

Fotoğraf 142: Köyde bulunan kara değirmen.

YEDİNCİ BÖLÜM

AYVAALANI KÖYÜNDE HALK MUTFAĞI

Mutfak kültürü, beslenmeyi sağlayan yemek, yiyecek, içecek türleri ve bunların hazırlanma, pişirilme, saklanma ve tüketilme sürecini; buna bağlı mekân ve ekipmanı, yeme-içme geleneği ile bu çerçevede gelişen inanış ve uygulamalardan oluşan bir bütünlüğü ve kendine özgü bir kültürel yapıyı ifade eder. Anadolu mutfak kültürü, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerdir. Anadolu mutfak kültürünün şekillenmesinde, Anadolu'nun tarihi ve kültürel mirasının önemli bir rolü vardır. İç göçler nedeniyle konargöçer, köy, kasaba, kültürü ve dış göçler nedeniyle kültürler taşınmıştır. Bu olgu da Anadolu mutfak kültürüne zenginlik ve çeşitlilik kazandırmıştır. Genel olarak tahıl, çeşitli sebze bir miktar etle sulu olarak hazırlanan yemek türleri, çorbalar, zeytinyağlılar ve hamur işleri ve kendiliğinden yetişen otlarla hazırlanan yemeklerden oluşan Türk mutfağı; pekmez, yoğurt, bulgur vb. gibi kendine özgü sağlıklı türlerini de ortaya çıkarmıştır.¹⁰⁷

Ayvaalanı köyünde mutfak kültürü de önemli bir yere sahiptir. Köyde mutfak ve yemek kültürü eskilere dayanmaktadır. Eskiden köyde yemek çeşidi fazlalık göstermemekle birlikte, insanlar ellerinde ne varsa onlarla yemek yapar, yerlerdi. Günümüzde de eskiden kopmadan yemekler yapılmaktadır. Aynı zamanda sofraya gelenek ve göreneği aile bireylerini bir arada tutmak, eş dost, akraba ve insanları kaynaştırmanın, bir arada olmanın, birlik ve beraberliğin simgesidir. Değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme işlevi de sofraya kültürünün bir diğer özelliğidir. Bunun yanında sofraya kültürü, büyüklere gösterilen saygının bir göstergesi, misafire verilen önemin bir göstergesidir. Bayram, düğün, sünnet, davet, ramazan gibi özel günlerde insanlar bir sofraya etrafında birleşir ve toplanırlar. Bu yönden sofraya kültürünün birleştirici, beraberliği pekiştirici, sohbet ve muhabbeti, ağız tadını arttırıcı özelliği gelenek içerisinde unutulmadan, değerini kaybetmeden devam

¹⁰⁷ Artun, a.g.e, 2003: 425-461.

etmiştir. Misafirlerin ağırlanması, sofraların kurulması, ikramların hazırlanıp sunulması sofraya geleneğin bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir.

7.1. Ayvaalanı Köyünde Yapılan Yiyecek ve İçecekler

Söbelen Aşı: Söbelen aşı köyde eskiden yapılan bir yemektir. Un, su, tuz koyularak hamur yoğrulur ve yoğrulan hamur kalburun üzerinde şekil verilerek suda haşlanır. Daha sonra bir tabağa alınarak üzerine tereyağı dökülerek servis edilir (KK3).

Kakaç: Kurban etinin kurutulmasıyla yapılan bir yiyecektir. Kurban etinin, kara etli “kemiksiz et” olan yerinden kesilir, doğranır ve güneş gören bir yere asılarak kurutulur. Kuruduktan sonra soğuk bir yerde ya da buğday ambarında saklanarak muhafaza edilir. Daha sonra çıkarılıp yenir (KK3).

Topak Hamur Aşı: Bu eskiden yapılan bir yemektir. Un, tuz ve su koyularak muhallebi kıvamına gelene kadar pişirilir, daha sonra yemek kaşığı ile yuvarlak olacak şekilde topak topak bir tabağa alınır ve üzerine tereyağı dökülerek servis edilir (KK10).

Kırık Helva: Kırık helva nişasta, şeker, su ile yapılan bir helvadır. Önce nişasta ve şeker, rengi dönene kadar kavrulur, daha sonra biraz su eklenir ve helva muhallebi kıvamına gelene kadar karıştırılır, ocaktan alınır. Daha sonra bu hazırlanan muhallebi yağda kavrulur ve helva bu şekilde yapılıncaya kıvam almaz kırık kırık parçalar halinde olur ve tabağa alınır (KK9).

Pişirgi: Pişirgi yemeği tarhana çorbasının un haline getirilmeden önce yapıldığı karışımdır. Büyük bir kazana kırmızıbiber, nohut, soğan ve su koyularak kaynatılır. Biberler ve soğanlar doğranmadan bütün şekilde haşlanır ve kazandan belli miktarda alınarak yenir. Daha sonra bu karışıma aldığı kadar un koyulur ve biraz kaynatılarak dinlenmeye bırakılır. Buna Pişirgi adı verilir. Bu Pişirgi 1 hafta ekmek teknesinde bekletilir, daha sonra geniş bir balkona serilir. Özleştikten sonra bayanlar tarafından elle övceleyerek “öğütmek” kalburdan eleyerek tarhana haline getirilir (KK10).

Fotoğraf 143: Tarhana için soğanların kaynatılmak için hazırlanmasından bir kare.

Fotoğraf 144: Tarhanalık biberlerin kaynatılmak için hazırlanmasından bir görüntü.

Fotoğraf 145: Pişirgi yemeğinden bir görüntü.

Tarhana Çorbası: Ayvaalanı köyünde tarhana çorbası hemen hemen her zaman yenir. Tarhana, salça, su, soğan, tuz, nane ile yapılır. Bir tencerede salça hafif kavrulur ve üzerine su eklenir, daha sonra kaşıkla tarhana koyulur ve topaklanmaması için sürekli karıştırılır. Daha sonra içine isteğe göre sarımsak, nane gibi baharatlar koyulur. Çorba ocaktan indirildikten sonra bir tane soğan küçük küçük doğranır ve yağda kavrulur, rengi kırmızılaşınca ocaktan alınarak çorbanın üzerine dökülür ve servis edilir. Çorbanın yanına bazen soğan kırılır bazen de biber kızartması yapılır (KK10).

Erişte-Yufka: Ayvaalanı köyünde erişte ve yufka bayanların kışlık hazırlıkları arasındadır. Un, su, tuz ile hamur yoğrulur ve oklava ile açılır. Daha sonra bu açılan bezeler yufka olacaksa saçta pişirilir ve sofraya bezine sarılarak dolaplara kaldırılır. Erişte yapılırsa oklava ile açılan bezeler evin salonuna bezlerin üzerine serilir ve biraz dinlenir, daha sonra bu bezeler küçük kareler şeklinde doğranarak kurutulur ve kış için ev makarnası olarak yenir (KK7).

Fotoğraf 146: Erişte ve yufka yapımı.

Bezirme (Katmer): Ayvaalanı köyünde katmer, bezirme olarak geçmektedir. Bezirme için hamur yoğrulur ve yoğrulmuş bu hamur oklava ile açılır. Hamur açıldıktan sonra eğer katmer sade yapılırsa üzerinde yağ gezdirilip dörde katlanır ve pişirilir. Bezirme patatesli, katıklı, peynirli, otlu olarak da yapılmaktadır. Eğer otlu bezirme yapılırsa içine ıspanak, gicirgen(ısırgan otu), ebe gümece, kelemle, yaş soğan gibi yeşillikler doğranır ve koyulur ve saçta pişirilir. Piştikten sonra üzerine yağ sürülerek yenir (KK8).

Fotoğraf 147: Katmer yapan kadınlar.

Fotoğraf 148: Susamlı katmer.

Fotoğraf 149: Tandırın üstünde pişen sade bezirme.

Ev Baklavası: Ayvaalanı köyünde, her yörede olduğu gibi ev baklavası bayramların ve özel günlerin vazgeçilmezi olarak sofralarda yerini almaktadır.

Fotoğraf 150: Ramazan bayramı için baklava açan kadınlar.

Fotoğraf 151: Ev baklavası.

Un Helvası: Ayvaalanı köyünde un helvası hem normal zamanda hem de düğünlerde, davetlerde yapılmaktadır. Un rengi dönene kadar kavrulur, daha sonra şekeri koyulur ve en son suyu koyularak kıvam alması için beklenir. Helva dinlendikten sonra dilim dilim kesilir (KK9).

Fotoğraf 152: Un helvası.

Dolama Börek: Bu börek yufka açılarak yapılır. Yufkanın içerisine patates, kabak ya da katık koyulur ve yufka dürülerek tepsinin ortasından başlayarak dolaya dolaya tepsi doldurulur ve fırında pişirilir (KK10).

Fotoğraf 153: Dolama börek.

Fırında Bal Kabağı: Ayvaalanı köyünde bal kabakları olduğu zaman fırına atılır ve fırında pişer. Bal kabağı bir tepsinin üzerine koyularak bütün olarak köydeki ekmek fırınına atılır ve pişmesi için fırının ağzı çamur ile sıvanır. Kabak piştikten sonra kesilir ve üzerine pekmez dökülerek yenir (KK10).

Bamya Kızartması: Yaz aylarında bamyalar çıktığı zaman yapılır. Bamya taze iken toplanır ve sapları ayıklanarak kızartılır. Bamya kızartması isteğe göre sabah kahvaltısında ya da öğlen ve akşam yemeklerinde yenmektedir (KK9).

Fotoğraf 154: Bamyas kızartması.

Kuru Biber Yoğurtlaması: Kırmızı biberlerin kurusundan yapılır. Kuru biberler suda haşlanır ve haşlandıktan sonra tabağa alınır. Daha sonra üzerine sarımsaklı yoğurt dökülerek yenir (KK7).

Kuru Biber ve Patlıcan Dolması: Kuru dolmalar yaz aylarında kurutulmuş olan biber ve patlıcanlar ile yapılır. Kuru biber ve patlıcanlar haşlanır, daha sonra pirinç, kuru soğan, salça, nane, pul biber, karabiber ile hazırlanan iç harcı bunların içerisine doldurulur ve pişirilir (KK9).

Fotoğraf 155: Biber ve patlıcan dolması.

Sarımsaklı Börülce: Sarımsaklı börülce Ayvaalanı köyünde yaz aylarında yapılan bir yemektir. Börülceler çıktığı zaman taze taze toplanır ve suda haşlanır. Haşlandıktan sonra sarımsaklanır ve yağda hafifçe döndürülür ve servis edilir (KK9).

Fotoğraf 156: Sarımsaklı brlce yemeği.

Yufka Böreği: Bu börek kış için hazırlanan kuru yufkadan yapılır. Yufkalar hafifçe ıslanarak geniş bir tepsiye dizilir, arasına patates ya da katık koyulur. Daha sonra tepsinin altı yağlanarak börek ocakta dndre dndre pişirilir (KK10).

mlekte Et Yahni: Ayvaalanı köyünde et yahni genellikle kurban bayramından sonra yapılır. Kurban etinin kemikli yerinden ayrılan et mleğe koyulur ve üzerine salça, soğan, tuz ve baharat koyularak fırına sürülür ve pişirilir (KK10).

Kabartma: Un, tuz, su ve kabartma tozu ile yapılır. Bu malzemelerden bir hamur elde edilir ve oklava ile açılır. Açılan hamur bir tane bardak ya da bıçak ile kesilerek kızartılır (KK7).

Kulak Aşı: Un, tuz ve su ile yapılır. Bütün malzemeler yoğrulur ve yoğrulan hamur oklava ile beze olarak açılır. Açılan beze bıçak ile küçük küçük kare şeklinde kesilir ve bu kareler iki ucu bir araya getirilerek bükülür. Daha sonra bu kulaklar kaynar suda haşlanır, haşlandıktan sonra üzerine sarımsak dövülür ve tereyağı dökülerek servis edilir (KK15).

Fotoğraf 157: Kulak aşısı.

Ev Bulguru: Ayvaalanı köyünde bulgur kış gelmeden yapılır. Köydeki bayanlar kışa hazırlık için yaz ayından olan buğdayı eleyip, yıkayarak temizlerler ve kara kazanda kaynatırlar. Buğday kaynadıktan sonra evlerin balkonlarına ya da dambaşlara serilir ve kurumaya bırakılır. Birkaç gün güneşte kalan buğday köyde bulunan eski değirmenlerde kırdırılarak bulgur haline getirilir ve kışa hazır olur (KK9).

Akıtma: Arpa unu, buğday unu ve nohut unu su ile sıvı karışım haline getirilir. Daha sonra pişirmek için saç yağlanır ve kepçe ile bu karışımdan alarak saçın üzerinde pişirilir (KK8).

Somak (Sumak) Turşusu: Temmuz-Ağustos aylarında dağlardan toplanan somaklar evlerin balkonunda kurutulur. Daha sonra biber, patlıcan, kabak doğranır ve haşlanır. Yarı bir tencerede somaklar kaynatılıp rengi çıkartılır. En son bütün malzemeler birleştirilir, içine bolca sarımsak koyulur ve hazır hale gelir (KK9).

Fotoğraf 158: Somak (Sumak) turşusu.

Yufka Baklavası: Kuru yufka, ceviz içi ve pekmez ile yapılır. Kuru yufkalar tepsinin içine dizilir, arasına ceviz içi serpilir ve üzerine yine yufka koyulur, sonra yufkalar hafif hafif ıslatılır. Daha sonra ocakta ya da sobanın üzerine çevrilerek pişirilir ve en son üzerine pekmez şerbet şeklinde kaynatılarak dökülür (KK3).

Nohut Gömmesi: Kuru nohut toprağın altına gömülür ve iki gün toprağın içinde bekletilir. İki gün sonra topraktan çıkartılır ve yıkanarak çerez gibi yenir (KK8).

Nohut Ütmesi: Hafif kurumuş, ala yeşilli nohutlar deste halinde toplanır. Daha sonra bu nohutlar kuru çam pürçeği ya da kuru çalıkların üzerine atılır. Ve bunlar yakılır. En son nohutlar iyice yanmadan yaş çalı yaprağı ile ateş söndürülür. Kızları alınan nohutlar toprağın üzerine düşer ve yenir.

Nohut Kavurması: Akşamdan ıslanan pişiyen nohutlar sabaha kadar bekletilir. Daha sonra yanan sobanın üzerinde nohutlar kavrulur ve çerez gibi yenir (KK9).

Fotoğraf 159: Nohut kavurması.

Fotoğraf 160: Nohut ütmesi.

Fotoğraf 161: Yayılda nohut ütmesi yenirken bir kare.

Çullama: Ayvaalanı köyünde, çullama tavşan etinden yapılır. Tavşan eti tencerede haşlanır haşlandıktan sonra didiklenerek kızartılıp sarımsaklanır. Daha sonra bulgur pilavı pişirilir ve bu sarımsaklanan tavşan eti bulgur pilavının üzerine koyulur ve bu şekilde servis edilir (KK9).

Közleme Biber Turşusu: İnce kıvırcık biberler tavada, saçta ya da tandırın üzerinde kavrulur. Daha sonra soymadan turşu koyulacak bidonun içerisine koyulur. İçerisine sarımsak, tuz ve sadece sirke koyulur. Ve beklemeye alınır (KK9)

Fotoğraf 162: Tandırın üzerinde biber közlemesi.

Susamlı Çörek ve Köy Pidesi: Ayvaalanı köyünde susamlı çörek ve pide her zaman yapılmaktadır. Köyde kadınlar ne zaman ekmek yapsa bunlar yapılır. Ayrıca bayramlarda da susamlı çörek ikramlık olarak yapılmaktadır. Susamlı çörek ekmek hamurundan yapılır. Hamur el yardımı ile açılır daha sonra arasına sürtülmüş susam

sürülür ve dürülerek yuvarlak yuvarlak fırın tepsisine dizilir ve köydeki ekmek fırınlarında pişirilir (KK7).

Kuru Biber Kızartması: İnce yeşil ve kırmızı biberler yazdan dizilir ve kurutulur. Kış aylarında bu kurutulan biberler yağda kızartılarak yenir (KK9).

Fotoğraf 163: Kuru biber Kızartması.

Fotoğraf 164: Taş fırında yapılan susamlı çörek.

Fotoğraf 165: Köy pidesi ve otlu pide.

Fotoğraf 166: Taş fırınlarda yapılan somun ekmekler.

Fotoğraf 167: Ekmeğin teknede karılması ve binatlara koyulması.

Fotoğraf 168: Kara değirmen unu ile yapılan pideler.

Fotoğraf 169: Kara kazanda bulgur kaynatılırken.

Fotoğraf 170: Fırında ekmek yapılırken bir görüntü.

Fotoğraf 171: Fırında ekmekler pişerken.

Ayvaalanı köyünde düğün yemekleri de şunlardır:

-Mercimek Çorbası

-Nohut Yemeği

-Keşkek

-Et Yemeği (yahni)

-Üzüm Hoşafı

-Cacık

-İrmik Helvası

Fotoğraf 172: Düğün yemeklerinden bir görüntü.

Fotoğraf 173: Yemek kazanları.

Ayrıca Ayvaalanı köyünde ağustos ve eylül aylarında kış hazırlıkları yapılır. Kadınlar kışlık tarhana, bulgur, salça, domates şişesi yaparlar. Bunun yanında gün salçası, fırın salçası, biber kurutması, patlıcan kurutması, bamya kurutması, domates kurutması, elma kakı (dilimlenerek kurutulmuş elma), armut kakı, erik kurusu,

pekmez, vişne, kiraz, kayısı, erik kompostosu ve erikten, vişneden, kirazdan kayısıdan meyve suyu vb. yiyecek ve içecekler yaparlar ve kışın yerler. Dut reçeli, ayva reçeli, incir reçeli gül reçeli de yapılan yiyecekler arasındadır. Bunun yanında eskiden Ayvaalanı köyünde “**kavun pekmezi, şalgam pekmezi, üzüm pekmezi, kamış pekmezi, ahlat pekmezi, incir pekmezi, darı ekmeği, pelit ekmeği yapılırdı. Köyde susam yağı, haşhaş yağı, çitlembik yağı ve tütün tohumundan yağlar**” yapılırdı. Bunun yanında kış için ev makarnası, kuru yufka da yapılmaktadır (KK7;8;10;16).

Fotoğraf 174: Pekmez yapmak için kullanılan pekmez toprağı.

7.2. Ayvaalanı Köyünde Kullanılan Mutfak Araç ve Gereçleri, Kullanışları

Türk mutfağında, mutfak malzemelerini başta madeni ve bakır kaplar olmak üzere cam, ahşap, taş, pişmiş toprak, deri, çeşitli bitkilerden ve hayvansal ürünlerden yapılan araç ve gereçler oluşturmaktadır. İnsanlar ihtiyaçlarını gidermek için bu malzemeleri üretmiş ve kullanmıştır.

Ayvaalanı köyünde eskiden, demir, bakır ve toprak malzemeler çok sık kullanılırdı. Eskiden şimdiki gibi çanak, tabak yoktu (KK7).

Yemekler bir kaptan yenirdi, tahta kaşık kullanılırdı. Yemek yapmak için bakır ve demir tencereler kullanılırdı. Dügün yemekleri bakır kazanlarda hazırlanırdı. Kızartmalar için geniş, yayvan tıvanlar kullanılırdı. Su içmek için bardak bulunmazdı, bakır taslar kullanılırdı. Aş, aşlık ve kuru bakliyatlar “dağarcık” adı verilen, hayvan derisinden yapılan malzemelerde saklanırdı. Sular toprak “gürbe”lere

koyulurdu. Aynı zamanda turşu, buğday, nohut gibi yiyeceklerde gürbede saklanırdı. Kurban bayramında kesilen kurban etlerini dolap olmadığı için evlerin balkonlarına asarlardı (KK7).

Genel olarak mutfakta kullanılan araç gereçlerini şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Bakır kazan
- Demir kazan
- Bakır tencere
- Demir tencere
- Bakır kova
- Toprak çömlek
- Kulplu çömlek
- Bakır tas
- Tahta kaşık
- Güğüm
- Dıvan
- Çorba çanağı
- Ayran çanağı
- Sarımsak dövgeci
- Dağarcık
- Ayran fiçisi
- Ayran çekmesi
- Çalkar
- Kahve değirmeni
- Segen (Tahta dolap)
- Göce taşı
- İlyen (Leğen)

Fotoğraf 175: Buğday, bulgur, darı, mercimek vb. ürünleri çekmek için kullanılan Göce taşı.

Fotoğraf 176: Göce taşında bulgur çekilirken bir görüntü.

Fotoğraf 177: Fırına ekmek bırakmak için kullanılan kürekler.

Fotoğraf 178: Fırında Ekmek almak için kullanılan yastağaç

Fotoğraf 179: Çiçekli elemyon (Alüminyum) çanak.

Fotoğraf 180: Bakır sini.

Fotoğraf 181: Bakır kazan.

Fotoğraf 182: Ayran çalkalamak için kullanılan, ayran çekisi.

7.3. Ayvaalanı Köyünde Sofra Gelenek ve Görenekleri

Ayvaalanı köyünde, sofraya gelenek ve kültürü aileleri, akrabaları, misafirleri bir arada tutmak, birlik ve beraberliği sağlamak açısından önemli bir işleve sahiptir. Tüm ailenin bir arada olması, eşin, dostun, akrabanın toplanması, hep bir arada yemeklerin yenilip sohbet ve muhabbet ortamlarının oluşması ve insanların bir sofranın etrafında toplanarak birlik içinde olması, aile birliğinin sürdürülmesi işlevini üstlenmektedir.

Ayvaalanı köyünde, sofraya oturulmadan önce “sofra bezi, sofraya altı” serilir ve sofraya bezinin üzerine de “kasnak” atılır, en son sini koyulur. Aile bireyleri bir sofraya

etrafında toplanır, yemeğe önce büyükler başlar, daha sonra diğer kişiler başlar. Herkes oturmadan yemeğe başlanmaz, beklenir ve beraber başlanır. Sofrada yemekler bir tabaktan yenirdi. Eskiden köyde yemekler tahta kaşık ile yenirdi. Yemek yapmak için “elemyon çanaklar, toprak çömllekler, kalaylı bakırlar, bakır taslar” kullanılırdı. Sofra adabına dikkat edilir bazı atasözleri kullanılırdı. Bunlar (KK9);

“ sofrada elim, mecliste dilim”, “ su küçüğün, yol büyüğün” şeklindedir. Ayrıca sofraya gelenek ve kültürü Ayvaalanı köyünde bayramlarda, davetlerde, ramazan ayında ve özel günlerde insanları bir arada toplamak, dostluğun, kardeşliğin birlik ve beraberliğin sağlanmasına da fayda sağlamaktadır (KK9).

Sofra gelenek ve görenekleri bazen de aile sofrasının dışına çıkmaktadır. Köye ya da herhangi bir haneye misafir geldiğinde, misafir için özel sofraya kurulur, elde avuçta olan malzemeler ile en güzel yemekler yapılır. Gelen misafirin memnun olması en iyi şekilde ağırlanması sofraya kültürü içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bunun dışında köyde toplu sofralar da kurulmaktadır. Toplu sofralar çoğunlukla; düğün, nişan, sünnet, asker uğurlama törenleri, hayır davetleri, bayramlar, Hıdırellez, iftar sofraları gibi törenlerde kurulur. Bu sofralarda, köy halkı toplu olarak bir arada bulunur. Eş dost, hısımlar herkese toplanır. Hıdırellez günü köydeki kadınlar toplanarak yemek yaparlar ve misafirlere ikram ederler. Diğer törenlerde de köyde sıklıkla yapılan düğün yemekleri yapılır (KK9).

Köydeki diğer bir gelenek ise kış hazırlıklarıdır Kış hazırlığına verilen önem oldukça büyüktür. Köy halkı kışlık malzemelerini, yiyecek ve içeceklerini, kuru bakliyatlarını yaz ayından hazırlar. Köyde kışlıklar genellikle Ağustos, Eylül, Ekim ve Kasım aylarında yapılmaktadır. Bu aylarda pekmez ve bulgur kaynatılır. Biber, patlıcan, domates; erik, üzüm gibi sebze ve meyveler kurutulur. Domates ve biber salçası yapılır. Tarhana yapılır. Turşu kurulur. Zeytinler toplanarak kış için hem yağ çıkarılır hem de yemek için yapılır (KK7).

Fotoğraf 183: Bir sofrada birleşen bir aile.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

AYVAALANI KÖYÜNDE GİYİM KUŞAM KÜLTÜRÜ, ÇEYİZ, SÜSLEME VE EL SANATLARI, KADIN VE ERKEK HALK OYUNLARI

8.1. Ayvaalanı Köyünde Giyim Kuşam Kültürü

Giyim kuşam, insanoğlunun kültürel gelişim ve yaşam sürecinde kökeninde koruma amaçlı olmasına karşın, gelişim sürecinde geniş kültürel işlevler yüklenmiş bir olgudur. Ekolojik koşulların, toplumsal ve kişisel değer yargılarının, törelerin, kültürel ve ekonomik koşulların biçimlendirdiği önemli bir kültürel öge, aynı zamanda da kültürün bir taşıyıcısıdır. Giyim, coğrafi koşullar, cinsiyet, yaşam tarzı ve kültür etkisi ile tarih boyu değişime uğramıştır. Kültür geleneksel giyim tarzına da yansımış, hiyerarşik yapı, ekonomik durum, toplumsal statü, meslekler ve uğraşı alanları giyim tarzını belirleyici olmuştur.¹⁰⁸

Ayvaalanı köyünde giyim kuşam kültürü geçmişten bu yana farklılık göstermiştir. Aynı zamanda giyim kuşam insanların yaşam tarzını yansıtmaktadır. Normal hayatta, işte, tarlada, dağda giyilen kıyafetler ile düğün, sünnet, bayram gibi törenlerde giyilen kıyafetler farklılık göstermektedir. Bu farklılıkta insanların giyimine yansımıştır. Böylelikle giyim kuşam kültürü, köy halkının günlük işlerine, düğünlerine veya diğer günlük hayattaki uğraşlarına göre oluşmuştur.

8.1.1. Ayvaalanı Köyünde Kadın Kıyafetleri

Üç etek: Ayvaalanı köyünde üç etek düğünlerde giyilen yöresel bir kıyafettir. Eskiden gelin olan kızlar gelinlik yerine bu kıyafeti giyerdi. Şimdi ise üç etek kına

¹⁰⁸ Artun, a.g.e. 2016: 433.

geçelerinde genç kızlar tarafından giyilmektedir. Üç etek, turuncu şalvar, beyaz etek, peştamal, yelek ve beyaz kazaktan oluşmaktadır (KK7).

Al: Ayvaalanı köyünde al, düğünlerde gelinlerin yüzüne örtülen pul işlemeli, kırmızı bir yemenidir. Kırmızı yemenini üzerine gümüş rengi pullar işlenir ve kenarına boncuk işlenir (KK15).

Koca Don (şalvar): Ayvaalanı köyünde koca don bayanların giydiği basma kumaştan olan şalvardır. Koca don köyde günlük hayatta giyilir. Kadınlar normal zamanda, işe giderken, tarlaya giderken her zaman koca don giyerler (K.K.9).

Peştamal: Peştamal, eskiden köyde bayanların bellerine önlük gibi bağladıkları bir tür örtüdür. Basma kumaştan dikilmektedir (KK7).

Yazma-çember (yemeni): Ayvaalanı köyünde yazma, bayanların başlarına örttüğü yemenidir. Bu yazmalar tığ oyası, iğne oyası ile çeşit çeşit işlenir. Günlük hayatta sürekli kullanılır, aynı zamanda gelin olacak kızlar çeyiz için renk renk, değişik çeşitlerde yazma oyalarlar. Bu yazmalar genellikle çiçek, lale, yaprak motiflerinde yapılır (KK15).

Şapka: Genellikle eskiden erkekler tarafından takılırdı. Şimdilerde de çok fazla kullanılmamakla birlikte takılmaktadır (KK7).

Aba: Eskiden köyde yünden olan erkek, kadın ve çocukların giydiği ceketlerdir. Şimdiki adıyla kaban ve mont'dur. Abalar, kalın, sıcak tutan giyisilerdir (KK2).

Naylon Pabuç: Ayvaalanı köyünde naylon pabuç bayanlar tarafından giyilmektedir. Naylon pabuç eskiden beri halen köyde giyilmektedir. Kadınlar bu pabucu normal günde, tarlada her zaman giyer. Bu pabuçlar genellikle mavi, yeşil ve gri renktedir (KK9).

Kuşak: Kuşak, köyde eskiden erkeklerin bellerine doladığı kemer gibi kullanılan kumaştır (KK7).

Örme Yelek: Ayvaalanı köyünde örme yelek, kadınlar tarafından örülen günlük hayatta giyilen aynı zamanda genç kızların çeyizlerine koyduğu değişik desen ve renklerde örülen yeleklerdir (KK9).

Yün Çorap: Koyunyününden örülen çoraplardır. Koyunun yünü yapağı halinde iken kirman ile çevrilerek ip haline getirilir ve kış aylarında giyilmek üzere örülür (KK10).

Patik: Köyde bayanların renkli iplerden 5 şiş ile ördükleri desenli örgülerdir. Patikler normal hayatta ayağı sıcak tutması için giyildiği gibi gelinlik kızların çeyizleri içinde örülmektedir

Önlük: Ayvaalanı köyünde önlük, kadınların iş görürken bellerine bağladığı örtülerdir. Aynı zamanda önlükler üç eteğin üzerine de bağlanmaktadır. Belden diz altına kadar uzanan, dikdörtgen belden bağlanan örtülerdir (KK7).

Yün Kazak: Kadınların kazak şişleri ile koyunyününden kirman ile eğirdikleri iplerle ördükleri hem erkeklerin hem kadınların kış aylarında giydiği kazaklardır (KK10).

Tokalı Kuşak: Ayvaalanı köyünde tokalı kuşaklar, eskiden üç eteklerin üzerine belden bağlanan ucunda tokası olan kuşaklardır (KK9).

Çarık: Çok eski zamanlarda sığır derisinden dikilen eski insanların giydiği ayakkabılardır (KK9).

Örtme: Ayvaalanı köyünde örtme eskiden kadınların köy dışından şehre gidecekleri zaman başlarına örttükları omuzlara kadar düşen beyaz renkli yemenilerdir. Bazı yaşlılar günümüzde de kullanılmaktadır (KK9).

Kumaş: Kumaş, köyde üç eteklerin altına giyilen kırmızı, turuncu renkli paçaları lastikli şalvarlardır (KK9).

Yel Bileziği: Yel bileziği köyde çoğunlukla bayanların kullandığı, bilekteki ağrılara iyi gelen altın renginde olan bir bileziktir. Aynı zamanda süs olarak ta kullanılmaktadır (KK7).

Fotoğraf 184: Geleneksel üç etek.

Fotoğraf 185: Geleneksel köylü gelinliği.

Fotoğraf 186: Üç etek ve gelin alı.

Fotoğraf 187: Çiçekli basmadan fistan.

Fotoğraf 188: Empirme kumaştan elbise.

Fotoğraf 189: Bilek ağrılarının iyileşmesi için takılan “Yel bileziği”.

Fotoğraf 190: Yel bileziği.

Dabyon: Ayvaalanı köyünde eskiden gelin olacak kıza erkek tarafından beşi bir yerde takılırdı. Bu altınlar ipe dizilip gelinin boğazına takılırdı. Bu altınların en

büyüğüne Dabyon adı verilirdi. Dabyon cumhuriyet altınının daha büyüğüdür (KK15).

Perişan-Fes: Perişan, Ayvaalanı köyünde eskiden kadınların başlarına taktıkları ucunda püskül püskül boncuk olan ve yemeninin altına takılan bir festir (KK9).

Lastik Çizme: Lastik çizme köyde eskiden beri giyilen bir çizmedir. Genellikle sarı ve siyah renklidir. İnsanlar bu çizmeleri çamurlu havalarda, tarlada çalışırken, ahıra indikleri zaman giyerler. Giyince dize kadar çıkmaktadır (KK10).

İçlik: İçlik, kadınların elbiselerinin üzerine giydikleri kıyafettir (KK7)

Karalık: Kadınların eskiden sıklıkla giydiği elbisedir. Kadınlar günlük hayatta sadece bu elbiseleri giymişlerdir. Karalığın yakaları ve eteğinin uçları “muşamak” adı verilen işleme yöntemi ile işlenirdi (KK7).

Bağlangaç: Kadınların, eşarplarınının üzerlerine, alınlarına bağladıkları siyah bağdır (KK7).

Çevre: Beyaz mendil üzerine işlenen, işlemeli kumaş (KK7).

Ayrıca, Ayvaalanı köyünde gelin olacak kızların çeyizlerinde havlu kenarı, oyali yazma, fiskos, örme yelek, örme patik, iğne oyası, dantel takımı, yastık işlemesi, yatak örtüsü işlemesi, işlemeli seccade, el bezi, banyo lifi, yorgan vb. el emeği örgüler bulunmaktadır.

Fotoğraf 191: Köyde bayanların giydiği naylon ayakkabı.

Fotoğraf 192: Köyde bayanların genel giyiminden bir görüntü.

Fotoğraf 193: Erkeklerin giydiği kara lastik ayakkabı.

Fotoğraf 194: Kaynak kişilerden bir görüntü.

8.1.2. Ayvaalanı Köyünde Erkek Kıyafetleri

Kara Lastik: Ayvaalanı köyünde kara lastik, eskiden erkeklerin giydiği siyah renkli lastik ayakkabılardır. Günümüzde lastik ayakkabılar sadece tarlaya çalışmaya giderken giyilir (KK8).

İçlik: Erkeklerin, pantolon ve kazaklarının altına giydikleri yün kıyafet (KK11).

İşlik: Erkeklerin dağda, tarlada çalışırken giydiği kıyafetlere denir (KK11).

Kuşak: Pantolonun üzerine, bele kuşanan kumaşa denilmektedir (KK11).

Yelek: Erkeklerin günlük hayatta kullandığı kıyafettir (KK8).

Şapka: Köyde, orta yaşlı erkekler ve yaşlı amcalar, sıklıkla şapkayı kullanmaktadırlar.

Naylon Ayakkabı: Çoğunlukla eskiden kullanıldığı gibi günümüzde de kullanılan, tarlaya çalışmaya giderken giyilen beyaz renkli ayakkabıdır.

Aba: Kış aylarında giyilen kalın montlara denilmektedir (KK8).

8.2. Ayvaalanı Köyünde Çeyiz, Süsleme Ve El Sanatları

Ayvaalanı köyünde çeyizlerin önemli bir yeri vardır. Gelin olacak kızlara mutlaka çeyiz hazırlanmaktadır. Bunun yanında evlenecek erkeklere de anneleri tarafından çeyiz hazırlanır. Bu çeyizler evlenecek kız ve erkeklerin olmazsa olmazlarıdır. Çeyiz geleneği, yeni kurulan aile birliğine katkı sağlamak amacıyla önemli bir işleve sahiptir. Çeyizler, Anadolu kadınının yaratıcılığını, el emeğini, hayal gücünü yansıtan sanat eserleri olması bakımından, geleneğin sürdürülmesi işlevini sürdürmektedir.

Eskiden, köyde çeyizler urgana serilirdi. Bu urganlar, köydeki evlerden toplanırdı. Urganlara çeyizler dikilirdi. İki yanına uzun çomak takılırdı. Daha sonra çeyizler, köy içinde harmana serilirdi (KK7).

Fotoğraf 195: Halı tezgâhı.

Fotoğraf 196: Halı örneği.

Fotoğraf 197: Koyun yünü taramak için kullanılan tarak.

Fotoğraf 198: Evlerde eşya saklamak için kullanılan tahta dolaplar.

Fotoğraf 199: Dokuma heybeler.

Fotoğraf 200: Eski evlerde, oturma odalarında bulunan işleme kapılı tahta banyo.

Fotoğraf 201: İşleme kapı.

Fotoğraf 202: Evlerin tavanlarına asılan sigara kağıtları ve renkli bez parçaları kullanılarak yapılan tavan süsü.

Fotoğraf 203: Kadınların bellerine bağladıkları dokuma kuşak.

Fotoğraf 204: Eskiden düğünlerde gelinlerin başına takılan “perişan”.

Fotoğraf 205: Perişan.

Fotoğraf 206: El dokuması heybeler.

Fotoğraf 207: Dokuma heybe ve çantalar.

Fotoğraf 208: El dokuması kilim.

Fotoğraf 209: İp eğirmek için kullanılan "kirman".

Fotoğraf 210: El yapımı tahta süs eşyaları; Avcı, Nasreddin Hoca ve Öküzler.

Fotoğraf 211: Nasreddin hoca ve el yapımı bağlama.

Fotoğraf 212: Keklik, kurt ve köpek.

Fotoğraf 213: Aplike kumaştan işleme tablo.

Fotoğraf 214: Etamin işleme “deve tablosu”.

Fotoğraf 215: Kola kapaklarından yapılan duvar süsleri.

Fotoğraf 216: Koyun derisinden kurulan el davulu.

Fotoğraf 217: Etamin işleme duvar süsü.

Fotoğraf 218: Kırk pare kumaştan seccade.

Fotoğraf 219: El örgüsü bebek.

Fotoğraf 220: Duvar halısı.

Fotoğraf 221: Bebek patikleri.

Fotoğraf 222: Bebekleri sırtta sarmak için kullanılan “çarpana, oligma”.

Fotoğraf 223: Kırk pare yorgan.

Fotoğraf 224: Çatal bebek yapmak için kullanılan çatal çomaklar.

Fotoğraf 225: El örmesi paspas.

Fotoğraf 226: Etamin işlemeli yastık kılıfı.

Fotoğraf 227: Çatal çomaktan yapılmış gelin bebekler.

Fotoğraf 228: Nişan töreninde kız evine getirilen çeyiz tepsipleri.

8.3. Ayvaalanı Köyünde Kadın Ve Erkek Halk Oyunları

Ayvaalanı köyünde, genellikle düğünler başta olmak üzere; nişan, sünnet, asker eğlencesi, gelin sabahı vb. törenlerde oyun ve oyun havaları önemli bir yere sahiptir. Eskiden düğünlerde, köyde bulunan harman yerinde köy seyirlik oyunları oynanmaktaydı. Zamanla bu oyunlar azalsa da ara ara devam etmektedir. Köyde yapılan eğlenceler, genellikle köyün harman yerinde yapılır. Ayrıca kız evinin önünde de eğlenceler düzenlenmektedir. Erkeklerin kendi aralarında düzenledikleri eğlenceler köy kahvehanesinde, kadınların eğlenceleri ise köy odasında gerçekleştirilmektedir. Erkeklerin düzenlediği köy seyirlik oyunları şu şekilde sıralanmaktadır;

- **Köçek (Zenne) Oyunu:**

Oyun Zamanı: Düğün ve Kına Gecesi/Gece.

Oyun Yeri: Köy harmanı.

Oyuncu Sayısı: 2 veya 4.

Oyuncuların Cinsiyeti: Erkek.

Köçek oyunu, Ayvaalanı Köyünde düğünlerde ve kına gecelerinde köy meydanında, harman yerinde oynana bir oyundur. İki veya dört tane erkek kadın kıyafeti giyerler ve köy meydanında oyuna çıkarlar. BU şekilde eğlence düzenlenmiş olur (KK44).

- **Tokmakçı Oyunu:**

Oyun Zamanı: Düğün ve Kına Gecesi/Gece.

Oyun Yeri: Köy meydanı.

Oyuncu Sayısı: 1 veya 2.

Oyuncuların Cinsiyeti: Erkek.

Tokmakçı oyunu, düğün ve kına gecelerinde, köy meydanında oynanmaktadır. Genellikle bir kişi tarafından oynanır. Bazen iki kişi oynandığı da görülür. Bir erkek, eski kıyafetleri giyer, yüzlerine kömür karası sürer ve birde eline, kullanılmayan çuval ya da kıyafetlerden yapılmış, uzun bir urgana bağlanmış tokmak alır. Gençler

oyarken, bu tokmağı oynayanların ayağına doğru fırlatır ve oynayanları kovalar (KK44).

▪ **Deve Oyunu:**

Oyun Zamanı: Ramazan ve Kurban Bayramı/Gündüz.

Oyun Yeri: Köy meydanı, köy içi.

Oyuncu Sayısı: 5-10.

Oyuncuların Cinsiyeti: Erkek.

Deve oyunu, genellikle bayramlarda bekâr erkekler, oynanmaktadır. Deve kılığına giren erkekler, köy meydanına çıkar ve balkonlarda onları izleyen kadınlara ve genç kızlara sopa uzatırlar. Aynı zamanda köy içinde dolaşıp evlerden yiyecek isterler ve bunları toplanıp yerler. Oyun bu şekilde devam eder (KK44).

Deli oyunu vb. (KK44).

8.3.1. Erkekler Arasında Oynanan Halk Oyunları

Ayvaalanı köyünde, erkek eğlenceleri genellikle köy kahvehanesinde düzenlenmektedir. Erkekler arasında düzenlenen eğlencelere, gençler, orta yaşlı erkekler ve yaşlı erkekler katılır. Oynan oyunlar genellikle orta yaş grubu ve ileri yaş grubu erkekler tarafından oynanır. Kaşık oyunları, iki erkek tarafından, karşılıklı oynanmaktadır. Diğer oyunlar, ortada daire şeklinde oynanır. Oynanan geleneksel oyunlar ve oyun havaları da şöyledir;

▪ **Selendi Oyunu:**

Oyun Zamanı: Düğün, nişan, sünnet, asker eğlencesi/Gece-gündüz.

Oyun Yeri: Düğün yeri ya da köy meydanı.

Oyuncu Sayısı: 2 ya da daha fazla kişi.

Oyuncuların Cinsiyeti: Erkek-Kadın.

Selendi oyunu, düğünlerin olmazsa olmaz oyun havasıdır. Genellikle düğünler başta olmak üzere, nişan, sünnet, asker eğlencesi gibi törenlerde oynanır. Kadın erkek beraber oynandığı gibi ayrı ayrıda oynanmaktadır. Ayrıca iki erkek, karşılıklı kaşık ile de oynar. Bunun yanında daire oluşturarak, kalabalık bir şekilde de oynanır (KK44).

▪ **İslamoğlu, Kör Bayram ve Çiftetelli Oyunları:**

Oyun Zamanı: Düğün, nişan, sünnet, asker eğlencesi/ Gündüz-gece.

Oyun Yeri: Köy meydanı ya da düğün evi önü.

Oyuncu Sayısı: 2 ya da daha fazla kişi.

Oyuncuların Cinsiyeti: Genellikle erkek.

Bu oyunlar, genellikle düğünlerde, sünnet, asker eğlencesi ve nişan gibi törenlerde oynanmaktadır. Genellikle kaşık ile oynanır. İki kişinin karşılıklı geçerek oynadığı gibi, daha fazla kişinin de daire oluşturarak oynaması mümkündür (KK44).

8.3.2. Kadınlar Arasında Oynanan Halk Oyunları

Kadınların geleneksel oyunları ise, genellikle köy odasında yapılan kına gecelerinde oynanmaktadır. Bu oyunlar çoğunlukla düğünler başta olmak üzere; nişan, sünnet gibi eğlencelerde de oynanmaktadır. Köy odasında düzenlenen kına gecesi ve düğünlerde yöresel kıyafet olan üç etek giyilmektedir. Üç etek, genellikle genç kızlar ve orta yaşlı kadınlar tarafından giyilir. Kadınların katılımıyla yapılan kına gecelerinde orta yaşlı kadınlar ve ileri yaşta kadınlar, bu geleneksel kadın oyunlarını icra etmektedirler. Süreleme, Sepetçioğlu, Develim, Kabak aşısı oyunları, iki kadının karşılıklı olarak oynadığı oyunlardır. Diğer oyunlar ise, karışık ve kalabalık, daire çizerek oynanır. Bu oyunlar da şöyle sıralanmaktadır;

Ak Pınar oyunu,

Sepetçioğlu oyunu,

Develim oyunu,

Kabak aşısı oyunu,

Kör Fellah oyunu,

İğde dalı oyunu,

Kızılıklar oldu mu oyunu,

Tepside tepsi oyun,

Süreleme oyunu,

Cemilem oyunu,

Kaleden kaleye taş ben olaydım oyunu,

Vara vara bir söğüde dayandım oyunu,
Elek elek içinde Kadriye'm oyunu,
Köroğlu oyunu (K.K.19).

Selendi, Cemilem, Köroğlu, Kadriye'm, Kaleden kaleye taş olaydım, Vara vara bir söğüde dayandım, Kızlıcıklar oldu mu, Tepsidede tepsisi Oyunları:

Oyun Zamanı: Düğün, Nişan, Kına gecesi/ Gece.

Oyun Yeri: Köy Odası ya da Düğün evi.

Oyuncu Sayısı: 5-10.

Oyuncuların Cinsiyeti: Kadın.

Saymış olduğumuz oyunlar, genellikle düğünlerde kadınlar arasında, köy odasında ya da düğün evinde oynanmaktadır. Bu oyunlar daire oluşturarak, kalabalık bir şekilde oynanmaktadır (KK19).

Ak Pınar, Sepetçioğlu, Develim, Kör Fellah, Süreleme, Kabak Aşı, İğde Dalı Oyunları:

Oyun Zamanı: Düğün, Kına gecesiE/ Gece.

Oyun Yeri: Köy Odası ya da Düğün evi.

Oyuncu Sayısı: 2-4.

Oyuncuların Cinsiyeti: Kadın.

Bu oyunlar, iki kadının karşılıklı olarak oynadığı oyunlardır. Genellikle kına gecelerinde oynanmaktadır. Genellikle el davulu ile oynanır. Bunun yanında kaset çalardan çalınarak da oynanmaktadır (KK19).

DOKUZUNCU BÖLÜM

AYVAALANI KÖYÜNDE ANONİM HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

Anonim Halk Edebiyatı, Sözlü gelenek ortamında yaratılan, zaman içinde ilk yaratıcısının unutulmasıyla ondan bağımsızlaşan ve kuşaktan kuşağa aktarılırken yeniden üretilerek yaşatılan halk edebiyatı geleneği ve bu gelenekteki edebi metinleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Anonim halk edebiyatı ürünleri, İslam öncesinde yazıya aktarılan ilk örneklerinden günümüzde yaşamaya devam edenleriyle birlikte Türk edebiyatı ve halkbilimi disiplini içinde tarihsel sürekliliğe sahip olan önemli bir bölümü oluşturmaktadır (Aça-Ekici-Yılmaz, 2012: 130).

Anonim Halk Edebiyatının ürünlerini mit, efsane, masal, destan, halk hikâyesi, fıkra, atasözü, deyim; mani, türkü, ağıt, ninni, tekerleme, bilmece gibi türler oluşturmaktadır.

Söz konusu yukarıda sayılan anonim halk edebiyatı türleri içerisinde, Ayvaalanı köyünde tespit ettiğimiz türkü, mani, ninni, masal, bilmece, dua, beddua, ilahi, atasözü, deyim ve halk söyleyişlerine yer verilecektir. Söz konusu anonim halk edebiyatı ürünlerinin icracıları, icra ortamları ve zamanları hakkında tespit ve değerlendirmelerimize yer vereceğiz. Saymış olduğumuz bu anonim halk edebiyatı türlerini, ileri yaşlardaki kişiler ve orta yaşlı kişiler icra etmektedir. Türkü ve maniler, genellikle düğünlerde icra edilmektedir. Masal, bilmece, atasözü, deyim ve halk söyleyişlerinin, belli bir icra zamanı yoktur. Günlük hayatta, misafirlikte, sohbet ve muhabbet ortamlarında söylenmekte, anlatılmakta ve ifade edilmektedir. Dualar ise, mevlüt, Kur'an dinletisi, sünnet merasimi, hayır yemeği, yağmur duası, cenaze töreni gibi topluluklarda söylenmektedir. Beddualar genellikle, yapılan haksızlıklar karşısında, iki kişi ya da aile arasında çıkan tartışma ortamlarında, kavgalarda söylenmektedir.

9.1. Türküler

Ayvaalanı köyünde birçok konuda türküler yakılmıştır. Bu türküler, bazen kavuşamayan iki sevgiliyi, bazen çocuğundan ayrılan bir anneyi, bazen kötülerin eline düşen genç bir kızı anlatmıştır. İnsanlar, başlarına gelen türlü olayları söze dökmüşler ve türküler yoluyla dile getirmişlerdir. Acılarını, sevinçlerini, ayrılık ve kavuşmalarını türkülerde anlatmışlardır. Bu türküler, bazen bir köy odasında, bazen düğünlerde bazen de tarlada çalışırken söylenmiştir. İlk söyleyeni belli olmayan türküler olduğu gibi, kaynak kişisi olan türkülerde bulunmaktadır.

Türküleri icra eden kişiler: 60 yaş ve üzeri, kadın ve erkekler.

İcra edilen yer: Buğday tarlası, tütün tarlası, köy odası, köy kahvesi, düğün evi.

İcra zamanı: Düğün törenleri, bayramlar. Gece ve gündüz.

İcra eden kişinin yaşı ve cinsiyeti: 70 yaş üzeri kadın ve erkekler.

Dinleyen kişiler: Orta yaşlı köy halkı.

Ayvaalanı Türküsü

Ayvaalan'ın düzüne

Yandım kara gözüne

Kız kaçam diyorsun

Kanmam senin sözüne

Anasına kızına

Duvardaki sazına

Yandım elâ gözüne

Oy eminem oy oy oy

Gayrandadır tarlası

Cebindedir parası

Kız ben seni kaçırırım

Ağlasın kalsın anası

Anasına kızına

Duvardaki sazına

Yandım çatık kaşına

Oy eminem oy oy oy (KK1).

Canım Hatçam Türküsü

Gayranların döngeli

Hatça gelin şer dallığından dön geri (KK16).

Hatça gelin dalbaşından yürüdü

Sarı zeybek canım hatçayı sürüdü (KK4).

Açtı mı iğnecinin döngeli

Canım hatçam şer dallığından dön geri (KK16).

Kavaktadır canım hatça'nın tokucu

Bekteş dayın şaktır giyer pabucu (KK17).

Bey harmanın çimeni

Hatçam sarı bağlamış yemeni (KK9).

Dalbaşını duman bürüdü

Canım hatçam köy içinden yürüdü (KK9).

Hikâyesi

Canım haçça eskiden Ayvaalanı köyünde yaşan, çok iyi kalpli, herkes tarafından sevilip sayılan biriydi. Çocukla çocuk olur, büyük olurdu. Akli biraz gelgitti. “gımbılı gıttım havası, kızların oyası” deyip çocukları sokaklarda oynatırdı.

Bir gün Canım hatçayı köyde bulunan “**Sarı Zeybek**” isimli adam kandırıp dağa kaldırmış ve Canım hatça bir yolunu bulup ellerinden kurtulmuş. Daha sonra mahkemelik olmuşlar. Mahkemeye giderken köyde bulunan “Şer dallığı” mevkiinde canım hatça’nın gönlünü edip mahkemedен vazgeçirmişler. Bundan sonra Canım hatça köyde **Moliş**’in babası ile evlendirildi. Vardığı adamın bir oğlu varmış ve askerde şehit olmuş. Canım hatça’nın kocası oğlunun şehit olmasına dayanamayıp bir gün ocak başında ısınırken ayaklarını ateşe sokmuş ve ayakları yanmış. Canım Hatça’nın eşine ne kadar baktığı bilinmese de bir zaman bakmış ve bu adamcağız ölmüş. Eşi öldükten sonra Canım Hatça yine yalnız kaldı ve bir süre sonra **Ayaz**’ın babası ile evlendirildi. Bu adamdan bir kızı oldu. Sonraki zamanlarda Canım Hatça çok çile çekmiş ve ölmüş, ölümünün arkasından da annesi kızına bu “**Canım Hatçam**” türküsünü yakmış (KK5).

Kerem Türküsü

Kereme keremliğini bildirdim

Dostumu ağlattım, düşmanı güldürdüm

Gitme kerem gitme, yollar çaydır çamurdur

Keremin yüreği taştır demirdir

Kerem der ki; dağ üstüne dağ olmaz

Aşk çekenin yüreğinde yağ olmaz (KK18).

Kabak Aşı Türküsü

Kabak aşı pişti tuz ister

Ana benim gönlüm kız ister

Kız olmazsa gelin olsun

Her yanları bizim olsun

Kabak da kabak din kabak

Kabak da kabak din kabak

Al koca karıyı sefana bak
Al koca karıyı sefana bak (KK38).

Nuriyem Türküsü

Merdiven basak basak
Çıkma yukarı yasak
Karakollar gelince de Noriyem (Nuriyem)
Okulda yatakoysak

Merdivenden inelim
Lokum şeker yiyelim
Kayınımda gelince a Noriyem
Tay boşanmış deyelim

Kalem gibi kaşın var
Ne gülmedik başın var
Sen bu işi neye tuttun Noriyem
Öğretmen gardaşın var

Ocakta etim kaldı
Bakırda sütüm kaldı
Sen bu işi neye yaptın Noriyem
Bir oğlun yetim kaldı (KK26).

Hacı Hasan Türküsü

Susam ektim göğnekcek
Bu yol nereye gidecek
Ben bu yolu bilmiyon

Devlet baba öğretcek

Koca çamın uçları

Cıvıldıyor kuşları

Yârin karnına kaçtı

Süngülerin uçları

Demirci dağlarından

Gül aldım bağlarından

Bizi sürgün ettiler

Ayvaalan köylerinden (KK4).

Develim Türküsü

Devem uzun atamadım urganı

Üşüdükçe çek başına yorganı

Develim, develim sordum aslın nerelim

Develeri çansız, duramıyon sensiz

Gerdanı var bensiz

Develim, develim sordum aslın nerelim. (KK30).

Gımbılı Gıddim Havası

Gımbılı Gıddim havası

Kızların oyası

Demircinin boyası

Kızlar yâre doyası

Tahsildar benim eve gelesi

Ayağı mertekten aşağı kaçası (KK30).

Hacı Hasan Türküsü 2

Koca adamın harmanı
Akşamdan yok dermanı
Getiriven genç oğlanı
Paralasin yorganı

Koca adam eşek ister
Altına döşek ister
Sakalına bakmaz
On beşinde kız ister (K.K.34).

Feride'm Türküsü

Koca Hasanın değmeni (Değirmeni)
Boğazında fermanı
Feride'yi öldüren
Gâvur değil ermanı (Ermeni)

Aman Feride'm yan bakma
Irakıya su katma (2)
Sen katarsan ben içmem
Feride'mden vazgeçmem

Koca pınar harlıyor
Aylar doğmuş parlıyor
Feride'nin anası

Feride deye ağlıyor

Aman Feride'm yan bakma

Irakıya su katma

Eski yâr şöyle dursun

Yeni yâri bırakma (KK35).

Çaya vardım çayladım

Çayda balık avladım

Ben balığı neyleyem

Feride deye ağladım

Çaya vardım çay bulanık

Saçı elime dolanık

Çok ağınma Feride

Koca hasan uyanık (KK4).

Koyun Kuzuya

Tavana düğlek astım

Al benim eğri feslim

Evvelide nazlı dostumdun

Şimdi selamı kestin

Ay anam a babam koyun kuzuya

Yazılmaz olsun böyle yazılar (KK35).

Dam ardına dolaştım

Ot yolmaya bulaştım

Ot yoldan gelirken
Ben yârime kavuştum (KK7).

Dam üstünde keleter
Keleteri yel atar
Kaynanalar olmasa
Gelinleri kurt atar
Kes yele yele yeledede
Kes yele yele (KK7).

Türkü

Çekin kır atımı zencirli hana
Bir elim tabanca bir elim gama
Alırım o kızı girerim dama
Ölüm ver Allah'ım ayrılık verme (K.K.36).

Türkü

Sırtımı dayadım sarı da kayaya
Yükümü yüklettim de ay anam türlü de mayaya
Canımı değiştirdim de kâğıt paraya
Ağlasın ağlasın anam ağlasın
Türlü de mayalarımı kimler bağlasın

Kalabak dereleri dar geldi bana
Ecelsiz ölümler zor geldi bana (KK36).

Süpürgeyi Boyadım

Süpürgeyi boyadım a canım
Kapı ardına dayadım
Yârim gelecek diye a canım
Bıyıkları boyadım

Gelin gelir yabandan a canım
Koyun gelir çobandan
İminem âşık olvemiş a canım
Koyun güden çobandan

Ev yaptırdım tabandan a camın
Gelin gelir yabandan
Eminem âşık olvemiş a camın
Koyun güden çobandan (KK35).

Halil Beyim Türküsü

Heleşine heleşine
Varın bakın talaşına
Halil beyi öldürmüşler
Kuzgunda döner ileşine

Öküz aldım koşamadım
Yiğit oldum yaşamadım
On beşinde bir kız sevdim
Gül memesini okşamadım

Ayvalık'tan çıktım yayan
Dayan dizlerim dayan

Emmim atlı kendim yayan
Uyanda Halil beyim uyan (K.K.36).

Alaylar Türküsü

Alaylar alaylar
Ben kızımı şere vercen
Şerden uzak yere vercen
Altını çok yere vercen a dünür
Altınını alakoydum
Sandıklara koyakoydum
Gelin gelsin diyekoydum a dünür (KK29).

Türkü

Yörük yaylasında yaylayamadım
Divane gönlümü eyleyemedim
Yörük yaylasında süt bakır bakır
Sevdiğim güzelin gözleri çakır
O çakır gözlere kurban olsun bu fakir (KK4).

Türkü

Fellah fellah kör fellah
Tahtaya basma kör fellah
Anası önden pişirir
Oğlu durmaz aşırır

Fellah fellah kör fellah
Tahtaya basma kör fellah
Anası helva pişirir

Kızı sıçan kaçıır (KK7).

Türkü

Bostan koptu kökenden

A süremelim neye geldin erkenden

Ben bir yeni yâr sevdim

Eski yâre öfkemden

Kuru pınar akar mı

Suyu beni yıkar mı

On beş tane yâr sevdim

Eski yar gibi kokar mı (KK4).

Gümele Türküsü

Gümelenin biberi yel estikçe kabırır

Feride'nin anasına kimler verdi habarı

Çaya kupa daldırdım doldu deye kaldırdım

Koca çaydan geçtin mi soğuk sular içtin mi

Feride'yi görünce çifte yârden geçtin mi (KK40).

Zahide'm Türküsü

Dağda tavşan yayılır

Yayılır da sayılır

Çıkma Zahide'm kırana

Seni gören bayılır

Akkaya'nın bayırı

Zahide'm hayvan ayırır

Zahide'm hayvan ayırırken
Eşraf diye bağırır (KK34).

Türkü

Oğlanın adı ya Ali, evleri devriyeli
Gören maşallah çeksin palazım aman
Gören maşallah çeksin ha gülüm aman
Kimin var böyle yâri

Oğlanın adı ya Bekir, devriye dolu getir
İstanbul'a varınca palazım aman
İstanbul'a varınca ha gülüm aman
Saçıma sırma getir

Oğlanın adı Abdullah, yar beni saptırma
Her gece güllerin ben olayım palazım aman
Her gece güllerin ben olayım ha gülüm aman
Aman hiç ellere kokturma (KK40).

Türkü

Minareden attın beni
Elli altına sattın beni
Üşüdükçe yaktın beni
Yâr yanıyorum kaşlarına
Bir oyalı yazma başlarına

Minarenin ucu beyaz
Geceler gündüzden ayaz

Yârim geceler gündüzden ayaz

Benim yârim kardır beyaz

Yar yanıyorum kaşlarına

Bir oyalı yazma başlarına

Şu elmayı soyamadım

Ah kabuğunu soyamadım

Ben o yâre doyamadım

Yâr yanıyorum kaşlarına

Bir oyalı yazma başlarına (KK40).

Türkü

Evlerinin önü taşlık değil mi

Cebine koyduğum beşlik değil mi

Salla kokulum saçları gençlik değil mi

Kokulum kokulum aslan kokulum

Bu delilik böyle gitmez uslan kokulum

Evlerinin önü bir kuru dikme

Dikmenin dibine karanfil ekme

Kız uçkura varınca bana zor etme

Kokulum kokulum aslan kokulum

Bu delilik böyle gitmez uslan kokulum

Evlerinin önü taşlık geçilmez

Düğünde bayramda güzel seçilmez

Güzel olan güzele fiyat biçilmez

Kokulum kokulum aslan kokulum

Bu delilik böyle gitmez uslan kokulum (KK40).

Türkü

Şu derenin oylumuna
Kuşlar ener yaylımına
Helallaşam sarı gelin
Geldik yolun ayırımına

Evlerinin önü yoldur
Yolun üstü karakoldur
Gurban olam sarı gelin
Gel testini burdan doldur

Evlerinin önü yonca
Tren gelir yence yence
Gurban olam sarı gelin
Duramadım görmeyince (KK40).

Türkü

Çekirgeler kazıldı
Gazeteye yazıldı
Çekirgenin başında
Dalgalı ciğerim
On iki kız bozuldu

Çekirgeler yürüdü
Dağı taşı bürüdü
On yedi köylü bir oldu
Dalgalı ciğerim

Çekirgeye yürüdü

Çekirgenin kanadı

Kanı yere damladı

Tel vurun İstanbul'a

Dalgalı ciğerim

Delikanlı kalmadı (KK40).

Türkü

Abdestim aldım namaz kılmaya

Celal hazırlanmış beni vurmaya

Yâre selam saldım telli turnaya

Vurma Celal vurma üç gün aralı

Al götür selamı da nazlı yâre ver

Camiye girerken de belim büküldü

Halının üstüne kanım döküldü

Vurma Celal vurma daldan aşayım

Annemin babamın bir tanesiyim

Çekin kır atımı takın gemini

Üstüne binenler sürsün demiri

Vurma Celal vurma üç gün aralı

Al götür selamı da nazlı yâre ver (KK40).

Türkü

Yüce dağ başında düğen sürerim aman

Ardı kelep saçlı da gelin severim

Ardı kelep saçlı da gelin severim aman
Kaçındaysın a sevdiğim de kaçında
Karanfil kokuyor da senin saçında

Döşemedir koca konakta döşeme
Dalgın uykularda girdin de düşüme
Dalgın uykularda girdin de düşüme aman
İşte ben gidiyon da kalındı gayri
Ellerin oğluna da sarındı gayri (KK40).

Asker Türküsü

Zerdalinin bir dalını kırmışlar aman
Asker oğlanlara da damga vurmuşlar
Sallanıyor cepkenimin yenleri aman
Yeni yeni geldi kuramızın günleri
Ağlama analar geliriz belki aman
Yeni yeni geldi kuramızın günleri (KK42).

Kına Türküleri

Koyunum seni göttüm göttüm getirdim
Getirdim de taş köprüye yatırdım
Meleme de koyunum meleme vazgeç kuzundan
Nicede analar ayrı düştü kızından (KK4).

Merdivenden biner ata
Gider evlerinden öte
Al duvağını tuta tuta
Gelinim kınan kutlu olsun

Sana müddetim tatlı olsun (KK31).

Mercimek kile kile ay anam

Ölçerim sile sile

Yedi yağlık eskittim ay anam

Gözyaşı sile sile (KK38).

Kaya dibi karıncalı

Çifter çifter görümceli

Kız anadan ilinceli

Gelinim kınan kutlu olsun

Sana müddetim tatlı olsun (KK38).

Biner atın alçasına

Gider yolun incesine

Tez gelsin den amcasına

Amcasız kız gelin olmaz

Olsa bile melun olur (KK38).

Atının kuyruğu düğüm

Durdu yüreğime büğüm

Ayrılık günleri bugün

Gelinim kınan kutlu olsun

Sana müddetim tatlı olsun (KK38).

Boylu boyunca sayası

Tez gelsin kızın anası

Kızı gelin oluyoru

Eloğluna varıyuru (KK38).

Ocakta keşkeği pişer

Gelinlik nişanı düşer

Örtmesi başından düşer

Görenlerin aklı şaşar

Gelinim kınan kutlu olsun

Sana müddetim tatlı olsun (KK38).

Türkü

Ak koyun meler gelir ay anam

Dağları deler gelir

Gurbete giden kızın ay anam

Aklına neler gelir (KK38).

Ak koyunun kuzusu ay anam

Yüreğimde sızısı

Bağrıma hun eyledi ay anam

Şu kızların yazısı hey (KK38).

Ak koyunun aklığı ay anam

Sütünün koyu aklığı

Bağrıma hun eyledi ay anam

Sılamın ıraklığı (KK42).

Alağaç Türküsü

Tak tak öter gürneyidin bağası

Ne sağırmış Alağacın ağası

Ümmü gelin Allah'ına yalvarı

Zincirlidir Selendi'nin kovası

Kesme Bekir ağam ortalığı aşan olur

Yeşil piynarların ardı kan olur

Bekir ağam bıçağını makaslar

Aylar günler doğdu neden olmuyor sabahlar (KK45).

Alıverin tabancamı oymadan

Getir Galizo kimseler duymadan

Aşağıdan gelir bayrağın ucu

Ümmühan'ı gürneyitte oynatam

Çamları da çamlara mı çattılar

Ocak gurup gürneyitte yaktılar

Zalim efeler çökelek gelini

Gürneyidin çukuruna attılar

Vurma da efeler vurma da benim kolumu

Hasip efe bilir benim huyumu

Saçım uzun bağlasınlar kolumu (KK1).

Çakır Ayşe'nin Türküsü

İğdenin iğdesi yok

Dalının gölgesi yok

Üç beş tane yâr sevdim

Birinin faydası yok

Elma attım nar diye

Bahçelerde var diye

Ben askerden geliyon

Ayşe'm evde var diye

Ekin ekdim olacak

Bu dert beni alacak

Fidan boylu Ayşecik

Ellere mi kalacak (KK1).

Cemile Kızın Türküsü

Kıyğı kıyğı öter yanığın horozu

Beşi birlik ister Cemile kızın boğazı

Yanık oğlu enip gelir harımdan

Bozuk oğlu çul bürünsün arımdan (KK4).

Gayranların döngeli

Hamid dayın hayvanlardan alır engeli

Sallanıyor Tozkoparan efenin yenleri

Anan mı sandın sudan geçirirken cemile gelini (KK48).

Türkü

Eğmeli yar eğmeli

Fistan yere değmeli

Fistan yere değdikçe

Teyzem seni görmeli (KK46).

Ayva sarı nar sarı

Ayvaya çokar arı
Kızını bana vermiyor
Kirli gömlekle karı (KK46)

Ağ Ayşe Türküsü

Ayşe'm Ayşe'm aştı gel
Dağları dolaş da gel
Anan baban vermezse
Pencereden kaçta gel

Ayşeler metin olur
Sözüne bütün olur
Ayşe'ye saran oğlan
Yanar yanar kül olur (KK34)

Ümmü Kızın Türküsü

Derelerde üç keçi
Hana bunun erkeci
Erkeç kazanda kaynar
Kızlar konakta oynar

Ümmü kız atlayıversin harımdan
Selendoğlu çul bürünsün arımdan

Dere boyu giderim
On beş deve güderim
Al deveci deveyi
Ben yârimle giderim

Yılana da yılana kara yılana

Allah sabırlar versin bekâr oğlana (KK34).

Gamido Türküsü

Kaynar taşmaz mı

Yolcu dağdan aşmaz mı

Ülen Gamido ağa

Gelinlik kızın kaçmaz mı

Kızım ağalarını öldürdün gayri

Gamido kırmızı çemberi sallıyor

Belinde kara balle parlıyor

Ümmünün anası deli olmuş

Çıkmış dağlara ağlıyor

Ümmüm ana dede, geliver gayri

Akkaya'nın karadır taşları

Karışık karışık olmuş Ümmünün saçları

Ümmüm çık da geliver,

Dinmiyor kara mayanın gözyaşları

Ümmüm güzelliğini bilmedin,

Anana acıda geliver gayri

Ambar kayası oldu evimiz

Kaçtık kaldı köyümüz
Anam babam barışsa da
Olsa düğünümüz gümbür gümbür
Ümmüm çık da geliver gayri

Kalabak kayasında durur andık,
Dağın çobanını insan sandık
Ana, baba bana beddua etmen,
Güzelliğimi bilmedim, çobana kandık
Ağlama anam geliriz gayri.

Ayvaalan'ın namlıdır düzü,
Bekir ağanın geçerliymiş sözü
Ümmüm çok çile çekti ama
Son zaman Ümmünün güldü yüzü
Ümmüm gülüver gayri (KK1).

Türkünün Hikâyesi

Aydın taraflarından 288 senesinde, Gamido denilen bir yörük gelmiş ve köyümüzün olduğu yere mekân tutmuş. Köyümüzün adını ise şöyle koymuş: Melengiç dağı ve Dal başı arasından gün doğunca, şimdiki harman yerine şavkı yayılmış. Onun için “ay alanı” ismini koymuşlar ve bir zaman sonra “Ayvaalanı” adını almış. Bu Gamido yörük ağanın, 15-20 devesi, otuz kadar sığırı, 200-300 kadar küçükbaş hayvanı varmış. Birde bu ağanın, güzel mi güzel bir kızı varmış. Ağanın sürülerine bakan çoban, Gamido ağanın kızını kaçırmış. Epey zaman sonra Bekir ağa adında bir yörük, bu çoban ile kızı yakalamış. Çobanın anası ve babası olmadığı için kızın babası düğün yapmaya karar vermiş. Gamido ağa, 5 sığır, 2 deve, 15 tane ufak hayvan kesmiş ve düğün kurulmuş. Böylelikle bu türkü yakılmış (KK1).

Kirli Umar Dayının Türküsü

Arpalar orak oldu

Yakınlar ırak oldu
Eminem gitti gelmedi
O bana merak oldu

Emine'min uzun saçları
Beni deli eden Emine'min kaşları
Oy eminem oy eminem
Benden başkasını bul eminem

Ekin ekтім ot bitti
Evdeki ekini bit yedi
Yeni yâri severken
Eski yar elden gitti

Emine'min uzun saçları
Beni deli eden Emine'min kaşları
Oy eminem oy eminem
Benden başkasını bul eminem

Ekinler ekilirken,
Dibine dökülürken
Kız saçından bir tel ver
Kefenim dikilirken (KK1).

9.2. Maniler

Ayvaalanı köyünde maniler eskilere dayanmaktadır. Köyde yaşayan eski insanlar yaşadıkları olaylardan, sevdalardan, sevinçlerden, üzüntülerden vb. birçok durumdan hareketle maniler söylemişlerdir. Manileri;

İcra eden kişiler: 70 yaş ve üzeri kadınlar.

İcra edilen yer: Köy odası, düğün evi, köy evleri.

İcra zamanı: Kına gecesi, düğün ve bayramlar. Gece ve gündüz.

İcra eden kişinin yaşı ve cinsiyeti: 70 yaş ve üzeri kadınlar.

Dinleyen kişiler: Orta yaşlı köy halkı.

Maydanoz biçilmez

Ortasından geçilmez

Bize Ayvaalan'lı derler

Bizle dalga geçilmez (KK19).

Zeytin kara ben kara

Zeytine veremem para

Gel yârim buluşalım

On bire çeyrek kala (KK20).

Bir taş attım dambaşa

Yuvarlandı bomboşa

Çağırırerin helmeye

Hasan çıktı dambaşa (KK2).

Dere geliyor dere

Kumunu sere sere

Al beni götür dere

Yârimin olduğu yere (KK19).

Çanaklıkta çanak var

Yârimde al yanak var

Yâr yanağını öpene

Kaynanadan dayak var (KK20).

Dazlanca'nın bayırı

Ziyet gelin koyun ayırır

Ziyet koyun ayırırken

Ak Mehmet diye bağırır (KK5).

Hikâyesi

Ayvaalanı köyünde ziyet adında bir kadın vardır. Bu kadın bir gün “dazlanca” adı verilen tepeye koyun otlatmaya gitmiş. Koyun otlattığı yerde de başka koyun sürüleri varmış. Burada bu kadının koyunları ile diğer sürülerin koyunları karışmış ve kadın bu sürülerden koyunlarını bir türlü ayıramamış. Ayıramayınca da eşine seslenmiş, gel yardım et diye çağırıyormuş. Eşinin’de lakabı “ak Mehmet” dir. Kadın “Mehmet” diye bağırınca, köyde bunu duyanlar bu maniyi söylemişler (KK5).

Harmandadır yabası

Sırtındadır abası

Kızın varcen derse

Ne bok yisin anasıyla babası (KK17).

Ayvaalan dedikleri

Ayvadır yedikleri

Çok hoşuma gidiyor

Tek tüfekte ava gittikleri (KK1).

Alağaç dedikleri

Soğandır yedikleri

Çok hoşuma gidiyor

Marazlı ata bindikleri (KK1).

Marmaracık dedikleri
Cevizdir yedikleri
Çok hoşuma gidiyor
Yularsız ata bindikleri (KK1).

Bacalıkta duman var
İstanbul'da yunan var
Yunan bizi yenemez
Türkü kimse geçemez (KK21).

Aya bak yıldıza bak
Suya giden kıza bak
Kız Allahını seversen
Dönde buyum bize bak (KK5).¹⁰⁹

Ay akşamdan aşıktır
Yüküm şimşir kaşıktır
Komşu kızını zapteyle
Bizim oğlan âşıktır (KK5).

Dereler otlulu olur
Keklikler etli olur
Ayvaalan kızlarını
Kandırması zor olur (KK22).

Ay oğlan kalkar mısın

¹⁰⁹ bk.İgnâcs Kûnos, Türk Halk Edebiyatı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2019: 54.

Şeftali satar mısın
Şeftali şöyle dursun
Benimle kaçar mısın (KK18).

Mektup yazdım acele
Al eline hecele
Mektup benim vekilim
Al koynuna gecele (KK9).

Bahçelerde gülfari
Var git ellerin yâri
Sen bana yar olmazsın
Yüzüme gülme bari (KK18).

Ali'm gider pazara
Uğratırlar nazara
Ali'm ölmüş diyenler
Kendi girer mezara (KK18).

Koyunların sürüsü
Arda kaldı birisi
Çam dibinde yatıyor
Yiğitlerin birisi (KK7).

Su çıkar kütükten
İçilmez köpükten
Yılan olsam sarılsam
Sevdiğimin topuğundan (KK18).

Atının kuyruğu saçak
Durdu yüreğime bıçak
Haber edin babasına
Kızı gelin olacak (KK18).

Derelerde gök fıstık
Kollarımı biz kestik
Allah bize yazarsa
İkimize bir yastık (KK33).

Derelerde sarmaşık
Sarmadan oldum âşık
Yârim kimle sarılmış
Zlfleri dolaşık (KK33).

Dere tepe düz olsa
Gttğm koyun yüz olsa
Ben koyunu güderim
Arkadaşım kız olsa (KK33).

Ayva dibi beklerim
Vay benim emeklerim
Dmbeleği çala çala
Yoruldu bileklerim (KK19).

Oy dereler dereler
Neler bilirim neler

Senin değildir değil
Benimdir o kara gözler (KK19).

Bu derenin armudu
Anan baban var mıdı
Anan baban olsaydı
Seni bana ver midi (KK19).

Bu derenin  z m 
Kıramadım buzunu
Aldım zengin kızını
ekemedim nazını (KK19).

Ak keçinin ayranı
Yarın kurban bayramı
Ben askere gidiyon
Kızlar etsin bayramı (KK19).

Derelerin inciri
Saatimin zinciri
Saat beşe geliyor
Koynumun güvercini (KK2).

Elma g md m samana
Dumana bak dumana
Beni sana vermezler
Karşındaki k lhana (KK2).

Aman Feride'm yan bakma
Rakıya su katma
Katarsan içemem
Ben senden vazgeçemem (KK19).

Ak devem tuzdan gelir
Yükü poyrazdan gelir
Oğlanlar hasta olmuş
İlacı kızdan gelir (KK19).

Bahçalarda gadime
Yardıma ge yardıma
Seni gidi gavırın kızı
Yata koymuş ardıma (KK19).

Bahçalarda gök bakla
Dakla kekliğim dakla
Benden sana fayda yok
Aklını başına topla (KK19).

Hendekten atlatırım
Fistanı toplatırım
İş inada vardı mı
Kız seni çatlatırım (KK19).

Memed memed meledi
Ekmek verdim yimedi
Torbada tuz yok

Memede kız yok
Memed memed met atar
Domuz gibi göt atar (KK4).

Fadime fattik
Öküz gütmeye gittik
Bir tavşan tuttuk
Etini ben yidim
Bokunu Fadime yidi (KK4).

Dolmuş geliyor dolmuş
Hani bunun bacası
Evde kalan kızların
Ben olayım kocası (KK19).

Evlerinin önu fırın
Aşları kazana vurun
Toplansın cümle âlem
Askere gidiyor torun (KK1).

Tabancamın demiri
Ölüm Allah emiri
Yarma doktor karnımı
Yar duyarsa deliri (KK33).

Karşıdan gelenlere
Gaz koyun fenerlere
Babam beni verecek

Askerden gelenlere (KK33).

Üzüm aldım asmadan

Kollarımı yasmadan

Kalk gidelim ay yârim

Karakollar basmadan (KK33).

İğne düştü yerlere

Kız bakıyon ellere

Tabiatın kurusun

Ne bakıyon ellere (KK33).

İnci bulgur kırıldı

Yârim bana darıldı

Darılma ay yârim

Nasibimiz ayrıldı (KK33).

Dere dolu kestane

Yol kıyıları hastane

Asker yardan mektup var

Ele verme postane (KK33).

Entarim aktır oğlan

Kirpiğim oktur oğlan

Beni sana vermezler

Kardeşim çoktur oğlan (KK33).

Karakol kapısına

Gün doğar yapısına
Yârim çiçek sokunmuş
Boyandım kokusuna (KK33).

Alma attım geline
Yemesini bilmedi,
Verdi çocuk eline (KK33).

Karpuz kestim suyumuş
O benim nazlı yârim
Ne kadersiz kulumuş (KK33).

Dana geliyor dana
Dana girmiyor dama
Kız Meryem'in gözleri
Kalk gidem diyor bana (KK33).

Ak yolun aklığı
Al bayrağın çokluğu
Ne yapalım a cennet
Süleyman'ın yokluğu (KK33).

Hikâyesi

Süleyman ve Cennet adında iki nişanlı genç vardı. Delikanlı nişanlandıktan sonra askere gitti. Oğlan askerdeyken kızını nişanlısından ayırıp, başka bir oğlana verdiler. Aradan bir zaman geçince kızın düğün günü geldi. Kızını istemeye istemeye gelin ettiler. Ancak kız askerdeki yârinden vazgeçmedi. O zaman Kara dayı denen bir dayı vardı. Cennet bu Kara dayıdan yardım istemiş. Kara dayı kızın gelin olduğu evden ertesi sabah kaçmasına yardım etmiş. Genç kız, sevdiği oğlan askerden gelince

onunla yeniden evlendi. Gelinin evlendikten sonra 7 yıl çocuğu olmadı. 7 yılın sonunda 6 kızı, 3 oğlu oldu (KK33).

Karşıdan mekere
Benim yârim fukara
Fukaraysa fukara
Gönül düştü ne çare (KK33).

Karpuzları dil gelin
Bazı bazı gül gelin
Böyle yâr bulamazsın
Kıymatını bil gelin (KK33).

Bahçenin biberine
Dalının kibarına
Ya gelir ya gelmez
O senin kaderine (KK33).

Merdiven kurulur mu
Dibinde durulur mu
Güzel seven oğlanın
Kolları yorulur mu (KK33).

Yemişim el gibi
Ben seni tutmam el gibi
Gel sarılalım yatalım
Kazanılmış mal gibi (KK33).

Yufka yazarım nazik nazik
Ak kollara gümüş bilezik (KK27).

Kara koçun boynuzu
Siyah saçın kıvrızı
Ayırdılar seçtiler
Hacı Süleyman kızı (KK27).

Bozdağ'ın başın mangal demiri
Ana ne yapalım devlet emiri (KK34).

Arap otlar taşkın olur
Kanlı çaylar coşkun olur
Gurbete giden kızlar
Ölmez ama şaşkın olur (KK26).

Hala hala kalksan ya
Davuluma baksan ya
Yediğin ekmeği birbirine katsan ya
Kör leylek gibi yutsan ya (KK4).

Kara koyun etli olur
Kavurması tatlı olur
Şimdiki kızlar
Ölmez ama dertli olur (KK33).

Tayyaremi sürüven

Burgusunu buruven
Yeşil dağdan geçerken
Çobanlara soruven (KK33).

Çeşmenin başlarına
Yazı yazdım kaşlarına
Sorun o kıza
Neler gelmiş başlarına (KK33).

At almanın dördünü
Sür koyunun ardını
Evliler evine gider
Sorun bakalım bekârların durağını (KK33).

Gel gidelim ikimiz
Kiraz bizim yükümüz
Ala yorgan düz yastık
Gel sarılalım ikimiz (KK33).

Tarlası olan değil
O benim halam değil
On beş yaşında kız sevdim
Vallahi yalan değil (KK33).

Neşrebin kalayı
Şu kızların alayı
Beni çoban tutsunlar
Şu kızların alayına (KK33).

Çaya vardım çay susuz
Çayın kıyı çayırsız
Ellerin yâri koynunda
Bizimki hayırsız (KK33).

Ezi başında kilim
Oğlanın adı selim
Selim benim olursa
Olurum telli gelin (KK33).

Ocak başında pekmez
Derdimi deve çekmez
Kaynananın ettiğini
Dini ayrı gavur etmez (KK33).

Duvar üstünde durdum
Duralı para buldum
Yardan aldım haberi
Kendi kendimi vurdum (KK33).

Tarladan gel tarladan
Altın seni parlatan
Altınları bir dizi
Olmuyor iki dizi (KK33).

Karşı karşı evimiz
Nedir bizim sevimiz

Bu seviler bizdeyken
Çatlar ölür birimiz (KK33).

Samanlıkta sazım var
Sana bir çift sözüm var
Söylenmeyip duruyum
Al yanakta gözüm var (KK33).

Karanfil dallanır mı
Top sürüp sallanır mı
O yar sarmaya gelmez
Sarmadan yollanır mı (KK33).

Karanfil deste deste
Beni babamdan iste
Babam beni vermezse
Tez gel Allahtan iste (KK33).

Kızın adı emine
Gel duvarın dibine
Kozalı kuşak yakışmış
Kızın ince beline (KK33).

Çay benim çeşme benim
Derdimi deşme benim
Sen orada ben burda
Karşımdan geçme benim (KK33).

Karakolda ayna var
Kız kolunda damga var
Eğil buyum öpeyim
Sende kuru sevda var (KK33).

Kabağın kökeni
Dibine dökeni
Ben güzeli sevmiyon
Çirkine tövbeliyin (KK33).

Ak dutlar kara dutlar
Dibinde filiz toplar
Askerdeki yârime
Gölge olun bulutlar (KK33).

Ayva sarı nar sarı
Ayvaya çokar arı
Kızın varacak olursa
Ne yapsın anası (KK33).

Tren yolu eniştir
Kız adını değıştir
O kızların belindeki
Çekirdeksiz yemiştir (KK33).

Kahve yemenden gelir
Bülbül çimenden gelir
Yâri güzel olanın

Her gün hamamdan gelir (KK33).

Gülüm kurutmam seni

Suda çürütmem seni

Elli sene görmesem

Yârim unutmam seni (KK33).

Karsa gidelim karsa

Anam yok ağlasa

Gittiğimiz yolları

Çayır çimen bağlasa (KK33).

Çayda çanak kırıldı

Kız oğlana vuruldu

Oğlan almam dedikçe

Kız boynuna sarıldı (KK33).

Dere dere gidem

Koyun kuzu güdem

İkimizi görmüşler

Nasıl inkâr edem (KK33).

Buralarda mera var

Aramızda dere var

A kız beni sevmezsen

İstedığın yere var (KK33).

El üstünde ev yaptım

Çıktım yollara baktım
Yâr geliyor dediler
Çifte lambalar yaktım (KK33).

Celal hu dağda yatıyor
Yorganını yel atıyor
Ne yatarsın Celal kardeş
Nişanlımı el satıyor (KK33).

Sandık astım, çeyiz serdim
Sekiz kayınım giysin diye
Ambardaki buğdayı darı mı sandın
Baba bu gelini karımı sandın (KK33).

Tabakası aynalı
Hu oğlana varmalı
Oğlan pek güzel ama
Anası olmamalı (KK33).

Çaydan mı geçtin gelin
Yaşmağın düştü gelin
Eğil bir yon öpeyim
Emeğim geçti gelin (KK33).

Al üzüm ermem dedi
Sepete girmem dedi
Anası verem dedi
Babası küçük dedi (KK33).

Bahçalarda gül olur
Gül açılır yaz olur
Ben yârime gül vermem
Gülün ömrü az olur (KK33).¹¹⁰

Derelerin kütüğü
Sel gelirse götürü
Kız ben seni sevdim
Kaşlarından ötürü (KK33).

Sulan yanları sığırcık
Ak fistanı kıvırcık
Bir yon öptüm koyuverdim
Ne var onu duyurcek (KK33).

Alim orak biçiyor
Suyu nerden içiyor
Buranın sıcakları
Mor yazmadan geçiyor (KK33).

Adananın urganı
Kalın örtün yorganı
İki çocuğumu sorarsan
Balıkların kurbanı (KK33).

¹¹⁰ Kûnos, a.g.e. 2019: 55.

Mekerede ipliğim
Suda daklar keklğim
Kekliğim bağ içinde
Kavrulur yağ içinde (KK33).

Arabası dört teker
İçi dolu yük çeker
Kara elmacığın kızları
Oynar oynar diz çöker (KK33).

Tabakası gümüştēn
Ben anlamam bu işten
Beni yardan ayıran
Ablam değil eniştem (KK33).

Deniz dalgasız olmaz
Kapı halkasız olmaz
Güzel seven oğlanın
Başı belasız olmaz (KK33).

Kalenin ardı daldız
Hoş geldin küçük baldız
Sen git ablan gelsin
Yatamıyon yalnız (KK33).

Deveyi düzde gördüm
Sürmeyi kızda gördüm
Develeri çansız, gerdanı bensiz

Duramıyon sensiz (KK33).

Armut yanda tek durur

Günden yana ak durur

Kızın gönlü var ise

Pencereden öptürür (KK33).

Dam üstünde duran kız

Bayram geliyor dolan kız

Kurbansız bayram olmaz

Kurbanın ben olam kız (KK33).

Çalıda mazi

Gel bazı bazı

A gavurun kızı

Yapma şu nazı (KK33).

Mektup yazdım karadan

Dağlar kalksın aradan

Mektup ilen baş olmaz

Kavuştursun yaradan (KK33).

Fincanı tuzdan yaparlar

Gelinleri kızdan yaparlar (KK19).

Fincanın içi dışı bulaşık

Gelinlerin bacakları dolaşık (KK19).

Aktır azıktır
Öpmelere yazıktır
Yanılıpta öpene
Bin yıllık azıktır (KK4).

Karadır karttır
Öpmesi serttir
Yanılıpta öpene
Bin yıllık derttir (KK4).

Kirkidi eyi sallan
İhtiyar ebenizi kollan
Bu topluluk bitmeden
Babanızı hacıya yollan (KK4).

Arpa buğday seç olur
Gelinler güleç olur
Gelin alma kız al
Kızın gönlü geç olur (KK33).

Ekin ekildi kaldı
Saban dikildi kaldı
Eller yârim dedikçe
Boynum büküldü kaldı (KK33).

Pirinç gelin olmuş, duvak elinde
Mercimek hanım olmuş duvak elinde
Dünya hâkimi olması tuzun elinde

Nohut aşu geçmiş annaca (karşıya) akmak akıyor (KK4).

Masa üstünde vişne
İşte sevdiğim işte
Bizim köye yakışır
Kravatlı bir enişte (KK4).

Dereye varasım geldi
adır kurasım geldi
Seni camda görünce
Camı kırasım geldi (KK4).

Masa üstünde pekmez
Şu pekmez bana yetmez
Bir oğlanın kazancı
Benim süsüme yetmez (KK4)

Dere dere giderim
Beş on deve güderim
Senin gibi kızı
am kabuktan düzerim (KK4).

Fıtır Fıtır fareler
Odama girdiler
Az daha yazacaktım
Kalemimi yediler (KK4).

Yağmur yağdı havuzum dolmadı

Rüzgâr esti dünya sallandı
Sağ olsun var olsun dünürüm
Beni, köy köy kız almaya yollamadı (KK4).

Ak üzüm allanır
Salkımlar sallanır
Bizim köyün kızları
On beş altına aldanır (KK4).

Mavi yastık yüzlerim
Yüzledikçe düzlerim
Eloğlu benim neyime
Yar yolunu gözlerim (KK4).

Ak koyunu güderim
Yününü didiklerim
Ben nazik isem
Dediğimi ederim (KK4).

Bugün ayın on dördü
Kız saçını kim ördü
Ördüyse yârim ördü
Ay karanlık kim gördü (KK4).

Limon ekdim taşa
Bitmedi kaldı kışa
Kızım seni verecektim
Askerlik geldi başa (KK1.)

Kız Feride Feride
Niye kaldın geride
Kız ben seni alırdım
Askerlik var geride (KK33).

A bostancık bostancık
Karakoldan istendik
Emine kızın yoluna
Altı ay damda yaslandık (KK33).

Derelerin armudu
Anan baban var mıdı
Anam babam olaydı
Beni sana ver midi (KK2).

Dere geliyor dere
Milini sere sere
Al beni götür dere
Annemin olduğu yere (KK2).

Afyon ektim tepeye
Kızlar gelsin çapaya
Sallangeç kurdum
Karnımdaki sıpaya (KK7).

9.3. Ninniler

Türk milleti, her zaman şiire ve sanata önem vermiştir. Türk kültür tarihine bakıldığında, doğumdan ölüme, insan hayatının hemen her aşamasında şiirin yer aldığı görülür. Dünyaya yeni gelen bir çocuk ninnilerle büyür, tekerlemelerle oynar; türkülerle, şiirlerle, marşlarla gençliğini yaşar ve gün gelir ağıtlarla ebediyete gönderilir. Bu bağlamda hayatın henüz başlangıcı olan doğumla birlikte, anne veya diğer büyükler tarafından çocuğun kulağına ilk fısıldanan nağmeler ninnilerdir.

Anonim halk şiiri içerisinde yer alan ve hece ölçüsüyle söylenen ninnilerde daha çok annenin çocuğuna karşı hissettiği duygular (sevgi, öğüt, dilek, temenni, dua, şikâyet vs.) ifade edilir. Anne ile çocuk arasında, sevgi ve ilgiye bağlı psikolojik bir ağın kurulduğu ninniler, çocuğun ruhsal gelişiminde, sağlıklı büyümesinde ve huzurlu olmasında da oldukça önemlidir.¹¹¹

Ayvaalanı köyünde de ninnilerin önemli bir yeri vardır. Bebeğini, çocuğunu uyutmak isteyen anneler, nineler, çocuklarını uyutmak, onları avutmak için ninniler söylemişlerdir. Sevgilerini, öğüt ve dileklerini ninniler yoluyla çocuklarına aktarmışlardır. Ninniler bazen annenin, sevinç ve mutluluğunu bazen de acı ve üzüntülerini dile getirmişlerdir. Kadınlar, ninnileri genellikle annelerinden ya da büyüklerinden öğrenmişlerdir. Ninnileri;

İcra eden kişiler: Bebeği olan anneler ve torunu olan nineler.

İcra edilen yer: Bebeğin ve çocuğun büyütüldüğü ev.

İcra zamanı: Bebeğin ağladığı zaman, gece ya da gündüz.

İcra eden kişinin yaşı ve cinsiyeti: 30 yaş ve üzeri kadınlar.

İcra eden kişiler: Bebekler ve küçük çocuklar.

Nenni yavrum nenni

Uyusunda büyüsün nenni

Tombik tombik yürüsün nenni

Nenni yavrum nenni

Yediceğin yemiş olsun

¹¹¹ Esmâ Şimşek, Anonim Halk Şiiri İçerisinde Ninnilerin Yeri, Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi (s.8), 33-64, Elazığ.

Giydiceğın kumaş olsun
Nenni yavrum nenni (KK5).

Yekin kara devem yekin
Zilli çanlarını takın
Babacığın daldan sakın
Nenni yavrum nenni
Nenni kuzum nenni (KK5).

Çocuğın beşiği çamdan
Yuvarlandı endi damdan
Babacığı gelir şamdan
Nenni yavrum nenni
Uyusunda büyüsün nenni
Tombak tombak yürüsün nenni (KK5).

Gurbete giden gelinin çocuğuna söylediğı ninni;
Kuş tüyünden minder olsa batıyor
Sılam bana burcu burcu kokuyor
Nenni bebek nenni
Nenni yavrum nenni (KK4).

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı
Eee eee eee eee (KK9).

Koca çamın yongası
Yuvarlanır danası
Hana bu çocuğun anası
Nenni kuzum nenni (KK39).

Demir beşik tavanda
Anan karı hamamda
Buban herif yabanda
Nenni yavrum nenni (KK39).

Ala enikler ellişere
Kara enikler elli beşere
Buban gitti gülbeşekere
Nenni yavrum nenni (KK39).

9.4. Şiirler

İhtiyar Şiiri

Yüksek evlerde yaşadın
Göl olur taşardın
Nice zor işleri başardın
Şimdi enginlere indin mi ağam

Akar giderdin sel gibi
Eser giderdin yel gibi
El değmemiş gül gibi
Bozulmuş bağlara döndün mü ağam

Oğlumu kızımı everdim diyen

Bana bakarlar diye güvenen
Son zaman bağrını döven
Ecelsiz mezara girdin mi ağam (KK1).

İnsanoğlu

Doğar bir gün beşikte
Sallanırda sallanır
Düşer diye beşikten
Kollanırda kollanır

Serpilir yaş ikide
Dillenirde dillenir
Okuryazar kalemi
Kullanırda kullanır

Gün olur tatlı dili
Ballanırda ballanır
Çevresinde herkesçe
Bellenirde bellendir

Asker olur düşmana
Çullanırda çullanır
Evlenince allanıp
Pullanırda pullanır
Günler geçer defteri
Yılanırda yılanır
Ömür biter mezara
Yollanırda yollanır (KK1).

Sigara Şiiri

O helal paranı verirsin şaraba
Gece gündüz çalışırsın, alırsın araba
Bir gün bakarsın o evler olmuş harabe
Sonunu düşün içme sigara

Dünya, gündüz beyaz, gece kara
Paran yoksa girersin dara
Kardaşım ciğerini duman sarmış
Bırak kardaşım içme sigara

Var yok yere harcama paranı
Bir gün alırsın daranı
Bir zaman olursan hasta
Hiçbir dost sarmaz yaranı

İçme sigarayı duman edersin paranı
Çok seversin sigarayı saranı
Son zaman soluyan olursan
Bekâr koyarsın o güzel karını

İçtim sigarayı oldum soluyan
Ne adamlar gördüm öksüre öksüre boğulan
Ne yapalım dinlemedin içtin sigarayı
Ölsem de yoktur arkamda ağlayan

Soluyan olursan hacıya gidemezsin
O mor sümbüllü dağları göremezsin

Son zaman emekli olursan
Aldığın parayı tatlı tuzlu yiyemezsin

Gençlikte giyersin kot
Seni maffeden işte tütün ot
Kardaşım işte sana anlattım
İstersen tutma, istersen tut (KK1).

Asker Şiiri

Atatürk atam Atatürk atam
Unutulur mu yerde şehit yatan
Ah gurbet sılayı unutturan gurbet
Unutulur mu garip vatan

İnsanoğlu asker olunca olur adam
Duvarda asılı kaldı abam
Biricik oğlun asker olunca
Sende mi ağlıyorsun garip anam

Uykusu tatlı ana kucağı
Ana kucağından acı asker ocağı
Çağırın hocayı etsin duayı
Üzülme anam geçer askerlik çağı

Anacığım oğlum asker oldu diye kayırma
Oğlum kızım bir tane, oğlum diye ayırma
Çıkıp dağlara oğlum oğlum diye bağırma
Ah gurbet dertli gurbet beni anamdan ayırma (KK1).

9.5. Halk Hikâyesi/ Yaşanmış Hikâyeler

Server Ebe

Eskiden köyün bir Server ebesi varmış. Server ebe genç kızken köyden bir oğlana âşık olmuş. Âşık oldu diye Server kızını sevdiğinden ayırıp Simav'a götürmüşler. Server kız Simav'a gidince sevdiği oğlana köyden başka bir kız sevdalanmış. Server kız Simav'a gidince sevdiği oğlana oyun yapmışlar. Bir gün oğlan merdivenlerden yük taşıırken merdivenlere burçak dökmüşler. Oğlan yükleri taşıırken ayağı burçaklara takılıp düşmüş ve ölmüş. Ve yıllar sonra bu Server ebe köye gelmiş. Bu arada Server ebe erişmiş bir kişi olmuş. Köye doğru geliyormuş ama gelmeden geri dönüyormuş. Önce köyünü bulamamış, bir gece köyünü ararken bilmediği bir yere gelmiş ve gece burada beklemiş. Sabah olunca bir de bakmış ki bu köy kendi köyü, böylelikle Server ebe sonunda köyüne kavuşmuş. Bu arada Server ebe köyünü şu türküyü söyleye söyleye bulmuş (KK4);

Simav dağı boran değil, kış değil

Bu gurbetlik çekilecek iş değil

Yardan ayrılalı gönlüm hoş değil

Sakla dağlar boranından kışından

Beni ayırdılar nazlı eşimden (KK4).

Yaşanmış Bir Hikâye

Eskiden köye harman zamanında bir adam gelmiş. Bu adam Çakmak Yakası'nda harman savuran köylülerin yanına gelmiş ve orada bulunan köylülerden eşeğine yemesi için saman istemiş. Önce birisine istemiş vermemiş, sonra başka bir köylüye istemiş o da vermemiş. Herkesin samanı olduğu halde kimse bu adamcağıza saman vermemiş. Kimse saman vermeyince adam da arkasına dönüp gitmiş. Tam

adam giderken, köylülerin samanlarının olduğu yere çok kuvvetli bir rüzgâr gelmiş ve oradaki bütün samanları alıp götürmüş (KK6).

9.6. Masallar

Oduncu ile Karısı

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, pireler berber iken develer tellal iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken. Bir oduncu ile karısı varmış. Bu oduncu, geçimini dağdan odun toplayıp satarak sağlarmış. Gel zaman git zaman oduncunun bir kızı olmuş. Doğum yaparken, oduncunun karısı ölmüş. Ondan sonra oduncu kızına bakmakta zorlanmış. Böyle olunca, komşuları oduncuya bir hanım alalım demişler. Bir tane hanım bulmuşlar ve oduncu bu kadın ile evlenmiş. Bu kadın, oduncunun kızına çok kötü davranıyormuş. Gelen kadının, kendisinin de kızı varmış. Kadın, kocası yanında iken kızlara iyi bakıyormuş ama kocası oduna gidince kendi kızına iyi bakıp, oduncunun kızına kötü davranıyormuş. Kendi kızına yemek verip, oduncunun kızına vermiyormuş. Kız, büyüdükçe ne kadar iş varsa üvey anası bu işleri, oduncunun kızına yaptırıyormuş. Ancak kocası gelince, her işi kendisini yaptığını söyleyip;

-Of of yine her işi ben yaptım, senin bu kızın hiçbir iş yapmıyor. Diyormuş. Kendisi gezmeye gidip, kızı hiçbir yere götürmüyormuş. Gel zaman git zaman oduncu ile karısı kavga etmeye başlamışlar. Karısı oduncuya demiş ki;

-Ya bu kızını bir yere koyup gelirsin ya da ben giderim, demiş.

Neyse oduncu bir gün kızına;

-Kızım seninle dağlara oduna gidelim mi? demiş. Kızda sevincinden sabaha kadar uyuyamamış;

-Gidelim baba, demiş.

Sabah olunca, oduncu, çantasına ekmek koymuş, su koymuş, doğru ormana gitmişler. Orda oduncu, kızına demiş ki;

-Bak kızım, şu kabağacın başına ekmek ile suyu astım, acıkınca al ye, su iç demiş.

Daha sonra oduncu, kızını orda bırakıp odun kesmeye gitmiş. Daha sonra akşam olunca mecburen kızını orda koyup gitmiş ve çok üzölmüş. Kız, acıkınca ekmeğini yemiş, susadıkça suyunu içmiş. Akşam olmuş, karanlık çökmüş. Kız;

-Baba, baba, diye bağırmış. Ama kızın babası geri gelmemiş. Kız korkmaya başlamış. Adamın, ağaca astığı susak ağaca vurup, tanlamaya başlamış. Sonra kız;

-Tan tan babacığım, beni aldatan babacığım, beni al da git babacığım! diye bağırmaya başlamış. Daha sonra kız, karanlıkta yolunu bilmeye bilmeye, ormanın içinde yürümüş gitmiş. Ve daha sonra kız giderken ormanın içinde bir ışık görmüş. Yürüdükçe yürümüş ve bu ışığı görünce çok sevinmiş. Ve bu ışığı gördüğü yere varana kadar çok yorulmuş. Bu ışığın olduğu eve varmış ve kapıyı ihtiyar bir nine açmış. Nine, kapıyı açınca kız düşmüş, bayılmış. Nine, kızı yatırmış. Sabah olmuş, uyanmışlar. Nine, kıza ne olduğunu sormuş, kızda başından geçenleri anlatmış. Nine, kızın karnını doyurmuş. Ondan sonra kız, nineye demiş ki;

-Nine, sen otur ben senin evini temizleyeyim, demiş.

Kız, ninenin bütün evini silmiş, süpürmüş tertemiz yapmış. Ondan sonra nine kıza demiş ki;

-Kızım, benim saçlarımı da tarayversene demiş. Kızda;

-Tamam, nine tararım demiş. Kız, ninenin saçlarını tararken;

-Nine, başında bitler var demiş. Nine de;

-Toplayıver, kızım demiş.

Kız, ninenin saçlarını taramış, bitleri toplamış. Nine de rahatlamış ve uykuya yatmış. Ninenin, evinin ortasından da nehir akıyormuş. Nine, uykuya yatarken kıza demiş ki;

-Kızım, bak ben yatıyorum, şimdi bu nehrin ortasından ak su gelir geçer, kara su gelir geçer, sarı su gelir geçer demiş. Sarı su gelip geçerken beni uyandır demiş.

Ak su gelip geçmiş, kara su gelip geçmiş, sarı su gelince kız, nineyi kaldırmış. Nine, kalkınca kızın iki kolundan tutup, sarı suyun içine kızı bandırıp, çıkarmış. Kızın her tarafı altın olmuş. Kız bu arada evini, babasını çok özlemiş. Nineye demiş ki;

-Nine, sen bizim evi biliyon mu? Demiş. Ninede;

-Biliyorum, kızım demiş.

Nine, kıza, bak kızım şu uzaktaki ışıkların olduğu yer sizin evin olduğu yer demiş. Ondan sonra masal bu ya, kız az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, altı ay bir güz gitmiş. Sonunda evlerini bulmuş. Bunların bir horozu varmış. Kız, eve yaklaşınca horoz başlamış ötmeye.

-Üürü üüü, gelin ablam gelip gelir, altın suyuna banıp gelir demiş. Kızda, horaza;

-Kıştt, ayının horozu demiş. Horoz, yine üç defa ötmüş. Horoz ötüncü, kızın babası dışarıya çıkmış ve kızını görünce çok sevinmiş. Ve kızla, babası sarılmışlar. Kız, evin içine girince bir sallanmış, evin her tarafı altın olmuş. Sonra, kızın üvey annesi kızını kıskanmış. Kocasına, kendi kızını koyup geldiğin yere benim kızımı da götür, bırak gel benim kızım da altın suyuna bansın demiş. Kıza, nereye gittin, nerede kaldın diye sormuşlar. Kızda, hepsini anlatmış. Daha sonra oduncu, üvey kızına da kabağacın yanına koyup gelmiş. Ondan sonra, aynı eve o kızda gitmiş. Üvey ananın kızını, akşam olunca ninenin evine varmış. Kapıyı vurmuş ve ninen kapıyı açmış. Kız olduğu yere yığılmış, uyuyup kalmış. Sabah olunca nine kızın karnını da doyurması için yemek getirmiş. Kız, yemekleri beğenmemiş;

-Ööö, bunlar yenir mi? Demiş. Daha sonra nine, kıza;

-Kızım, benim evlerimi temizleyiver, demiş. Kızda;

-Ne pis burası, ben temizleyemem, demiş. Nine;

-O zaman saçlarımı tarayiver, demiş. Kızda;

-Ben senin pis saçını tarayamam, demiş.

Nine, kıza kızım benim uykum geldi, ben yatacağım demiş. Birazdan buradan ak su gelir geçer, sarı su gelir geçer, kara su gelir geçer, demiş. Beni, kara su gelince uyandır demiş. Ak su gelip geçmiş, sarı su gelip geçmiş, kara su gelmiş. Kara su gelince kız, nineyi uyandırmış. Nine, kızın kollarından tutup suya bandırmış. Kızın her tarafı çamur olmuş. Daha sonra kız, nineye evinin yolunu sormuş. Nine de kıza, evini göstermiş. Kız, az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, altı ay bir güz gitmiş. Ve evine varmış. Horoz yine ötmeye başlamış.

-Hanım ablam gelip gelir, çamur suyuna banıp gelir demiş. Kızda, horoza;

-Kişitt, ayının horozu demiş. Kız, eve girince bir silkelenmiş, her taraf çamur olmuş. Daha sonra, oduncu ile karısı kavga etmiş. Oduncunun karısı, kocasına;

-Kendi kızını altın suyuna, benim kızımı çamur suyuna bandırdın demiş.

Bundan sonra oduncu, bu kadın ile kızını kovalamış. Ve kendi kızı ile mutlu mesut yaşamışlar, masalda burda bitiş. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine. Gökten üç elma düşmüş;

Birini anlatanlar yemiş, biri dinleyenler yemiş, birini de masal kahramanlar yemiş (KK9).

9.7. İlahiler

İlahi

Cehennem üstündendir kapısı
Ateşendir duvarları ile yapısı
Seksen yıllık yoldan gelir kokusu
Ya Muhammed canım arzular seni

Cehennem çukuru Eyüp taşıdığı zaman
Dört yanına köpüğünü saçtığı zaman
Atalar evlattan kaçtığı zaman
Münafıklar ne çekecek o zaman

Terazinin sağ gözünde oturur
Zebaniler tartar, kantar götürür
Mümin kullar işlerini bitirir
Terk eyleme kıl namazını (KK5).

İlahi

Cennetin önünde bir dut durmuş

Dut'un yaprakları arşı bürümüş
Ne güzel sallanır Tuğba dalları
Kur'an okur hem dilleri
Allah, nasip et de görem onları

Cennetin içini mevsimler bekler
Kimisi yürür, kimisi emekler
Ne güzel sallanır Tuğba dalları
Allah nasip et de görem onları (KK5).

İlahi

Gelir geçer yazın güzün
Emanettir oğlun kızın
Topraklara iki gözün
Girdiğin gün inanırsın

Hey tanı kendini tanı
Neden yaktı Mevla'm seni
Azrail'e tatlı canı
Verdiğin gün inanırsın

Güzel kullar, dilber kızlar
Babayiğit dinççe dullar
Kiminin mezarı destan
Kiminin mezarı gülistan
Selam gelir eşten dosttan
Bin bir dua almış yatar (KK43).

İlahi

Seyittim seyittim Sey Ahmet,
Çok sevdiğim Muhammed,
Muhammedin dilleri,
Has bahçenin gülleri,
Tabak tabak açılmış,
Âleme rahmet saçılmış,
Gökten inen Cebrail,
Gökten altın beşik düşürmüş,
Nenni dedim yatırdım,
Allah dedim kaldırdım,
Cennette var bir pınar,
Ne akar ne diner,
Bundan içen dervişler,
Hak yoluna durmuşlar,
Allah Allah demişler (KK4).

9.8. Ayvaalanı Köyünde Kullanılan Deyim, Atasözü ve Halk Söyleyişleri

Türk kültüründe atasözleri ve deyimler önemli bir yere sahiptir. İnsanlar, eski çağlardan bu yana atalarından, büyüklerinden ve görmüş geçirmiş kişilerden öğrendikleri sözleri tutmuşlar ve bu sözlerin yüceliğine, doğruluğuna ve geçerliliğine inanarak, bu sözleri hayatlarının her anında kullanmak üzere saklamışlardır. atasözleri, deyimler ve kalıplaşmış halk söylemlerinin önemi, onu söyleyen kişilerin geçmiş deneyim ve yaşantılar sonucu söylenmiş olmasındadır. Bu doğrultuda insanlar bir iş yaparken, bu işin iyimi veya kötümü olduğuna kanaat getirmek amacıyla atalarından duydukları sözlere kulak vermişler ve bu sözleri her zaman kullanmak üzere akıllarının bir köşesine yerleştirmişlerdir. Araştırmama konu olan Ayvaalanı köyünde de atasözleri, deyimler ve halk söylemlerine verilen önem oldukça büyüktür. Köy halkı, bir iş yaparken bu işin ne gibi sonuçlar doğuracağını ölçüp tartma gereği duymakta ve bunu bir büyüğüne danışmaktadır. Danışılan büyükler ise, daha önce o konuda başlarından geçen bir olayı hatırlamış ve atalarımız

bu konuda Şu sözü söylemiŐti diyerek bir işin doğru veya yanlış olduğu kanaatine varmışlardır. Bunu doğal sonucunda ad atasözleri ve deyimler geçmişten günümüze süregelmiŐ ve kullanılmaya devam etmiştir.

-İnsanoğlunun eti yenmez, derisi giyilmez. İyilikte unutulmaz, kötülükte unutulmaz (KK2).

-Çok laf yalansız, çok mal haramsız olmaz (KK4).

-Hoydur hoş, heybesi boş (KK4).

-KomŐunun tavuğu kaz, karısı kız görülür (KK4).

-Zemheri'nin yazına, dul karının sözüne inanma (K.K.4).

-Bulutlar gider Şama ek dayı eşeğini dama (K.K.4).

-Bulutlar gider Aydın'a git işine kaydına (K.K.4).

-Söz dinlemeyen evlattan, kocasından sonra kalkan avrattan hayır gelmez (KK4).

-Akıl arttı, bereket kalktı (KK4).

-Un uvalı buruŐtu, karı koca dvŐt (KK4).

-Tiryakiye ayrı keyif verir kahvenin kavurması, eşeği yoldan çıkarır sıpanın oynaması (K.K.4).

-Araba gıcirtısı öküz kocaltır, kadın zivirtisi yiğit kocaltır (KK4).

-Alçak ev, çirkin kadın ömre zarardır (KK4).

-Parayı koynuna, karıyı kayınına emanet et (KK4).

-YavaŐ tükürük sakalı sık eder (KK4).

-Varsa panlarsın yoksa ne anlarsın (KK9).

-Ekmek ardakta, su bardakta (KK9).

-ğt veren öğüt, ununu kendi elinle ğt (KK18).

-Karnım ağrıyor kayırma, kaynana duyurma (KK7).

-Gün battı gvur yattı (KK20).

-İŞte geldi pazarlar adam karıyı azarlar (KK20).

-Olan akşam pişen tavşan (KK20).

-Alaağa'a gelin olma, Ayvaalan'a öküz olma (KK7).

- Yardım, ileri ileri vardım.
- Sofrada elim, mecliste dilim.
- Ere vardım, erime vardım.
- Bir evde iki kız, biri çuvaldız biri biz (KK9).
- Tarlayı taşlı yerden, kızını kardaşlı yerden al (KK33).
- Güvenme dayına, ekmek al yanına (KK9.)
- Elti elti eş olmaz, arpa unundan aş olmaz (KK9).
- Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur (KK21).
- Mercimek aşısı merdiven kaşısı (KK9).
- Mercimekten aşım var, gülmedik bir başım var (KK20).
- Tütün mü tütün, anadan babadan kaldım yetim (KK9).
- Kız anadan öğrenir sofra sermeyi, oğlan babadan öğrenir sokak gezmeyi (KK9).
- Kadınını alet edip iş bitiren,
Sakal bırakıp bıyık büken,
Haddini bilmeyip başkasına söz söyleyen,
Haziranda atkuyruğu bağlayan,
Mektubu okurken ensesinden bakan adamdan uzak duracaksın (KK4).
- Horozun çok olduğu yerde sabah geç olur (KK9).
- Pınarlardan gelen yağmurdan, Alaağaçtan çıkan memurdan kork (KK9).
- Karlar yağar izler örtülür, donlar giyilir dizler örtülür (KK39).
- Ayağınız göl olsun, başınız pınar olsun (KK39).
- Şurda deveyle tuz yatardı, şurda da gelinle kız yatardı, şurda da koca adamlar biz yatardık (KK39).
- Yola çıkma huysuzla, cenaze taşıma boysuzla (KK39).
- Tabakada tütün yok, akıl başta dünden yok (KK39).
- Karnımım açlığı dünden, dünya başıma zindan (KK39)
- Gelin gelin olursa aha ocak aha bıçak, gelin gelin olmazsa aha tüfek aha bıçak (KK39).

-Yer altında yatmışım, kurbağalardan korkmuşum
Kurbağa benim amelim, ameline gömmüşüm (KK37)
-Dedesı gelir kamıştan
Dülgerı vardır gümüşten
Sundum suyunu içmeden
Kanatlanıp uçmadan
Cennette var bir pınar
Ne akar ne kokar (KK37)
Yeşil olur Gök Şerfe 'nin biberi
Akşam sabah Selendoğlu geberi (KK4)
Zerdalidir tavuğumun tüneği, iki tavuk bir gelinin ineği (KK4)
Ak koyunu appak yağ sanman, büyük kıızı gören derdi yok sanman (KK33).
Çam ağacı ağıl olmaz, el oğulu oğul olmaz (KK33)
Atını yedene yayan dememişler, malını güdene çoban dememişler (KK2).
Irzasız pazar, mideyi bozar (KK9).
Koyun kaza kaza, keçi geze geze doyardım (KK46).
At beslenirken, kıız istenirken satılır (KK46)
Köpeğe dalanacağına, çalıya dolan demişler (KK46).
Laf olsun, torba dolsun (KK9).
Dere kenarından tarla alırsan sel
Kırkından sonra karı alırsan el alır (KK4).
At alırsan taydan,
Kız alırsan soydan al (KK4).
Reçber'sen güzden başla
Yörük'sen seherde kıışla (KK4).
Yaş kesen baş keser (KK4).
Alçak ata binmesi kolay olur (KK4).
Elden gelen oğün olmaz, o da vaktinde gelmez (KK7).

Uyuz uyuzu ya erekte bulur ya görekte,
Yörük yörüğü ya dağda bulur ya bağda (KK4).
Malın alası dışından belli olur,
İnsanın alası içinden belli olur (KK33).
Oyalı yazma başında,
Kalem oynar kaşında (KK33).
Fatma Fatma faldırdama
El evinde güldürdeme
Arap kocan geliyor
Telli pabuç alıyor
Endir saçı, vur güveci (KK7).
Kayranları kakması, Kuru Alinin Fatma'sı (KK7).

9.9. Dualar-Beddualar

Dua, toplumumuzda insanların, kendisi, çocuğu ya da çevresi için Allahtan istediğı iyilikler, istek ve dilekler için başvurduğu bir sesleniştir. Bunun aksine beddua ise, başkaları için istenen kötü istekler, olumsuz düşünceler talep etmek ve bu yönde temennilerde bulunmaktır. Bir kişinin iyiliğı isteniyorsa duaya, kötülüğü isteniyorsa bedduaya başvurulur. Ayvaalanı köyünde büyükler, anne ve babalar, dede ve nineler, çocuklarına, torunlarına, hısım ve akrabalarına, iyi olmaları için, iş güç sahibi olmaları için, evlilik, çoluk çocuk sahibi olmaları için dua ederler. Düşmanlarına karşı ise, olumsuz düşüncelerini ve isteklerini beddua yoluyla dile getirirler.

Duaların kesin bir yapıma zamanı olmamakla beraber, genellikle namazlardan sonra, arife günleri, Cuma ve bayram günleri, kabir ziyaretleri gibi zamanlarda bolca yapılmaktadır. Toplu dualar ise, yağmur duası ve Hıdırellez törenleri, mevlüt, hayır yemeğı gibi törenlerde yapılır. Köy halkının hemen hepsi günlük hayatta dua etmektedir. Beddualar ise, genellikle kavga ya da tartışma anında, haksızlığa uğrayan, canı yanan birisinin canının yandığı anda ve de düşmanının kötülüğünü istediğı bir anda yapılmaktadır.

9.9.1. Dualar

Allah razı olsun.

Allah bereket versin.

Allah'ım affetsin.

Allah'ım gönül muradını versin.

Allah'ım telli duvaklı gelinler nasip etsin.

Naha ya rabbim evleriniz dolup dolup taşsın.

Tuttuğun altın olsun.

Allah'ım sana da göstereyim.

Allah sağlık sıhhat versin.

Allah gönlüne göre versin.

Allah'ım ağız tadı versin.

Allah, hayrını versin.

Allah'ım tatlı tuzlu yemekler nasip eylesin.

Allah kazadan beladan korusun

Allah iyi etsin

Ne muradı varsa görsün

Allah zenginlik verip azdırmamasın, fakirlik verip isyan ettirmesin

Allah iyilik sağlık versin

Allah kem gözlerden korusun

Allah yolunu açık etsin

Allah bereketini arttırsın

Allah güç kuvvet versin

Allah ele güne muhtaç etmesin

Allah arttırsın

Allah gününü gün etsin

Allah ele ayağa düşürmesin

Allah şeytanın şerrinden, cinlerin cininden korusun

Allah her türlü fitne ve fesattan korusun
Allah bir yastıkta kocatsın
Allah esirgesin
Allah birini bin yapsın
Allah gözüne gönlüne göre versin
Allah hayırlısını versin
Allah korusun
Allah hayırlı evlat versin
Allah bağışlasın
Allah nazardan korusun
Allah günahlarını affetsin
Başın dert görmesin
Allah razı olsun
Allah tuttuğunu koparmayı nasip eylesin

9.9.2. Beddualar

Kurşun önlerine gelesice.
Sang ölümlerine gelesice.
Naha rabbim Allah'am oda görsün.
Sangadak gidesice.
Dereye koy sel alsın, tepeye koy yel alsın.
Hayrını görme.
Ekmek tazı olsun, sen tavşan ol kovala.
Naha başcağızına yıldırımlar düşsün.
Hadi araba altlarında kal.
Evi, ocağı sönesice.
Günyüzü görmeyesice.
Naha dillerin kurusun.

Kör yanlarından çıksın.
Kör olasıcanın gıranlığı.
Hadi Allah belacazını versin.
Hadi Allah belacazını vermesin.
Domalan olasıcanın eniği.
Kahrolasıcanın gâvuru.
Gâvurun eniği.
Naha evine kudret ağaçları düşsün.
Evine incir ağaçları düşsün.
Elin, ayağın kapansın.
Tahtalara gelesice.
Şeytanından görsün.
Haram, zıkkım olsun.
Boğazında kalsın.
Naha çenen kapansın.
Dillerin kopsun.
Ellerin, ayakların kapansın.
Allah, yel getirsin poyraz götürsün.
Allah seni bildiği gibi yapsın.
İki gözcezlerin kör kalsın.
Naha sürüm sürüm sürünürsün.
Allah seni kahretsin.
İki cihanda iki yakan bir araya gelmesin
Damında baykuş ötsün
Allah tependen baksın
Ermeyesice
Tahtalara gelmeyesice
Kavuşamadan ölesice

Geberesice
Allah canını alsın
Sırtı üstüne gelesice
Gözü kör olasıca
Gözüne dizine durasıca
Sürüm sürüm sürünesice
Günyüzü görmeyesice
İki yakası bir araya gelmez inşallah
Ermeyisicenin gıranlığı
Dillere düşesice
Eli kırılasıca
Boynu devrilesice
Başına benim kadar taş düşe
Ocağı sönesice

9.10. Bilmeceler

Bilmece sorma; çağlar boyu halk kültürünün deneyimleri sonucu biçimlenerek günümüzdeki şeklini almış, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze gelmiş bir gelenektir. Bilmeceler, kendilerine özgü bir usul ve gelenek içinde sorulur. Diğer halk kültürü ürünleri gibi toplumun, temel taşlarından olan değerleri, dinamikleri belirlemekte önemli rol oynar.¹¹²

Ayvaalanı köyünde bilmeceler, günlük hayatta, misafirlik esnasında, bir topluluk sırasında, çocuklara ve gençlere sorulmaktadır. Bilmeceleri genellikle büyükler sormaktadır. Bilmecelerin sorulmasında belli bir zaman dilimi ya da mekân yoktur. Bilmeceler doğaçlama olarak ortaya çıkar ve öyle gelişir.

¹¹² Ayrıntılı bilgi için bk. Erman Artun, Adana'da Bilmece Sorma Geleneği, Çukurova Üni. Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adana.

Et dedim, met dedim, kapı dibine yat dedim/ Süpürge (KK9).¹¹³

Altı tahta üstü tahta, içinde bir kara Fatma/ Kaplumbağa (KK9).¹¹⁴

Annaçtan baktım emir semir, yanına vardım kilitli demir/ Mezar taşı (KK4).¹¹⁵

Benim bir fırınım var, bir pide alır/ Dil (KK9).¹¹⁶

Annaçtan baktım kaz oturur, yüz elli yavru götürür/ Ardıç (KK10).

El yatar, İlyas oturur/ Güğüm (KK4).

Çinçinli hamam, kubbesi tamam, bir gelin aldım babası imam/ Saat (KK9).¹¹⁷

Bir kutum var, içinde dört türlü otu var;

Kuşa süt yok,

Deveye nal yok,

Saçı kalay yok,

Katıra döl yok (K.K.11).

Minarenden at beni, in aşağı tut beni /Kar (KK9).

Allah yapar yapısını, kullar açar kapısını/ Karpuz (KK9).¹¹⁸

Cici cici kuşlar, camiye taşlar/ Arı (KK4).

Dağdan gelir, taştan gelir, eyerlenmiş aslan gelir/ Sel (KK9).

¹¹³ Ayrıntılı bilgi için bk. Şükrü Elçin, Halk Edebiyatı Araştırmaları 1-2, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, c.2, s. 227, 1988.

¹¹⁴ Elçin, a.g.e. 1998: 248.

¹¹⁵ Elçin, a.g.e. 1988: 225.

¹¹⁶ Elçin, a.g.e. 1988: 273.

¹¹⁷ Elçin, a.g.e. 1988: 234.

¹¹⁸ Elçin, a.g.e. 1988: 225.

Gümbürdür kuyu, acıdır suyu/ Tüfek (KK4).

Yerde yatar hasır gibi, sürünür esir gibi/ Kedi (KK4).¹¹⁹

Dağa gider seslenir, eve gelir yaslanır/ Balta (KK4).

Ben giderim o gider, arkamdan tin tin eder/ Gölge (KK9).

Sarıdır safran gibi okunur Kur'an gibi/ Altın (KK4).

Kat kat döşek, bunu bilemeyen eşek/ Lahana(KK4).

Bir nedir, beş nedir, sınırdaki taş nedir/ Kible(KK4).

Sarıdır sarkar, düşeceğim diye korkar/ Ayva (KK9).

Annaçtan baktım hiç yok, yanına vardım pek çok/ Karınca (KK9).

Melez melez ocak kıyına gelmez/ Yağ(KK33).

Lıkıd lıkıd lın lın lıkıd, ağzı kara dişi ak, eğ kafayı yere bak/ Köpek (KK33).

Gök gürler güren çatlar, iki tay bir yerden atlar/ Göce taşı (KK7).¹²⁰

Karnı var ağzı yok, ağzı var dili yok/ Testi (KK7).

Öte yakada gaz oturur, yüz elli yavru götürür/ Ardıç (KK7).

Alaca mezar, dünyayı gezer/ Göz (KK7).

Küçük çömleğin aşısı tatlı olur/ Ceviz (KK7).

Alçacık boyu var, türlü türlü huyu var/ Nohut (KK7).

Masal masal maliki

¹¹⁹ Elçin, a.g.e. 1988: 305.

¹²⁰ Elçin, a.g.e. 1988: 286.

Tırnağı var on iki
On ikinin yarısı
Tilki tavşan derisi/ Sarımsak (KK7).¹²¹
Dedem gelir emetten
İbiği var etten
Şimdi gelir görürsün
Gülmekten ölürsün/ Horoz (KK4).
Yol üstünde yağlı kayış/ Yılan (KK4).¹²²
Avrat siktimi gâvuru, kulağından çektim mi bağı/ Radyo (KK4).¹²³
Biz biz bizidik,
Akşam oldu dizildik,
Sabah oldu silindik/ Yıldız (KK9).
Kuyruklu kumbara, ekin çeker ambara/ Kaşık (KK9).
Bir dam dolusu, burnu eğri/ Nohut (KK33).
Bir dam dolusu götü çöplü/ Üzüm (KK33).

¹²¹ Elçin, a.g.e. 1988: 269.

¹²² Elçin, a.g.e. 1988: 229.

¹²³ Ayrıca maniler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Elçin, 1988: 224-331.

ONUNCU BÖLÜM

AYVAALANI KÖYÜNDE ÇOCUK OYUNLARI

Oyun, Türkçemizde, geniş anlamlı bir deyimdir. “Oyuna getirmek”, “Karamanın koyunu, sonra çıkar oyunu”, sözlerindeki “hile”, “düzen” anlamları bir yana, deyim, tiyatro, kukla, Karagöz, ortaoyunu gibi seyirlik gösteriler için de kullanılır. Oyun, çocuğun yemek yemesi, uyuması, okulda ve evde ders saatleri dışında hemen hemen bütün yaşamını kapsar; arkadaşı ile itişip kakışması, tek başına bahçenin bir başından bir başına koşması, merdiven tırabzanlarından kayması birer “oyun” dur.¹²⁴

Çocuk oyunları ifadesi oldukça geniş bir kavramdır. Oyunlar çocuğun eğitilmesinde ve sosyalleşmesine yardım eder. Geleneksel veya folklorik diyebileceğimiz çocuk oyunları kuşaktan kuşağa coğrafyadan coğrafyaya aktarılarak günümüze kadar gelmiştir.¹²⁵

Burada oyunların adı ve sayısı verilerek oyunların zaman, mekan, katılımcıların cinsiyeti, kişi sayısı ve kullanılan malzemeler göz önünde bulundurularak yapısal şeması çıkarılmış ve performans teori çerçevesinde oyunun icra şekli ile ilgili tespitlere aşağıda yer verilmiştir.

10.1. Dana

Oyun Zamanı: Gündüz

Mekân: Sokak

Kişi Sayısı: En az 5-6

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

OynayıŞ Şekli: Oyun sokakta toprak zemin üzerinde, geniş bir alanda oynanır. Aralarında mesafe olmak şartıyla karşılıklı iki tane çizgi çizilir ve bu çizginin bir

¹²⁴ Boratav, 100 Soruda Türk Folkloru, 2015: 267.

¹²⁵ Artun, a.g.e. 2016: 369.

ucuna bir tane am kozalağı dikilir, bu kozalağa “Dana” denilir. Ve bu kozalağın başına bir tane ebe koyulur, karşı tarafa da oyuncular geçer ve oyuncuların elinde uzun sopalar bulunur. Oyun başlayınca sırayla oyuncular elindeki sopaları hızla yerden savururlar. Ve danayı yıkmaya çalışırlar ve danayı yıkan hızla koşup sopasını almaya çalışır. Bu arada ebe de o dana yıkılırsa karşı taraftan oyuncu sopasını almaya gelene kadar kozalağı tekrardan yerine dikmeye çalışır. Eğer ebe danayı dikerse, yerine sopayı almaya gelen oyuncu geçer. Dikemezse ve bu sırada oyuncu attığı sopayı alabilirse tekrardan oyununa devam eder ve ebe hala yerinde durur, oyun bu şekilde devam eder (KK9).

10.2. elik omak

Oyun Zamanı: Gündüz

Mekân: Sokak, Bahçe, Tarla

Kişi Sayısı: En az 5-6

Katılımcıların Cinsiyeti: Çoğunlukla erkeklerin oynadığı gibi, kızlarda oynamaktadır.

Oynayış şekli: Oyun sokakta ya da boş bir tarlada oynanır. Oyun oynanacak alanın yumuşak yapıda olması gerekir. Oyuncular, oyun alanında aralarında belli mesafeler olmak şartıyla yuvarlak daire oluştururlar ve her oyuncu kendine bir daire çizer. Onu evi olarak adlandırır ve onun içine girer. Her oyuncunun elinde uzun sopa (omak) vardır. Ve bir tane de kısa bir omak vardır, oyuna ilk başlayan kişi bu kısa omağı havaya fırlatır, diğer oyuncular da hemen koşarak omak havadayken hızlıca omağa vururlar ve omağı olabildiğince uzağa fırlatırlar. Bu sırada ilk oyuna başlayan ebe omağı getirene kadar o kişinin içerisine girdiği dairesi kazılır. Ebe omağı getirip te diğer arkadaşlarından birinin dairesine atarsa sıra o kişiye geçer ve ebe o olur. Sonra aynı şekilde omak yine havaya fırlatılır oyuncular omağa vurarak uzağa atarlar. Yine ebe omağı getirene kadar onun evini kazmaya çalışırlar, oyun bu şekilde devam eder eğer oyunun sonunda en çok kimin evi, dairesi kazılırsa oyunu o kişi kaybeder, kimin evi daha az kazılırsa oyunu o kişi kazanır (KK9).

10.3. Beş Taş

Oyun Zamanı: Gündüz-Gece

Mekân: Sokak, Ev

Kişi Sayısı: 2

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynayış şekli: Oyun evde ya da sokakta oynanmaktadır. Oyun 5 tane küçük taş ile oynanır. İki kişi karşılıklı oturur ve arkadaşlardan birisi oyuna başlar. Oyunun ilk aşaması birlerdir; önce taşlardan birisi havaya atılır, sonra işaret parmağı yere sürtülerek taş yere düşmeden tutmaya çalışılır. Bu beş tane taşı düşürmeden tutmaya çalışarak devam eder. Eğer kişi taşı düşürürse oyun diğer kişiye geçer ve o da aynı şekilde oyuna başlar. İkinci kısım ikilerdir; bu sefer taşlar ikişer ikişer almaya çalışılır ve taşın birisi avuç içindedir diğer dördü yerdedir ve yerdeki taşları almaya çalışırken eldeki taş havaya atılır ve ikişer ikişer almaya çalışılır. Üçüncü aşamada üçlerdir; burada yine taşın birisi avuç içinde, 3 tanesi bir tarafta 1 tanesi bir taraftadır. Eldeki taş havaya atılır düşürmeden diğer yerdeki taşalar almaya çalışılır.

Dördüncü aşama dörtlerdir; eldeki taş havaya atılarak yerdeki 4 taş eldeki taş düşürülmeden almaya çalışılır. Beşinci kısım hotlardır; 5 taş birden havaya atılır ve hemen eller ters çevrilerek taşlar yere düşürülmemeye çalışılır. Altıncı kısım ise dedelerdir; bu aşamada taşlar elde çalkalanarak yere rastgele atılır taşlardan birisi dede seçilir ve işaret parmağı ile başparmak köprü gibi yapılır. Bu taşlar elimize ve dede olarak seçilen taşa değmeden karşıya geçirilmeye çalışılır, en sonunda dedeyi de ele değirmeden elin arasından geçiren oyunu kazanır (KK9).

10.4. Saklambaç

Oyun Zamanı: Gündüz-Gece

Mekân: Sokak

Kişi Sayısı: En az 5-6

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynayış Şekli: Oyun gündüz veya gece sokakta oynanmaktadır. Bir tane ebe seçilir, ebe bir tane duvara veya herhangi bir yere yüzünü döner ve ellerini yüzüne kapatarak dışından bağırarak 1'den 10'a kadar saymaya başlar. Ve sayması bitince “Önüm arkam sağım solum sobe” der. Bu sırada diğer oyuncular kaçarak farklı

yerlere saklanırlar ve ebe saymaya bitirince saklananları bulmaya çalışır. Ebe' den önce oyunun belirlendiği yere gelip sobeleyen diğer oyuna da ebe olmadan devam eder ancak ebe birini saklandığı yerden bulup onu sobelerse ebe bu kişi olur ve ebe olan oyuna girer, oyun bu şekilde devam eder (KK9).

10.5. İp Atlama

Oyun Zamanı: Gündüz

Mekân: Sokak

Kişi Sayısı: En az 3-5

Katılımcıların Cinsiyeti: Çoğunlukla kızların oynadığı gibi, erkeklerde oynamaktadır.

Oynayış Şekli: Oyun sokakta oynanmaktadır. İki kişi karşı karşıya geçer ve ipin bir ucundan birisi diğer ucundan birisi tutarak sallamaya başlarlar. Diğer oyuncular da ip sallanırken oyuna girerler ve ipe basmadan atlamaya çalışırlar. İpe basan yanar ve ipi tutmak için arkadaşıyla yer değiştirir. Bu sefer ipi sallayanlar oyuna girer yanar ise ip sallar oyun bu şekilde devam eder (KK9).

10.6. Kayrak Yıkmaca

Oyun Zamanı: Gündüz

Mekân: Sokak

Kişi Sayısı: 5-10

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynayış Şekli: Kayrak yıkmaca, diğer adıyla 9 taş oyununda iki grup olur bu grupların sayısı değişmektedir. Bazen 4'er kişi bazen 5'er kişi olur. Öncelikle kayraklar dikilir, daha sonra da bir oyuncu grubu kayrakların başına diğer grupta oyun çizgisine geçer ve kayrakları top ile yıkmaya çalışırlar. Kayraklar yıkıldıktan sonra yıkan taraf etrafa kaçar ve topa vurulmadan kayrakları dikmeye çalışır. Kayrakları dikerken vurulan oyuncu yanar ve kenara çekilir. Ve tüm kayraklar dikilene kadar oyuncular mücadele eder. Yanmadan tüm kayraklar dikilirse, yine bu

grup tekrar oynar. Eğer yanarlarsa diğer grup geçer ve bu grup ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder (KK9).

10.7. Seksek

Oyun Zamanı: Gündüz

Mekân: Sokak

Kişi Sayısı: En az 3-5 kişi

Katılımcıların Cinsiyeti: Çoğunlukla kızlar oynar, erkeklerde oynamaktadır.

Oynanış Şekli: Oyun sokakta oynanır. Öncelikle yumuşak bir zemine veya normal bir yere tuğla parçası ile küçük kareler çizilir. 1-2-3 diyerek numaralandırılır. Oyuna ilk başlayacak kişi tekerlemelerle belirlenir. Oyuna ilk başlayan kişi ilk kareye taşı atar. Taşı ayağıyla diğer karelerden geçirmeye çalışır. Taş atıldığı zaman çizgi dışında kalıyorsa sıra diğer oyuncuya geçer. İki çeşit seksek oynanır. Birincisi taş atılır ve kareler üzerinden zıplayarak geri dönülür. İkinci seksek ise yukarıda anlatılanıdır (KK9).

10.8. Bezirgân Başı

Oyun Zamanı: Gece-Gündüz

Mekân: Sokak veya ev

Kişi Sayısı: En az 6-7

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynanış Şekli: İki kişi kapı gibi elleriyle birbirlerinin ellerini tutup kapı yapar. Aralarından kendilerine takma isim takılır. Takılan ismi sadece iki kişi bilir diğer oyuncular bilmez. Karşılıklı geçilerek kapı yapılır. Diğer kalan kişiler kuyruk şeklinde birbirlerine tutunurlar ve kapıdan geçmeye başlarlar. Kapıyı tutanlar ise “bezirgân başı” olurlar. Kapı olanlar kuyruklar geçerken “aç kapıyı bezirgân başı bezirgân başı” kapıcılar ise “kapı hakkı ne verirsin ne verirsin” derler. Kuyrukta sonda olan kişiyi kapıcılar tutup kulağına tuttıkları ismi söylerler. Çocuk kapıcılardan hangisinin ismini söylerse onun arkasına geçer. Sırayla isimler söylenene kadar oyun devam edilir (KK9).

10.9. Köşe Kapmaca

Oyun Zamanı: Gündüz

Mekân: Sokak

Kişi Sayısı: En az 5

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynanış Şekli: Bu oyun için kare bir köşe bulunur ya da çizgi çizilir. Tekerleme ile ebe seçilir. Ebe ortaya geçer ve diğer dört kişi köşelere geçer. Herkes kendi köşesini seçer ve orada durur. Köşelerden diğer köşelere sürekli yer değiştirilir ve ebe boş köşeyi kapmaya çalışır. Eğer ebe köşeyi kaparsa açıkta kalan kişi ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder (KK9).

10.10. Körebe

Oyun Zamanı: Gündüz- Gece

Mekân: Ev-Sokak

Kişi Sayısı: En az 5

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynanış Şekli: Tekerlemelerle ebe seçilir. Bir tane büyük yazma veya örtü ile ebenin gözü bağlanır. Körebe sese doğru giderek çocukları yakalamaya çalışır. Ebe hangisini yakalarsa o körebe olur (KK9).

10.11. İstop

Oyun Zamanı: Gündüz

Mekân: Sokak

Kişi Sayısı: En az 7-8

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynanış Şekli: Oyuncular arasında ebe seçilir. Ebe elindeki topu havaya atar. Havaya atarken arkadaşlarının isimlerini söyler. İsmi söylenen topu yakalamaya çalışır. Topu yakalayabilirse “istop” diyerek başka bir arkadaşının ismini söyler. İsmi söylenen topu yakalayamazsa yanar. Tekrardan topu alıp devam eder (KK9).

10.12. Renk Bulmaca

Oyun Zamanı: Gece-Gündüz

Mekân: Ev-Sokak

Kişi Sayısı: En az 3

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynanış Şekli: Ebe seçilir. Ebe bir renk söyler ve diğer çocuklar o rengi bulmaya çalışır. Genellikle etrafta olmayan zor renkler seçilir. Ebe rengi bulmaya çalışırken diğer çocukları da koşturur ve yakaladığı renk ebe olur (KK9).

10.13. Mendil Saklamaca

Oyun Zamanı: Gündüz

Mekân: Sokak

Kişi Sayısı: En az 8-10

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynanış Şekli: Daire şeklinde yere oturulur. Ebe seçilir. Ebe mendille “yağ satarım bal satarım ustam ölmüş ben satarım. Alacağına vereceğine, bir kaşık ayran yarın sabah bayram” diyerek gezer ve mendili seçtiği kişinin arkasına bırakır. Herkes arkasına bakar ve mendili gören mendili kaptığı gibi ebeyi yakalamaya çalışır. Eğer ebe yakalanırsa ebe tekrardan ebe olur. Ancak ebe mendili koyduğu kişinin yerine oturursa diğer kişi ebe olur(KK9).

10.14. Kutu Kutu Pense

Oyun Zamanı: Gündüz

Mekân: Sokak

Kişi Sayısı: En az 4- 5

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynanış Şekli: Oyuncular el ele tutuşur ve daire şeklinde dönmeye başlar. “Kutu kutu pense elmamı yerse arkadaşım Ayşe arkasına dönse” şarkısını söyleyerek ismi söylenen kişi arkasına döner. Bütün oyuncuların ismi söylendikten sonra “kutu

kutu pense elmamı yerse arkadaşım Fatma önüne dönse” denilir. Herkes önüne döner ve oyun biter (KK9).

10.15. Deve Cüce

Oyun Zamanı: Gündüz

Mekân: Ev- okul

Kişi Sayısı: En az 5

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynanış Şekli: Sayışma ile ebe seçilir. Seçilen kişi oturan kişilere “deve-cüce” der. “Deve” denildiğinde ayağa kalkılır “cüce” denildiği zaman ise oturulur. Bazen şaşırtmaca yapılarak üst üste cücede denir. Deveyi bekleyen oyuncular cüce denildiğinde ayağa kalkarsa yanmış olurlar. Yanan kişiler oyun dışı edilir. Bu oyun herkes yanana kadar devam eder (KK9).

10.16. Can (Yakan Top, Ortada Sıçan)

Oyun Zamanı: Gündüz

Mekân: Sokak

Kişi Sayısı: En az 4 veya ikili grup

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynanış Şekli: Tekerlemeyle ortada duracak kişi belirlenir. Diğer kişiler karşılıklı geçerler. Topla ortada duran kişi vurulmaya çalışılır. Eğer ortadaki kişi vurulursa vuran kişi ortaya geçer. Ama atılan topu havada yakalarsa ortadaki kişi bir can kapmış olur. O canını vurulduğunda kullanabilir. Topu havada ne kadar yakalarsa o kadar canı olur. Canlar bittikten sonra vurulursa vuran kişi ortaya geçer. Ortada iki kişide olabilir. İkişerli kişi karşılıklı geçerler ve ortadaki iki sıçanı vurmaya çalışır. Kim vurulursa o ortadan çıkar. Oyun bu şekilde sürüp gider (KK9).

10.17. Sarımsak Oyunu

Oyun Zamanı: Gündüz-gece

Mekân: sokak veya Ev

Kişi Sayısı: en az 3-5

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynanış Şekli: sarımsak oyunu eskiden çok oynanan bir oyundur. Çocuklar ayaklarını uzatarak arka arkaya oturur ve birbirlerinin bellerinden sıkı sıkı tutarlar. Bir tanesi oturan çocukların önüne geçerek “ebe beni köpekten geçiriver” der ve ebe de hoş der. Biraz öne yürüyüp yine “ebe beni pıtraklı tarladan geçiriver” der. Ebe de atla der. Ebenin yanına gelince “ ebe babam tavşan vurmuş anam sarımsak istiyor” der. Ebe yolabilirsen yol der. Sarımsak isteyen kişi de en arkadaki oturan kişiyi asılmaya başlar. Zorla oturduğu yerden söküp almaya çalışır. Bir kişi kalana kadar asılır ve oyun böyle devam eder (KK9).

Fotoğraf 229 Sarımsak oyunu oynayan çocuklar.

10.18. Ayak Uzatmaca (fe fe boy boy)

Oyun Zamanı: Gündüz veya Gece

Mekân: Ev veya Sokak

Kişi Sayısı: 5-6

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynanış Şekli: Oyun beş altı kişinin yan yana oturup ayaklarını uzatmasıyla başlar. İlk baştaki oyuncu şu dizeleri söyleyerek ayaklarının birini içe çeker ve diğer oyuncular da bu şekilde diyerek sonuncu oyuncuya kadar devam ederler;

Fe fe boy boy

Çam ağacı, çaldır gacı

Ey küp bey küp

Demir gaza gaz küp”

Sona kalan ebe olur ve ona şu dizeleri söyleyerek ceza verirler;

“Keserim var beşe, vermem beşe, vurarım taşa taşa” sona kalan oyuncuya “eşek geçti mi buradan” derler, o da geçti der. “Cıvık cıvık sıçtı mı? –sıçtı der. Bir parmak aldın mı? –aldım. Tatlı mı? –tatlı der. Sonra bu ebeye ceza vermek için “ git değirmene unları öğüt gel” derler ve oyun bu şekilde biter (KK9).

10.19. Alaylar Oyunu

Oyun Zamanı: Gündüz

Mekân: Sokak

Kişi Sayısı: 10

Katılımcıların Cinsiyeti: Kız ve erkek.

Oynayış Şekli: Alaylar oyunu eskiden köyde bayramlarda oynanan bir oyundur. Oyuncular 5 kişi bir tarafa 5 kişi bir tarafa olacak şekilde karşılıklı olarak geçerler. Ve oyun bir tarafın diğer taraftan kız istemesiyle başlar. “Allah’ın emriyle kızınız Ayşe’yi oğlumuz Ali’ye istiyoruz” derler. Diğer tarafta verdik gitti der. Sonra iki tarafta birbirlerine doğru gelip giderler ve şöyle derler:

“Alaylar alaylar, ben kızımı şere verdim, şerden uzak yere verdim” derler.

Kızın anası da oğlanın anası da altınları alakoydum, sandıklara koyakoydum. Gelin gelsin diyekoydum” derler ve oyun biter (KK9).

10.20. Kazık Oyunu

Oyun zamanı: Gündüz

Mekân: Sokak

Kişi sayısı: 2

Katılımcıların Cinsiyeti: Erkek.

Oynayış Şekli: Meşe odunları kısa kısa kesilir ve ucu sivriltilir. Daha sonra yumuşak toprak üzerinde, iki kişi karşılıklı olarak geçer ve sırayla kazıkları hızlı bir Şekilde toprağa atar. Daha sonra diğer oyuncu ilk oyuncunun kazığının üzerine kazığı atar. Eğer kazık devrilirse, kazığı deviren kişi, devrilen kazığı alır ve oyunu kazanır (KK7).

SONUÇ

Manisa İli, Demirci ilçesi, Ayvaalanı Köyü Monografisi adıyla oluşturmuş olduğumuz tez çalışmamız on ana bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm 'de, köyün tarihi, coğrafi ve kültürel özellikleri ile beraber, tarım ve hayvancılık, köyde kullanılan lakaplar ve sülale isimleri, köyde bulunan çeşme ve yer adları ele alınmıştır. Çalışmamızın İkinci Bölümünü ise, Ayvaalanı köyü geçiş dönemleri oluşturmuştur. Üçüncü bölüm 'de, bayramlar, dini törenler, mevsimlik törenler ve uygulamalar, Dördüncü Bölüm 'de, halk inanışları, Beşinci Bölüm 'de halk hekimliği, halk veterinerliği ve uygulamaları, Altıncı Bölüm 'de; halk takvimi, halk meteorolojisi, halk matematiği ve halk mimarisi ele alınmıştır. Yedinci Bölüm 'de; halk mutfağı, Sekizinci Bölümü ise, giyim-kuşam kültürü, çeyiz, süsleme ve el sanatları, kadın ve erkek halk oyunları oluşturmuştur. Dokuzuncu Bölüm 'de, Ayvaalanı köyünün anonim halk edebiyatı ürünleri incelenmiştir. Onuncu Bölüm 'de ise, Ayvaalanı köyü çocuk oyunlarına yer verilmiştir. Bu çalışmayı oluştururken Ayvaalanı köyünün halk kültürünü, değerlerini, örf ve adetlerini, gelenek ve göreneklerini, belirli noktalarda, Performans Teori ve İşlevsel Halk bilimi kuramlarına göre değerlendirip kuramsal bir bakış açısıyla ele alarak, geçmişten günümüze uzanan bu süreçteki değişim ve dönüşümleri kayıt altına almaya çalıştık. Sözlü ürünlerin yazıya geçirilerek unutulmamasını ve kayıt altına alınan bu bilgilerin kuramsal bir bakış açısıyla değerlendirilmesinin Halkbilimine, saha çalışması alanında kaynaklık etmesi hedeflenmiştir. Sonuç olarak çalışmamızdaki temel amacımız olan sözlü ürünlerin günümüze taşınması ve bilimsel bir süzgeçten geçirilerek geçmiş ile bir bağ oluşturulması Ayvaalanı köyünün kültürel zenginliğinin geleceğe taşınmasında önemli bir yaklaşımdır.

Tez çalışmamız, Bağlam Merkezli Halkbilimi Kuramlarından yararlanılarak analiz yapılmıştır. Bu doğrultuda İşlevsel Halkbilimi Kuramı ve Performans Teori Kuramından yararlanılmıştır. Halk bilimi ürünlerinin oluşumu ve çeşitli özelliklerinin incelenmesine yönelik kuramsal bir yaklaşım ve inceleme yöntemi olan Performans (icra) yöntemi; halk edebiyatı yaratmalarının metinleri değil, bu metinlerin oluşturuldukları, yaratıldıkları ve yeniden yaratılıp nakledildikleri bağlam

ve halk edebiyatı yaratmasının anlatılması veya söylenmesindeki temel neden, anlatıcı veya icracının onu yaratma, aktarma ve kullanma nedenleri, dinleyicilerin o yaratmayı dinleme, anlama ve kullanma nedenleri ve bunların dışındaki nedenler için İşlevsel halkbilimi yöntemi, çalışmanın iki temel yöntemini oluşturmaktadır.

Ayvaalanı Köyü Monografisi adı ile hazırlanan bu çalışmada, Ayvaalanı köyü gelenek ve görenekleri, örf ve adetleri, inanç ve uygulamaları ele alınmıştır. Bu konular; geçiş dönemleri, halk inanışları, halk hekimliği, halk veterinerliği, halk takvimi, halk meteorolojisi, halk matematiği, halk mimarisi, mevsimlik törenler, dini ve milli bayramlar, halk mutfağı, sofraya gelenek ve görenekleri, giyim kuşam kültürü, çocuk oyunları ve anonim halk edebiyatı ürünleri başlıkları altında toplanmıştır. Bu konular, ilk olarak performans teorisinin, halkbilimi konularını ele almasında kullandığı temel yaklaşımlar göz önünde bulundurularak ele alınmıştır. Ayrıca İşlevsel halkbilimi kuramının temel yaklaşımını oluşturan ve Halk bilimi yaratmalarının işlevleri konusundaki araştırmalarından yararlanarak bir model oluşturan William Bascom'un basite indirgeyerek en önemli gördüğü dört işlev dikkate alınmıştır.

Ayvaalanı köyü halk bilimi ürünlerinin incelenmesinde, bu ürünlerin oluştuğu sözel doku, anlatılıp yaşatıldığı sosyal ortam ve bu ürünleri dinleyen kişiler, Performans Teori Kuramı doğrultusunda ele alınmıştır. Yapılmış olan derleme çalışmaları sırasında, herhangi bir adet, gelenek ve göreneği, tekrar edilen bir ritüeli anlatan icracının, bu ürünleri nasıl anlattığı, bazı ritüellerin hangi ortamlarda icra edildiği, bunları kimlerin dinlediği ya da kimlerin izlediği ve hangi inanç ve uygulamaların anlatıldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda icracının yaşı, mesleği, öğrenim durumu ve herhangi bir ürünün icra edildiği tarih de dikkat edilen unsurlardır. Ayvaalanı köyünde, geçiş dönemi uygulamalarına genellikle bütün köy halkı genciyle yaşlısıyla katılmaktadır. Doğum adetleri, köyün ileri gelen yaşlı kadınları tarafından uygulanmaktadır. Bu kişilerde, bu bilgileri gerek büyüklerinden görerek gerekte el alarak uygulamaya devam etmişlerdir. Doğum adetlerini anlatan icracılar çoğunlukla kadınlardır ve ileri yaşlara sahip kişilerdir. Bazılarının okuma yazmaları olmadığı gibi, bazıları ilköğretim beşinci sınıfa kadar okumuşlardır. Doğum, ölüm, evlenme, sünnet, askerlik, halk inanç ve uygulamalarını anlatan kişiler genellikle yetmiş yaş üzeri kişilerdir. Halk inanışları, halk hekimliği, halk

veterinerliği, halk takvimi, halk meteorolojisi, halk matematiği ve halk mimarisi ile ilgili bilgiler genellikle ihtiyaç anında ortaya çıkmakta ve anlatılmaktadır. Köy halkı, herhangi bir hastalığa karşı kendine iyi gelebilecek bir ilaca başvurmakta ya da büyüklerinden yardım almaktadır. Bu aşamada halk hekimliğinin gerekliliği ortaya çıkmakta ve uygulanmaktadır. Günlük hayattaki işlerinde, işlerini kolaylaştırmak, yapılan bir işin iyi ya da kötü bir sonuç doğurabileceğini öğrenmek için büyüklerinden öğrendiklerini uygulamakta ve onların sözlerini tutmaktadırlar. Bu devrede halk inançlarının gerekliliği ortaya çıkmakta ve uygulanmaktadır. Böylelikle daha önce bu konuda bilgisi olmayan bir genç ya da orta yaşlı bir kişi, halk inançlarının işlerini kolaylaştırmada, doğru ya da yanlışı ayırt etmede sağladığı faydayı görmektedir. Bu inanç ve uygulamaları anlatan kaynak kişiler ise bunları ihtiyaç anında günlük hayatta yeri geldiğinde hem kullanmakta hem de çoluk çocuğuna, komşularına ve akrabalarına anlatmaktadırlar. Düğün, nişan, sünnet, asker eğlencesi vb. tören ve eğlencelerin köy meydanında yapıldığı görülmüştür. Bu törenlerde tekrar edilen ritüellere ya köy odasında ya da köy meydanında rastlanılmaktadır. Kadınlr, gelenek haline gelmiş olan oyun, eğlence, kına gecesi, çember dizimi, gelin sabahı gibi törenleri köy odasında, kendi evlerinde ya da bir komşusunun evinde meydana getirmektedirler. Aynı şekilde erkek eğlenceleri ve oyunları ya köy meydanında ya da köy kahvehanesinde yapılmaktadır. Bu ortamlarda düzenlenen tören ya da eğlencelere katılan köy halkı, genç kızlar, genç erkekler ya da çocuklar, bilmedikleri uygulamaları hem dinleyerek hem de izleyerek öğrenmektedirler. Anonim halk edebiyatı ürünlerinin icraları ise daha çok düğün, nişan, sünnet vb. törenlerde gerçekleştiği gibi günlük hayatta herhangi bir ortamda toplanıldığında, konu komşu gezmelerinde gerçekleştirilmektedir. Bazı inanç pratikleri ise, Hıdırellez, yağmur duası, dini ve milli bayramlarda ortaya çıkmaktadır. Baharın gelmesiyle kutlanan Hıdırellez töreni, yağmurun yağması için yapılan yağmur dualar bunlardandır. Çalışmada kullanılmış olan diğer bir işlev ise İşlevsel Halkbilimi Kuramıdır. İşlevsel Halkbilimi kuramının dört işlevine göre değerlendirilmiştir.

Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi içerisinde değerlendirilen halk bilimi yaratmalarının ilk işlevi eğlendirme, güldürme ve hoşça vakit geçirme

işlevidir.¹²⁶ Geçiş dönemi ritüelleri, mevsimlik törenler ve bayramlarda genellikle bu işlev ortaya çıkmaktadır. Nişan, düğün, sünnet; mevsimlik törenler, dini ve milli bayram vb. eğlencelerde köy halkı hep bir araya toplanmaktadır. Böyle zamanlarda, başta düğün olmak üzere davullar çalınır, oyunlar oynanır, yemekler yenir ve köy seyirlik oyunları düzenlenir. Böylelikle bu törenlerde İşlevsel Halkbilimi kuramının, eğlendirme, güldürme ve hoşça vakit geçirme işlevi ortaya çıkar.

Folklorun ikinci işlevi, toplumsal kurallara ve törelere destek verme işlevidir. Bu doğrultuda, yapılan icralar, bu icraları yapan icracılar ve bu icralara katılan, seyreden ya da dinleyen kişiler yapılan icraların, ritüellerin ve törenlerin toplumsal kurumların ve değerlerin, onaylanıp doğrulanmasında önemli bir katkıya sahiptir. Ayrıca bunlar, toplumsal kurum ve değerlerin güncelleşmesini, güçlenip köklenmesini sağlar.¹²⁷ Gerek derleme çalışması sırasında yapılan icra ve uygulamaların gerekse adet, gelenek ve görenekler ile törenlerin icrası sırasında yapılan ritüellerin, sadece eğlenmeye ve eğlendirmeye hizmet etmediği görülmektedir. İnsanların hoşça vakit geçirmelerinin yanı sıra, madden ve manen katılım sağladığı bu tören ve ritüeller, aynı zamanda köy içerisindeki birtakım değerlere, geçmişten beri süre gelen töresel yapıya ve toplum kurumlarının yapısına destek vermektedir. Hıdırellez törenlerinde, yağmur duası için toplanmalarda bu işlevin ortaya çıktığı görülmektedir. Yağmur duası için bir araya toplanan köy halkı, genciyle, yaşlısıyla hep bir araya gelmektedir. Hem hoşça vakit geçirilir hem de geçmişten beri süre gelen değerlere, törelere destek verilir.

Folklorun üçüncü işlevi ise, “eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılması eğitilmesi işlevi”dir. Özellikle yazılı kültür geleneği olmayan veya sözlü kültür ortamının tek kültür ortamı olduğu toplumlarda, folklorun taşıdığı bilgiler tarihsel olarak gerçek ve öğretimleri son derece önemli olarak kabul edilir. Bu bağlamda folklor, kültürün aynası ve insanlara yönelik pratik kurallar ve kılavuz olarak düşünülmektedir.¹²⁸ Tez çalışmamızdan yola çıkarak ele aldığımızda, bu işlevin genel olarak bütün kültür unsurlarında, gelenek ve göreneklerin uygulanıp,

¹²⁶ Bu bağlamda bütün folklor icraları sadece bir eğlence olmaktan uzaktır. Eğlence veya eğlendirme her ne kadar folklorun önemli hem de son derece önemli bir işleviyse de, tek işlevi değildir (Çobanoğlu, a.g.e. 2019: 263).

¹²⁷ Çobanoğlu, a.g.e. 2019, 263.

¹²⁸ Çobanoğlu, a.g.e. 2019: 236.

yaşatılmasında örf ve adetlerin canlılığını korumasında önemli bir katkı sağladığı görülmektedir. Gerek geçiş dönemi ritüelleri, gerek anonim halk edebiyatı ürünleri gerekse, halk inanış ve uygulamalarında eğitim ve kültürün gelecek kuşaklara taşınması işlevi söz konusudur. Bir türkünün icrası, manilerin ve ninnilerin söylenmesi, masal, halk hikâyesi, atasözü ve deyimlerin anlatılması esnasında yine bu işlev karşımıza çıkmaktadır. Bu ürünlerin anlatımı sırasında, dinleyiciler bunlardan etkilenmekte ve kendilerinden bir şeyler bulmaktadır. Daha sonra bu öğrendikleri komşusuyla, çocuğuyla paylaşmakta ve geleceğe taşınmasında kaynaklık etmektedir. Aynı şekilde bir doğum esnasında yapılan uygulamalar, orada bulunan diğer kişiler tarafından öğrenilmekte ve gelecek zamanda kullanılmak üzere kişinin hafızasında saklanmaktadır. Kadınlar, annelerinden, ninelerinden öğrendikleri pratikleri daha sonra kendi çocuklarının bakımı için kullanmaktadır. Bu şekilde ritüel ve birtakım uygulamalar geçmiş ile gelecek arasında bir basamak oluşturmaktadır. Düğün, nişan, sünnet ve ölüm gibi törenlerde de örf ve adetler yaşatılmakta ve uygulanmaktadır. Büyüklerimiz eskiden gördükleri adetleri düğünlerinde, ölümlerinde yaşatmaktadır. Bir düğün esnasında uygulanan halk inancı, orada bulunan diğer kişiler tarafından görülmektedir. Bu kişilerde çoluk çocuğunun düğün, nişan ve sünnet gibi törenlerinde büyüklerinden gördüğü bu inanç ve pratikleri uygulamaktadır. Bu ve bunun gibi törenler sayesinde kültürel unsurlar gelecek kuşaklara aktarılır. Aynı zamanda, kişinin eğitilmesine kaynaklık yapmaktadır.

Folklorun yerine getirdiği bir başka işlev de önemli olmasına rağmen çoğunlukla gözden kaçırılan kabul edilmiş davranış kalıplarına uygun davranıyor olmak ve bu yolla da meydana gelen toplumsal ve kişisel baskılardan kaçıp kurtulabilmeyi sağlamaktır. Acıların, sevinçlerin ve insanın içinde tuttuğu toplum baskıları, ayıplanma korkusu vb. anlatamadığı ya da aktaramadığı olay ve durumlar; mani, ninni, türkü, ağıt gibi Anonim Türk edebiyatı türleri aracılığıyla sözlü olarak vücut bulmaktadır. Bu sayede gizli kalmış olan duygular, yaşanamayan mutluluklar, bu türler ile dile getirilmiştir. Böylelikle folklorun, toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için bir kaçma mekânizması görevi gördüğü düşünülmektedir.

KAYNAK KİŞİLER

KK1: Durmuş ALTUNTAŞ, 85 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi.

Görüşme Tarihi: 03.09.2020

KK2: Zahide BAŞARAN, 88 yaşında, okur-yazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 25.08.2020

KK3: Perihan BAŞARAN, 61 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 25.08. 2020

KK4: Fadime KESKİN, 70 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 07.03.2020

KK5: Hatice BAŞKURT, 84 yaşında, okur-yazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 29.10.2020

KK6: Hayriye AKKAYA, 79 yaşında, okur-yazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 29.10.2020

KK7: Zeliha EROĞLU, 63 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 03.09.2020

KK8: Hatice EROĞLU, 67 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 03.09.2020

KK9: Kadriye ÇAKIRÇOBAN, 45 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 28.10.2020

KK10: Munise ÇAKIRÇOBAN, 60 yaşında, okur-yazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 28.10.2020

KK11: Mehmet ÇAKIRÇOBAN, 80 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi.

Görüşme Tarihi: 28.10.2020

KK12: Emine BAŞKURT, 62 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 29.11.2020

KK13: Mehmet Ali DİNÇ, ilkokul mezunu, çiftçi.

Görüşme Tarihi: 20.11.2020

KK14: Ramazan BAŞARAN, 61 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi.

Görüşme Tarihi: 20.11.2020

KK15: Sevim EROĞLU, 38 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 03.02.2020

KK16: Hasan KAZAK, 74 yaşında, ortaokul mezunu, çiftçi.

Görüşme Tarihi: 02.02. 2020

KK17: Dursun EROĞLU, 71 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi.

Görüşme Tarihi: 03.02.2020

KK18: Hanım ÇAYIR, okur-yazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 04.02.2020

KK19: Mukaddes GÜNCAN, 73 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 17.03.2020

KK20: Zehra KAZAK, 38 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 10.08.2020

KK21: Hacer KAZAK, 43 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 05.02.2020

KK22: Gülcan KAZAK, 24 yaşında, ortaokul mezunu.

Görüşme Tarihi: 10.02.2020

KK23: Abdullah BAŞARAN, 72 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi.

Görüşme Tarihi: 03.10.2020

KK24: Şaban EROĞLU, 45 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi.

Görüşme Tarihi: 04.10.2020

KK25: Hamide AKKAYA, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 28.02.2020

K.K.26: Şehri YANAR, 63 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 05.03.2020

KK27: Müyesser ŞENTÜRK, 86 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 01.02.2020

KK28: Nefise KAPLAN, İlkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 09.03.2020

KK29: Nazire TOPBAŞ, İlkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 09.03.2020

KK30: Ayşe SEVGİ, okuryazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 20.12.2019

KK31: Fadime KARAKAYA, 65 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 05.03.2020

KK32: Belkıs SARICA, 70 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 12.01.2020

KK33: Fadime ÇAKIRÇOBAN, 76 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 25.03.2020

KK34: Hatice SERT, 84 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 05.03.2020

KK35: Azize KARABACAK, 79 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 05.03.2020

KK36: Bedriye TOPBAŞ, 78 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 02.03.2020

KK37: Fadime SEVGİ, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 02.03.2020

KK38: Safiye AYZ, okuryazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 11.02.2020

KK39: Yaşariye IŞIK, 76 yaşında, okuryazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 12.09.2020

KK40: Durmuş YANAR, merhum.

KK41: Kamil SANCAR, okuryazar değil, çiftçi.

Görüşme Tarihi:13.10.2020

KK42: Habibe DÖNERTAŞ, 92 Yaşında, okuryazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 12.09.2020

KK43: Saime ÇETİNKAYA, 70 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 12.09.2020

KK44: Hüseyin GÜNCAN, 77 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi.

Görüşme Tarihi: 25.10.2020

KK45: Zennure SARICA, 68 yaşında, okur-yazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 25.10.2020

KK46: Hatice YANAR, 89 yaşında, okur-yazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi:09.11.2020

KK47: Fadime SARI, 71 yaşında, okur-yazar değil, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 20.01.2021.

KK48: Kemal BAŞKURT, 75 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi

Görüşme Tarihi: 17.02.2021.

KK49: Şükran SERT, 60 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Görüşme Tarihi: 01.10.2021.

KAYNAKÇA

Acıpayamlı, Orhan, “Anadolu'da Nazarla İlgili Bazı Âdet ve İnanmalar”, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt 20 (1-2), Ocak-Haziran, 1962.

Acıpayamlı, Orhan, “Türkiye’de Yağmur Duası ve Psiko-Sosyal Metodla İncelenmesi”, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt 21 (1-2), Ocak-Haziran, 1-39, 1963.

Acıpayamlı, Orhan, “Türk Kültüründe “Ad Koyma Folkloru” nun Morfolojik Ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi”, 4. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Ankara: 4. cilt, s. 2-14, 1992.

Akın, Bülent, *Mitten Tasavvufa Alevi Ritiellerinin Sır Dili Kırklar*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020.

Alptekin, Berat Ali, Halk Bilimi Araştırmaları, Ankara: Akçağ Yayınları, 2015.

Aça, Mustafa, “Doğu Karadeniz Hayvancıları ve Çobanlarının Geleneksel Veterinerlik Uygulamalarına Dönük Tespit ve Değerlendirmeler”, Erzurum: Atatürk Üni. TAED-61, s:127-144, 2017.

Atlı, Sagıp, “Manisa’nın Demirci İlçesindeki Lakaplar Üzerine Bir İnceleme”, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, c:41, s:1, 2017.

Alpaslan, Aytekin, *Halkbilimi Bağlamında Türk Halk Takvimlerinin Yapısı, İşlevi ve İlgili Halk Bilgisi Ürünleri*, Sivas: Sivas Cumhuriyet Üni. Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü, Lisans Tezi, 2018.

Abdurrezzak, Ali Osman, *Mitolojik Boyutu Ve Çeşitli Yönleriyle Kara İye (Kızık Boyu Halk İnançlarında Kara İye İnanıcı)*, Çanakkale: Paradigma Akademi, 2020.

Artun, Erman, Adana'da Bilmece Sorma Geleneği, Çukurova Üni. Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adana.

Artun, Erman, *Türk Halkbilimi*, Adana: Karahan Kitabevi, 2016.

Artun, Erman, *Dini-Tasavvufi Halk Edebiyatı*, Adana: Karahan Kitabevi, 2013.

Artun, Erman, "Türk Halk Kültüründe Hıdırellez", www.turkoloji.cu.edu.tr, 2015.

Baykurt, Şerif, *Türkiye'de Folklor*, Ankara: Kalite Matbaası, 1976.

Boratav, Naili Pertev, *Türk Mitolojisi/Oğuzların-Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi*, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2020.

Boratav, Naili Pertev, *100 Soruda Türk Folkloru*, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2015.

Boratav, Naili Pertev, *Halk Edebiyatı Dersleri*, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2016.

Boratav, Naili Pertev, *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2018.

Boratav, Naili Pertev, *Folklor Ve Edebiyat 2*, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2017.

Bayat, Fuzuli, *Türk Kültüründe Kadın Şaman*, İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları, 2010.

Bayat, Fuzuli, *Kadim Türklerin Mitolojik Hikâyeleri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları, 2017.

Bilgili, Nuray, *Türklerde 5 Element*, Ankara: Kripto Basım Yayım, 2020.

Begiç, Nurgül Hacer, "Türk Kültüründe Geleneksel Bez Bebekler", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi/ c:9, s:18*, 2016.

Baysal, Nagihan, "Türk Halk Hekimliğinde Kadın", Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Coşkun Çıblak, Nilgün, “Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnanıcı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar, Türklük Bilimi Araştırmaları”, sayı. 15, s. 103-125, 2004.

Coşkun Çıblak, Nilgün, “Köy Seyirlik Oyunlarının Korunması Üzerine Tasarım Denemesi”, Kocaeli: Halk Kültürlerini Koruma-Yaşatma ve Geleceğe Aktarma Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, 2005.

Coşkun Çıblak, Nilgün, “Çukurova’da Halk Hekimliği ve İlgili Uygulamalarda Eski Türk İnançlarının İzleri”, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Sayı: 507-508, Yıl: 43, 1962.

Can, Mine, “Anadolu Türk Kültüründe Kanaviçe”, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, c:10, s:20, 2017.

Çobanoğlu, Özkul, *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2019.

Çobanoğlu, Özkul, *Türk Halk İnançları ve Memoratlar ve Halk İnançları*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2015.

Çallı, Ayşe, “Anadolu Kültüründe Nazar ve Nazar Objeleri”, Isparta: Süleyman Demirel Üni. Güzel Sanatlar Enstitüsü/ Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Çelik, Arife, “Sağı Köyü Monografisi (Yalvaç-Isparta)” , Isparta: Süleyman Demirel Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Dundes, Alan, “Halk Kimdir?” (Çev. Metin Ekici), Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1, Ankara: Geleneksel Yay, 2006.

Dundes, Alan, “Doku, Metin ve Konteks”, (Çev. Metin Ekici), Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1, Ankara: Geleneksel Yay, 2006.

Dundes, Alan, “Folklor Nedir?” (Çev. Gülay Aydın), Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2, Ankara: Geleneksel Yay, 2019.

Dundes, Alan-Abrahams D. Roger, “Bilmeceler”, (Çev. Ezgi Metin Basat), Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3, Ankara: Geleneksel Yay, 2015.

Dağ, Fahri, *Türk Halk Anlatılarında Halk Hekimliği*, Ankara: Gece Kitaplığı, 2020.

Davulcu, Mahmut, “Teke Yöresinde El Değirmenlerinin Yapısı ve İşlevi: Antalya-Davazlar Köyü Örneği”, Kapkacak Kitabı (Editör: E.G. Naskalı), İstanbul: Kitabevi, 371-384, 2018.

Davulcu, Mahmud, “Yel Bileziği”, Folk-Portal, 2018.

Eliade, Mircea, *Mitlerin Özellikleri*, İstanbul: Alfa Basım Yayım, 2018.

Eliade, Mircea, *Şamanizm*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2018.

Eliade, Mircea, *Kutsal ve Kutsal-Dışı*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2019.

Eliade, Mircea, *Dinler Tarihine Giriş*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2017.

Ekici, Metin, *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2011.

Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatı Araştırmaları 1-2*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

Erginer, Gürbüz, *Kurban/ Kurbanın Kökenleri ve Anadolu’da Kanlı Kurban Ritüelleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

Ergun, Pervin, *Türk Kültüründe Ağaç Kültürü*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2004.

Eyüboğlu, Zeki İsmet, *Tanrı Yaratan Toprak Anadolu*, İstanbul: Derin Yayınları, 2007.

Eyüboğlu, Zeki İsmet, *Anadolu İnançları*, İstanbul: Derin Yayınları, 2014.

Eyüboğlu, Zeki İsmet, *Anadolu İlaçları*, İstanbul: Derin Yayınları, 2007.

Emeksiz, Abdülkadir, “Türk Halk Kültüründe Üzerlik”, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c.28, 1998.

Ersoy, Yasemin, “Türk Mutfak Kültürü”, Ankara: Türkler, c.4, s. 222-229, Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Günay, Umay, “Ritüeller ve Hıdırellez”, Milli Folklor, s:26, 1990.

Genç, Lale, “Yörük/Türkmen Kültüründe Nazara Karşı “Çaltı Boncuk”, Folk-Portal, 2020.

Gökçe, Enise, “Kocaeli/Gölcük Nüzhetiye (Döşeme) Köyü Monografisi” , Kocaeli: Kocaeli Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

İnan, Abdülkadir, *Tarihte Ve Bugün Şamanizm Materyaller Ve Araştırmalar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2017.

İnan, Abdülkadir, *Eski Türk Dini Tarihi*, Ankara: Altınordu Yayınları, 2018.

İnan, Abdulkadir, *Makaleler ve İncelemeler*, c. 1-2, Ankara: TTK Yay, 2020.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları, 2019.

Kûnos, Ignâcs, *Türk Halk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2019.

Kalafat, Yaşar, *Türk Kültürlü Halklarda Mitik-Mistik Kavşakta Yer*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2015.

Kalafat, Yaşar, *Türk Kültürlü Halklarda Mitik-Mistik Kavşakta Su*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2015.

Kalafat, Yaşar-Abdurrezzak, Osman Ali, *Oğuz Boylarından Kızıklar Ve Halk İnançları*, İstanbul: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi yayınları, 2020.

Kalafat, Yaşar-Abdurrezzak, Osman Ali, *Mitstrateji 3 Türk Halk İnançlarında Kara İyeler (Cin-Albis-Al Ruhü-Al Karısı)*, İstanbul: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi yayınları, 2020.

Kalafat, Yaşar-Abdurrezzak, Osman Ali, *Mitostrateji 4 Anadolu Türk Halk Kesimlerinden İnanç Örnekleri*, İstanbul: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi yayınları, 2020.

Kalafat, Yaşar, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Ankara: Babil Yayıncılık, 2006.

Kaya, Muharrem, "Eski Türk İnanışlarının Türkiye'deki Halk Hekimliğindeki İzleri", *Folklor/Edebiyat Dergisi*, c.7, s.25, 2001.

Koçkar, Tekin M., "Halk Kültürü'nde Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri", Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üni. Yayınları-Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, 2008.

Kut, Günay, "Türklerde Yemek Kültürü" Ankara: Türkler, c. 4, s.215-221, Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Keskin, Ahmet, *Türk Kültüründe Lakaplar*, Akçağ Yayınları, Ankara: 2020.

Keskin, Yurdağül, "Ayvaalan Köyü Monografyası", Balıkesir: Balıkesir Üni. Necati Bey Eğitim Fak. Coğrafya Öğretmenliği, 1993.

Oğuz, M. Öcal, vd., *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

Oğuz, Şükran-Oğuz, İsmail, "Lakap Verme Geleneğinde Manisa İli Demirci İlçesi Örneği".

Oğuz, M. Öcal, vd., *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1*, Ankara: Geleneksel Yay, 2006.

Oğuz, M. Öcal-Teke, Gürçayır Selcan, *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*, Ankara: Geleneksel Yay, 2019.

Oğuz, M. Öcal, vd., *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*, Ankara: Geleneksel Yay, 2015.

Oğuz, M. Öcal, vd., *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 4*, Ankara: Geleneksel Yay, 2019.

Örnek, Veyis Sedat, *Türk Halkbilimi*, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2016.

Örnek, Veyis, Sedat, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2017.

Örnek, Veyis, Sedat, “Türk Folklorunda Ad Seçme ve Koyma”, BÜHY., 1975, s. 101-112, 1975.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi 1-2*, İstanbul: TTK Yayınları, 2014.

Roux, Paul-Jean, *Eski Türk Mitolojisi*, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2017.

Schimmel, Annemarie, *Sayıların Gizemi*, İstanbul: Alfa Basım Yayım, 2020.

Sütçü, Çiğdem, *Mesudiye ve Şerefiye Köyleri Sosyo-Kültürel Yapılarının Karşılaştırılması*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkbilimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2002.

Seven, Can Sadık, *Manisa İli Demirci İlçesi Mahmutlar Mahallesi Halk Kültüründe Müzik Unsurları*, Afyon Kocatepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Sözen, Metin, “Anadolu’da Kırsal Mimarlık, Bursa: Uluslararası Kırsal Yaşam, Kırsal Mimari Sempozyumu”, Tarihi Kentler Birliği, ÇEKÜL Vakfı, Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2012.

Sırtbaş, Yasemin, “Ordu İli Gölköy İlçesi Monografisi”, Ordu: Ordu Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Şimşek, Esmâ, “Anadolu’da Yağmur Duasına Bağlı Olarak Oynanan Bir Oyun: “Çömçeli gelin”, Milli Folklor, Yıl 15, Sayı 60, 2003.

Şimşek, Esmâ, Anonim Halk Şiiri İçerisinde Ninnilerin Yeri, Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi (s.8), 33-64, Elazığ.

Tan, Nail, *Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler*, İstanbul: Özal Matbaası, 2008.

Turner, Victor, *Ritieller Yapı ve Anti-Yapı*, İstanbul: İthaki Yayınları, 2018.

Teke Gürçayır, Selcan, *Türk Halk Biliminde Derleme/ Çalışmalar, Tartışmalar*, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2020.

Tek, Recep, “Anadolu Türk Halk Hekimliğinde Toprak”, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Türk Halkbilimi Bölümü, SEFAD, 39: s.189-204, 2018.

Tezcan, Mahmut, “Türkler ’de Yemek Yeme Alışkanlıkları ve Buna İlişkin Davranış Kalıpları”, Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1982.

Uğurelli, Aslıhak Tülay, *Bereket Kültü Gösterimi Olarak Anadolu’da Yağmur Yağdırma Ritielleri*, Ankara: Ankara Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkbilimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Yoder, Don, “Halk Tıbbı ve Modern Tıp”, (Çev. Sibel Yurtçuoğlu-Ayfer Gülüm), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*, Ankara: Geleneksel Yay, 2015.

www.millifolklor.com (Erişim tarihi: 20.11.2020).

<https://www.folk-portal.org> (Erişim tarihi: 20.11.2020).

<http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> (Erişim tarihi: 24.01.2021).

www.motifvakfi.com.tr (Erişim tarihi: 30.01.2021).

<http://dctfdergisi.ankara.edu.tr> (Erişim tarihi: 01.02.2021).

www.academia.edu (Erişim tarihi: 15.02.2021).

www.dergipark.org.tr (Erişim tarihi: 20.02.2021).

EKLER

EK 1: FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 230: Yazın yaylaya çıkınca yapılan koyun ağılları.

Fotoğraf 231: Tarlalarda bulunan Göveri (Domates, biber vb.) bahçesi.

Fotoğraf 232: Yaz yaylarında kurulan yaylalardan bir görüntü.

Fotoğraf 233: Bostan (Kavun, karpuz) tarlalarını, Domuzdan korumak için yapılan “Oyuk ve Bostan korkuluğu”.

Fotoğraf 234: Bostan korkulukları.

Fotoğraf 235: Dağlarda yetilen “Kür üzümü”.

Fotoğraf 236: Ayvaalamı köyü yaşlıları ve kaynak kişiler.

Fotoğraf 237: Kaynak kişiler.

Fotoğraf 238: Kaynak kişiler.

Fotoğraf 239: Kaynak kişiler.

Fotoğraf 240: Kaynak kişiler.

Fotoğraf 241: Pekmez yapımı için, üzüm depmeleme (ezme, sıkma).

Fotoğraf 242:Kaynamak için ocağa vurulan pekmez kazanı.

Fotoğraf 243: Pekmez yapımı için kullanılan pekmez toprağı.

Fotoğraf 244: Ocaktan indirilen pekmez.

Fotoğraf 245: Köyde, bazı eski evlerde bulunan duvar halısı.

Fotoğraf 246: Hayır için bezirme (katmer) yapan kadınlar.

Fotoğraf 247: Sünnet dolaştırmasında, havlu, üzüm ve leblebi dağıtımı.

Fotoğraf 248: Karın ağrısına iyi gelen "boş abla".

Fotoğraf 249: İmece ile elma kakı (kurusu) yapan kadınlar.

Fotoğraf 250: Su kuyusu ören (yapan) köylüler.

Fotoğraf 251: Örmesi (yapımı) tamamlanan su kuyusu.

Fotoğraf 252: Un haline gelmesi için sıcaktan bekletilen tarhana.

Fotoğraf 253: Tarhana öveleyen (yapan) kadınlar.

Fotoğraf 254: Un haline getirilen tarhana.

Fotoğraf 255: Ayvaalanı köyünde, genç kızların çeyizlerinden bir görüntü.

Fotoğraf 256: Çeyizlerden bir görüntü.

Fotoğraf 257: Köy halkı ve kaynak kişiler.

Fotoğraf 258: Köy halkı ve kaynak kişiler.

Fotoğraf 259: Kaynak kişiler.

Fotoğraf 260: Köy halkı ve kaynak kişiler.

Fotoğraf 261: Köy halkı ve kaynak kişiler.

Fotoğraf 262: Köy halkı ve kaynak kişiler.

Fotoğraf 263: Kaynak kişiler.

Fotoğraf 264: Köy halkı ve kaynak kişiler.

Fotoğraf 265: Köy halkı ve kaynak kişiler.

Fotoğraf 266: Köy halkı ve kaynak kişiler.

Fotoğraf 267: Köy halkı ve kaynak kişiler.